

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZKİRE-İ HAZRET-İ HOCA MUHAMMED ŞERİF

BÜZÜRGVÂR

**(Çeviri Yazı, Türkiye Türkçesine Aktarma, Dizin, Sözlük ve
Dil İncelemesi)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meheriayı AOSIMAN

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Muharrem ÖÇALAN

ARALIK- 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TEZKİRE-İ HAZRET-İ HOCA MUHAMMED ŞERİF
BÜZÜRGVÂR**
(Çeviri Yazı, Türkiye Türkçesine Aktarma, Dizin, Sözlük ve
Dil İncelemesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEİHERİAYI AOSIMAN

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

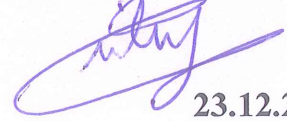
“Bu tez 23.12.2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oy birliği / ~~Oy çokluğu~~ ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof.Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL	BAŞARILI	
Doç.Dr. Kenan ACAR	BAŞARILI	
Yrd.Doç.Dr. Muharrem ÖÇALAN	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Meisheiyi AOSIMAN

23.12.2016

ÖNSÖZ

Türk dili ailesinin Orta Asya grubuna mensup olan Çağatay Türkçesi, 15.yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar kullanılmıştır. Üzerinde çalıştığımız “Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur”, Çağatay Türkçesinde yazılmış bir eserdir. Eser 1915 tarihinde Molla Abdülkadir Yârkendi tarafından ele alınmış ve şimdi İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan çok değerli bir eserdir.

Çalışmamız; Giriş, Yazım Özellikleri, Dil İncelemesi, Metin, Dizin ve Sözlükten ibaret 6 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, tezkire ve tezkirecilik, Türk dili ve tarihsel gelişimi, Çağatay Türkçesi ve Çağatay adı, tezkire ve Hoca Muhammed Şerîf hakkında bilgi verildi. Yazım Özellikleri bölümünde, eserin yazım özellikleri verildi. Dil incelemesi bölümünde, eserde bulunan Çağatay Türkçesi dil özellikleri tespit edildi. Metin bölümünde, eserin transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine aktarması yapıldı. Dizin bölümünde genel sözlük dizininin yanı sıra, eserde geçen kişi adları ve yer adları dizini verildi. Sözlük bölümünde ise eserde geçen sözcüklerden bir sözlük oluşturduk.

Bu eser üzerindeki incelememiz, yüksek lisans tezi olarak sunduğumuz bu çalışma ile sınırlı kalmayacak ve benzeri çalışmalarımız devam edecektir. Çalışmamızda görülen eksik ve yanlışlar tarafıma aittir. Özenle çalışmamıza rağmen muhtemel hatalar konusunda yapılacak uyarılar dikkate alınacak ve eser üzerindeki çalışmamızın eksiklerinin giderilmesi açısından memnuniyetimize ve şükranımıza sebep olacaktır.

Bu çalışma süreci içinde maddi ve manevi destekleri ile yanımda olan, başta eşim Şirali TUNİYAZ olmak üzere aileme, yardımsever arkadaşım Emine YILDIRIM’a ve ilk günden bu yana tecrübe ve ilminden faydalandığım, değerli danışman hocalarım Yrd.Doç.Dr. Muharrem ÖÇALAN, Yrd.Doç.Dr. Musa AKSOY, metin okumaları esnasında özellikle Arapça ve Farsça sözcükler konusunda yardımlarını esirgemeyen sayın Doç.Dr. Ozan YILMAZ hocama, tez savunmam esnasında çalışmamdaki eksiklerimi raporlayarak beni uyararak ve düzeltmelerime vesile olan Doç.Dr. Kenan ACAR ve Prof. Dr. M.Mehdi ERGÜZEL hocalarıma ve üzerimde emeği olan tüm hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

MEİHERİAYI AOSIMAN

SAKARYA-2016

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	viii
İŞARETLER	ix
TABLO LİSTESİ	x
ÇAĞATAY TÜRKÇESİ ALFABESİ	xi
ÖZET.....	xiii
SUMMARY.....	xiv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I: YAZIM ÖZELLİKLERİ	17
1.1. Ünlülerin Yazılışı	17
1.1.1. <i>a</i> Ünlüsünün Yazılışı.....	17
1.1.2. <i>e</i> Ünlüsünün Yazılışı	18
1.1.3. <i>i/i</i> Ünlülerinin Yazılışı	19
1.1.4. <i>o, ö, u, ü</i> Ünlülerinin Yazılışı	20
1.2. Ünsüzlerin Yazılışı	21
1.2.1. <i>b</i> ve <i>p</i> Ünsüzlerinin Yazılışı	21
1.2.2. <i>d</i> ve <i>t</i> Ünsüzlerinin Yazılışı	21
1.2.3. <i>c</i> ve <i>ç</i> Ünsüzlerinin Yazılışı	22
1.2.4. <i>k</i> ve <i>g</i> Ünsüzlerinin Yazılışı	22
1.2.5. <i>ğ</i> Ünsüzünün Yazılışı	22
1.2.6. <i>ğ</i> Ünsüzünün Yazılışı	23
1.2.7. <i>η</i> Ünsüzünün Yazılışı	23
1.2.8. <i>s</i> ve <i>ş</i> Ünsüzünün Yazılışı	24
1.3. <i>kim</i> Bağlacını Yazımı	24
1.4. <i>ki</i> Bağlacının Yazımı	24
1.5. <i>üçün</i> Edatının Yazımı	24
1.6. <i>-dur/-dür</i> Ek-fiilinin Yazımı	25
1.7. Arapça ve Farsça Sözcüklerinin Yazımı	25

1.9. Yanlış ve Eksik Yazım	26
BÖLÜM 2: DİL ÖZELLİKLERİ	27
2.1. Ses Bilgisi – Ses Uyumları.....	27
2.1.1. Ünlüler (Vokaller)	27
2.1.2. Ünlü (vokal) Uyumu.....	27
2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	28
2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu.....	28
2.1.3. Ünlü Türemesi.....	29
2.1.2. Ünsüzler (Konsonantlar).....	29
2.1.4. Ünsüz Değişimi.....	30
2.1.4.1. Dudak Ünsüzleri <i>b/p, v/f, m</i>	30
2.1.4.2. Diş Ünsüzleri <i>d/t</i>	31
2.1.4.3. Gırtlak Ünsüzleri <i>g/k, ğ/ķ</i>	32
2.1.4.4. Ön Damak, Dil Ucu Titreşimli Ünsüzü <i>r</i>	34
2.1.4.5. Yer Değiştirme.....	34
2.1.4.6. Ünsüz İkizleşmesi.....	34
2.2. Kelime Yapımı : Yapım ve Çekim Ekleri.....	34
2.2.1. Yapım ekleri.....	35
2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri.....	35
2.2.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	36
2.2.1.3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	37
2.2.1.4. Fiilden İsim Yapma Ekleri.....	37
2.2.2. Çekim Ekleri.....	38
2.2.2.3. İsim Çekimi	38
2.2.2.4. Fiil Çekimi	45
2.3. Sıfatlar	51
2.3.1. Vasıflandırma Sıfatları	51
2.3.2. Belirtme Sıfatları	52

2.3.2.1. İşaret Sıfatları	52
2.3.2.2. Sayı Sıfatları.....	52
2.3.2.3. Soru Sıfatları	54
2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları	54
2.4. Zamirler	55
2.4.1. Şahıs Zamirleri	54
2.4.2. İşaret Zamirleri	56
2.4.3. Soru Zamirleri	56
2.4.4. Dönüştürme Zamirleri	57
2.4.5. Belirsizlik Zamirleri	58
2.5. Zarflar	58
2.5.1. Yer Zarfları	58
2.5.2. Zaman Zarfları	59
2.5.3. Hâl Zarfları	59
2.6. Edatlar	60
2.6.1. Çekim Edatları	60
2.6.2. Bağlama Edatları	61
2.6.3. Karşılaştırma Edatları	61
2.6.4. Kuvvetlendirme Edatları	61
2.6.5. Soru Edatları	62
2.6.6. Ünlem Edatları	63
2.7. Söz Varlığı	63
2.8. Cümle Yapısı	63
2.8.1. Basit Cümle	63
2.8.1.1. Bildirme Cümlesi (Haber Cümlesi)	63
2.8.1.2. Soru Cümlesi	64
2.8.1.3. İstek Cümlesi	64
2.8.1.4. Emir Cümlesi	65
2.8.1.5. Hitap Cümlesi	65

2.8.2. Birleşik Cümle	65
2.8.2.1. Şartlı Birleşik Cümle	66
2.8.2.2. Ki'li birleşik Cümle	66
2.8.2.3. İç içe Birleşik Cümle	67
BÖLÜM 3. METİN. Çeviri Yazı, Türkiye Türkçesine Aktarma	68
BÖLÜM 4. DİZİN	117
4.1. Şahıs Adları	117
4.2. Yer Adları	121
4.3. Genel Dizin	126
BÖLÜM 5. SÖZLÜK	207
SONUÇ	258
KAYNAKÇA.....	260
EKLER.....	265
ÖZGEÇMİŞ.....	291

KISALTMALAR

A	: Arapça
a	: Yazma nüshasındaki yaprağın birinci sayfası
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.y	: Adı geçen yer
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
A+F	: Arapça+Farsça
A+T	: Arapça+Türkçe
b	: Yazma nüshasındaki yaprağın ikinci sayfası
C.	: Cilt
ç	: çokluk
Çev.	: Çeviren
ETü	: Eski Türkçe
F	: Farsça
F+A	: Farsça+Arapça
F+T	: Farsça+Türkçe
H.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
İA	: İslam Ansiklopedisi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi
K	: Konsonant
k.a	: kişi adı
m	: miktar
Moğ	: Moğolca
ö	: ölçü
öz.a	: özel ad
s.	: sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
V	: Vokal
vb.	: ve benzeri
y.a	: yer adı
YUy	: Yeni Uygur Türkçesi
yy	: yüzyıl

İŞARETLER

+	: İsme bağlamayı, isim kategorisini gösterir.
-	: Fiile bağlamayı, fiil kategorisini gösterir.
#	: Kelime başında ve sonunda gelen sesleri göstermede kullanılır.
//	: Kelime içinde gelen sesleri göstermede kullanılır.
>,<	: Kelimelerde ses değişimi olduğunda kullanılır.
:	: Kelimelerde ses değişimi olmadığında kullanılır.
Ø	: Kelimelerde ses düşmesi olduğunda kullanılır.
*	: Metinde örneği yoktur.

TABLO LİSTESİ

	sayfa
Tablo I Çağatay Türkçesi Alfabeti.....	xii
Tablo II Tezkire yazarları, eserleri ve kapsadığı dönem	5
Tablo III Ünlüler (Vokaller)	27
Tablo IV Ünsüzler (Konsonantlar).....	30

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ ALFABESİ

Bu tezde benimsenen transkripsiyon alfabesi, şu işaretlerden oluşur.

Korunmuş	Bitiş	Orta	Başlangıç	Adı	Harf Çevirisi	Güncel Türkçesi
ا	ا	ا		elif	a, ā	a, e, â
ء		—		hemze	‘, a, e, i, u, ü	‘, a, e, i, u, ü
ب	ب	ب	ب	be	b, p	b
پ	پ	پ	پ	pe	p	p
ت	ت	ت	ت	te	t	t
ث	ث	ث	ث	se	s	s
ج	ج	ج	ج	cim	c, ç	c
چ	چ	چ	چ	çim	ç	ç
ح	ح	ح	ح	ha	h	h
خ	خ	خ	خ	hı	h	h
د	د	د	د	dal	d	d
ذ	ذ	-	ذ	zel	z	z
ر	ر	ر	ر	re	r	r
ز	ز	ز	ز	ze	z	z
ژ	ژ	ژ	ژ	je	j	j
س	س	س	س	sin	s	s
ش	ش	ش	ش	şın	ş	ş
ص	ص	ص	ص	sad	ş	s
ض	ض	ض	ض	dad	z, d	d, z
ط	ط	ط	ط	tı	t	t
ظ	ظ	ظ	ظ	zı	z	z
ع	ع	ع	ع	ayın	‘, h, i, í, u	‘, h
غ	غ	غ	غ	gayın	ğ	g, ğ
ف	ف	ف	ف	fe	f	f
ق	ق	ق	ق	kaf	k	k
ك	ك	ك	ك	kef	k, g, ŋ	k, g, ğ, n
گ	گ	گ	گ	gef	g	g, ğ

نك	نك	نك	نك	nef, sağır kef	ŋ	ng
ل	ل	ل	ل	lam	l	l
م	م	م	م	mim	m	m
ن	ن	ن	ن	nun	n	n
و	و	و	و	vav	v, o, ö, u, ū, ü	v, o, ö, u, ü, û
ه	ه	ه	ه	güzel he	h, e, a	h, e, a
لا	لا	—		lamelif	lā	la
ی	ی	ی	ی	ye	y, í, i, ī,e	y, ı, i, î,e

Tablo I

Tezin Başlığı: TEZKİRE-İ HAZRET-İ HOCA MUHAMMED ŞERİF BÜZÜRGVÂR (Çeviri Yazı, Türkiye Türkçesine Aktarma, Dizin, Sözlük ve Dil İncelemesi)	
Tezin Yazarı: MEIHERIAYI AOSIMAN	Danışman: Yrd.Doç.Dr.Muharrem ÖÇALAN
Kabul Tarihi: 23.12.2016	Sayfa Sayısı: xv(ön kısım)+265(tez)+26(ek)
Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı	Bilimdalı: -----
Son tebliğden sonra Türklerin İslamiyetle şümûllü bir şekilde tanışması, merkezine insan sevgisi ve kötülüklerden uzak durmayı alan Tasavvuf ve Sufilik sayesinde gerçekleşmiştir. O andan sonra bu anlayış, Türklerin günlük hayatlarını da biçimlendirici bir rol oynamıştır. Günümüzde de kendini koruyan tasavvuf ve sūfilik anlayışının ortaya çıktığı ve geniş bir şekilde yayıldığı Uygur bölgesinde, tasavvufu ön planda tutan birçok eser kaleme alınmıştır. Maalesef bu kıymetli eserlerin büyük bir kısmı, II.Dünya savaşı ve Çin Devriminde kaybolmuş veya çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiş durumundadır. Elimize ulaşanlardan biri de “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı tezkiredir. Tezkirenin kelime dağarcığında çoğunlukla Türkçe kelimeler bulunmakla birlikte belli bir sayıda Arapça ve Farsça kelimeye de rastlanmaktadır. Bu el yazmasında, Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr’ın yedi yaşında babasının vefatı ve bir kaç sene içinde annesini de kaybederek yetim ve öksüz kalmasından sonra yaşadığı sıkıntılı hayatı, Semerkand seyahati, rüyasında Sultan Satuk Buğra Han’ı görmesi ve onun yol göstermesi ile tasavvuf yoluna girişi, Müslümanlara yardım edişi, hac seyahati, Hindistan seyahati, Abdürreşid Han ile tanışması ve ona üstadlık yapması, insanlara doğru yolu gösterme çabaları ve bu esnada yaşadığı ilginç hayat hikâyesi anlatılmaktadır. Bu çalışmada; Molla Abdülkadir Yarkendî tarafından 1915 yılında çoğaltılan ve misyoner cerrah Gustaf Raquette’nin eski eşi Hanna Raquette tarafından İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesine hediye edilen “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı eserin yazım özellikleri, dil incelemesi, çeviri yazı, Türkiye Türkçesine aktarma, dizin, sözlük ve birtakım değerlendirmeler yer almaktadır. Çalışmanın son kısmında yer alan Ekler bölümüne eserin elyazması eklenmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Tezkire, Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr, Doğu Türkistan	

Title of the Thesis: Tazkiras of Hazrat Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr, (Transkripsiyon , Turkey Turkish, Index, Dictionary and Language Feature)	
Author: MEIHERIAYI AOSIMAN	Supervisor: Assist. Prof. Muharrem ÖÇALAN
Date: 23.12.2016	Nu. of pages: xv(pre text)+ 265(main body) +26 (App.)
Department: Turkish Language & Literature	Subfield: ----
After the spread of İslam among Turkish mysticism and Sufism took an important place in Turkish World and at the same time had a great influence on the lives of people. Mostly mysticism oriented works takes place in the districts of Uyghur These concepts like mysticism and Sufism that originated and widely spread in this place are still actual today. Unfortunately, the majority of these valuable artifacts have been lost during the World War II and Chinese Revolution however there are still little remains. One of those works that reached our days is “This is The Tazkiras of Hazrat Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr”. In the vocabulary of the Tazkira you can find mostly words of Turkish origin, a little Arabic and Persian origin words are still found. This manuscript starts with praising glorious names of Allah and blessings to Him, it goes on with the description of tough life of Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr who has lost his father and mother and became an orphan at the very young age, expedition to Samarkand, description of the dream where he saw Sultan Satuk Bugra Khan who has shown him the way to the mysticism, support to Muslims, expedition to İndia, meeting with Abdureshid Khan, description of efforts to show people the right path and explanation of interesting stories from his life. “This is The Tazkiras of Hazrat Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr” was replicated by Mullah Abdul Qadir Yarkendî in 1915 and was donated to the Sweden Lund University library by missionary surgeon Gustaf Raquette's ex-wife Hanna Raquette. İn this thesis a language analysis, transcription, text translation, index, dictionary and number of evaluation takes place. Adds the name of the last part of the study it added the manuscript of the work.	
Keywords: Chagatay Turkish, Turkey Turkish,Tazkira, Hazrat Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr, East Turkestan	

GİRİŞ

Son tebliğden sonra Türklerin İslamiyetle şümûllü bir şekilde tanışması, merkezine insan sevgisi ve kötülüklerden uzak durmayı alan Tasavvuf ve Sufilik sayesinde gerçekleşmiştir. O andan sonra bu anlayış, Türklerin günlük hayatlarını da biçimlendirici bir rol oynamıştır. Günümüzde de kendini koruyan tasavvuf ve sûflilik anlayışının ortaya çıktığı ve geniş bir şekilde yayıldığı Uygur bölgesinde, tasavvufu ön planda tutan birçok eser kaleme alınmıştır. Maalesef bu kıymetli eserlerin büyük bir kısmı, II. Dünya savaşı ve Çin Devriminde kaybolmuş veya çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiş durumundadır. Elimize ulaşanlardan biri de “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı tezkiredir.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu Molla Abdülkadir Yarkendi’nin “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı eserini çeviri yazı alfabesine aktarmak, Aynı zamanda dil incelemesini yaparak, dizin ve sözlüğünü hazırlamaktır.

Araştırmanın Önemi

Tezkire, divan edebiyatı döneminde kullanılan bir türdür. Edebiyat terimi olarak da belli bir meslekteki kişilerin yaşam öykülerinin toplandığı yapıtı gösterir. Tezkire, “zıkr” kökünden yani “söylemek, hatırlamak” anlamına gelen sözcükten türemiştir. Türemiş olarak anlamı “hatırlamaya vesile olan şey”dir. Çoğulu “Tezâkir”dir¹. Tezkireler çağının bir edebiyat ve kültür ürünüdür. Yazıldığı çağın sosyal, kültürel, sanatsal ortamını içerir. Aynı zamanda günümüz araştırmaları için değerli birer belge ve kaynak durumundadırlar.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmamızdaki amaç “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı tezkireyi çeviri yazı alfabesine aktarmak, eserin dil özelliklerini çıkararak eser dilinin

¹ Ünlü, Suat 2013: s. 786

dönem özelliklerini değerlendirmek, sözlüğü ve dizinini hazırlayarak, bundan sonra bu tür eserler için yol açmaktır.

Kapsam

Eserin şimdiye kadar tespit edilen sekiz nüshası vardır. Çalışma yaptığımız bu kaynak ise İsviçre Lund Üniversitesi Kütüphanesinin Gunnar Jarring koleksiyonu içerisinde yer alan Prov. 327’de kayıtlı iki tezkireden biridir.

Yöntem

Çalışmamız, Giriş, Yazım Özellikleri, Dil İncelemesi, Metin, Dizin ve Sözlük bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, tezkire, tezkirecilik, tezkire türünün Türk edebiyatı tarihindeki yeri, üzerinde çalışma yaptığımız eser, esere konu olan şahıs Muhammed Şerîf Büzürgvâr, eser yazarı, Türk dili, Türk dilinin tarihsel gelişimi, Çağatay adı ve imparatorluğu ve Çağatay Türkçesi üzerinde durulmuştur. Yazım Özellikleri bölümünde, eserin yazım özellikleri verilmiştir. Dil incelemesi bölümü, eserdeki kelimelerin gramer özelliklerinden oluşmaktadır. Metin bölümü, eserin çeviri yazısı ve Türkiye Türkçesi aktarmasından oluşmaktadır. Dizin bölümünde öncelikle eserdeki kişi adları ve yer adları dizini verilmiştir, sonra metinde geçen bütün kelimeler özel bilgisayar programı kullanarak, kelimelerin eserdeki görülme sayısı ve metnin hangi sayfa ve satırında geçtiğini gösteren numaralar verilmiştir. Sözlük bölümünde metindeki sözcüklerin anlamı ve hangi dile ait olduğu kısaltmalarla verilmiştir. Çalışma sonunda yararlanılan kaynakların yer aldığı bibliyografya vardır. En sonunda ise Ekler adı altında çalışma yaptığımız metin verilmiştir. Tezde gramer ve sözlük için faydanlanmalarımız şöyledir:

Tezin dil özellikleri bölümünü oluşturmak için “Çağatay Uygurtili Heḳḳide Mupessel Bayan, Çağatay Uygur Tili Grammatikisi, Çağatayca El Kitabı, Çağatay Türkçesinin Grameri, Türk Dili Bilgisi, vb.” gibi gramer kitaplarından ve bazı çalışma tezlerinden faydalandık.

Eser sözlüğünü oluşturmak için, “Çağatay Türkçesi Sözlüğü, Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü, Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü, Kâmûs-ı Türki, Büyük Türkçe Sözlük, Hazırkı

Zaman Uyğurtiliniñ İzahlık Luğiti, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, vb.” gibi sözlük ve kitaplardan faydalandık.

1. Tezkire ve Tezkirecilik Nedir?

Tezkire (تذكرة); Fars ve Türk edebiyatlarında şairlerin biyografilerine dair eserlerin ortak adı. Sözlükte “anmak, hatırlamak” mânasındaki “zıkr” kökünden türeyen tezkire (çoğulu tezâkir) “hatırlamaya vesile olan şey” demektir².

Tezkire, Arapça “zkr” “زكر” kökünden türemiş, tefile vezninde bir kelimedir; Bu haliyle sözcük, dilimizde çeşitli manalarda kullanılmıştır. Bunlar: Küçük mektup, pusula; bir iş için izin verildiğini bildiren veya bir hususu ispata yarayan resmî belge; askerlik görevinin bittiğini bildiren belge; aynı şehirdeki resmî daireler arasındaki yazışma pusulası, makamlar arasında gidip gelen kısa yazı. Bütün bunların ötesinde tezkire, belli bir meslekte tanınmış kişilerin, başta şairler olmak üzere, velilerin, hattatların, mimar ve musiki ustalarının, hatta usta bir çiçek yetiştiricisinin hayat ve sanatından söz eden edebî türün adı olmuştur. Şairlerin toplandığı bu tür biyografik eserler, tezkire-i şuara, tezkiretü’ş-şuara ya da sadece tezkire olarak zikredilir³.

Tezkireler Arap, Fars ve Türk edebiyatında belirli meslek erbabının zaman içinde unutulup gitmelerini önlemek için kaleme alınmış biyografik eserlerdir⁴.

Tezkirecilik geleneği İslâm kültürüne has bir olaydır. Kökeni, Müslümanların ilk dönemlerinde başlatılan tefsir ve hadis çalışmalarına kadar gider. Arapların tabakât adını verdikleri ve ilk defa II/VII. asrın eleştirmenlerinin ve özellikle İbn Selâm el-Cumahî’nin Tabakâtuş-şuarâ adlı eserinde zikredilmiş olan kavram İranlılar ve Türkler arasında geliştirilerek ‘tezkire’ adını almıştır. Kelimenin bu isimle yaygınlık kazanmasında XII. yüzyılın tanınmış İranlı şair ve düşünürü Feridüddin Attar’ın Tezkiretü’l-evliyâ adıyla bir eser yazıp, bunun İslâm dünyasında çok tutulmasına

² İA, Cilt: 41, s. 68

³ Kiliç, Filiz, 2007, s.543

⁴ Kiliç, Filiz, s.20

büyük rolü olmuştur⁵.

2. Tezkire Türünün Türk Edebiyatı Tarihindeki Yeri ve Gelişimi

Türk edebiyatı tarihi açısından şair ve yazarların edebî eserleri başta olmak üzere tezkireler, çeşitli biyografi kitapları, tarihler, bibliyografyalar, sözlükler, seyahatnameler ve belagat kitapları başlıca kaynaklardır. Bu kaynakların hepsi önemli olmakla birlikte şair tezkirelerinin biraz daha ayrıcalıklı yeri vardır. Çünkü tezkireler hem şairlerin biyografilerini hem de şiirlerinden örnekleri içerir.

Türk edebiyatında XV. Asrında başlayarak yazılmış otuz kadar tezkire elimizdedir. Gerçekte tezkirelerimizin kaç tane ve nelerden ibaret olduğu henüz bilinmemektedir. Zirâ varlığından söz edilen tezkirelerin birçoğu hâlâ ele geçmemiştir. Latîfi kendisinden önce on kadar tezkire yazıldığını söylemektedir, ancak bugün mevcut olan tezkirelerin sayısı sadece ikidir. Hammer tarihinde Rıfâ'î'nin yazdığı tezkirelerden söz ediyor. Kefevî, İzzetî ve Himmet-zâde'nin de tezkireleri olduğuna dair kayıtlara rastlıyoruz⁶.

Türk Edebiyatı'nda tezkire yazma geleneği, Anadolu'dan önce Çağatay sahasında, XV. Yüzyılın sonlarında Ali şir Nevai'nin Mecâlisü'n-Nefâis adlı eseri ile başlamıştır Ali şir Nevai, Sehi Bey, Âşık Çelebi, Şeyh Galip ve Fatin Efendi önemli tezkire yazarlarıdır⁷. Anadolu sahasının ilk tezkiresi Edirneli Sehi Bey'in Hest-Behişt'iyle, Türk edebiyatının üçüncü, Anadolu sahasının ikinci tezkiresi Latîfi Tezkiresinden XX.yüzyıl başlarına kadar devam eden ve 32 eser veren bu gelenek çerçevesinde, edebiyat tarihimiz için son derece kıymetli bilgiler derlenmiş ve böylelikle günümüze kadar ulaşma imkanı bulabilmiştir⁸.

XV. yy'dan başlayarak günümüze kadar yazılan tezkireleri yazıldıkları yıllara göre İpekten şöyle sıralamaktadır⁹.

⁵ İsen, Mustafa, 1989, s.22-26

⁶ İsen, 1989, s.22-26

⁷ İsen, 1998 s.37

⁸ İpekten, 1986, s.21

⁹ İpekten, 1986, s.21-23 (Bu Liste Haluk İpekten'in kaynakçada adı geçen eserinden faydalanarak hazırlanmıştır.)

<i>Tezkire Yazarı:</i>	<i>Tezkire Adı:</i>	<i>Kapsadığı Dönem:</i>	<i>Yazıldığı tarih:</i>
XV. yy:			
1. <i>Ali Şîr Nevâî</i>	<i>Mecâlisü 'n-Nefâis</i>	... – 1491	1491
XVI. yy:			
2. <i>Garîbî</i>	<i>Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm 13. -15. yy</i>		
3. <i>Sehî Bey</i>	<i>Heşt-Behişt</i>	1400-1538	1538
4. <i>Latîfî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1400-1546	1546
5. <i>Âşık Çelebi</i>	<i>Meşâ'irü 'ş-şu'arâ</i>	1400-1569	1568
6. <i>Hasan Çelebi</i>	<i>Tezkiretü 'ş-şu'arâ</i>	1400-1585	1585
7. <i>Ahdî</i>	<i>Gülşen-i Şu'arâ</i>	1520-1593	1593
8. <i>Beyanî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1400-1597	1597
9. <i>Gelibolulu Âlî</i>	<i>Künhü 'l-Ahbâr 'ın Tezkire Kısmı</i>	1499-1599	1599
XVII. yy:			
10. <i>Sâdıkî</i>	<i>Mecmaü 'l-Havâs</i>	1550-1607	1607
11. <i>Riyâzî</i>	<i>Riyâzü 'ş-şu'arâ</i>	1451- 11609	1609
12. <i>Kafzâde Faizî</i>	<i>Zübdetü 'l-eş'âr</i>	1451-1622	1622
13. <i>Rızâ</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1591-1640	1640
14. <i>Güftî</i>	<i>Teşrifâtü 'ş-şu'arâ</i>	1600-1660	1660
15. <i>Yümnî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1600-1662	1662
16. <i>Âsım</i>	<i>Zeyl-i Zübdetü 'l-eş'âr</i>	1621-1675	1675
XVIII. yy:			
17. <i>Mucîb</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1609-1710	1710
18. <i>Safâyî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1640-1720	1720
19. <i>Sâlim</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1688-1722	1722
20. <i>İsmâil Belîğ</i>	<i>Nuhbetü 'l-âsâr li Zeyli Zübdeti 'l-Eş'âr</i>	1620-1726	1727
21. <i>Safvet</i>	<i>Nuhbetü 'l-Âsâr fî Fevâidi 'l-eş'âr</i>	1640-1783	1783
22. <i>Râmiz</i>	<i>Âdâb-ı Zurefâ</i>	1720-1784	1784
23. <i>Esrar Dede</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye</i>	...-1796	1796

XIX. yy:			
24. <i>A. Şefkat</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1730-1814	1814
25. <i>Esad Efendi</i>	<i>Bâğçe-i Safâ-endûz</i>	1722-1835	1835
26. <i>Ârif Hikmet</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1592-1837	1836
27. <i>Fatîn Davut</i>	<i>Hâtimetü'l-eş'âr</i>	1721-1853	1853
28. <i>H.Mehmed</i>	<i>Tevfik Mecmua-i Terâcim</i>	...-1873	1873
XX. yy:			
29. <i>Mehmed Sirâceddin Mecma'-ı Şu'arâ</i>		1834-1907	1907
30. <i>'Alî Emîrî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ'-i Âmid</i>	XV.- 1911	1911
31. <i>'Alî Emîrî</i>	<i>Esâmî-i Şu'arâ-yı Amîd</i>	XV.- 1911	1911
32. <i>M. Kemal İnal</i>	<i>Son Asır Türk Şairleri</i>	1800-1942	1942

Tablo II

2.1. Kayıp Tezkireler:

Varlığı bilinip henüz ele geçmemiş olan tezkirelerin yanında, yalnız hususî kütüphanelerde kalanları da vardır. Gerçekte tezkirelerimizin kaç tane ve nelerden ibaret olduğu henüz bilinmemektedir. Zira varlığından söz edilen tezkirelerin bir çoğu hâlâ ele geçmemiştir.

1990'da, Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'le *Dergâh* (C:1, No:1, İstanbul, Mart-1990) dergisinde yapılan "Orta Sayfa Sohbeti"nde, sorulan şu soruya:

"Şuara tezkireleri, yazıldıkları devir ve anlayış çerçevesinde birer edebiyat tarihi sayılabilir mi? Bu eserler günümüzde yazılacak bir edebiyat tarihi için ne tür bir malzeme teşkil eder?"

hocanın cevabı, şu şekilde olmuştur:

"Bunların meydana konulduğu çağlarda edebiyat tarihi diye bir düşünce henüz doğmuş değildi. O zamanki zihniyete göre kendi başına bir sanat müessesesi olarak edebiyat için değil, hatta yaşamakta olan şairleri zabt ve kaydeden bir tarih bahis konusu olabilirdi. Bundan dolayıdır ki şuara tezkireleri bazen 'tevârih-i şuarâ' diye zikredilmiştir. Bu eserlerde gaye belirli bir zaman kesimi içinde, çok defa yurt çapında

yahut daha sınırlı bir çevrede yürütölmeğe gayret edilmiş bir anket çalışması ile Osmanlı ülkesinde yetişmiş şair kadrosunu tespit ederek, bunların hayatları ve eserleri hakkında kısa bilgiler vermek, yanı sıra sanat yönünden değerdendirmelerini yapmak suretiyle edebî portreler çizmektir. Bunlarda yapılmak istenen şey, şaire dair kuru ansiklopedik bilgiler vermekten çok, kendisine mahsus bir teknik ve terminolojiye sahip bir edebiyat nev'i olarak, şairler üzerinde zengin espri, teşbih ve telmihler ile örtülü bir nesir sanatı eseri meydana getirmektir. Hepsinde bilgi, izah planı ve ifade bakımından müşterek bir çerçeve bulunmakla beraber, tezkire müellifinin kabiliyetine, şairleri tanımak bakımından elindeki fırsat ve imkânlar göre bu, kimisinde üstünlük gösterir, kimisinde daha zayıf seviyede kalır. On altıncı asrın ikinci yarısından başlayıp XIX. Asrın ikinci yarısı ortalarına kadar geleneğini sürdürmüş olan bu tezkireler olmasaydı, geçmiş asırlar şairlerimizden mühim bir kısmının varlıkları ile hayat, hatta eserlerinden habersiz kalırdık. Başka kaynaklara gitmeden bunların edebiyat tarihimiz için tek başına yeterli olamayacağını tabii, söylemek lâzım. Yenileşme çağı öncesi edebiyat tarihimiz için aydınlatıcı malzeme veren bu eserleri birtakım klişe tavsif ve hükümlerden ibaret, antoloji kılığında basit kitaplar nazariyle bakıp küçümsemek yerine üzerimize düşen, iç dünyalarına daha girmeğe hizmet edecek ilmî çalışmalar yaparak, bunların edition critique'li külliyyâtını kurmaktır.”

3. Eser Hakkında

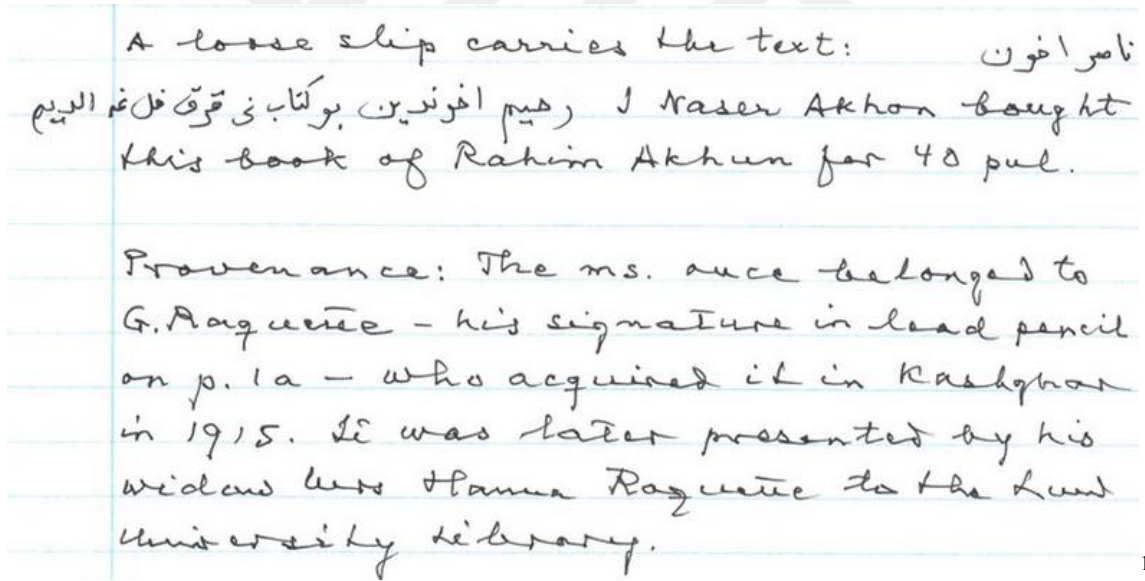
Bizim çalışma yaptığımız bu tezkire, İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesinin Gunnar Jarring koleksiyonu içerisinde yer alan Prov. 327'de kayıtlı iki tezkireden biridir. Molla Abdülkadir Yarkendî tarafından 1915 yılında çoğaltılan bu el yazması, temiz ve kullanıma uygun olup misyoner cerrah Gustaf Raquette'nin eski eşi Hanna Raquette tarafından Lund Üniversitesi kütüphanesine hediye edilmiş ve Gunnar Jarring tarafından koruma altına alınmıştır¹⁰. Bu eser “Jarring Prov. 327 Two tazkiras. Uighur. astern Turkistan. H.1333(1915) and H.1315-1316(1897-1899)” adıyla kayda alınmış olup, iki tezkireden

¹⁰ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/> (Erişim tarihi) 10.04.2016

oluşturmuştur. Bu çalışma H.1333(1915) tarihli olan tezkire metni üzerine yapılmıştır.

Söz konusu üniversitenin kütüphanesinde Çağatay Türkçesi, Özbek ve Uygur Türkçesi ile yazılmış el yazması eserlerden oluşan değerli bir koleksiyon bulunmaktadır. Dünyanın üçüncü büyük koleksiyonu olarak kabul edilen bu bölümün içerisinde; klasik edebiyat ve halk edebiyatı eserleri, İslamî konulardaki el yazmaları, hukukî ve tarihi belgeler, tıbbî kitaplar, ticaret ve tasavvuf kitapları ile Doğu Türkistan'daki İsveç misyon faaliyetlerinin anlatıldığı birçok belge bulunmaktadır¹¹.

Bu eserlerin çoğunluğu Türkolog Gunnar Jarring ve bir kısmı da İsveçli misyonerler tarafından bağışlanan, satılan veya üniversite kütüphanesi tarafından satın alınan eserlerden meydana gelmiştir. Kütüphaneye bağışlanan bu el yazmalarından biri de tezimize konu olan “Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr Bu Turur¹²” adlı eserdir.

13

(Nasirahun: Rahim Ahundin bu kitabni kırk fulğa aldim.)

Eser hakkında yazılmış bu notta, bu değerli eserin, Nasirahun isimli kişi tarafından, Rahim Ahun'dan 40 pula alındığı ve İsveçli misyonere verildiği ve sonra da misyoner Gustaf Raquette'nin eski eşi Hanna Raquette tarafından İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesine hediye edildiği kaydedilmiştir

¹¹ Eker Ümit- Zal Ünal 2015: 289

¹² <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/327.html> (Erişim tarihi) 12.04.2016

¹³ http://laurentius.ub.lu.se/jarring/catalogue/327_3.html (Erişim tarihi) 12.04.2016

Bu değerli eser, deri kaplama mukavvalı kitap halinde çok iyi muhafaza edilmiştir. Daha önce çok az sayıda çalışılmış olan bu el yazmasının, Molla Abdülkadir Yârkendi tarafından 1915 yılı 9 Nisan Perşembe günü ele alınmış olduğu, metindeki şu kayıttan anlaşılmaktadır.

25b

*Tarihka, milâdiye 1915, tarihka hicriye şemsiye 1293,
tarihka hicriye kemeriye 1333, mâhi cemâziyelevvelniñ 24
yigirme törti, hemelniñ 18- on sekizi, penceşenbe küni
Tezkire⁶ Büzürgvâr 'ni, Molla 'Abdulqâdir Yârkendi pütüp
tamâm kılğan.*

Molla Abdülkadir Yârkendi tarafından Çağatay Türkçesiyle mensur olarak çoğaltılmak için kaleme alınan bu eser, 26 varak (başlıkla beraber) 52 sayfadan oluşmaktadır. Her sayfa ortalama 13 satırdan oluşur ve toplam 630 satır olan bir metindir. Yârkendi, kendisinden yaklaşık dört asır önce yaşamış olan Muhammed Şerîf hakkındaki eserini H.1333 [1915] senesinde yazmıştır¹⁴.

Japonyalı araştırmacılara göre, dünyanın çeşitli yerlerinde Muhammed Şerîf Büzürgvâr'a ait olan 8 tezkire bulunmaktadır. Bu tezkirelerin içerikleri hemen hemen aynı olsa da, metinde kullanılan dil özellikleri, Farsça-Arapça kelimelerin azlığı çokluğu, el yazısı gibi yönlerden bir birinden farklıdır¹⁵.

Tezkire-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr isimli eserin anonim ve mensur bir versiyonu, Masami Hamada tarafından Japonya'da Arap harfleriyle neşredilmiştir. Diğer birisi ise İmin Tursun tarafından Uygur Türkçesinde “Zelili Divanı” adıyla yazılmış ve Beijing Milletler Neşriyatı tarafından neşredilmiştir¹⁶. Yalnız, bu iki eserde de Zelilî tarafından yazılan tezkire hakkında çalışılmıştır. Zelilî bu eserin önceleri nesir hâlinde olduğunu, kendisinin nazma döktüğünü kaydetmektedir¹⁷. Zelilî'nin yazmış olduğu ‘Tezkire-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr’ Rusça'ya tercüme edilip 1987'de Almatı'da yayımlanmıştır. Son bir çalışma ise 2006 yılında Kaşgar'da bulunmuş, Abliz ORHUN ve Sugava JONE

¹⁴ http://www.i-takvim.com/takvimler/hicri_takvim_cevir.php (Erişim tarihi) 20.04.2016

¹⁵ Orhun Abliz, Sugavara , 2007, s 50

¹⁶ Tosun, Necdet, s.446

¹⁷ Tursun İmin, Zelilî Dîvânı, s. 480.

tarafından incelenmiştir¹⁸.

Son olarak, biz bu tez çalışmasına başlarken bu konuda bir çalışma yoktu. Ancak tezi bitirme aşamasına geldiğimizde Ünal ZAL'ın “TEZKİRE-İ HAZRET-İ HÂCE MUHAMMED ŞERİF BÜZÜRG-VÂR BU TURUR¹⁹” adlı makaleyi yayımladığını gördük. Tez çalışmamızda bu makaleyi de dikkate adık.

4. Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Hakkında

“*bu Sayram'din Semerkand'ge bargıl*” (2a/4) ifadesinden esere konu olan Muhammed Şerîf Büzürgvâr'ın Sayram'da doğmuş olduğu,

*“yette yaşlarıda atalari vefât bolup, Hazret-i Hoca Büzürgvâr yetim kaldı” (1b/8-9),
“Vakti on yaşka kirip sevâdlari Hûb çıkıp âkıllari ber kemâl boldi, kazâra ana-lari
vefât bolup, Hazret-i Büzürgvârniñ yetimlikleri dağı hem ziyâde boldi”
(1b/13,2a/1-2-3).*

İfadelerinden yedi yaşında babasını, on yaşında annesini kaybettiği, hem öksüz hem yetim kaldığı anlaşılmaktadır. Sonra Semerkand'da çok zorluklarla eğitim görmüş, Ahmed Yesevî ve Satuk Buğrâ Hân'ın rûhâniyetinden feyiz almış, hacdan sonra Doğu Türkistan'ın Kâşgar ve Yârkend gibi şehirlerinde halkı irşâd ile meşgul olmuş bir sûfidir. 1543'te Yârkend'e geldiği söylenir. Dönemin idarecisi Abdürreşîd Han [H.939-967/1533-1560] da kendisine mürid olmuştur. Muhammed Şerîf H. 963'te [1556] veya H.973'te [1566] vefat etmiş olup kabri Yârkend'dedir.

5. Yazar Hakkında

Eser yazarı Molla Abdülkadir Yarkendi hakkında, XinJiang (Şincang) Uygur Özerk Bölgesi Urumçi Xinhua (Şinhua) kitaphanesi, Beijing (Pekin) Merkezi Milletler Üniversitesi Kütüphanesi, Pekin Devlet Merkezi Kütüphanesi, İslam ansiklopedisi ve internet gibi bilinen önemli kaynaklardan araştırmalar yapılmış ama maalesef şimdiye

¹⁸ Muhammedulla Ehed. 2010. Ürümçi

¹⁹ Zal,Ünal (2016) İzmir, s.1191

kadar yeterli bir bilgiye ulaşamamıştır. Yazarın eserleri ve hayatı hakkındaki bilgilerin savaşlar ve büyük devrim nedeniyle kaybolduğu düşünülebilir.

6. Türk Dili

Türk dili, Türkçe veya Türk lehçeleri, Doğu Avrupa'dan Sibiry ve Çin'in batısına dek uzanan bir alanda ana dil olarak 180 milyon kişi tarafından, ikinci dil olarak konuşanlar da sayılırsa yaklaşık 250 milyon kişi tarafından konuşulan, 40 ayrı yazı diline bölünen bir dil kümesi olarak tanımlanır²⁰.

Türkçede dil adları, kavim adlarının sonuna getirilen + CA ekiyle yapılır²¹. (Türkçe, Rusça, Çince, Bulgarca vb.) Bu şekilde yapılmış bir dil adının anlam alanı içinde, o dilden ayrı düşünülmeyen lehçe, şive ve ağız kavramları da bulunur. “Türkçe, köken bakımından, Ural-Alтай dil ailesinin, Altay grubuna dahil edilmektedir. Dünya dilleri arasında yapı bakımından sondan eklemeli diller arasında yer almaktadır²²”. Bu özelliğinden dolayı dilin ekleşme dizisinde sözcükler çeşitli ekler alabilmektedir.

7. Türk Yazı Dilinin Tarihsel Gelişimi

Türk dili ile oluşturulup günümüze kadar ulaşmış kapsamlı en eski metinler 8. yy.da dikilen Göktürk (Orhun) Yazıtlarıdır. Türkçenin bu yazılı metinlerden önceki dönemi eldeki metinlerin eksikliği sebebiyle “karanlık dönem” olarak kabul edilmektedir. Bu yazıtlarda kullanılan dilin, edebi metin oluşturma niteliğine sahip olması Türkçenin, bu yazıtların dikilmesinin öncesine dayanan çok köklü bir geçmişinin olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalar Türk dilinin tarihsel gelişimi, çeşitli kaynaklarda az çok farklılıklar göstermesine karşın şu dönemler halinde tasnif edilmektedir: (Tasnif, Ahmet Buran’ın Çağdaş Türk Lehçeleri kitabında Ahmet Caferoğlu’ndan nakille verdiği tasniftir.)
1.Eski Türkçe Çağı(V-X.yy) [Köktürkçe (VII-VIII.yy.), Eski Uyğurca (VIII-X.yy), Tuna

²⁰ Tuna , O.N. 1997, s:49

²¹ Buran . Ahmet, 2001, s.8

²² “Üniversiteler İçin Türk Dili”, 2011, s.16

Bulgarcası (IX-XI.yy), Karahanlıca (XI-XII.yy)]

2.Orta Türkçe Çağı (10.yy- 16.yy) [Harezmi Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Volga Bulgar Türkçesi.]

3.Yeni Türkçe (16. yy- 20.yy)

4.Çağdaş Türkçe (20.yy ve günümüz Türk Lehçeleri)

- Eski Türkçe Dönemi (V.- X. Yüzyıllar)

Elimizdeki metinlerin yetersizliği dolayısıyla Türkçenin ilk yazı diline geçmiş kabul edilen Göktürk (Orhun) Abideleri'nin oluşturduğu 8.yüzyıl bu dönem içinde yer alır. Türkçenin belgelerle takip edilen ilk dönemidir. Bu dönemin ürünleri Orhun ve Yenisey yazıtları ile Uygurca yazmalardır. Yabancı öğelerin oranı, %1'in altında olarak bilinen Költigin ve Tonyukuk yazıtlarından ibaret edebi bir dilden bahsedilebilir²³.

- Orta Türkçe Dönemi (X.- XVI. Yüzyıllar)

Türkler, bu dönemde 9. yy.dan başlayarak İslamiyet'i benimsemişlerdir. Karahanlılar ilk Müslüman Türk devleti olmuştur. İslamiyet'in yayılmasıyla dildeki ayrışma derinleşmiş, ortaya yeni lehçeler çıkmıştır. Türklerin bir kısmı, 11. yy. dan itibaren Anadolu'ya yerleşmeye başlamış ve bunun sonucunda bölge ağızları ve yazma eserler ortaya çıkmış, böylece dilimiz çeşitlenmiştir. Bu dönemde Türkçe, Kuzey- Doğu Türkçesi ve Batı (Güney-batı) Türkçesi olarak iki kola ayrılmıştır. Daha sonra da, XV. yy. dan itibaren, Kuzey- Doğu Türkçesi kendi içinde Kuzey (Kıpçak) ve Doğu (Çağatay) ve Batı (Osmanlı) Türkçesi olarak üçe bölünmüştür²⁴.

8. Çağatay Adı ve Çağatay İmparatorluğu

Çağatay adı, Cengiz'in ikinci oğlu Çağatay'dan gelmektedir. Cengiz Han, Moğol İmparatorluğu'nun hükümdarıydı. Cengiz Han ölünce (1227) topraklar oğulları arasında pay edildi ve meşhur Çağatay, bereketli toprakları ile her dönemde arzu edilen

²³ Aksan, Doğan, 1977, s.315

²⁴ Buran, Ahmet, 2001, s.139

Mâverâünnehir'i, Semireç'i ve Doğu Türkistan'ı aldı. Bütün bunlara ek olarak daha sonra Çungarya, Uygur ülkesi ve Kabil ile Gazne'yi içine alan Pamir sahası katıldı.

Özellikle Duva Han zamanında devletin resmi adı olarak kullanılan Çağatay adı, aynı zamanda Çağatay ulusunun askeri kuvvetini oluşturan Maverâünnehir'deki Türk ve Türkleşmiş göçebeler için de kullanılmıştır. Hanlığın doğusunda kalan göçebelere ise "Moğol" denilmiştir²⁵. Göçebe Çağataylar, Çağatay Hanedanı'nın hakimiyeti sona erdikten sonra da adlarını korumuş ve XVI. yüzyılda Timurlular Devleti yıkıldıktan sonra da göçebe Özbeklerle karışmışlardır. H.Vambéry'nin belirttiği gibi Kırgız (=Kazak), Karakalpak ve Özbekler arasında Çağatay kabilelerinin bulunması Çağatay adının Timurlar Devleti yıkıldıktan sonra da kaybolmadığını göstermektedir²⁶.

9. Çağatay Türkçesi

İslami dönem Türk yazı dilinin gelişimi üç evreden oluşur. Birincisi Karahanlılar veya Hakânîler Dönemi(11.-13. yy), ikincisi Harezm Dönemi (14. yy), üçüncüsü ise Timurlular (1405-1506) idaresi altında gelişen Çağatay Türkçesi dönemidir. Çağatayca (Çağatayca) veya Çağatay Türkçesi: Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci döneminin adıdır²⁷. Türk Dilinin Orta Asya (Türkistan Bölgesi) grubuna mensuptur. 15. yy. başlarında başlar, 20. yy. başlarına kadar olan dönemi kapsayan bir konuşma ve yazı dilidir. Günümüz Türk Lehçelerinden Özbek Türkçesi ve Yeni Uygur Türkçesi bu dönemin devamıdır.

Batı Türklüğünün sınırlarını çizen Karadeniz, Kafkas Dağları, Hazar Denizi ve Orta İran'ın kuzeyinde ve doğusunda kalan ve Müslüman olan bütün Kuzey ve Doğu Türklüğü bu yazı dilini kullanmışlardır²⁸.

“Timur döneminden itibaren gelişen kültür ve sanat merkezlerinde meydana gelen bu dil Timurlular, Şibâniler, Babûriler, Hive (1873) ve Hokand (1876) Hanlığı gibi devletlerin resmî dili olmuştur. Çağatay Türkçesi için, Nevaî döneminden itibaren

²⁵ Eckmann Janos ,1958, s. 116

²⁶ Ölmez Zühal, 2007, s.175

²⁷ Ercilasun Ahmet Bican, 2010, s.404

²⁸ Ercilasun. a.g.y. s.404

Türkler, 'Türkçe', 'Türkî til' ve 'Türk tili' terimlerini kullanmışlardır”²⁹.

Cengiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay'ın adından gelen Çağatay Türkçesinin başlangıcı ve dönemleri hakkında değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir dönemin dili ve edebiyatı için kullanılan bu terim ile belirtilmek istenen kavramın sınırları kesin olarak çizilememiştir. Fuad Köprülü'ye göre:

“Çağatayca, kelimenin en geniş manası ile, Moğol istilasından sonra Cengiz çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altınordu imparatorluklarının medeni merkezlerinde xiii.- xiv. asırlarda inkişaf eden ve Timurlular devrinde bilhassa xv. asırda klasik bir mahiyet alarak, zengin bir edebiyat yaratan edebi Orta Asya lehçesidir”³⁰.

Çağatay Türkçesi, yukarıda da bahsedildiği gibi başlangıçta sadece göçebe Türklerin dili olarak görülmüş olsa da daha sonra tüm Orta Asya'nın kullandığı edebi dil olmuştur.

Çağataycanın bugüne kadar gelmesi elbette yazılan eserler sayesinde. Nevâyî Çağatayca'yı bir edebi dil haline getirmiş ve abartısız tek başına bu dili taşımıştır. Bu yüzdendir ki Çağatayca dilinin sınıflandırılmasında Nevâyî formen olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda “Senglah” adlı Çağatayca – Farsça sözlüğün müellifi Mehdi Han da eserinin ön sözünde “Lugât-i Türk” ve “Lugât-ı Çağatay” isimlerini bir arada kullanır. 16. 17. asırlardan sonra ise, yani Nevayî fırtınasından sonra Çağataycanın adı “Nevâyî Dili” olarak değişmiştir. Öyle ki Anadolu'da Nevayî dilini anlamak için sözlükler bile hazırlanmıştır³¹.

Çağatay Türkçesinin sınıflandırılması, Orta Asya devirlerinin adlandırma sorununun bir başka boyutunu göstermektedir. Aleksandr N. Samoyloviç ve Fuad Köprülü şive farklarını da dikkate alarak “Çağatayca” terimini sadece 15.-20. yy. arasında Orta Asya Edebi Türk dili olarak alır. Onların Doğu Türkçesi sınıflandırmaları şu şekildedir:

1. Karahanlı Türkçesi veya Kaşgar Türkçesi (11. - 12. yy)
2. Kıpçak – Oğuz Türkçesi (13.- 14. yy)
3. Çağatayca (15. - 19. yy)

²⁹ Argunşah Mustafa, 2012, s.381

³⁰ Köprülü Fuad, 1945,c, Iii, s. 270

³¹ Kutluay Hakan , 2004, s.133

4. Özbekçe (20. yy)³²

Bu sınıflandırma Doğu Türkçesi için geçerlidir. Çağatayca için özel bir sınıflandırma da Fuad Köprülü'den gelmiştir:

1. Erken devir Çağatayca (13.- 14. yy)
2. Klasik öncesi Çağatayca (15. yüzyılın ilk yarısı)
3. Klasik Çağatayca (15. yüzyılın ikinci yarısı)
4. Klasik Çağataycanın devamı (16. yy)
5. Çöküş Devri (17.-19. yy)³³

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise Sovyet Türkologlar “Çağatayca” yerine “Eski Özbekçe” terimini kullanmayı yeğlediler. “Eski Özbekçe”, “Kadim Özbekçe” terimlerini kullananların yanında “Çağatayca” ya da “Çağatay Dili” terimlerini kullanan Sovyet Türkologlar da vardır.

Son olarak Çağatayca üzerine yaptığı çalışmalarla Janos Eckmann'ın bu konudaki görüşüne değinmek gerekirse, Janos Eckmann hem Doğu Türkçesini hem de Çağatayca'yı belirli fonetik ve morfolojik özelliklere göre dönemlere ayırmıştır. Eckmann'ın Doğu Türkçesi tasnifi şu şekildedir³⁴:

1. Karahanlıca ya da Hakaniyye Türkçesi (11. – 12.yy)
2. Harezmi Türkçesi (14.yy)
3. Çağatayca (15.yy – 20.yy başlangıcı)

Çağatayca ise şu şekilde dönemlere ayrılmıştır:

1. *Klasik Öncesi Devir: 15.yy başlarından 1465 yılına kadarki zamanı içine alır. (Bir diğer deyişle Ali Şir Nevâyî'nin ilk divanını tertip edene kadar geçen zamanı ele alır.)*
2. *Klasik Dönem: 1465- 1600 yılları arasına tekabül eder. Bu dönemde Ali Şir Nevâyî'nin üstün çabaları ile Çağatayca edebi bir dil olur.*
3. *Klasik Sonrası Dönem: (1600-1921 yılları arasındadır). Bu dönemde Nevâyî'nin taklit edildiği görülür. Ayrıca Özbek unsurları da Çağataycaya girmeye*

³² Eraslan Kemal. 1999, s.8-9

³³ Köprülü Fuad, .g.e. s.270-323

³⁴ Eckmann, Janos 1988, s.XIII

*başlamıştır*³⁵.

Çağatayca için Eckmann tarafından yapılan bu sınıflandırma genellikle kabul görmüştür, ancak bilim adamları tarafından farklı biçimlerde yapılan değerlendirmeler de vardır. Örneğin Kemal Eraslan, "Çağatay Edebiyatı" başlıklı yazısında Çağatay Edebiyatını Fuad Köprülü gibi beş döneme ayırarak incelemiştir.³⁶ Mustafa Canpolat ise, Çağatay Dili ve Edebiyatını Eckmann gibi üç döneme ayırarak incelemektedir³⁷.

Çağatay Türkçesi metinleri Arap alfabesiyle yazılmıştır. Uygur yazısı ise daha çok Timurlar sarayında resmi yazışmalar için kullanılmıştır. Semerkand, Herat ve Yezd gibi merkezlerde edebi eserler, bazen Uygur yazısı ile kopya edilmiştir. Ne Arap ne de Uygur yazısı, Türkçenin seslerinin bir çoğunu işaretlemeye yeterlidir. Bu yüzden, Çağatay Türkçesinin doğru imlasının tesbiti birçok hallerde mümkün değildir. Çağatay Türkçesi, girişte belirtildiği gibi, çok geniş bir sahada beş yüz yıldan fazla kullanılmıştır. Çağatay Türkçesinin imlası muhtemelen, yer ve zamana göre değişmiştir. Fakat bu değişiklikler çoğunlukla yazıda işaretlenmiştir. Bu tezdeki tercih edilen transkripsiyon, Çağatay Türkçesinin klasik öncesi ve klasik devirlerinde kullanılan imlaya benzerlik arz eder.

³⁵ Eckmann, Janos, a.g.y. s.XIII

³⁶ Eraslan, 1993,c.VIII, s.168-176.

³⁷ Canpolat Mustafa , 2002,e.Vili, s. 769-776,

BÖLÜM I: YAZIM ÖZELLİKLERİ

Tez konusu olarak seçilen “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı metin, Arap harfleri ile yazılmıştır. Klasik dönem sonrası Çağatayca (Post-Classical Chagatay) özelliklerini taşımaktadır.

1.1. Ünlülerin Yazılışı

1.1.1. a Ünlüsünün Yazılışı

Metnimizde kelime başlarındaki a ünlüsü elif (ا), zaman zaman ise medli elif (آ) ile yazılmıştır:

Örnek: aç آچ (13a/9) aç
ada ادا (11b/1) tamam, son
aşfezlik آشفزلیک (4b/9) aşçı başı
ayağ ایاغ (14a/13) ayak
atlanıp اطلانیپ (17b/5) yola çıkmak
āhvāl احوال (1b/7) ahval, durum
āsmān آسمان (24b/13) gök yüzü
āvāz اوآز (13b/5) ses
āzār آزار (15b/9) azarlama, incitme

Sözcük sonunda çoğunlukla he (ه) ve elif (ا) ile yazılmıştır.

Örnek: arfa آرفه (13a/12) arpa
ata اتا (10b/8) ata, baba
‘azā عزا (24b/11) yas, cenaze töreni
binā بنا (19a/11) bina, yapı
bokça بوچه (6b/8) bohça, büyük sarı
buryā بوريا (24b/4) eski hasır
deryā دریا (13b/4) derya, deniz
dunyāda دنیادا (17a/1) dünyada

1.1.2. e Ünlüsünün Yazılışı

Sözcük başlarında e ünlüsü elif (ل) ile yazılmaktadır:

Örnek: endişe اندیشه (2a/12) merak, kaygı

esir اسير (12b/5) esir, tutsak, köle

esrār اسرار (21a/2) sırlar, aklın ermeyeceği işler

ezān اذان (3b/3) ezan

ey ای (10a/8) ey

eylegeysen ايلاكيسن (12b/6) eyleyesin, yapasın

egerçe اكرچه (14a/1) eğer

Sözcük içinde ise elif (ل), ye (ي), ve güzel he (ه) ile gösterilmiştir, bazı yerlerde hiç işaretlenmemiştir:

Örnek: ertegende ارتكانده (3a/11) ertesi gün sabah

aşfezlik آشفزليک (4b/9) aşçı başı

keçe کچه (14b/7) gece

ser-gerdān سرگردان (6b/1) sergerdan

şemsiye شمسيه (25b/1) güneş takvimi

terîke طريقه (23a/6) tarika, tarikat

tenge تنكه (6b/8) metal para

dep ديب (10a/12) dep, deyip

Sözcük sonunda ise genellikle güzel he (ه) ile gösterilmiştir:

Örnek: birle برله (12a/2) beraber, birlikte

duşenbe دوشنبه (22b/11) haftanın ikinci günü; Pazartesi

endişe اندیشه (2a/12) endişe

ançe انچه (9b/6) o kadar

pādişāh پادشاه (17a/1) padişah

1.1.3. /i/ Ünlülerinin Yazılışı

/i/ ünlüleri sözcük başında kimi zaman elif (ل) ile, kimi zaman ise elif-ye (اي) ile yazılmıştır:

Örnek: ısıغ اسىغ (21b/2) ısı, sıcak
ىبرىق ابرىق (4a/12) ibrik
التجا ىلتىع (12a/11) sığınma, barınma
اشارت اىشارت (7a/3) bişaret, bir şeyi gösterme
اسكندر (11b/12) iskender
استغفار (17a/7) tövbe etme
استقبال (14a/12) gelecek
اىش (20b/4) iş
اىكىرىپ (1b/12) eğirip
اىشىكنى (3b/3) eşik, kapı

Sözcük içinde genellikle ye (ي) ile gösterilmiştir:

Örnek: بى بى (6b/10) saygıdeğer kadın
بنا (19a/11) bina, yapı
خزمتىدىن (1b/11) hizmetinden
قاچىپ (20a/12) kaçıp
قتىق (15b/1) katık, yoğurt
قرغىزدىن (19b/9) kırıgzdan
اوستىده (14b/10) üstünde
زىنهار (23b/10) sakın, asla, katiyen

Sözcük sonunda ye (ي) ile gösterilmiştir:

Örnek: دغى (2a/3) dahi, ve, yine
غازى (13a/5) gazi
كاھى (22a/2) ara sıra, bazen
توشتى (10a/13) düştü

şerbetini شربتى نى (23a/12) şerbetini
soқты سوقتى (11b/6) soktu

1.1.4. o, ö, u, ü Ünlülerinin Yazılışı

Bu ünlüler sözcük başında elif-vav (و) ile gösterilmiştir:

Örnek: oçuk اوچوق (6b/4) açık
okudi اوقودى (3b/3) okudu
otuz اوتوز (4b/8) otuz
örgetip اوركتيب (22b/13) öğretip
örlep اورلاب (11a/12) yükselip
öy اوى (7a/4) ev
uluغ اولوغ (19a/7) ulu
ustuḥānlari اوستخوانلارى (11b/11) kemikleri
uşbu اوشبو (13a/13) şu bu
üç اوج (11b/7) üç
üçün اوچون (11a/5) için

Sözcük içinde vav (و) ile gösterilmiş, bazı yerlerde ise hiç işaretlenmemiştir:

Örnek: çaharsuğa چهارسوغه (21b/7) çaharsu'ya

ḥudā خدا (12a/13) hūda, Allah
belūri بلورى (22b/12) iyi
bolğan بولغان (11b/10) olan
oçuk اوچوق (6b/4) açık
cabduḳini جابدوقىنى (7a/7) aletini
cubini جوبىنى (11b/4) çiftini
düşvār دشوار (17a/2)
dürüst درست (17a/4) dürüst
ḥūb خوب (15b/5) güzel, hoş, iyi
hüner هنر (22b/13) hüner, marifet

könül كونك (23b/11) gönül, kalp

mölçer مولچر (22b/5) tahmin

töre تورە (19b/6) töre

1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

1.2.1. *b* ve *p* Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde *b* ve *p* ünsüzlerinin *be* (ب), *pe* (پ) ile gösterilmiştir:

Örnek: balıklar بلیقلار (10b/11) balıklar

baş باش (14a/13) baş

begler بکلار (16b/13) beyler

cabduği جابدوغي (6b/6) aleti

pencşenbe پنجشنبه (25b/3) haftanın beşinci günü; perşembe

pādišāh پادشاه (17a/1) padişah, kral

peydā پيدا (3a/1) peydah, meydanda, ortada

pīr پير (10a/6) yaşlı, tarikat kurucusu

aṭlanıp اطلانیب (17b/5) yola çıkmak

1.2.2. *d* ve *t* Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde *d* ve *t* ünsüzlerinin *de* (د), *te* (ت) ile gösterilmiştir:

Örnek: damağlarığa دماغلاریغه (4b/10) damağına, burnuna

delil دلیل (7a/11) delil

dereht درخت (6a/7) ağaç

diyarğa دیارغه (3b/7) diyara

ḳuddus قدس (21a/2) kuddüs

ḳuvvet قوت (4b/10) kuvvet, güç

matemdin ماتمدين (25a/1) yastan, cenaze töreninden

tag تاغ (14b/4) dağ

tarīḥқа تاریخقه (25a/5) tariha

terbiyet تربیت (19a/10) terbiye

tilāvet تلاوت (4b/4) Kur'an okuma

1.2.3. c ve ç Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde bu ünsüzler için cim (ج), çim (چ) kullanılmıştır:

Örnek: cubini جوبینی (11b/4) çiftini

ceñ جنک (21b/2) cenk, savaş

cism جسم (24b/7) cisim

çaharsuğa چهارسوغه (21b/7) çaharsuya (çarşıya)

çoñ چونک (10b/11) büyük

çoyun چيون (18a/11) polat, çelik

keçe كچه (14b/7) gece

boqça بوقچه (6b/8) bohça, büyük sarı

1.2.4. k ve g Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde bu ünsüzler için kef (ک), gef (گ) kullanılmıştır:

Örnek: kündüz کوندوز (16b/11) gündüz

işik اشیک (5a/11) eşik, kapı

ikevlen اکولن (16b/10) iki kişi

leşker لشکر (17b/13) asker, ordu

eger اکر (14a/1) eğer

gāhī گاهی (22a/2) bazen, ara sıra

gird-ābdaki کردابدایی (10b/11) girdaptaki

giryān کریان (12b/10) ağlayan

igiz ایگیز (11a/12) yüksek

gedağa گداغه (17a/1) yoksula

sodagerniñ سوداگرنيک (5a/3) tüccarın

1.2.5. k Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüz için kaf (ق) kullanılmıştır:

Örnek: kaşabaçe قصبه (17b/8) küçük kasaba
hānqāh خانقاه (17b/12) tekke, saray
kalğan قالغان (13b/10) kalan
helāyīk خلائق (10b/6) halk
ibrik ابريق (4a/12) ibrik
kīčkīrdılar قچقردیلار (7a/2) çağırdılar
kelender قیلندر (9b/6) dilenci; çok gezmiş yaşamış adam

1.2.6. ğ Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüz için kef (غ) kullanılmıştır:

Örnek: ğālip غالب (4b/6) yenen ,üstün gelen
ğayib غایب (13b/3) kayıp
ġāzi غازی (13a/5) gazi
ğarib ġureba غریب (2b/9) garipler, yoksullar
ğazab غضب (16a/5) gazap, kızma, sinirlenme
ısıġ اسیغ (21b/2) ısı, sıcak
kozġalíp قوزغالیب (11b/8) harekete geçip

1.2.7. ŋ Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüz için (نک) kullanılmıştır:

Örnek: çoŋ چونک (10b/11) büyük
köŋül کونکل (23b/11) gönül
maŋíp مانکیب (12a/6) yürüp
miŋ مینک (14a/1) bin
neheŋler لار نهنگ (11b/8) timsahlar
saŋa سنکا (2b/2) sana
taŋa تانکا (17a/4) şaşılabak
ceŋ جنک (21b/2) cenk, savaş
yeŋi ینکی (11b/13) yeni

1.2.8. s ve ş Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüzler için (س\ش) kullanılmıştır:

Örnek: sayramdin ساي رام دين (2a/7) sayram'dan

sen سن (5a/2) sen

esir اسير (12b/5) esir

çaharsuğa چهارسوغه (21b/7) çarşıya, pazar merkezine

şemsiye شمسيه (25b/1) güneş takvimi

şehir شهر (18b/11) şehir

endişe اندیشه (2a/12) merak, kaygı

hoş-hal خوشحال (11b/13) mutlu, hali vakti yerinde

1.3. kim Bağlacını Yazımı

Örnek: barmukim بارموکم (13b/5) varmı ki

berdilerkim برديلارکم (15a/6) verdiler ki

dedikim ديديمک (10b/5) dedi ki

kördikim کورديمک (11a/3) gördü ki

oldurkim اولدورکيم (23a/12) odur ki

sordılarkim سورديلارکم (18b/1) sordular ki

1.4. ki Bağlacının Yazımı

Örnek: andağki انداگه (1b/10) öyleki

barki بارکه (15b/8) varki

boldılarki بولديلارکه (11b/13) oldularki

çektiki چکتیکه (9b/7) çektiki

herneki هرنيکه (15a/7) her neki

hattaki حتی که (23b/13) hatta

1.5. üçün Edatının Yazımı

Örnek: sizler üçün سيزلار اوچون (11a/5) sizler için

ne üçün نه اوچون (18b/5) ne için
nime üçün نیمه اوچون (16a/1) ne için
nef'i üçün نفعی اوچون (11a/6) yararı için

1.6. -dur/-dür Ek-fiilinin Yazımı

Örnek: alıpdur الیب دور (14a/10) almıştır
almapdur المابدور (14a/11) almamıştır
berdārdurmiz برداردورمیز (13b/13) hazırız
bilmeydurmen بیلمايدورمن (3a/9) bilmemişim
çıkarıpdur چیقاریب دور (14a/8) çıkarmıştır
etedurmen ایتادورمن (22b/1) yaparım
olturadur اولتورادور (3b/5) oturmuş
mindürdiler میندوردیلار (13a/8) bindirmişler

1.7. Arapça ve Farsça Sözcüklerinin Yazımı

Örnek: Kālū innā lillāh ve innā ileyhi rāci'ūn

(24b/6) قالو انا لله وانا اليه راجعون “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz” derler³⁸.

Kullu nefsin zāiḡatulmevt

(23a/9) كل نفس زئقتموت Her can ölümü tadacaktır³⁹.

Be-āh –ī dīde-i tīflānū-i ma'şum, be-sūzī sine-i pīrān-e mazlūm

(10a/10) بآه دیدۀ طفلان معصوم ، بسوزی سنۀ پیران مظلوم

Be-āh ber-dil-i pūr-ḡünem āverd, Ez-īn girdāb-i ġem bīrūnem āverd

(10a/11) بآه بردل پرخونم آورد ، ازین کرداب غم برونم آورد

³⁸ Bakara suresi, 2/156

<http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/bakara-suresi-2/ayet-154/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim tarihi, 15.12.2016)

³⁹ Ankebūt suresi, 29/57

<http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/ankebut-suresi-29/ayet-53/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim tarihi, 15.12.2016)

1.9. Yanlış ve Eksik Yazım

Metinde nadiren yanlış yazılma rastlanmıştır:

Örnek: yub یوب (25a/2) yuyup

یویوب yuyup

kemā hāḳ کما حقہ (25a/8) Allah'ın yetkinliği, mükemmelliği

کمال حقہ kemâl-i hāḳ

ġimet غیمت (20a/8) ganimat

غنیمت ġanîmet

hācet ra حاجت را (12b/7) ihtiyacı gören

حاجت راوا hācet-reva

aḥunġa اخونغه (4a/7) hocaya

اھوندغه aḥundġa

Ol yıl tarîḥka bir miñ bir yüz yetmiş irdi

اول یل تاریخه بر مینک یوز یتیمیش ایردی (25a/5) o yıl tarihe bin yüz yetmiş idi.

(Ol yıl tarîḥka bir miñ bir yüz yetmiş irdi. 'Abdur-reşid Ḥān mādāmike hayāt irdi. (25a/5)

Tarih bilgileri hakkında yanlışlık olabilir, çünkü Abdürreşid Han'nın yaşadığı dönem

(M.1508-1560/H.913-967) ile bilgiler uyuşmuyor.)

BÖLÜM II: DİL İNCELEMESİ

Bu bölümde, metnin dil özellikleri ve bazı gramer unsurları üzerinde açıklamalar yapılmıştır.

2.1. Ses Bilgisi – Ses Uyumları

Türkçede kelimelerin kökünde, kökleri ile ekler arasında uyumlar vardır. Türkçede üç türlü uyum vardır⁴⁰:

1. Ünlü (vokal) uyumu
2. Ünlü-ünsüz (vokal-konsonant) uyumu
3. Ünsüz (konsonant) uyumu

2.1.1. Ünlüler (Vokaller)

Çağatay Türkçesinde olan ve bu tezde kullanmış olduğumuz ünlüler şunlardan ibarettir: a/ā, e, í (ı~i arası ses), i/ī, o, ö, u, ü.

Ünlüler	Düz			Yuvarlak	
	Kalın	Yarı kalın	İnce	Kalın	ince
Geniş	a	-	e	o	u
Dar	ı	í	i	ö	ü

Tablo III

2.1.2. Ünlü (vokal) Uyumu

Ünlü uyumu, bir kelimedeki ünlülerin çeşitli bakımlardan birbirine uyması hadisesidir⁴¹.

Ünlü uyumu Çağatay Türkçesinin karakteristik bir özelliğidir. İki çeşit ünlü uyumu vardır:

Kalınlık-incelik uyumu ve düzlük-yuvarlaklık uyumu.

⁴⁰ Ergin Muharrem, (2009), “Türk Dil Bilgisi”, İstanbul, Bayrak Yayınevi, a.g.e. s.70

⁴¹ Ergin .m. a.g.y. s.70

2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incelik bakımından birbirine uygun olmasıdır⁴². Çağatay Türkçesinde kelimelerdeki kalınlık-incelik uyumu çoğunlukla sağlanmıştır; kalın ünlülü kökler, kalın ünlülü ekler alırlar ve ince ünlülü kökler, ince ünlülü ekler alırlar. Örnek:

kıl-ğay قیلغای (4a/10) yapsın

damağ+lar+i+ğa دماغلاریغه (4b/10) damaklarına, burunlarına

barmak-ka بارماقکه (9a/9) gitmeye

ayağlar+i+ğa ایغالاریغه (9a/7) ayağına

çık-kan چیققان (10a/1) çıkan

kıl-ğıl قیلغیل (21a/13) yap

ertegen+de ارتکانده (3a/11) yarın sabah, ertesi gün

kör-gen کورکان (8a/3) gören

kime+ge کیمهکا (9b/3) gemiye

kir-gü-dek کیرکودک (9b/3) girince

köz+ler+i+ge کوزلاریکا (12a/9) gözüne

kel-gen کلکان (19a/9) gelen

2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından uyumasıdır⁴³. Düzlük-yuvarlaklık uyumu, bilindiği üzere kökte bulunan düz ünlülerden (a,e,i) sonra düz ünlülerin(a/ a₁; e/ e₁;) kökteki yuvarlak ünlülerden (o, ö, u, ü) sonra düz-geniş (a-e) ya da dar-yuvarlak (u-ü) ünlülerin gelmesine denilmektedir. Fakat Çağatay Türkçesindeki düzlük-yuvarlaklık uyumu, tam gelişmiş değildir. Bu yüzden uyum dışı haller de gözükür.

a. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bulunduğu Kelimeler:

oku-tur اوقتور (1b/13) okutur

baş+lar+i+ni باشلارینی (5a/12) başlarını

oltur-ur ولتورور (5a/11) oturur

⁴² Ergin. m. a.g.y. s.70

⁴³ Ergin. m. a.g.e.s.72

kel-ip كليب (14a/9) gelip
kör-üp كوروب (2a/10) görüp
al-dí-lar الديلار (13b/9) aldılar
öl-üm اولوم (11b/9) ölüm
menzil+imiz منزلیمیز (8a/11) menzilimiz
ayağlar+í+ga اياغلاریغه (24a/7) ayaklarına
at+lík آطلیق (9b/2) atlı
oç-uk اوچوق (6b/4) açık
kıl-ip قیلیب (14a/10) kılıp

b. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bulunmadığı Kelimeler:

kün+i کونی (4b/1) günü
al-ur آلور (4b/1) alır
üç+ünci اچونجی (4b/4) üçüncü
sor-di سوردی (5a/1) sordu
tavuş+i داووشی (5a/11) sesi ses [<ETü tawış⁴⁴]
kör-di+ler کوردیلار (11b/3) gördüler
oğu-di اوقودی (3b/3) okudu
köz+iñiz+ni کوزینکیزنی (13a/7) gözünüzü
yüz+ümüz یوزومیز (17a/5) yüzümüz

2.1.3. Ünlü Türemesi

Kelimenin aslında olmayan bir ünlünün kelimede ön, iç ve son ses olarak ortaya çıkmasıdır. Özellikle Türkçenin hece yapısına uymayan çift ünsüzlerle başlayan alıntı kelimelerde bu ses hadisesi görülür:

vakıt (Ar; *vaḳt*) وقت (7a/6) vakit

2.1.4. Ünsüzler (Konsonantlar)

Çağatay Türkçesinde bulunan ve bu tezde kullanmış olduğumuz ünsüzler şunlardan

⁴⁴ Gabain.A. 1988: s.297

ibarettir: b, c, ç, d, f, ğ, g, h, ĩ, ħ, k, k, l, m, n, ƚ, p, r, s, ſ, ſ, ſ, t, t, v, y, z, z, j

Ünsüzler	Seda bakımından					
	Ötümlü	Ötümsüz	Ötümsüz	Ötümlü		
Teşekkül noktası bakımından	Süreksiz		Sürekli			
Dudak	b	p	-	-	m	-
Diş-Dudak	-	-	f	v	-	-
Diş	d	t, ṭ	s, š, ş	z	n, z, ž	-
Damak-Diş	c	ç	ş	-	j	-
Ön Damak	g	k	-	-	-	r, l, y
Arka Damak	ğ	ķ	h, ħ	-	ŋ	-
Gırtlak	ğ	ķ	h	ħ	-	-

Tablo IV

2.1.5. Ünsüz Değişimi

Kelime başında, içinde ve sonunda herhangi bir ünsüzün nitelik bakımından değişimi demektir.

2.1.5.1. Dudak Ünsüzleri *b/p, v/f, m*

Kelime başındaki *b* çoğunlukla kendini korur: #*b*:#*b*

barmaq̣a بارماققه (9a/9) varmaya [<ETü bar-]

bar بار (14a/1) var [<ETü bar]

bermeydur برمايدور (20a/3) vermiyor [<ETü ber-]

boldi بولدى (20a/13) oldu [<ETü bol-]

bölek بولك (10b/12) başka

boyidin بوييدين (11a/10) boyundan

bülend بلند (11a/10) iyi, yüksek

Kelime başındaki *b*, (*n, ƚ*) gibi nazal ünsüzlerden önce geldiğinde *m*'ye dönüşebilir:

/#b+n,η/>/#m+n,η/

minipdur منیب دور (5b/4) bindirmştir

men من (5b/11) ben

miñ منک (25a/5) bin (1000)

muni مونی (10a/2) bunu

munçe مونچه (7a/12) bunca

munde مونده (8a/5) bunda

mundin موندین (8b/7) bundan

Kelime başındaki *b*, bazen *m*'ye dönüşür: #b>#m

Mölçer مولچر (22b/5) bolça [<Moğ; buluşma yeri]

İki ünlü arasındaki *p*, kendini korumuştur: VpV :VpV

süpürdiler سپوردیلار (4a/9) süpürdüler

ķopup قپوب (5a/5) kopup, kalkıp

ķopardi قپاردی (11a/3) kopardı, çıkardı

Kelime başında ve içinde *p*, bazı yerlerde *f* olur: #p>#f , /p/>/f/

ful فل (6b/8) pul, para

fişman فیشمان (9a/5) pişman

feyda فیدا (8b/8) peydah

2.1.5.2. Diş Ünsüzleri *d/t*

Kelime başındaki ötümsüz, patlayıcı diş ünsüzü *t*, Eski Türkçedeki gibi kendini korumuştur: #t:#t

davuş داوش (5a/11) ses [<ETü tawış⁴⁵]

tamni تامنی (18a/5) damı, duvarı

teğip تکیب (9b/10) değip

⁴⁵ Gabain.A. 1988: s.297

tegini تگینی (18b/3) dibini, altını
tilegeymen تیلکایمن (14a/2) dilerim
tüştiler توشتیلار (17b/9) indiler
tüzük توزوک (19b/12) düz, düzgün
tün تون (23a/8) gece
tüşide توشیده (2a/13) düşünde, rüyasında
tokuz توقوز (4b/13) dokuz
turup توروب (5a/13) durup
taki تاکه (2b/5) dahi
tapşurgıl تاپشورغیل (6a/2) emanet et
törti تورتی (25b/3) dördü
turur ترور (22b/3) dur

İki ünlü arasındaki *t*, genelde değişmez: VtV: VtV

işitip ایشیتیب (10b/6) işitip, duyup
ketip کتیب (10a/2) gidip (git)

2.1.5.3. Gırtlak Ünsüzleri *g/k, ğ/ķ*

Kelime başındaki *k* ve *ķ*, kelime kökü sonundaki *g* ve *ğ* muhafaza edilir: #k,ķ: #k,ķ /
ğ,g#:ğ,g#

keçe کچه (4a/13) gece
kime کیمه (9b/8) gemi
kelip کلیب (3a/5) gelip
kün کون (3a/8) gün
keç کچ (3a/8) geç
keñrüp کنکروب (7a/4) geniş
keyin کین (5a/7) sonra
kiripdur کیرب دور (5a/13) girmiş
köñül کونکل (23b/11) gönül

köz كوز (6a/4) göz
qalmas قالماس (23a/12) kalmaz
qaçti قاچتى (20a/5) kaçtı
qoydi قويدى (6b/9) koydu
qaytmaqlar قايتماقلار (23b/10) dönmeyin
kol قول (11a/11) kol
kul قل (22b/12) kul, köle
qorsaklari قورساقلارى (6b/5) kursağı, karnı
qorkmaq قورقماق (13a/6) korkmayın
qopuq قپونك (3a/5) kalkın
konup قنوب (2a/13) konup, konaklayıp
beg+ler بكلار (16b/13) beyler
teg-ip تكيپ (9b/10) değip
teg+ini تكينى (18b/5) dibini, altını

Bazen $k > h$ sızıcılaşması görülür: /k/ > /h/

oḥşaydur [<okşa-] اوخشايدور (2a/11) benziyor [okşa-: benze-] okşar

İşlek eklerin başındaki gırtlak ünsüzü muhafaza edilir: /ḡ+a/: /ḡ+a/

yolḡa يولغه (6a/3) yola
qalḡan قالغان (7a/7) kalan
alḡanlardin الغانلاردين (21b/7) alanlardan
alḡay الغاي (13b/6) alacak
aṭḡa آطغه (5b/3) ata

Kelime sonundaki (kelime kökü) ḡ/g, k/k ler arasında ötümlüleşme ve ötümsüzleşme görülür: ḡ/g, k/k#> g/g, k/k

ayaḡlarıḡa اياغلارغه (9a/7) ayaklarına
uluḡ اولوغ (19a/7) ulu

açlık آچلىق (4b/9) açlık

yigit يكت (8b/2) yiğit

okudi اقودى (3b/3) okudu

2.1.5.4. Ön Damak, Dil Ucu Titreşimli Ünsüzü *r*

Bazı kelimelerdeki r sesi, ünsüzlerden önce sık sık düşer: /r/>/Ø/

birle برله (2a/7) ile > bile بله (21b/10)

irdi ايردى (3a/4) idi > idi ايدى (20b/6)

irmes ايرماس (11a/8) değil > imes ايماس (3a/7)

2.1.5.5. Yer değiştirme (Göçüşme, krasis):

Bir kelimedede yan yana gelen iki sesin yerlerini değiştirme hadisesidir.

Şu kelimelerde yer değiştirme hadiseleri görülür:

örgetiler اوركتايلار (19a/13) öğrettiler

ağramçı اگرامچى (13b/2) halat, argamçı (YUy)

2.1.5.6. Ünsüz İkizleşmesi:

Incelediğimiz metinde aşağıda verdiğimiz bazı araştırmalarda asli ikiz ikiz ünsüzleri olarak kabul edilmektedir. Şu sayılarda ünsüz ikizleşmesi görülür:

yette يته (1b/8) yedi [Etü- yiti⁴⁶]

tokkuz توقوز (4b/13) dokuz [Etü- tokuz⁴⁷]

ikki ايكى (5b/2) iki [Etü- iki⁴⁸]

2.2. Kelime Yapımı : Yapım ve Çekim Ekleri

Çağatay Türkçesindeki ekler, doğrudan doğruya kelime köküne eklenir. Eğer kelimedede sadece bir ünlü varsa ve kelime sonundaki harf ünsüz olursa, araya bir ünlü eklenerek eklere bağlanır. (Örnek: Öl-ü+m الوم). İsim kökleri ve fiil kökleri gibi iki çeşit kök vardır.

⁴⁶ Caferoğlu. a.g.e. s.299

⁴⁷ Caferoğlu. a.g.e. s.245

⁴⁸ Caferoğlu. a.g.e. s.91

Bazen isim kökü ve fiil kökü aynılık taşırlar. (Örnek: aç اچ “aç, aç kalmak” aç- اچ “açmak”, keç کچ “geç, akşam” keç- کچ “geçmek”, kül کل “kül, yanan şeylerden kalan toz mdde” kül- کل “gülmek” vb).

İsim ya da fiil kök ve gövdelerinden yeni isim ya da fiil gövdeleri yapan eklere kelime yapım ekleri denir. Kelime yapımı, köklere ve eklere göre şu gruplara ayrılabilir:

2.2.1. Yapım ekleri

İsim ve fiil olmak üzere iki çeşit kök vardır ve yapım ekleri eklendikleri kök ve gövdelerin mânâlarında değişiklik yaparlar⁴⁹.

2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

Bu ekler isim kök ve gövdelerinden başka isimler yapmak için kullanılan eklerdir⁵⁰.

isim+ kelime yapım eki= isim

/+çaA/: +ça/+çe (Farsçadan)

Küçültmeyi bildirir:

kaşaba+çe قَصَبَه (22a/8) küçük kasaba

ağa+çe آغَه (5a/8) küçük ağa, ağa karısı

(+KI) +kı/+ki

Aitlik ifade eden sıfatlar yapar:

keçe+ki (vağa) كچمکی (18b/5) geceki

avval+kı (hesse) اوتقى (4b/2) evvelki, önceki

/+IIK/, /+IUK/ :+lık/+lik/+luğ/+lük

Meslek ismi, sıfat olarak kullanılan isim ve isimlerin bulunduğu durumlar için kullanılır:

kün+lük كُونلوك (6a/6) günlük

aç+lık آچليق (4b/9) aç kalma durumu

aşfez+lik أَشْفَزليک (4b/9) aşçılık

⁴⁹ Ergin. M. a.g.e. s.123

⁵⁰ Ergin. M. a.g.e. s.122

/+lIk/:+lIk/+lik

Eski Türkçedeki +lġ/+lig eki, Türkiye Türkçesi karşılığı +lı/+li

taş+lík تاشلىق (6a/6) taşlı

aṭ+lík اطلاق (9b/2) atlı

/+Ar/:+ar/+er

Sayılar getirilerek üleştirme sayısı oluşturur:

birer برار (15b/2) birer

/na+/

Farsça olumsuzluk ön ekidir:

nāçār ناچار (3a/4) çaresiz

2.2.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

Bu ekler isim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir⁵¹.

isim - kelime yapım eki = fiil

/+A-/:+a-, +e-*

Geçişli veya geçişsiz fiil yapmak için kullanılır:

oyn+a-ş-ip اويناڭشيب (oyun) (11b/8) oynayıp, oynayarak

/+lA-/:+la-, +le-

İsmin belirttiği ile ilgili bir hareketi ifade etmek için kullanılır:

bağ+la-p باغلاب (22a/4) bağlayıp, bağlayarak

ör+le-p اورلاب (5b/5) yükselip, yükselerek

rās+la-p راسلاب (7a/7) hazırlayıp

/+U-/:+u-, +ü-

keñr+ü-p كىڭرۈپ (7a/4) genişleyip

/+l-/

tiri+l-gendek تىرىلكاندىك (12a/1) dirilmiş gibi

⁵¹ Ergin. M. a.g.e. s.122

2.2.1.3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Bu ekler fiil kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir⁵².

fiil- kelime yapım eki= fiil

/+(A/U)r/: -ar-, -er-, -ur-, -ür-

Ettirgenlik fiil ekidir:

çık-ar-dı+lar چىقاردىلار (10a/3) çıkardılar

tapş-ur+ğıl تاپشورغىل (6a/2) ver, devret, teslim et

/-DUR-/: -dur-, -dür-, -tur-, -tür-

Ettirgenlik fiil ekidir:

min-dür-di+ler مىندوردىلار (13a/8) bindirdiler

kel-tür-üp كىلتورۇپ (12a/11) getirip

/-(K/G)(A/U)r-/: -ğar-, -ger-, -qar-, -ker- ve -gur-, -qur-, -gür-, -kür-

Ettirgenlik fiil ekidir:

öt-ker-sek اوتكارساك (21b/11) geçirsek

püt-ker-di+ler پوتكاردىلار (18a/2) bitirdiler

yet-kür-di+ler يىتكوردىلار (24a/5) yetirdiler, ulaştırdılar

/-(I/U-)ş/: -ş-, -ış-, -uş-, -üş-

İşteşlik anlamı veren fiiller yapar:

kör-üş-tuq كورۇشتوق (14a/3) görüştük

tarka-ş-tı-lar تارقاشتىلار (7a/5) dağıldılar

-(I)l-

Edilgenlik bildiren fiilleri türetir:

kozga-l-ip قوزغالىپ (10b/11) hareketlenip

yar-ıl-ıp يىرلىپ (16b/4) yarıp, açılıp

2.2.1.4. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Bu ekler fiil kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir⁵³.

fiil-kelime yapım eki= isim

⁵² Ergin. M. a.g.e. s.122-123

⁵³ Ergin. M. a.g.e. s.122-123

/-A+/: -a+, -e+

tol-a تولا (20a/11) çok

/-AK+ /: -ak+, -ek+

böl-ek بولك (10b/12) başka

yar-ağını (yar-ak+i+ni) يراغيني (23a/13) aletini

/-GAn+/: -ğan+, -kan+

az-ğan أزغان (15b/8) diken

/-I(U)m+/: -um+, -üm+

öl-üm الوم (11b/9) ölüm

/-mA+/: -ma+, -me+

çal-ma چالمه (17b/10) çamur

/-Un+/: -un+, -ün+

koy-un+laridin فيونلاريدين (13a/12) koynundan [<ETü kod:-:koy-]⁵⁴

/-Uş+/: -uş+*, -üş+

Eklendiği fiilin hareket ismini yapar:

kör-ün-üş كورونوش (22a/13) görüşme, toplantı

/-IK+/: -ik+, -ik+

kat-ik قتيق (15b/1) katık, yoğurt

2.2.2. Çekim / İşletme Ekleri

Kelimelerin çekimlenerek değişik yerlerde ve görevlerde kullanılmasını sağlayan eklerle çekim eki denir. Çekim ekleri birleştiği kök veya gövdenin mânâsında bir değişiklik yapmaz. Çekim ekleri kelime köklerinden ya da gövdelerinden sonra gelen eklerdir ve kelimelerde anlam değişikliği yapmaz. Bir kelimedede çekim eki yapım ekinden önce gelemez⁵⁵. İsim ve fiil çekim ekleri olmak üzere iki gruba ayrılır.

2.2.2.1. İsim Çekimi

İsim, canlı ve cansız bütün varlıkları ve kavramları karşılayan, onlara ad olan

⁵⁴ Caferoğlu, A, 2011, s.183

⁵⁵ Ergin Muharrem, 2009, s.124-126

kelimelerdir⁵⁶. Çokluk ekleri, iyelik ekleri ve hâl ekleri gibi üç çeşit çekim eki vardır⁵⁷.

Metinde kullanılan isim çekim ekleri şunlardır:

2.2.2.1.1. Çokluk Ekleri

İsim ve fiillerde, iyelik eklerinde nicelik bildiren çekim ekleridir. Türkçede Eski Türkçeden beri metinlerde +t, +z çokluk ekleri de görülmekle birlikte metinde sıklıkla kullanılan çokluk ekleri +/-lAr alomorfları biçimindedir.

Metinde yoğunlukla kullanılan çokluk ekleri, +lar/+ler den ibarettir.

yārān+lar+i یارانلاری (7a/1) yarenleri, dostları

kol+lar+i+ni قول لارینی (10a/7) kollarını

baş+lar+i+ni باشلارینی (10b/3) başlarını

müslümān+lar مسلمانلار (11a/2) müslümanlar

ḫalayıḳ+lar خلائقلار (11b/2) insanlar

beg+ler بکلار (16b/13) beyler

kent+ler کنتلار (19b/3) köyler

2.2.2.1.2. İyelik Ekleri

İsmin karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu gösteren eklerdir. İyelik ekleri teklik iyelik eki ve çokluk iyelik eki diye ikiye ayrılır.

İyelik ekleri, kelime kökü veya gövdesinin ünlü ya da ünsüzle bitişine göre farklılık gösterir.

	ünlüden sonra	ünsüzden sonra
Teklik I	/(I/U)m/: +m	+im/+ím/+um/+üm
II	/(I/U)ḡ/: +ḡ	+iḡ/+íḡ/+uḡ/+üḡ +(I)ḡ
III	/(sI/,+I/: +si/sí	+i/+í

Çokluk I /+(I/U)m(I/Uz): +miz/+mız +imiz/+ímíz/+umíz/+ümiz; +umuz/+ümüz

II /+(I/U)ḡ(I/Uz): +iḡiz/+íḡız +iḡiz/+íḡız/+uḡız/+üḡiz; +uḡuz/+üḡüz

⁵⁶ Korkmaz, a.g.e. s. 195.

⁵⁷ Eckmann, a.g.e. s. 53.

III /+sI/,/+I/,/+lArI/: +si/sí +i/+í
veya +larí/+leri⁵⁸

a. Teklik iyelik eki

- I köz+(ü)m+niñ كوزوم نينك (15b/7) gözümün
ana+m+dín انام دين (3b/7) anamdan
öz+(ü)m اوزوم (18a/9) kendim
- II köz+(ü)ñ+ni كوزونكنى (6a/9) gözünü
öy+(ü)ñ+deki اويونكدهكى (6a/1) evindeki
kol+(u)ñ+ni قولونكنى (6a/2) kolunu
boy+(u)ñ بويونك (12b/12) boyun
öz+(ü)ñ اوزونك (9a/1) kendin
- III köñl+i+de كونكليه (8b/2) gönlünde
baş+í+da باشيدا (10b/13) başında
çanağ+i+din چناقيدين (16b/1) çanağından
sü+y+i سويى (22b/3) suyu
işik+i+de اشيكده (4a/2) eşğinde, kapısında
yarm+i يارمى (4b/13) yarısı
hādīm+i خديمى (5a/2) hizmetçisi
ağaç+si آغاجسى (5a/8) kadını
tavuş+i داوشى (5a/11) sesi
kenāre+si+ge كنارمسيكا (13b/7) kenarına
helk+i+ge خلقه (24a/4) halkına
nāle+si+ge نالهمسيكا (24b/13) nalesine, feryadına
köz+i+niñ كوزى نينك (16b/1) gözünün

b. Çokluk iyelik eki

- I öy+(ü)miz+ni اويوميزنى (3b/13) evimizi
bala barğa+miz بلابارقهميز (22a/9) çocuklarımız
heme+miz همهميز (13b/12) hepimiz

⁵⁸ Eckmann. a.g.c. s.54

- II āhvāl+ījiz احوالینکیز (3b/11) ahvaliniz
kol+ījiz+ni قولینکیزی (13a/7) kolunuzu
- III köz+ler+i+ni کوزلارینی (11a/12) gözlerini
baş+lar+i+ni باشلارینی (10a/6) başlarını
köñül+ler+i کونکل لاری (7b/6) gönülleri
eşraf+lar+i اشرافلاری (16b/12) ileri gelenleri
cân+lar+i+ni جانلارینی (13b/12) canlarını
öz+ler+i اوزلاری (19a/12) kendileri

2.2.2.1.3. Hâl Ekleri

Bir ismin cümledeki diğer kelimelerle münasebetini ifade etmek için o isme hâl ekleri getirilir⁵⁹. Hâl ekleri, çokluk ve iyelik eklerinden sonra gelirler.

2.2.2.1.3.1. Yalın Hâl (Nominatif)

İsmin başka bir kelimeye bağlı olmadığını gösteren yalın hâldir. Yalın hâl eksizdir. Metinde pek çok yalın hâlli kelime örneği vardır:

- āç-u zār آچ زار (2a/3) aç ve perişan
müsāfir مسافر (3a/10) misafir
köz کوز (6a/4) göz
dereht درخت (6a/7) ağaç
āş آش (6b/8) aş, yemek
öy اوی (7a/4) ev
helk خلق (7a/8) halk
ders درس (7b/1) ders
sarāyban سراپیان (7b/11) saray sahibi

2.2.2.1.3.2. İlgi Hâli (Genitif)

İsmin kendinden sonra gelen bir başka isimle ilgisi olduğunu ifade eder. İlgi hâli eki ünlü

⁵⁹ Eckmann. a.g.c. s.56

ile biten sözcüklerde de ünsüz ile biten sözcüklerde de , /+nIn/: +nín/+niñ'dir.

- u+nín اونك (16b/1) onun
biz+niñ بيزنينك (3b/13) bizim
köz+i+niñ كوزى نينك (16b/1) gözünün
beg+niñ بيك نينك (3b/10) beyin
biz+niñ بيزنينك (3b/13) bizim
sodager+niñ سوداگر نينك (5a/3) tüccarın
büzürgvār+nín بزرگوار نينك (10/4) Büzürgvârın
Semerkand+niñ سمرقند نينك (6a/4) Semerkand'ın
tive+niñ تيويه نينك (18a/6) devenin
ata+lar+ı+nín اتالارى نينك (2a/12) atalarının
mescid+niñ مسجد نينك (3b/3) mescidin

2.2.2.1.3.3. Yapma Hâli (Akuzatif)

/+nI/: +nı/+ni

- ald+i+ni آلدینی (18a/6) önünü
yarağ+ı+ni يراغینی (23a/13) aletini
öz+i+ni اوزینی (23a/13) kendini
haber+ni خبرنی (23b/7) haberi
rāst+lík+ni راستلىقنى (23b/12) gerçeği
sır+ni سرنی (2a/10) sırrı
beyt+i+ni بيتتى (3a/9) evini
işik+i+ni اشیکینی (3a/13) eşliğini, kapısını

2.2.2.1.3.4. Yönelme Hâli (Datif)

/+(G/K)A/: +ğa/+ge/+ge, +ka/+ke

- aldı+ğa آلدیغه (5a/1) önüne
aldı+lar+ı+ğa آلدیلاریغه (7a/10) önlerine
yağa+ğa يقاغه (3a/3) kenara

ayağ+lar+ı+ğa ایغالاریغه (9a/7) ayaklarına
 hānḳah+ğa خانقاهه (22a/11) saraya
 yaş+ka یاشقه (23a/7) yaşa
 dunyā+ğa دنیاغه (23a/11) dünyaya
 ḥelḳ+i+ge خلقیغه (24a/4) halkına
 hidāyet+ler+i+ge هدایتلاریکا (24a/9) hidayetlerine
 hücre+ge حجرهه (24b/4) odaya
 tilāvet+ke تلاوتکا (24b/5) tilavete
 lā-mekān+ğa لامکانغا (24b/7) mekansız yere
 nāle+si+ge نالہسیکا (24b/13) nalesine, feryadına
 defter+i+ge دفتریکا (25a/11) defterine
 Semerḳand+ge سمرقندغه (2a/7) Semerkand'a
 mezār+ı+ğa مزاریغه (2a/12) mezarına
 mescid+ke مسجدکا (3a/4) mescide
 şehir+ge شهرکا (3a/8) şehre
 mil iskender+ge اسکندرکا میل (11a/13) İskender seddine

2.2.2.1.3.5. Bulunma Hâli (Lokatif)

/+dA/: +da/+de

aldı+da آلدیدا (9b/13) önünde
 yaḳası+da+ki یقاسیداکى (21b/13) kenarındaki
 iş+da ایشدا (23b/12) işte
 seccāde+de سجّادهه (24a/12) seccadede
 orn+um+da اورنومدا (24a/12) yerimde
 buryā+da بوریادا (24b/8) hasırda
 tüş+i+de توشیده (2a/13) düşünde, rüyasında
 ertegen+de یرتکانده (3a/11) ertesi sabahda
 mescid+de مسجدده (3a/13) mescidde

2.2.2.1.3.6. Ayrılma Hâli (Ablatif)

/+dIn/: +dín/+dín

- taş+í+dín تاشیدین (5a/11) dışından
hānķāh+dín خانقاهدین (23a/5) saraydan
şeri'at+dín شریعتدین (23b/10) şeriatten
orn+i+dín اورنیدین (24a/9) yerinden
Sayram+dín سایرام دین (2a/7) Sayram'dan
köz+üm+dín کوزومدین (15b/9) gözümünden
yer+dín یردین (3b/6) yerden
kitāb+i+dín کتابیدین (7a/9) kitabından
ya+dín یادین (10a/1) yaydan
baba+m+dín بابامدین (10b/8) babamdan
sa'et+dín ساعتدین (12a/10) saatten

2.2.2.1.3.7. Eşitlik Hâli (Ekuvatif)

/+çA/: +ça/+çe

- ara+si+çe اراسیچه (8b/10) arası kadar
kel-gün+çe کلگونچه (13a/13) gelene kadar
kün+ge+çe کونگیچه (13b/3) güne kadar
yet-kün+çe یتکونچه (14a/4) yetene kadar
yer+gi+çe یرگیچه (19a/3) yere kadar
ādem+çe آدمچه (18a/11) insan gibi, insan kadar

2.2.2.1.4. Soru eki mU: mu, mü

Köken dolayısıyla soru edatı olarak da kabul edilen soru eki mU, bir çekim eki olarak isimlerin soru çekimini yapar ve isimleri soru ilgisiyle fiillere bağlar; kendisinden önce gelen kelimenin kalınlık incelik uyumuna uyar⁶⁰. Metinde sadece bir tane örnek vardır.

yokmu یوقمۇ (20b/4) yokmu

⁶⁰ Berbercan, 2011, s.90

2.2.2.2. Fiil Çekimi

Çağatay Türkçesindeki fiil işletmesi veya fiil çekimi, olumlu veya olumsuz fiil tabanlarının teklik veya çokluk şahıs, şekil, zaman eklerinin belli bir sıra içinde eklenmesi ile oluşmaktadır⁶¹.

2.2.2.2.1. Haber Kipleri

Yapılmış, yapılmakta veya yapılacak eylemleri haber veren kiplerdir. Metinde kullanılan haber kipleri ve örnekler şunlardır:

2.2.2.2.1.1. Geniş Zaman

Geniş zamanın olumlu şekli için /-(A/U)r/: -ar/-er, -ur/-ür; olumsuz şekli için de /-mAs/: -mas/-mes ekleri kullanılmaktadır.

a. -ar/-er şeklini alanlar:

yat-ar يٲار (4a/13) yatar
tap-ar ٲار (2a/8) bulur
kir-er كيرار (4b/11) girer
yet-er-sin يٲارسين (2a/8) yetersin
çık-ar چيقار (14a/9) çıkar

b. -ur/-ür şeklini alanlar:

kıl-ur قيلور (9b/13) kılar
tur-ur تورور (15b/12) durur
oltur-ur اولتورور (2a/5) oturur
al-ur آلور (4b/1) alır
ber-ür برور (15b/6) verir
bol-ur-men بولورمن (3b/6) olurum
ey-bar-ur ايبارور (5a/10) alıp varır
bar-ur بارور (8b/3) varır

⁶¹ Eckmann, a.g.c. s.100

c. Olumsuz şekli için –mas/-mes ekini alırlar:

kal-mas قالماس (23a/12) kalmaz

bil-mes بيلماس (3a/4) bilmez

ye-mes يماس (4b/5) yemez

iç-mes ایچماس (4b/5) içmez

kıl-mas قيلماس (1b/11) kılmaz

kör-mes کورماس (19b/8) görmez

ir-mes ایرمس (11a/8) değil

bol-mas بولماس (14b/4) olmaz

2.2.2.2.1.2. Geçmiş Zaman

- **Görülen geçmiş zaman:** Görülen geçmiş zamanın olumlu şekli için /-DI/: dı/-di-, -tı/-ti-, /-Dur/: -dur/-tur- kullanılır; olumsuz şekli ise /-d(I/U): -dı/-di-, -du/-dü- ekinden önce /+mA/: -ma/-me- olumsuzluk eki getirilerek yapılmıştır:

a. Olumlu:

al-dı+lar آلدیلار (7a/6) aldılar

as-tı+lar آستیلار (21b/8) astılar

bağ-ti باقتی (16a/6) baktı

ber-di بردی (5a/5) verdi

buyur-dı+lar بیوردیلار (20b/1) buyurdular

çıktı-ti چقتی (11b/12) çıktı

ir-di ایردی (6b/7) idi

kel-di کلدی (13a/4) geldi

kör-di+ler کوردیلار (11a/13) gördüler

oltur-di اولتوردی (4a/2) oturdu

sal-dı+lar سالدیلار (17b/11) saldılar

sok-ti سوقتی (11b/6) soktu

tarkaş-tı+lar تارفاشتیلار (7a/5) dağıldılar

tur-dı+lar توردیلار (4a/4) durdular

ur-dí+lar اوردىلار (18a/6) vurdular
ye-di+ler ييدىلار (5a/6) yediler
yiğla-ş-tí+lar يىغلاشتىلار (23b/8) ağlaştılar
qal-di قالدى (1b/9) kaldı

b. Olumsuz:

kör-me-di+ler كورمادىلار (12a/8) görmediler
qal-ma-di قالمدى (2b/13) kalmadı
tanu-yal-ma-dim تنوالمادىم (5b/10) tanıyamadım
bol-ma-di بولمادى (10a/1) olmadı
sığ-ma-di سيغمادى (7a/2) sığmadı
unu-ma-dí اونامادى (22a/10) katılmadı, makul görmedi

- **Öğrenilen geçmiş zaman:** Öğrenilen geçmiş zaman için /-Ip/+/-Dur/: -íp/-ip- + -dur/-tur- şekli kullanılmıştır:

çık-ar-íp-dur چىقارىپ دور (14a/8) çıkarmıştır
kaç-íp-dur قاچىپ دور (21b/6) kaçmıştır
yık-íl-íp-dur يىقىلىپ دور (18a/1) yıkılmıştır
ber-ip-dur بىرىپ دور (5a/4) vermiştir
kıl-ip-dur-men قىلىپ دورمن (12b/8) yapmışımdır
kel-ip-dur كلىپ دور (13b/7) gelmiştir
ket-ip-dur كتىپ دور (16b/1) gitmiş
min-ip-dur مىنىپ دور (5b/4) binmiş

2.2.2.2.1.3. Gelecek Zaman

Metinde gelecek zaman için /-(G/K)Ay/: ğay/-qay/-gey/-key-, /-Dur/: -dur/-tur eki kullanılmış, olumsuz çekimi ise -ğay/-gey- ekinden önce gelen /-mA/: -ma/-me- olumsuzluk eki ile yapılmıştır:

a. Olumlu:

al-ğay الغاى (13b/6) alacak

bol-ğay بولغای (10a/6) olacak
kıl-ğay قیلغای (12a/4) kılacak
sor-ğay-siz-ler سورغایسیز لار (24b/1) soracak
tap-ğay-men تاپغایمن (7b/3) bulayım
tur-ğay تورغای (23a/13) duracak
eyle-gey-sen سن ایلاکای (12b/6) yapasın
kel-gey-siz کلکایسیز (3b/13) gelirsiniz
tile-gey-men تیلکایمن (14a/2) dileyeyim
et-key-men اتکایمن (17b/9) yapayım
tut-kay-sen سن توتقای (2b/3) tutasın
sal-a-dur-men سالادرمن (17b/12) yapacağım
it-e-dur-men ایتادورمن (22b/1) yapacağım

b. Olumsuz:

kıl-ma-ğay-sen سن قیلماغای (2b/4) yapmayasın

2.2.2.2.2. Dilek Kipleri

Fiilin olumlu veya olumsuz yöndeki gerçekleşmesini; tasarlanan istek, emir, şart ve gereklilik kavramları içinde veren kiplerdir.⁶² Metinde geçen dilek kipleri şunlardır:

2.2.2.2.2.1. Şart

Metinde şart kipinin çekimi sırasında /-sA/: sa-/se- şart eki, iyelik eki kökenli şahıs ekleri ile birlikte kullanılmıştır. Olumsuz çekimi ise -sa-/se- şart ekinden önce gelen /-mA/: -ma-/me- olumsuzluk eki ile yapılmıştır:

Kök ve gövde + /-sA/+ iyelik eki

Teklik I: bar-sa-m بارسام (2b/13) varsam

tart-sa-m تارتسام (12b/12) çeksem

Teklik II: bol-sa-η بولسانک (3a/2) olsun

⁶² Korkmaz, a.g.e.,s.647

Teklik III: bar-sa بارسه (11a/1) varsa

bol-sa بولسه (14a/1) olsa

bozul-sa بوزولسه (16a/2) bozulsa

buyra-sa بویراسه (20b/7) buyursa

çık-sa چیقسه (15b/8) çıksa

kağ-sa قاقسه (10b/11) vursa

ber-se برسه (11a/7) verse

kel-se کلهسه (23a/3) gelse

kör-se کورسه (18a/1) görse

Çokluk I : bar-sa-ğ بارساق (17b/3) varsak

bol-sa-ğ بولساق (17a/4) olsak

yan-sa-ğ (21b/10) dönsek (yan-: dön)

yu-sa-ğ یوساق (17b/4) yıkasak (yu-: yıka-)

Çokluk II: kıl-sa-ğیز قیلسانکیز (15b/10) kılsanız

iste-se-ğیز ایستسانکیز (6a/11) isteseniz

Çokluk III: bağ-sa-lar باقسهلار (18b/6) baksalar

hahla-sa-lar خواحلاسهلار (7a/13) isteseler

kıl-sa-lar قیلسهلار (10a/5) yapsalar

kel-se-ler کلهسهلار (6b/3) gelseler

2.2.2.2.2. Emir

Fiil kök ve gövdesi+ şahıs ekleri. Emir, sadece ikinci ve üçüncü şahıslarda mevcuttur.

Teklik II /-GII/: -ğıl/-gil

Olumlu

Olumsuz

aç-ğıl آچغیل (6a/9) aç

al-ğıl الغیل (3a/11) al

bar-ğıl بارغیل (2a/7) var

bol-ğıl بولغیل (2a/7) ol

bol-ma-ğıl بولماغیل (2a/6) olma

kıl-ğıl قیلغیل (21a/13) yap

sor-ğıl سور غیل (16a/10) sor

sun-ğıl سون غیل (6a/2) sun

tapşur-ğıl تاپشور غیل (6a/2) ilet

yum-ğıl ييم غیل (6a/3) yum

Teklik III /-sUn/: -sun/-sün

kıl-sun قیلسون (14b/7) yapsın

oltur-sun اولتورسون (24a/13) otursun

Çokluk II -îŋ/-uŋ, -îŋlar/-uŋlar

bol-uŋlar بولونكلار (14b/5) olun

bil-iŋlar بیلینكلار (14b/5) bilin

çık-iŋ چیقینك (5b/1) çıkın

kıl-iŋ قیلینك (3b/11) yapın

kıl-iŋlar قیلینكلار (23b/12) yapınız

yat-iŋ یاتینك (3a/6) yatın

yan-iŋlar یانینكلار (23b/11) dönün

Çokluk III /-sUnlAr/: -sunlar/-sünler*

al-sunlar آلسونلار (7b/2) alsınlar

bol-sunlar بولسونلار (7b/1) olsunlar

buyur-sunlar بیورسونلار (17b/11) buyursunlar

2.2.2.2.2.3. Emir-İstek

Sadece birinci şahıs için kullanılan istek kipi, bir hareketi yapma isteği veya teklifini ifade etmek için kullanılır⁶³. Metindeki istek kipi şekilleri şunlardır:

Teklik I: bar-ay بارای (21a/4) varayım

kıl-ay قیلاى (11a/6) yapayım

korla-y کورلاى (15b/12) kazayım

körset-ey کورستای (10b/6) göstereyim

Çokluk I: bol-ali بولالى (20b/7) olalım

⁶³ Eckmann.a.g.e., s.119

kıl-ali فيلالى (17a/1) yapalım
tap-ali تاپالى (10b/8) bulalım
bir-eli برالى (16a/2) verelim
köreş-eli كوراشالى (16b/8) görüşelim
(du'ā) kıl-sa+lar دعا قىلسه لار (10a/5) etseler
(ḥalāş) kıl-sa-ñız خلاص قىلسانكىز (15b/10) kurtarsanız

2.3. Sıfatlar

Sıfatlar vasıf ve belirtme isimleridir. Nesnelerin çeşit çeşit vasıfları, çeşit çeşit belirtileri vardır. İşte sıfatlar bu vasıfların ve belirtilerin isimleridir. Sıfat da tek başına bir ortak isim olduğuna göre hemen hemen bütün ortak isimler sıfat olarak kullanılabilir⁶⁴.

2.3.1. Vasıflandırma Sıfatları

Vasıflandırma sıfatları nesnelerin vasıflarını bildiren sıfatlardır:

ak (tive) اق (18a/5) ak, beyaz
belüri (kıl) بلورى (22b/12) iyi
bülend (zencir) بلند (11a/10) iyi, güzel
kara (argumağ) قرا (5b/4) kara, siyah
keñrū (āb āş) كنكرو (23b/6) geniş
kette (leşker) كته (17b/13) büyük
kiçik (leşker) كچيك (17b/13) küçük
köhne (buryā) كهنه (4a/11) eski
merd (kalān) مرد (10b/8) mert
(cism-i) pāk پاک (23a/13) temiz
pür-heybet (kelender) پرحيبت (9b/5) heybetli
(nāmim) siyāh سياه (12b/9) siyah
taña (kiyamet) تانكا (17a/4) şaşıtıcı
uluğ (eşrāf) اولوغ (19a/7) ulu

⁶⁴ Ergin. a.g.e s.244

2.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları nesneleri belirten sıfatlardır, bu sıfatlar nesnesin bünyesinde olan bir vasıf göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtirler. Belirtme sıfatları dörde ayrılır: işaret sıfatlar, sayı sıfatları, soru sıfatları, belirsizlik sıfatları⁶⁵.

2.3.2.1. İşaret sıfatları

İşaret sıfatları nesneleri yerlerine işaret etmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında ve tek başlarına işaret zamirleridir⁶⁶.

- ol (zamān) اول (10a/13) o
- şol (büzürgvā) شول (12a/2) şu
- şu (yer) شو (13b/10) şu
- şubu (yer) شبو (13b/1) şu
- bu (hāl) بو (10a/13) bu
- uşbu (kārvān) اوشبو (13a/13) bu

2.3.2.2. Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları nesnelerin sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında tek başlarına sayı isimleridir⁶⁷.

a. Asıl sayı sıfatları

- ellik (kişi) اليك (21b/5) elli
- ikki (meretebe) ايكي (19a/13) iki
- kırk (kūn) فرق (10b/2) kırk
- miñ (cānīm) مينك (14a/1) bin
- ottuz (yil) اونوز (4b/8) otuz
- on (kūn) اون (15a/4) on
- toğkuz (nān) توقوز (4b/13) dokuz
- toğsan beş توقسان بش (23a/7) doksan beş

⁶⁵ Ergin. a.g.e s.247

⁶⁶ Ergin. a.g.e. s.247

⁶⁷ Ergin. a.g.e. s.249

yette (19a/8) yetti

yigirme (kün) يكرمه (21b/2) yirmi

(yıl) bir miñ bir yüz yetmiş بريمينك يتميش (25a/6) bin yüz yetmiş

(ayniñ) yigirme törti يكرمه تورتي (25a/6) yirmi dördü

üç (künlük) كونلوك (6a/6) üç günlük

üç tört (nevbet) اوچ تورث نوبت (11b/7) üç dört nöbet

b. Sıra sayı sıfatları

Sıra sayı sıfatları, -inci/-üncü ekleriyle oluşturulur:

avvalkı (heşşe) اولقى (4b/2) birinci

ikkinici (heşşe) اكينجى (4b/3) ikinci

üçünci (küni) اوچونجى (25a/4) üçüncü

onunci (keçesi) اونونجى (20b/8) onuncu

c. Topluluk sayı sıfatları

+av/+ev ile yapılır:

(ular) ik+ev+len ايكون (16b/10) iki kişi

d. Üleştirme sayı sıfatları

Konsonantla biten sayı isimlerine +ar/-er veya iki kelimesi hariç, vokalle bitenlere -şar/-şer ekleri getirilerek yapılır⁶⁸:

birer (sevgüm) برار (15b/2) birer

2.3.2.3. Soru Sıfatları

Soru sıfatları nesneleri soru halinde belirten sıfatlardır⁶⁹. Metindeki soru sıfatları şunlardır:

ne (hāl) نه (13a/11) ne

neçe (miñ yıl) نچه (14a/7) nice, kaç

qayan (barsam) قيان (2b/13) nereye

qaydın (kelipdur) قايدىن (16a/10) nereden

qaysı (medrese) قايسى (7a/13) hangi

neçe zamān (ötiti) نچه زمان (2a/4) nice zaman, kaç zaman

⁶⁸ Eckmann a.g.e. s.80

⁶⁹ Ergin. a.g.e. s.252

neçend künde كونده نچند (2b/11) nice günde, kaç günde

2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlardır⁷⁰.

bir (neçe) بر (10a/5) bir

birleri (eyttiler) برلاری (5b/11) birileri

her (tarafge) حر (12a/7) her

her neki نیکه حر (15a/7) her nerse

herkim (tutaydep) حرکم (10b/13) her kimse

hiç (nimerse) هیچ (12a/8) hiç

çünan (hoş-hāl) چنان (11b/13) çok

hemme (kişi) همه (10a/2) hep

tola (kişi) تولا (20a/11) çok, fazla

bir munçe kişi بر مونچه کشتی (20a/12) bir sürü kişi

neçe miñ yıl نچه مینک ییل (14a/7) nice bin yıl, kaç bin yıl

ne mıkdar mal نه مقدار مال (20a/9) nice gün, kaç gün

bir neçe pend naşıhatlar بر نچه پند نصیحت لار (17a/8) bir kaç nasihat

2.4. Zamirler

Zamirler nesneleri temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir. Zamirler nesneleri doğrudan doğruya karşılayan , onların dildeki karşılıkları olan, onların adları durumunda bulunan kelimelerdir⁷¹.

2.4.1. Şahıs Zamirleri

Bunlar varlıkları şahıslar halinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir. Bütün varlıklar üç şahıs altında toplanır, üç şahıs teşkil ederler⁷². Biz ve bizler, siz ve sizler arasında mana farkı yoktur; Bazen siz nezaket zamırı olarak da kullanılmıştır. Nezaket

⁷⁰ Ergin. a.g.e. s.254

⁷¹ Ergin. a.g.e s.263

⁷² Ergin. a.g.e. s.265

dilindeki ben, yani “faķir, haķır” birinci şahıs zamirine eřtir⁷³.

Teklik I men من (10b/5) ben

meni منى (15b/10) beni

meniņ منينک (15b/13) benim

maņa منکا (12b/1) bana

mendin مندين (24a/12) benden

Çokluk I biz بز (17b/12) biz

bizge بيزکا (17a/3) bize

bizler بيزلار (12a/2) biz

bizlerni بيزلارنى (13a/11) bizi

bizlerniņ بيزلارنينک (22a/9) bizim

bizniņ بيزنينک (15a/8) bizim

Teklik II sen سن (5a/2) sen

sendin سندن (9a/12) senden

seniņ سنينک (2a/9) senin

saņa سنکا (2b/2) sana

Çokluk II sizler سيزلار (11a/5) siz

sizge سيزکا (5b/7) size

sizniņ سيزنينک (8b/9) sizin

sizlerge سيزلارکا (10b/5) size

Teklik III u (15a/10) o

ol اول (10a/13) o

aņa انکا (2b/2) ona

anıņ ائينک (18a/12) onun

unıņ اونينک (16b/1) onun

Çokluk III ular اولار (20b/7) onlar

ulardin اولاردين (20b/5) onlardan

ularğa اولارغه (20a/1) onlara

⁷³ Eckmann. a.g.e. s.82

ularnıñ اولارنینک (10b/11) onların

2.4.2. İşaret Zamirleri

Bunlar işaret etmek, göstermek suretiyle nesneleri karşılayan kelimelerdir⁷⁴. Asıl işaret zamirleri bu “bu”, ol “o”dur⁷⁵ ve aşağıdaki şekillerde çekilirler:

muni مونی (10a/2) bunu
munıñ مونینک (2a/4) bunun
munçe مونچه (7a/12) bunca
munde موندہ (8a/5) bunda
mundin موندین (8b/7) bundan
andin اندین (15a/2) ondan
anda اندہ (2a/8) onda
şunda شونده (15b/2) şunda
şundın سوندین (24b/1) şundan
ol اول (10a/13) o
şol شول (12a/2) şu
şu شو (13b/10) şu
şubu شبو (13b/1) şu
şulardin شولاردین (13b/2) şunlardan
şunıñ شونینک (15b/7) şunun
bu بو (10a/13) bu
bular بولار (5b/6) bunlar
bularni بولارنى (20a/10) bunları
bularnıñ بولارنینک (14a/3) bunların
uşbu اوشبو (13a/13) bu, işbu

2.4.3. Soru Zamirleri

Bunlar nesneleri soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan, onları

⁷⁴ Ergin, a.g.e. s.273

⁷⁵ Eckmann, a.g.e. S.82

soru halinde ifade eden, onları sormak için kullanılan zamirlerdir⁷⁶. Soru zamirlerini şu şekilde üç gruba ayırabiliriz:

a. *kim* şekli

kim کیم (24a/11) kim

kimdin کیمدین (24a/11) kimden

kimniñ کیمنینک (4a/6) kimin

b. *ne* şekli

ne نه (13a/11) ne

nime نیمه (15b/13) ne

neçe نچه (14a/7) nice, kaç

c. *қа-* kökünden teşkil edilmiş soru zamirleri:

qayan қаян (2b/13) nereye

qaydın қайдін (16a/10) nereden

qaysı қайсы (7a/13) hangi

2.4.4. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirleri, iyelik ekleri ile öz “öz, kendi” kelimesinden oluşturulur⁷⁷:

Teklik: öz оз (15a/3) kendisi

özüm озум (18a/9) kendim

özün озунк (9a/1) kendin

özünge озункка (2b/3) kendine

özünni озункни (18a/7) kendini

özi озы (12a/3) kendisi

özini озини (23a/13) kendisini

Çokluk: özleri озлары (19a/12) kendiniz

özleridin озларидин (24a/10) kendinizden

özlerige озларика (12a/11) kendinize

özlerini озларини (11a/13) kendinizi

⁷⁶ Ergin, a.g.e s.276

⁷⁷ Eckmann, a.g.e. s.85

2.4.5. Belirsizlik Zamirleri

Bunlar nesneleri belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir⁷⁸.

- özge اوزگا (24a/13) başka
- nime نیمه (18a/4) nerse
- nimerse نمرسه (12a/8) nerse
- nimleri نمرسه‌لاری (4a/10) nerseleri
- her حر (12a/7) her
- herneki هرنيکه (15a/7) her nerse
- herkim هرکیم (10b/13) her kimse
- hiç هیچ (12a/8) hiç

2.5. Zarflar

Zarflar zaman, yer, hal ve miktar isimleridir⁷⁹. Zarların başlıca fonksiyonu, fiilleri, sıfatları ve diğer zarfları vasıflandırmaktır. Yer, zaman veya hareket ifade eder:

2.5.1. Yer Zarfları

Yer gösterme ve yön ifadesi taşıyarak yönünü ifade eder.

- arkasığa ارقه‌سیغه (9a/2) arkasına
- keyin کین (24a/11) sonra
- taşídín تاشیدین (5a/11) dışından
- töben توبن (10b/4) aşağıya
- töfesiğe توفه‌سیکا (18a/12) yukarısına
- üstide اوستیده (18a/12) üstünde
- yakağa یقاغه (3a/3) kenara
- rū-be-rüleridin روبرولاریدین (8a/2) karşısından
- yanıda یانیدا (13a/10) yanında

⁷⁸ Ergin. a.g.e s.279

⁷⁹ Ergin. a.g.e. s.258

2.5.2. Zaman Zarfları

Fiilin yapılış ve gerçekleşme zamanını, anlık durumunu, süresini işaret eden her kelime zaman zarfı olabilir.

- avval اوّل (20b/6) önce
- avvalkı اولقى (4b/2) önceki
- ertesى ايرتەسى (15b/11) ertesi
- etesige ايرتەسىگا (22b/5) ertesine
- ertegende ارتەگەندە (3a/11) ertesi,ertesi sabah
- imdi ايمدى (17b/3) şimdi
- keyin كين (12a/11) sonra
- keç كچ (14b/2) geç
- keçe كچه (14b/7) gece
- keçeki كچەكى (18b/5) geceki
- keçeni كچەنى (4b/2) geceyi
- keçesi كچەسى (20b/8) gecesı
- kündüz كوندوز (16b/11) gündüz
- tün yarmى تون يارمى (23a/8) gece yarısı
- namaz şam vaqti نماز شام وقتى (7b/7) akşam namazı vakti

2.5.3. Hâl Zarfları

Fiilin nitelik yönüyle belirten, fiilin yapılışıyla ilgili olarak sorduğumuz “nasıl” sorusuna cevap veren her kelime hal zarfı olabilir.

- āheste آهسته (8b/4) yavaş
- ançe انچه (9b/6) o kadar, pek
- bile بيله (12a/6) ile
- birle برله (12a/2) ile
- bölek بولک (10b/12) başka
- derhāl درحال (18a/6) hemen
- dermehel درمحل (14b/7) ansızın

haman حمان (10a/12) hemen

hayli خيله (11a/10) hayli

hüb خوب (15b/5) iyi, güzel

köp كوب (11a/8) çok

tañ at+kun+çe آتقونچه (3b/1) sabaha kadar

köz yumup açkun+çe آچقونچه يموپ كوز (6a/4) gözü kapatıp açıncaya kadar

2.6. Edatlar

Edatlar, cümleler, kelime gurupları ya da kelimelere arasında çeşitli ilgiler kurmak için araç vazifesi gören kelimelerdir. Bir edat beraber kullanıldığı kelime ile anlam kazanır ve cümlenin söz diziminde bir gramer unsuru olarak fonksiyon taşır. Metinde geçen edatlar çeşitlerine göre şunlardır:

2.6.1. Çekim Edatları

Son çekim edatları, kendisiyle bir kelime gurubunu teşkil edildiği kelimedenden sonra gelen ayrı kelimedir. İsimlerin yalın haliyle veya daha çok zamirlerin genitifleriyle kullanılan son çekim edatları şunlardır:

bile بيله (12a/6) ile

birle برله (12a/2) ile

üçün اوچون (11a/5) üçün

özge اوزكا (24a/13) başka

andağ انداغ (14a/4) öyle

şundağ شونداغ (15a/7) şöyle

munçe مونچه (13a/11) bu kadar

esnā اثنای (23a/9) sıra, zaman

cehetidin جهتيدین (18a/13) cihetinden

hekkide حقيده (12a/5) hakkında

2.6.2. Bağlama Edatları

Bağlaçlar olarak da bilinir, cümleleri, kelime guruplarını ya da kelimeleri şekil ve anlam ilgisiyle birbirine bağlayan, sıralayan edatlardır.

mādāmiki مادامیکه (25a/6)

emma اما (10b/13) ama

andağki انداگكه (1b/10) öyleki

eger اكر (14a/1) eğer

veger وكر (17a/2) ve eğer

taki تاكه (2b/5) dahi

ta تا (14b/3) dahi

ve و (10a/3) ve

ya يا (10a/4) ya

yene ينه (13a/8) yine

2.6.3. Karşılaştırma Edatları

Karşılaştırma bağlaçları olarak da bilinir. Cümleleri, kelime guruplarını ya da kelimeleri, yan yana getirmek ve karşılaştırmak üzere, şekil ve anlam ilgisiyle birbirine bağlayan edatlardır.

gāhī (Ḥaẓret-i Büzürgvār gāhī šehrni gāhī šehrāni seyr kılip) کاحی (22a/2) gah,
bazen

2.6.4. Kuvvetlendirme Edatları

Cümle içinde anlamı pekiştirme, üsteleme, yoğunlaştırma fonksiyonu yüklenen edatlardır.

hem حم (10b/3) hem

çū چو (10a/9) gibi, kadar

çūnan جنان (11b/13) çok

dağī دغی (2a/3) dahi, çok

herneki حرنیکه (15a/7) herneyse

ta تا (14b/3) dahi

taki تاكه (2b/5) dahi

yene ينه (13a/8) yene

2.6.5. Soru Edatları

Sorma ifadesiyle cümleleri, kelime gruplarını ya da kelimeleri soru kavramıyla ilişkilendiren edatlardır. bkz. Soru sıfatları

ne نه (13a/11) ne

neçe نهچه (14a/7) nice, kaç

kayan قيان (2b/13) nereye

kaydın قايدین (16a/10) nereden

kaysí قايسى (7a/13) hangi

neçe zamān زمان نهچه (2a/4) nice zaman, kaç zaman

neçend künde كونده نهچند (2b/11) nice günde, kaç günde

ne üçün نه اوچون (18b/5) ne için

nime üçün نيمه اوچون (16a/1) ne için

2.6.6. Ünlem Edatları

Bir veya birden fazla varlığı hitaben seslenme nidası olarak kullanılır; üzülmeye, sevinme, korkma, acı çekme, beğenme, merhamet etme, telaşlanma gibi insana mahsus heyecan ve duygu yoğunluklarının dışı vurumu olarak ya da kabul etme, reddetme, inkar etme, gösterme, uyarma, yasaklama gibi düşünceleri temsilen söylenen anlık sözlerdir. Metinde kullanılan ünlem edatları şunlardır:

āh آه (10a/10) ah

'aziz عزيز (18b/1) aziz

be āh به آه (10a/10) ah

ey ای (10a/8) ey

ya یا (10a/4) ya

eyyühennās ايهاالنس (14b/5) ey insanlar

2.7. Söz Varlığı

İncelemiş olduğumuz bu metinde söz varlığı bakımından Türkçe kökenli kelimeler ağırlıklı olmasına rağmen, Arapça ve Farsça kelimeler de yoğundur. Metinde geçen Türkçe ve yabancı asıllı kelime sayısı 1281'dir. Metindeki toplam kelimelerin aidiyetleri bakımından sayısal dağılımı şöyledir:: Türkçe 710, Arapça 376, Farsça 172, Arapça+Farsça 14, Arapça+Türkçe 8, Farsça+Türkçe 5, Moğolca 2. Söz varlığı incelenirken birleşik kelimeler söz varlığının dışında tutulmuştur. Şahıs ve yer adları, dizin kısmında sıralanmıştır.

2.8. Cümle Yapısı

Cümle, tam bir düşüncüyü ifade etmek için düzenlenmiş bir dizi kelimelerdir⁸⁰. Cümleler basit cümle ve birleşik cümle olmak üzere ikiye ayrılır.

2.8.1. Basit Cümle

Tam bir düşüncüyü ifade eden tek bir kelime gurubunu ihtiva eder. Basit cümle, bildirme(haber), soru, istek, emir ve hitap cümlelerine ayrılır⁸¹.

2.8.1.1. Bildirme Cümlesi (Haber Cümlesi)

Haber cümlesi, umumiyetler, olumlu veya olumsuz haldeki bir gerçeği bildirir⁸².

Örnek:

Hazret-i Büzürgvār hemme nersesini mü'ezzinge berdiler. (3a/11-12)

Büzürgvār ser-ü pāyini satıp bir işek aldılar. (7a/5-6)

Bir keçe kündüz hem-şöhbət boldılar. (16b/10-11)

Helāyıklar Hoca' Büzürgvār bile şöhbət tuttılar. (17a/10)

Ol künlerde Kaşğar'da 'Abdur-reşid Hānniñ oğlu 'Abdul-latîf Hān töre irdi. (19b/5-6)

Üç yılda sefil teyyar boldi. (22b/10)

⁸⁰ Eckmann. a.g.e. S.147

⁸¹ Eckmann. a.g.e. S.147

⁸² Eckmann. a.g.e. S.156

2.8.1.2. Soru Cümlesi

Soru cümlesi, umumiyetle bir soru sorar. Bu soru, asıl soru veya evet-hayır sorusu olabilir⁸³.

Örnek:

Ey yigit, kaydın bolursiz ve ne yerdin kelursiz? (3b/5-6)

Ey Muhammed Şerîf, munde nime kılip olturasız? (8a/5)

Ey 'aziz, atlari nime ikin? (18b/1)

Kırğızğa tilenurmenmu ya yokmu. (20b/3-4)

Ey müslümânlar, şu yerde bir kaçabaçe etedurmen, ne dersizler. (22b/1)

Ya Büzürgvâr, özleridin keyin seccâdeleride kim oturur ve kimdin istîğfâr alurmız? (24a/10-11)

2.8.1.3. İstek Cümlesi

İstek cümlesi, bir dileği ifade eder⁸⁴.

Örnek:

Ey Molla Muhammed Şerîf, meni isteseñiz Kaşkar'ğa bariñ, bu kişini isteseñiz Türkistân'ğa bariñ. (6a/11-13)

Ya Büzürgvâr, bir du'â kılsalar şâhidki du'âlariniñ bereketidin bu helâketdin halâş bolğay irduk. (10a/4-6)

Hemme helâyiğ muni işitip hoş-hâl boldılar, kaşki bir 'ilâc kılip bu belâdin halâs tapali, dediler. (10b/6-9)

Şol Büzürgvârniñ mededi birle bizler gird-âbdin helâş taptuğ, özi hem helâş bolğay irdi hemme mal ve cānımızni fedâ kılğay irduk. (12a/2-4)

Avval ervâh meşâyihlarga müteveccih bolali, ular kaydağki buyrasa şundağ kılali. (20b/6-7)

⁸³ Eckmann. a.g.e s.156

⁸⁴ Eckmann. a.g.e. S.158

2.8.1.4. Emir Cümlesi

Emir cümlesi, istek, davet, teşvik, emir veya yasak ifade edebilir⁸⁵:

Örnek:

Ey Molla Muhammed Şerîf, buyan çıkış. (5b/1)

Ey oğlum Molla Muhammed, öyündeki te'ellukuñni Hudāğa tapşurğıl, koluñni sungıl ve közüñni yumğıl. (6a/1-3)

Uşbu kârvân kelgünçe kırk kün şubu yerde saklap olturuñ. (13a/13-13b/1)

Hazret-i Hoca Muhammed Şerîf'ke eytiñler, dermehel kelip du'ā kılsun. (14b/6-7)

Ey tive, ne cānsin, özüñni zāhir kı. (18a/7)

Zinhār şeri'atdin kaytmañlar, emr-i ma'rûfğa köñül koyuñlar ve nehy münkerdin yanıñlar. (23a/10-11)

Mendin keyin ornumda seccādede Muhammed Veli Sūfi oltursun. (24a/12-13)

2.8.1.5. Hitap Cümlesi

Bütün cümle tipleri, duygu ve heyecan ifade etmek için kullanılabilir⁸⁶:

Örnek:

Be-yarāb yarāb ey şāb- zinde dārān, be-āh nāle-u ümīd vāran

Be-bālīn-i ġaribān ber ser-i rāh, çū teslimi esirān der tek-i çāh

Be-āh –ī dīde-i tıflānū-i ma'sum, be-sūzī sine-i pīrān-e mazlūm

Be-āh ber-dil-i pūr-ḥūnem āverd, Ez-īn girdāb-i ġem bīrūnem āverd. (10a/8-11)

Eyyūhen-nās, biliñlar ve āġāh boluñlar, bu du'ā Hoca Muhammed Şerîf'ke mevķū iken. (14b/5-6)

'Aceb hoş hava yer iken. (22a/7-8)

2.8.2. Birleşik Cümle

Birleşik cümle bir asil cümle ile onun manasını tamamlaya bir veya daha fazla yardımcı cümleden teşekkül eder⁸⁷.

⁸⁵ Eckmann. a.g.y s.156

⁸⁶ Eckmann. a.g.e s.159

⁸⁷ Ergin. a.g.e. S.404

2.8.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

Bu birleşik cümle Türkçenin asli birleşik cümlesidir. başlangıçtan beri Türkçede vardır. Temeli şart kipinin şart ifadesine dayanır. Şartlı cümlede yardımcı cümle önce, asıl cümle sonra gelir⁸⁸.

Örnek:

Mübada kime gird-ābğa tüşse bir kişi cānini nişār kılip, mīl-i iskenderge çıkıp tablni kaḡsa gird-ābdaki çoḡ balıḡlar ḡozḡalıp, ularnıḡ hareketidin kime gird-ābdin çıkar, bolmasa bölek 'ilāci yok. (10b/9-13)

Ey Hoca Muhammed Şerīf, men özüüm Şehr-i Hurmuz'din bolurmen, bu yerde kelip menzil kılip yatıp irdim, yanımda bir kāfirni ḡoydılar, boynida bir ādemçe çoyun puti bar, anıḡ üstide bir küf altun bar, şunıḡ töfesige bu tamni saldıḡız, ol cehetidin āslā yatalmaydurmen. (18a/9-13)

Büzürgvār yette yıl pīrleriniḡ merḡadleride şeyḡ bolup oturup kelgen niyāz-u nezurātini ḡānḡāḡa şerf kılip terbiyet meridāḡa meşḡūl boldılar ve bir mescid binā kıldılar. (19a/8-11)

Bizler hem minnet-dār tururmiz, becān-i dil ḡizmet kılurmiz, emma suyi yok turur. (22b/2-3)

Her çahārşenbe keçesi kelip ḡonup, tilāvet-i ḡur'ān kılip yanur irdi. Ol cehetidin ḡarḡb vālāyet tafīp evliyālīḡ defterige alındılar. (25a/9-11)

2.8.2.2. Ki'li birleşik Cümle

Yabancı asıllı olan ve Türkçe için normal olmayan bu birleşik cümle Farsçadan geçmiş olan ki edatıyla ve onun Türkçesi olarak eskiden kullanılan ki,kim edatıyla yapılan birleşik cümledir. Ki'den önceki unsur fiilse ki asıl cümle ile yardımcı cümlelerin tam arasında bulunur⁸⁹.

Örnek:

Rāvīler andaḡ rivāyet kıḡurlarkim, ol zübdetül ā'rifin ve ḡudretü'l-mesākīn bende-i latīf Ḥazret-i Hoca Muḡammed Şerīf Büzürgvārniḡ aḡvāl ü evsāflarini andaḡ bayān silkige

⁸⁸ Ergin. a.g.e. s.405

⁸⁹ Ergin. a.g.y. s.405

keltürüpdurlarkim, yette yaşlarıda atalari vefāt bolup, Hāzret-i Hoca Büzürgvār yetīm kaldı. (1b/5-9)

Bu büzüruglarınñ birleri eyttilerkim, men Sultān Satuk Buğra Hān Ğāzi bolurmen, bu kişi Hoca Ahmed Yesevī terurdılar. (5b/11-13)

Qafıle Hāzret-i Büzürgvārni körüp tamāşā kıldılarki, 'aceb pür-heybetkelender iken. (9b/4-6)

Kördilerkim, bu kentde neçe öylük cemā'e bar iken. (15a/11)

Büzürgvār 'Abdur-reşid Hāndin ruşset tilep eydilerkim, barıp pīrimni ziyāret kılip keley dep. (19a/1-2)

Qazāra bir yıl haber boldiki, Qırğızlar yılda beredurğan lāzımlıqlarını bermeydur, kelgeli hem unumaydur dep. (20a/2-3)

Uluğ kiçik hemeleri 'azā ve mātem tutup, garibānelerini çāk çāk etip çūnan yığladılarkim. Bularnıñ nālesige āsmān zemīn lerzege keldi. (24b/11-13)

2.8.2.3. İç içe Birleşik Cümle

Bu, bir cümleinin başka bir cümleinin iine girmesi ile meydana gelen birleşik cümledir. Bu birleşik cümle bir cümle başka bir cümleinin bir unsuru veya cümle içinde bir isim unsuru durumunda bulunur⁹⁰.

Örnek:

Büzürgvār fātiha okup eydi, Ey bībī, özleri kimniñ küçi bolurlar, dedi. (6b/9-11)

Esnā-i kīrā'etde şubu āyet keldi "Kullu nefsin zaiķetulmevt". (23a/9-10)

Bu āyet-i kerime keldikim 'Qālū innā lillāh ve innā ileyhi raci'ūn' dep merg cānlari lā-mekānga pervāz kıldı. (24b/6-7)

⁹⁰ Ergin. a.g.e. s.406

BÖLÜM III: METİN

Çeviri Yazı ve Türkiye Türkçesine Aktarma

1b

- 1) *Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur*
- 2) *Bismi 'illâh hayrül-esmâ*
- 3) *Elhamdülillâhi rabbil 'âl'emîn vel a'ķibetü-lil müttekîn veşşalâtü*
- 4) *vesselâm 'ela Resuli Muhammed ve alâ ve eshâbihi ecmâin ammâ*
ba'd
- 5) *Râvîler andağ rivāyet kılurlarkim, ol zübdetül â'rifîn*
- 6) *ve kudretü'l-mesākîn bende-i latîf Hazret-i Hoca Muhammed Şerîf*
- 7) *Büzürgvârniñ ahvâl ü evsâflarini andağ bayân silkige*
- 8) *keltürüpdurlarkim, yette yaşlarıda atalari vefât bolup,*
- 9) *Hazret-i Hoca Büzürgvâr yetim kaldı. Analari bar idi,*
- 10) *anîñ hizmetide boldı, andağki bir dem ve bir lahza vâlideleri*
- 11) *-niñ hizmetidin tekeşşür kılmas irdi. Analari mektepke*
- 12) *berdiler, çarh igerup âzâdlık penceşenbelik berip*
- 13) *okutur irdi. Vaktiki on yaşka kirip sevâdlari*

1b

- 1) Bu 'Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr'dır
- 2) Bismillâhi hayrül esmâ, Allah'ın hayırlı (güzel) isimleri ile başlarım.
- 3) Âlemlerin Rabbi olan Allah' a hamd olsun. İyi sonuç müttakilerindir.
Düşmanlık ancak zalimler içindir.
- 4) Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)' e, onun bütün ehl-i beytine ve ashâbına salât ve selâm olsun⁹¹.
- 5) Rivayet kılanlar anlatırlar ki: Ariflerin zirvesi, düşkünlerin
- 6) kudreti, lütuf ve kerem sahibi Hazret-i Hoca Muhammed Şerif
- 7) Büzürgvârın hâl ve vasıflarını böyle beyan
- 8) ederler ki: Yedi yaşında babası vefat edip
- 9) Hz. Hoca Büzürgvâr yetim kaldı. Annesi var idi,
- 10) onun hizmetinde oldu. Güçlü ve tek kalan annesi için
- 11) hizmet etmekten şikayet etmez idi. Annesi onu okula
- 12) verdi, ip⁹² eğirerek perşembelik⁹³ verip
- 13) okutur idi. On yaşa girdiğinde okuma yazmada

⁹¹ <http://www.niyaziyevakfi.org.tr/dualar.asp#hatim> Hatim duası (Erişim tarihi 10.12.2016)

⁹² çıkırık

⁹³ haftalık

2a

- 1) *Hüb çıkıp ākillari ber-kemāl boldi, qazāra ana*
- 2) *-lari vefāt bolup, Hāzret-i Büzürgvārın yetimlikleri*
- 3) *dağı hem ziyāde boldi, perīšān āhvāl, āç-u zār okup*
- 4) *yürür irdiler. Munīn arasıda neçe zamān ötüp ketti. Bir kün*
- 5) *āç-u zār yığlap olturur irdiler, bir merd kalān kirip selām*
- 6) *kīlip eydiler, Ey ferzend, perīšān bolmağıl ve yetimlikindin*
- 7) *ğem yemegil, Hudā birle bolğıl, bu Sayram'din Semerkand'ge bargıl,*
- 8) *işin anda küşāyiş tapar, mekşedunğa yetersin,*
- 9) *biz hem seniñ medediñde bolurmiz dep ğayıb boldi.*
- 10) *Hazret-i Hoca' Büzürgvār bu sırni körüp maña ğayıbdin*
- 11) *ervāh-i meşāyihlarnıñ meded-kārliki bar oğşaydur dep*
- 12) *fıkr ve endişe kīlip, atalarınıñ mezārığa barıp*
- 13) *konup teveccüh kīlip yatıp idi. Nā-ğāh tüşide*

2a

- 1) yetişti ve akıl bâliğ oldu, kazara annesi
- 2) de vefat edip, Hz. Büzürgvâr'ın yetimlik durumu
- 3) daha da büyüdü, hâli perişan, aç ve zar⁹⁴ okuyordu.
- 4) Aradan bir hayli zaman geçip gitti. Bir gün
- 5) açlık ve sefaletten ağlayıp oturuyordu, bir mert kişi selam
- 6) verip yanına geldi: “Ey oğul, perişan olma ve yetim olduğundan
- 7) gamlanma, Allah ile beraber ol. Bu Sayram'dan Semerkand'a git,
- 8) işin ondan sonra açılır⁹⁵, maksadına ulaşırsın,
- 9) biz de sana yardım ederiz.” deyip kayboldu.
- 10) Hz. Büzürgvâr bu sırrı görünce, bana ruhlar alemindeki
- 11) evliyaların yardımını vara benziyor, deyip
- 12) fikir ve düşüncelere dalarak atalarının mezarına gidip
- 13) ziyaret etti, (orada) uyumuştı. Aniden rüyasında

⁹⁴ yoksullukta, fakru zaruet içinde

⁹⁵ yoluna girer

2b

- 1) *atalari bişāret berip eyttikim, Ey ferzend, ol merd kalānki*
- 2) *saña her nerse dep idi, belā-yi tevakkuf aña 'āmel kılğaysen*
- 3) *mihnet ve meşakkat ve riyāzetni özüñge lārahm tutkay*
- 4) *-sen, tā Semerkand'ge bargunçe 'ilm-u mücāhedeni terk kılmağaysen,*
- 5) *taki ervāh-i tayyibeler saña rāh-nümün bolurlar, biz hem meded-kārīñ*
- 6) *bolğaymiz dep ğayib boldi. Hāzret-i Büzürgvār uyku*
- 7) *-laridin bīdār bolup bu körgeñ tüşlerige tola hoş-hāl*
- 8) *bolup, bar yoklarını satıp ata-anaların heķide*
- 9) *āb-āş kılıp ğarib-ğurebā, miskīnlerge berip*
- 10) *du'ā ve tekbir kılıp bolğandın keyin Semerkand'ge revān*
- 11) *boldılar. Neçend künde Semerkand'ge keldiler, kün keç bolup ahl-i*
- 12) *bāzārlar dukānlarını etip yandılar, kuçede hiç kişi*
- 13) *qalmadı. Hāzret-i pīr hayrān bakıp kayan barsam*

2b

- 1) *ecdatları işaret⁹⁶ verip söylediler ki: “Ey oğul, o mert yiğit*
- 2) *sana bir şey demişti, kaderini bekle ve ona göre hareket et.*
- 3) *Sıkıntı, zorluk ve dünya nimetlerinden vazgeçmeyi kendine merhamet diye bil,*
- 4) *sen Samerkand’a gittikten sonra ilim öğrenme mücahedeni bırakma,*
- 5) *güzel ruhlar sana rehberlik yapar, biz de yardımcın*
- 6) *oluruz.” deyip kayboldu. Hz. Büzürgvār bu gördüğü rüyasından uykusu*
- 7) *kaçtı, gördüğü rüyasından çok sevinerek uyandı.*
- 8) *Tüm varlığını satıp ana-babası için*
- 9) *yoksul ve miskinlere yemek verdikten sonra*
- 10) *dua edip tekbir aldıktan sonra Semerkand'a yola koyuldu.*
- 11) *Nice günde⁹⁷ Semerkand’a geldi. Gün geç olup pazar ehli*
- 12) *dükkanlarını kapatıp döndüler, sokakta hiç kimse*
- 13) *kalmadı. Hz. Pir her tarafa hayran bakıp⁹⁸, nereye varsam*

⁹⁶ nişan, alamet

⁹⁷ günler sonra, uzun sürede

⁹⁸ şaşkın

3a

- 1) *bolur iken dep turğanıda 'asesler peydā bolup*
- 2) *feryād kıldılarkim, müsāfir ve mücāvır bolsañ özüñni*
- 3) *yakağa algıl. Hāzret-i Büzürgvārniñ bu yerde hiç āşinālari*
- 4) *yok irdi ve hiç yerni bilmes irdi. Nā-çār bir mescidke*
- 5) *bardılar. Mü'ezin kelip, Ey burāder, kopuñ, yene bir yerge barıp*
- 6) *yatıñ, mescidniñ bisāti yitip kitedur dedi. Hāzret-i*
- 7) *Hoca Büzürgvār eyttiler, Ey burāder, men duvaz imes, özüm*
- 8) *tālib-i 'ilmdurmen, şehрге heli keldim, kün keç boldi,*
- 9) *hiç yerni bilmeydurmen, Hudāniñ beytini penāh tartıp*
- 10) *kirdim. Mü'ezin eytti, Müsāfir bolsañ nerse-keregiñni*
- 11) *maña berip ertegende algıl dedi. Hāzret-i Büzürgvār*
- 12) *hemme nersesini mü'ezzinge berdiler, mü'ezzin mescidniñ*
- 13) *işikini etip ketti. Hāzret-i Büzürgvār tenhā mescidde*

3a

- 1) olur deyip dururken gece bekçileri peydah olup
- 2) bağıldılar: “Misafir ve oturan biriysen
- 3) bir kenara çekil.” Hz. Büzürgvâr’ın burada hiçbir tanıdığı
- 4) yok idi ve hiçbir yeri bilmez idi. Çaresiz bir mescide
- 5) gitti. Müezzin gelip: “Ey kardeş, kalkın, başka yerde
- 6) yatın, mescidin eşyası kaybolur.” dedi. Hz.
- 7) Hoca Büzürgvâr dedi ki: “Ey kardeşim, ben hırsız değilim,
- 8) ilime istekli biriyim, şehre biraz önce geldim, geç oldu,
- 9) hiçbir yeri bilmiyorum, Allah’ın evine sığınmak için
- 10) girdim.” Müezzin: “Yolcu isen eşyalarını
- 11) bana verip yarın sabah al.” dedi. Hz. Büzürgvâr
- 12) bütün eşyalarını müezzine verdi, müezzin mescidin
- 13) kapısını kapatıp gitti. Hz. Büzürgvâr tek başına camide

3b

- 1) *ķondılar. Tañ atķunķe Ĥudā-i Te'ālāğa nāle-i zāri tāt*
- 2) *-u 'ibādet ķilip olturdılar. Seherde mü'ezzin kelip mescid*
- 3) *-niñ işikini açıp ezān oķudi. Tamām-i cema'et kelip*
- 4) *namāz ötediler. Ĥazreti- Büzürgvārni kōrdilerki bir müsāfir yigit*
- 5) *olturadur. İmām sordiki, Ey yigit, ķaydın bolursiz*
- 6) *ve ne yerdin kelursiz? Ĥazret-i pīr eyttilerkim, Sayram'din bolurmen.*
- 7) *Ata-anamdın kiķik ķaldım, ezbera-i tahşīl-i 'ilm bu diyarğa çıkıp*
- 8) *keldim, müsāfirdurmen, hiç yerni bilmesmen ve hiç kişini tonumasmen,*
- 9) *bu yerde kūn keķ boldi, nā-ķār mescidde ķondum dediler.*
- 10) *İmām eydikim, Ey yigit, Mirzā Uluğ Begniñ medresesige*
- 11) *barıp uluğ aķun⁹⁹ğa āhvālīñiz beyān ķilīñ, şāyedki*
- 12) *bir hücre ta'yin ķilip berür, anda turup oķursiz, gāhī*
- 13) *bizniñ öyümüzni sorap kelgeysiz dep teklīf-i*

⁹⁹ aķund

3b

- 1) kaldı. Sabaha kadar Allah'a yalvarıp yakararak ibadet
- 2) kıldı¹⁰⁰. Sabah müezzin gelip mescidin
- 3) kapısını açıp ezan okudu. Cemaatin tamamı gelip
- 4) namaz kıldılar. Hz. Büzürgvârı gördüler ki bir misafir yiğit
- 5) oturmaktadır. İmam sordu: "Ey yiğit, nerelisiniz
- 6) ve nereden gelirsiniz? Hz. Pir dedi ki, Sayram'dan olurum,
- 7) anne babamdan küçük (yaşta ayrı) kaldım. İlim öğrenmek için bu diyara çıkıp
- 8) geldim. Yolcuyum, hiçbir yeri bilmiyorum ve hiç kimseyi tanımıyorum.
- 9) Burada gün geç oldu, çaresiz mescidde konakladım." dedi.
- 10) İmam dedi ki: "Ey yiğit, Mirza Uluğ Bey'in medresesine
- 11) varıp, büyük hocaya durumunuzu beyan edin, belki sizin için
- 12) bir oda ayırabilir, orada kalıp okursunuz, bazen
- 13) bizim evimizi sorup gelirsiniz." diye

¹⁰⁰ etti

4a

- 1) *Semerķand kīlip tarķap kettiler. Hāzret-i Būzūrgvār anda barīp*
- 2) *aḥundni işikide olturdi. Vakt-i ders bolup irdi,*
- 3) *āḥund aṭlanīp medresege yūirdi. Hāzret-i Būzūrgvār*
- 4) *barīp aḥundğa selām kīlip turdılar. Aḥund Hāzret-i*
- 5) *Būzūrgvārni kōrūp cevāb-i selām berip sordīlarkim,*
- 6) *Ey yigit, ne işķa keldinīz ve kimniñ ferzendi bolursiz?*
- 7) *dedi. Hāzret-i Būzūrgvār āhvāllarini aḥun¹⁰¹ğa bir bir tekrir*
- 8) *kīldılar. Aḥund Hāzret-i Būzūrgvārğa bir hücre ta'yin kīlip*
- 9) *berdi. Hāzret-i Būzūrgvār hücreni pākīze süpürdiler, emma hiç*
- 10) *nimerseleri yok irdiki, esbāb-i hücre kīlgaylar. Emma*
- 11) *Hāzret-i Būzūrgvār şikestelikini istep bir kōhne buryā,*
- 12) *bir fuçuk ibrik, bir fuçuk ḥişit taptılar, obdan yup¹⁰²*
- 13) *hücrege salıp, keçe bolsa başlarığa qoyup yatar*

4a

- 1) Semerkand'a teklif edip dağıldılar. Hz. Būzūrgvār
- 2) hocanın kapısına varıp oturdu. Ders zamanı olmuştu,
- 3) hoca medreseye doğru yürüdü. Hz. Būzūrgvār
- 4) gidip hocaya selam verdi. Hoca Hz.
- 5) Būzūrgvārı görüp selamına cevap verip sordu ki:
- 6) "Ey yiğit, ne iş için geldiniz ve kimin oğlu olursunuz?"
- 7) dedi. Hz. Būzūrgvār durumunu hocaya tek tek anlattı,
- 8) hoca Hz. Būzūrgvār'a bir oda ayırdı.
- 9) Hz. Būzūrgvār odayı tertemiz süpürdü, yalnız
- 10) kullanacak hiçbir eşyası yok idi, ama
- 11) Hz. Būzūrgvār gücenmeden bir eski hasır,
- 12) bir kırık ibrik, bir kırık kalas buldu, iyice yıkayıp
- 13) odasına koyup gece olsa başına koyup yatar

¹⁰¹ aḥund

¹⁰² yuyup

4b

- 1) *İrdiler. Her küni çıkıp āhündin ders alır irdiler.*
- 2) *Keçeni üç heşşe kılıp, avvalkı heşede kitāb-i mutālā'a*
- 3) *kılur irdiler. İkinci heşede ta'at 'ibādet kılur irdiler.*
- 4) *üçüncü heşede kur'an tilāvet kılur irdiler. 'ilmniñ*
- 5) *zoğ şevkıde hiç nime yemes ve içmes irdiler. Eştehalari*
- 6) *kelip cū gālīp kelse hiç nime tapalmay nefeslerige gūş-māl*
- 7) *berip Hudāy Te'alāğa şükür eytip, sābr-i kanā'atni özlerige*
- 8) *pīşe eylep müddet-i otuz yıl medresede tahşīl-i 'ilm*
- 9) *kıldılar. Açlık nehāyti gālīp kelse aşfezlik aldığa*
- 10) *barıp turup, būy-i ta'am damağlarığa kelse andağki kuvvet*
- 11) *tafip yene hücreleriğe kirer irdiler. Nāgāh on dört keçe*
- 12) *kündüz bir loğma ta'am yemey ašlā maqdūrlari qalmadı. Bir keçe*
- 13) *tün yarmi bar irdi, bir kenizek bir tabakda aş bir tokkuz*

4b

- 1) idi. Her gün çıkıp hocadan ders alır idi.
- 2) Geceyi üç hisse kılıp evvelki hissede kitap okur
- 3) idi, ikinci hissede ibadet kılar idi,
- 4) üçüncü hissede Kur'an tilavet eder idi. İlmin
- 5) güçlü arzusu ve zevkinden hiçbir şey yemez ve içmez idi, iştahı
- 6) galip¹⁰³ gelse hiçbir şey bulamayıp, nefesine terbiye
- 7) verip, yüce Allah'a şükredip sabır ve kanaati kendine
- 8) meslek bilip otuz yıl boyunca medresede ilim öğrendi.
- 9) Açlık çok galip gelirse aş başına
- 10) gidip, yemek kokusu damağına gelirse kuvvetlenip
- 11) yine odasına girer¹⁰⁴ idi. Birden bire on dört gece
- 12) gündüz bir lokma yemek yemeyince hiç gücü kalmadı. Bir gece
- 13) yarısı idi, bir hizmetçi bir tabakta yemek, dokuz

¹⁰³ karnı acıkıp

¹⁰⁴ döner

5a

- 1) *nān ekeliþ Büzürgvārniñ aldığa qoydılar. Büzürgvār sordikim,*
- 2) *Sen kimniñ hādimi bulursen? Ol kenizek eytti, men Hoca*
- 3) *Mes’ud sodāgerniñ hādimi bolurmen, hocam seferde idi,*
- 4) *Ağaçemniñ tüşide bişāret beripdur, şolzamān*
- 5) *qopup bu muhāzirni teyyar kılip hücreni nişān berdi, kelip*
- 6) *taptım dedi. Büzürgvār tamām-i zoqlari bile yediler, kenizekke
hem*
- 7) *berdiler, du ‘ā ve tekbir kılgandin keyin, kenizek barıp Büzürgvār*
- 8) *-niñ āhvāllarini ağaçesığa beyān kıldı, ağaçesi*
- 9) *tört künde, beş künde muhāzir hay leziz teyyarlap*
- 10) *eybarur irdi. Qazāra bir kün Büzürgvār kitāb-i mutāla’a*
- 11) *kılip olturur irdi, işik taşídın aıtavuşı*
- 12) *keldi. Hazret-i Büzürgvār başlarini köterip, bu vaktida*
- 13) *ne kışı bolğayki, aţbile medresege kiripdur, dep turup*

5a

- 1) ekmek getirip Büzürgvâr’ın önüne koydu. Büzürgvâr sordu ki:
- 2) “Sen kimin hizmetçisi olursun?” O hizmetçi dedi: “Ben Hoca
- 3) Mes’ud tüccarın hizmetçisi olurum, hocam seferde idi.
- 4) Hanımının rüyasında işaret vermiş, hemen
- 5) kalkıp bu yemeği hazırlayıp odanızı gösterdi, gelip
- 6) buldum.” dedi. Büzürgvâr bütün zevki ile yemeği yedi, hizmetçiye
de
- 7) verdi. Dua ve tekbir ettikten sonra hizmetçi gidip sahibinin hanımına
Büzürgvan’ın
- 8) ahvalini beyan kıldı. Hanım da
- 9) dört günde beş günde güzel yemekleri hazırlayıp
- 10) götürür idi. Kazara bir gün kitap okuyup
- 11) oturur idi, kapı dışından bir at sesi
- 12) geldi. Hz. Büzürgvâr başını kaldırıp, bu vakitte
- 13) medreseye at ile giren kim olabilir, diye söylendi.

5b

- 1) *idi. Bir āvāz keldiki, Ey Molla Muhammed Şerîf, buyan çıkıñ.*
- 2) *Ḥazret-i Büzürgvâr saçrap çıkıp kördilerki, ikki*
- 3) *büzürgvâr turadur, birleri qara qaşqa argumaq atğa*
- 4) *minipdur, birleri qara argumaqqa minipdur, pişâne*
- 5) *-leridin nūr-u ilāhi örlep turadur. Ḥoca Büzürgvâr*
- 6) *selām kıldılar, bular selāmlariğa 'ilik alıp sordılarkim,*
- 7) *Ey Molla Muhammed Şerîf, harman açman, rāhmet sizge,*
- 8) *ne miqdār mihnet ve meşakqatlar tartıñız. Ḥoca Büzürgvâr*
- 9) *eyttilerki, Ey Büzürgvârlarım, feqir hiç qaysılarını*
- 10) *tanuyalmadım, qaydın kelürler, özleri kim bolurlar.*
- 11) *Bu büzürlarnıñ birleri eyttilerkim, men Sulţān Satuq*
- 12) *Buğra Ḥān Ğāzi bolurmen, bu kişi Ḥoca Ahmed Yesevî*
- 13) *terurdılar. Ḥazret-i Sulţān Satuq Buğra Ḥān Ğāzi*

5b

- 1) bir ses geldi ki: “Ey Molla Muhammed Şerîf, buraya çıkın.”
- 2) Hz. Büzürgvâr (yerinden) sıçrayıp çıkıp iki
- 3) asilin durduğunu gördü ki, biri alnında beyaz nişan olan siyah ata
- 4) binmiş, diğeri siyah ata binmiş. Alınlarından
- 5) Allah’ın verdiği nur dökülüp durur. Hoca Büzürgvâr
- 6) selam kıldı, onlar selamını kabul edip sordular:
- 7) “Ey Molla Muhemmed Şerîf, yorulmayın, aç kalmayın, Allah’ın rahmeti size olsun,
- 8) çok sıkıntı ve zahmet çektiniz.” Hoca Büzürgvâr
- 9) dedi ki: “Ey asillerim, ben hiçbirinizi
- 10) tanıyamadım, nereden geliyorsunuz, sizler kim olursunuz?
- 11) Bu asilden biri dedi ki: “Ben Sultan Satuk
- 12) Buğra Han Gazi olurum, bu kişi Hoca Ahmed Yesevi’
- 13) dir.” Hz. Sultan Satuk Buğra Han Gazi

6a

- 1) *eyttilerki, Ey oğlum Molla Muhammed, öyündeki te'ellukunı*
- 2) *Ĥudāğa tapşurgıl, koluñni sungıl ve közüñni*
- 3) *yumğıl, dep arkalarığa mingeştürüp yolğa*
- 4) *revān boldılar. Köz yumup açkunçe Semerkand'nın*
- 5) *Serencām degen sehrāsi bar irdi, Semerkand'dın*
- 6) *üç künlük yırağ irdi, deşt-i bayābān, taşlık*
- 7) *bir künlük yerde hiç dereht ve havlu 'imaret yok irdi.*
- 8) *Ol yerge yetip irdi, bular eydi, Ey Hoca Muhammed Şerif,*
- 9) *közüñni açğıl ve yerge tüşgil. Ĥazret-i Sulţān*
- 10) *Satuk Buğra Ĥān Ġāzi koyunlaridin bir nān ve bir hamail*
- 11) *alıp berip eydilerkim, Ey Molla Muhammed Şerif, meni isteseñiz*
- 12) *Kaşkar'ğa bariñ, bu kişini isteseñiz Türkistān'ğa*
- 13) *bariñ dep her ikevlen gayib boldi. Ĥazret-i*

6a

- 1) dedi ki: “Ey oğlum Molla Muhammed, evindeki eşyalarını
- 2) Allah’a emanet et, elini uzat ve gözünü
- 3) kapat.” diye arkasına bindirerek yola
- 4) çıktı. Gözünü kapatıp açana kadar Semerkand’ın
- 5) Serencan diye köyü var idi, Semerkand’dan
- 6) üç günlük uzak idi. Çöl, taşlı,
- 7) bir günlük yerde hiçbir ağaç ve hiçbir ev yapı yok idi.
- 8) Oraya geldi, onlar dedi: “Ey Hoca Muhammed Şerif,
- 9) gözünü aç ve yere in.” Hz. Sultan Satuk
- 10) Buğra Han Gazi koynundan bir ekmek ve bir hamail
- 11) alıp verip dedi ki: “Ey Molla Muhammed Şerif, beni isterseniz
- 12) Kaşgar’a varın, bu kişiyi isterseniz Türkistan’a
- 13) varın.” deyip her ikisi de kayboldu. Hz.

6b

- 1) *Hoca Büzürgvâr hayrân ve ser-gerdân neçe kün menzil*
- 2) *ve merâhillerini tel kılîp Semerkand'ge kelip şehрге*
- 3) *kirip hücrege kelseler, ol küni hücredin çıkqanda*
- 4) *işikleriniñ bir kabuğı oçuk kalıp irdi.*
- 5) *Şundağ turur, Büzürgvârniñ korsaqları*
- 6) *aç, sefer cabduğı kılğali hayrân bolup turup*
- 7) *irdi. Yene şol sodagerniñ hatuni bir tabakda*
- 8) *âş bir boqça ser-ü pây, beş yüz tenge ful alıp*
- 9) *kelip aldılarıda koydi. Büzürgvâr fâtiha okup*
- 10) *eydi, Ey bîbî, özleri kimniñ küçi bolurlar,*
- 11) *dedi. Bîbî eydi, Hoca Mes'ud hatuni*
- 12) *bolurmen, dedi. Büzürgvâr rahmet okudılar, bîbî*
- 13) *Fâtiha alıp öyige yandı. Büzürgvâr bu muhâzirni*

6b

- 1) Hoca Büzürgvâr hayran¹⁰⁵ ve perişan birkaç gün menzillerde
- 2) konaklayıp Semerkand'a gelip şehre
- 3) girip evine geldiğinde, o gün evden çıktığında
- 4) kapının bir kanadı açık kalmış idi,
- 5) öylece duruyordu. Büzürgvârın karnı
- 6) aç, sefer hazırlığı için hayran¹⁰⁶ durur
- 7) idi. Yine o tüccarın hatunu bir tabakta
- 8) yemek, bir bohça kiyafet, beş yüz tane metal parayı getirip
- 9) önüne koydu. Büzürgvâr fatiha okuyup
- 10) söyledi: “Ey saygıdeğer kadın, siz kimin gücüsünüz?”
- 11) dedi. Kadın : “Hoca Mes'ud'un hatunu
- 12) olurum.” dedi. Büzürgvâr rahmet okudu, kadın
- 13) Fatiha alıp evine döndü. Büzürgvâr bu yemeği

¹⁰⁵ şaşkın

¹⁰⁶ şaşkın

7a

- 1) *yārānlari bile tenāvül kılali dep medresedeki yārānlarni*
- 2) *kıçkırdılar. Hücreleri teñ irdi, t̄alibler sığmadı,*
- 3) *ol vaqt H̄azret-i Būzūrgvār tamni işaret kıldılar;*
- 4) *öy keñrüp yārānlar hemme sığdılar. āb-i ta'ām yep*
- 5) *bolğandın keyin yārānlar tarkaştılar. Būzūrgvār*
- 6) *ser-ü pāyini satıp bir işek aldılar. 'Attarlık*
- 7) *cabduķini rāslap qalğan nūzreni medresedeki*
- 8) *yārānlarğa teķsim kılıp berdiler. Hemme helķ Būzūrgvārın*
- 9) *kerāmetlerini bildiler, her kitābidin ve nev'i mes'ele*
- 10) *ve her kısım bāhiş ve münāzara aldılarığa tüşse Būzūrgvār*
- 11) *her birige neçe cevāb neçe delil berdiler. Yārānlar eyttiler,*
- 12) *Ey Būzūrgvār, qayan barurlar, munçe 'ālim bolğanda*
- 13) *ķaysi medreseni hāhlasalar olturup*

7a

- 1) yarenleri¹⁰⁷ ile beraber paylaşayım diye medresedeki yarenlerini
- 2) çağırđı. Evi dar idi, talebeler sığmadı,
- 3) o vakit Būzūrgvār duvarı işaret etti,
- 4) ev genişleyip yarenlerin hepsi sığdılar. Yemekleri yedikten
- 5) sonra yarenler dağıldılar. Būzūrgvār
- 6) varını yoğunu satıp bir eşek aldı. Kıymetli
- 7) eşyalarını hazırlayıp kalan eşyaları medresedeki
- 8) yarenlerine paylaştırıp verdi. Herkes Būzūrgvārın
- 9) kerametlerini bildi. Her kitabından, yeni mesele
- 10) ve her çeşit konu ve tartışma karşılarına çıksa Būzūrgvār
- 11) her birine nice cevap, nice delil verdi. Yarenler dediler:
- 12) “Ey Būzūrgvār, nereye gidiyorsunuz? Bu kadar alim olduğunuzda
- 13) hangi medreseyi isterseniz, oturup

¹⁰⁷ dostları

7b

- 1) *ders eytmakğa meşğul bolsunlar, yārānlar özleridin*
- 2) *nef'i alsunlar. Büzürgvār eyttilerki, Maña hāva-i sefer tüşüpdur;*
- 3) *qalğan mekşedumni seferde tapğaymen dep hayr-bād*
- 4) *qilip yolğa revān boldılar. Bir cayğa kelip fikr endişe*
- 5) *qıldılar, avval qaysi büzürgvārni istep barsam bolur*
- 6) *ikin, dep turup irdi, köñülleri Kaşğar tarafıge*
- 7) *meylān qiladur. Namāz şam vaqti bar irdi, Kaşğar tarafıge*
- 8) *revān boldılar. Şehr be şehr aylanıp Kaşğar'ğa keldiler.*
- 9) *Kün keç boldi, bir sarāyda qonup ertesi sarāybāndin*
- 10) *Sulţān Satuk Buğra Hān Ğāzi'niñ merqadlerini*
- 11) *sordılar, sarāybān Meşhed'ni nişān berdi, Büzürgvār*
- 12) *Meşhed'ke bardılar, bir baynıñkide qondılar, ertesi*
- 13) *baydin sordi, bay bir taşlıq yerni körsetti. Hāzret-i*

7b

- 1) ders vermeye meşgul olun, yarenler sizden
- 2) faydalansın.” Büzürgvār dedi ki: “Bana sefere çıkmak uygun düşmüş,
- 3) kalan maksadımı¹⁰⁸ seferde bulurum.” diye hayır
- 4) dileyip yola çıktı. Bir yere gelip endişeli fikir
- 5) kıldı¹⁰⁹. Evvel hangi Büzürgvārı istep varsam diye
- 6) durdu. Gönlü Kaşğar tarafına
- 7) akıp duruyor¹¹⁰. Akşam namazı vakti idi, Kaşğar tarafına
- 8) yola çıktı. Şehir şehir dolaşıp Kaşğar'a geldi.
- 9) Gün geç oldu. Bir sarayda konup, ertesi gün saray sahibinden
- 10) Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin mezarını
- 11) sordu. Saray sahibi Meşhed tarafını gösterdi. Büzürgvār
- 12) Meşhed'e vardı. Bir zengin kişinin evine konuk oldu, ertesi gün
- 13) o adamdan sordu. Adam bir taşlı yeri gösterdi. Hz.

¹⁰⁸ isteğimi

¹⁰⁹ düşündü

¹¹⁰ istiyordu

8a

- 1) *Büzürgvâr üç kün ol yerde müteveccih bolup oturdılar.*
- 2) *Üçünci keçesi rû-be-rûleridin Sultân Satuk Buğra Hân*
- 3) *Ġâzi peydâ bolup keldiler. Büzürgvâr kördilerkim Semerkand'da körge*
- 4) *Büzürgvâr iken. Hâzret-i Sultân Satuk Buğra Hân Ġâzi*
- 5) *sordikim, Ey Muhammed Şerîf, munde nime kılup olturasız? Hâzreti*
- 6) *pîr eyttilerkim, Ey Büzürgvâr 'âlim Hâzretleri, maña bişâret berip*
- 7) *âhvâlîmni sorap kettiler, mübarek kademlerini istep keldim,*
- 8) *cemâl-i pür nûrlarîğa müştakdurmen. Hâzret-i Sultân Satuk*
- 9) *Buğra Hân Ġâzi eyttikim, Ey Molla Muhammed Şerîf, rahmet sizge, bizniñ*
- 10) *ümîdimiz hem şundağ irdi, hûb keldiñiz, ey Molla Muhammed Şerîf,*
- 11) *bizniñ menzilimiz şu yerde dep ġayib boldi. İrse Hâzret-i*
- 12) *pîr neçe vaqtlarġiçe sodagerçilik ve 'attârlık kıldılar, keçe bolsa*
- 13) *kelip Hâzret-i Sultânñiñ merkadleride tañ atkunçe*

8a

- 1) Büzürgvâr üç gün o yerde saygıyla bekledi.
- 2) Üçüncü gecesini karşısından Sultan Satuk Buğra Han
- 3) Gazi peydah olup geldi¹¹¹. Büzürgvâr gördü ki, Semerkand'da gördüğü
- 4) Büzürgvâr. Hz. Sultan Satuk Buğra Han Gazi
- 5) şöyle sordu: “Ey Muhammed Şerif, burda ne iş yapıp oturuyorsunuz?” Hz.
- 6) Pir dedi ki: “Ey büyük bilgin, bana bir işaret verip
- 7) ahvalımı sordunuz, mübarek uğrunuzuu, duanızı istemeye geldim.
- 8) Nur gibi parlayan cemalınız için can atıyorum. Hz. Sultan Satuk
- 9) Buğra Han Gazi dedi ki: “Ey Molla Muhammed Şerif, size rahmetler olsun.
- 10) Bizim umudumuz da şöyle idi, hoş geldiniz. Ey Molla Muhammed Şerif,
- 11) bizim menzilimiz şurada.” deyip kayboldu. Hz.
- 12) Pir bir süre ticaret ve aktarlık yaptı.
- 13) Gece olunca Hz. Sultanın mezarına gelip sabaha kadar

¹¹¹ Ortaya çıktı

8b

- 1) *Ḥazret-i Sultān bile soḥbet olturur irdiler.*
- 2) *Ertesi baynıñkide kelur irdi, bay köñlide eyttikim, bu yigit*
- 3) *keçe bolsa çıkıp ketedur, kıayan barur ve ne iş kılur ikin*
- 4) *dep Ḥazret-i pīr arķalaridin āḥeste āḥeste marap yürdi.*
- 5) *Kördikim, Ḥazret-i Sultānnıñ merķadleriğe bardı. Bay hem*
- 6) *Ḥazret-i pīrniñ arķalarıda marap olturdi. Ḥazret-i pīr*
- 7) *mundin bīḥaber teveccühde olturur irdi. Nā-gāḥ Ḥazret-i Sultān*
- 8) *Satuk Buğra Ḥān Ğāzi feydā bolup kelip ğazab bile*
- 9) *eyttilerkim, Ey Muhammed Şerīf, sizniñ bizniñ aramızda meğrip*
ve meşrīķ
- 10) *arasiçe yıraklık tüşti, ta barıp tavāf kılmuğunçe didār-i müyesser*
- 11) *bolmas. Ḥoca Büzürgvār bu maķūleni işitip ħurūş nāle-u zāri pūr*
- 12) *kılıp eydilerkim, Ey pādişāḥ-i 'ālem, mendin nime sehven heṭālīķ*
ötti
- 13) *ikin, dep ilticā keldiler. Ḥazret-i Sultān eyttilerkim, Ey*

8b

- 1) Hz. Sultan ile sohbet eder idi.
- 2) Sonra zengin adamın evine gelir idi. Adam içinden dedi ki: “Bu yiğit
- 3) gece olunca çıkıp gidiyor, nereye gider ve ne iş yapar acaba ?”
- 4) Hz. Pir’in arkasından yavaş yavaş gizlice yürüdü.
- 5) Gördü ki Hz. Sultan’ın mezarına vardı. Zengin adam
- 6) Hz. Pir’in arkasında saklanıp oturdu. Hz. Pir
- 7) bundan habersiz mezara yönelmiş oturur idi. Ansızın Hz. Sultan
- 8) Satuk Buğra Han peydah olup gelip gazab ile
- 9) dedi ki: “Ey Muhammed Şerif, senin bizim aramızda batı ile doğu
- 10) arası kadar uzaklık düştü. Ta gidip tavaf¹¹² kılmayıncaya kadar yüz
- yüze görüşmek müyesser
- 11) olmaz.” Hoca Büzürgvār bu söyleneni işitip nale ve zar
- 12) kılıp¹¹³ dedi ki: “Ey alemlerin padişahı, bende ne yanlışlık
- 13) oldu?” diye yalvardı. Hz. Sultan dedi ki: “Ey

¹¹² kabeyi

¹¹³ çok üzölüp

9a

- 1) *Muhammed Şerîf, özüñ bile bir gammazni alıp keldiñ. Hoca Büzürgvâr*
- 2) *arkasığa baksalar öy igesi bay büküp oturupdur.*
- 3) *Hazret-i Büzürgvâr derğazab bolup eyttilerkim, Ey mekkâr,*
- 4) *özünge hem kıldıñ, maña hem kıldıñ, dediler. Bay bu esrârdin*
- 5) *bîhaber oturup irdi, fişmân bolup hicaletdin 'özr*
- 6) *tekeşşür koyup yığlap dedikim, Ey Büzürgvâr, bilmepdurmen,*
- 7) *hañā kılipdurmen, dep Büzürgvârni ayağlarığa yıkıldılar. Hoca*
- 8) *Büzürgvâr eydilerkim, imdi hiç faydasi yokdur, bu sırni zinhâr*
- 9) *kişige fâş kılmağaysen, fekirge Mekke barmaqqa ruşset boldi,*
- 10) *dep ol bayniñkide kelip, bayni Hazret-i Sulţân*
- 11) *-niñ mezârığa cārübkeşlikke ta'yin kılip eyttilerki, Ey bay,*
- 12) *sendin bu günāh ta Hazret-i Sulţānniñ mezârığa hizmet*
- 13) *kılmuğunçe mahv bolmas, dep Hindustān yolığa revāne*

9a

- 1) Muhammed şerif, kendin ile bir fitneciye alıp getirdin.” Hoca Büzürgvâr
- 2) arkasına baksa ki ev sahibi (olan) zengin sinmiş¹¹⁴ oturmaktadır.
- 3) Hz. Büzürgvâr çok kızarak dedi ki: “Ey hileci,
- 4) kendine de yaptın, bana da yaptın¹¹⁵.” Zengin adam bu işlerden
- 5) habersiz oturuyordu. Pişman olup utancından özür
- 6) dileyip ağlayarak dedi ki: “Ey Büzürgvâr, bilmemişim,
- 7) hata yapmışım.” diye Büzürgvâr’ın ayaklarına kapandı. Hoca
- 8) Büzürgvâr dedi ki: “Şimdi hiç faydası yok, bu sırrı sakın
- 9) kimseye söylemeyesin. Bana kadere gitmek¹¹⁶ için emir verildi.”
- 10) diye adamın evine gelip, onu Hz. Sultan’ın
- 11) mezarına temizlikçilik için tayin edip¹¹⁷ dedi ki: “Ey zengin,
- 12) senin bu günahın Hz. Sultan’ın mezarına hizmet
- 13) kılmayınca yok olmaz.” diye Hindistan yoluna düştü.

¹¹⁴ bükülüp

¹¹⁵ kötülük yaptın

¹¹⁶ Kabeye gitmek

¹¹⁷ görevlendirip

9b

- 1) *boldi. Menzil ve merāhilleri tayy kılıp neçend künde Bender*
- 2) *Sūretke keldiler. Kōrdilerkim, miñ beş yüz atlık kişi ez pay*
- 3) *kimege kirgüdek bolup turupdur. Hoca Büzürgvār yetip keldiler,*
- 4) *kafilege selām kıldılar ve bular bile kelip kimege olturdılar. Kafile*
- 5) *Hazret-i Büzürgvārni körüp tamāşā kıldılarki, 'aceb pür-heybet*
- 6) *kelender iken. Hazret-i Büzürgvār ançe mihnet ve riyāzetler*
- 7) *çektiki, keçe bolsa namāz ve zikr-i tesbīh bile, kündüz bolsa rûze*
ve tilāvet-i
- 8) *kur'ān bile, bir nefesni hem zikr-i Āllāh'din ħali ötkermes irdi,*
kime ehli
- 9) *nezr-u niyāzlarini Hazret-i Büzürgvārga berür irdi. Nā-gāh bir*
kün
- 10) *Borān-i 'ezim çıktı ve kimeler bir birige tegip kafiledin ġarķ çıktı,*
- 11) *ve boran kimeni alıp yürüdi. Kafile cān vehmidin nāle-u zāri*
- 12) *-lar kılıp, her qaysılari nezr-u niyāz ekelip, Hazret-i Büzürgvār*
- 13) *aldıda koyup ilticā kılur irdi, emma hiç kişiniñ müstecāb*

9b

- 1) menzilleri ve merhaleleri geçip hayli zaman sonra Bender
- 2) Suret'e geldi. Gördü ki bin beş yüz atlı kişi
- 3) gemiye binmek için hazır olmuş. Hoca Büzürgvār geldi ve
- 4) kafileye selam kıldı¹¹⁸ ve onlar ile beraber gemiye bindi. Kafile
- 5) Hz. Büzürgvār'ı görünce, ne kadar heybetli
- 6) adammış diye bakıp seyrettiler. Hz. Büzürgvār mihnet ve müşküller¹¹⁹
- 7) çekti ki, gece olsa namaz ve zikir tesbih ile, gündüz olsa oruç tutmak ve
Kur'an
- 8) okumak ile, bir nefesini bile Allah'ı zikretmeden geçirmez idi.
Gemidekiler
- 9) adaklarını Hz. Büzürgvār'a verir idi. Bir gün
- 10) aniden güçlü fırtına çıktı ve gemiler birbirine vurulup kafileden ayrılıp
çıktı
- 11) ve fırtına gemiyi alıp yürüdü. Kafile can korkusundan feryat
- 12) kılıp¹²⁰, hepsi adaklar getirip Hz. Büzürgvār'ın
- 13) önüne koyup sığınıyor idi, ama hiç kimsenin dileği kabul

¹¹⁸ verdi

¹¹⁹ sıkıntı ve zorluklar

¹²⁰ çekip

10a

- 1) *bolmadi. Nā-gāh havā açıldı, kördilerkim kime gūyā yadın çıkkan*
- 2) *oğdek tiz ketip baradur, muni körüp hemme feryād-u fiğānini*
- 3) *felekke çıkardılar ve bir birleridin behillik tileştiler. Āhır*
- 4) *hemeleri Büzürgvārniñ ayağlarığa yikilip yalbardilarkim: “Ya Büzürgvār,*
bir du’ā kılsalar şāhidki du’ālariniñ bereketidin
- 6) *bu helāketdin halāş bolğay irduk. Hāzret-i pīr başlarini*
- 7) *açıp kıollarini köterip, yiglap bu münācātni okudılar.*
- 8) *Be-yarāb yarāb ey şāb- zinde dārān, be-āh nāle-u ümīd vāran*
- 9) *Be-bālīn-i ġaribān ber ser-i rāh, çū teslimi esirān der tek-i çāh*
- 10) *Be-āh –ī dīde-i tīflānū-i ma’şum, be-sūzī sine-i pīrān-e mazlūm*
- 11) *Be-āh ber-dil-i pūr-ğūnem āverd, Ez-īn girdāb-i ġem bīrūnem āverd.*
- 12) *dep du’āni tamām kıılışlari ħaman kime barıp gird-ābğa*
- 13) *tüşti. Ol zamān müslümānlar bu hālne körüp*

10a

- 1) olmadı. Aniden hava açıldı, gördülerki gemi sanki yaydan çıkmış
- 2) ok gibi hızlı gitmektedir. Bunu görünce herkes feryat figanını
- 3) göğşe çıkardı ve birbirlerinden helallik dileştiler. Sonunda
- 4) herkes Büzürgvâr’ın ayaklarına yıkılıp yalvardılar ki: “Ya
- 5) Büzürgvâr, bir dua kılsanız, güzel dualarınızın bereketinden
- 6) bu helaketten kurtulsaydık.” Hz. Pir başını
- 7) kaldırıp, ellerini açıp, ağlayarak bu duayı okudu.
- 8) “Ya Rabbim, ya Rab, ey güçlü delikanlı, nāle¹²¹ ve umutlar veren
- 9) Yolda kalmış garibanların hakkı için, kuyunun dibindeki esirlerin teslimi hakkı için
- 10) Masum çocukların gözündeki ahı için, mazlum yaşlıların göğsündeki yanık için,
- 11) Kanla dolu gönlüme ah getirip, beni bu sıkıntı girdabından çek çıkar.”
- 12) diye duasını bitirdiği an gemi girdaba
- 13) düştü. O vakit Müslümanlar bu hali¹²² görüp

¹²¹ feryat, üzüntü

¹²² durumu

10b

- 1) *hurūş nāle-u zāri kīlip bīhuş boldılar. Müddet-i*
- 2) *kırk kün ötti, kafileniñ nāle-u zārisiğa gūyā 'arasāt-ı*
- 3) *kıyāmet boldi. Hoca Büzürgvār hem mütehayyir bolup, başlarini*
- 4) *töben salıp namāzğa meşgūl boldılar. Ol sa'et*
- 5) *bir qari köhne sal kişi bar irdi, dedikim, men sizlerge*
- 6) *bir meşlehet körsetey. Hemme helāyık muni işitip*
- 7) *hoş-hāl boldılar, kaşki bir 'ilāc kīlip bu belādın*
- 8) *halās tapali, dediler. Ol pīr merd eyttikim, men ata babamdın*
- 9) *işitip irdimki, mübada kime gird-ābğa tüşse bir kişi*
- 10) *cānini nişār kīlip, mīl-i iskenderge çıkıp tablni*
- 11) *kağsa gird-ābdaki çoñ balıklar kozğalip, ular*
- 12) *—niñ hereketidin kime gird-ābdın çıkar, bolmasa bölek 'ilāci*
- 13) *yok, emma mīl-i iskenderning başıda bir zencīr bar, herkim*

10b

- 1) çok nale ve zar¹²³ kılıp kendinden geçtiler. Aradan
- 2) kırk gün geçti. Kafilenin nale ve zarı sanki mahşer
- 3) kıyamet günü gibi oldu. Hoca Büzürgvār hem mütehayyir¹²⁴ olup başını
- 4) eğip namaza meşgul oldu. O vakit
- 5) gemide yaşlı bir adam var idi, dedi ki: “Ben size
- 6) bir yol göstereyim.” Bütün insanlar bunu duyunca
- 7) mutlu oldular. “Keşke bir çaresini bulup biz bu beladan
- 8) kurtulsak” dediler. O mert adam dedi ki: “Ben ata babamdan
- 9) işitmişim ki, mübada gemi girdaba düşerse bir kişi
- 10) canını feda edip İskender Seddine çıkıp davulu
- 11) vurursa girdaptaki büyük balıklar hareket edip, onların
- 12) hareketinden gemi girdaptan çıkar. Olmazsa başka çare
- 13) yok. Ama İskender Seddinin başında bir zincir var, her kim

¹²³ feryat çekmek

¹²⁴ şaşırmış

11a

- 1) *tutaydep kime lebiga barsa, deryāğa tüşüp helāk bolur,*
- 2) *dedi. Müslümānlar muni aňlap feryād-u fiğānlar*
- 3) *çopardi. Hāzret-i Büzürgvār kördikim, kimedeki müslümānlar*
- 4) *-nīj āhvāli teň bolupdur. Büzürgvār orunlaridin*
- 5) *çopup eydilerkim, Ey müslümānlar, cānımnı sizler üçün*
- 6) *fedā kılay, 'āmniň nef'i üçün zarar-i hās cāyizdur.*
- 7) *Şāyedki Hudāvende tebārek ve te'alā hālāşlık berse 'aceb*
- 8) *irmes, köp kişiniň ölgenidin bir kişi ölgeni*
- 9) *behr ekdur, dep du'āğa qol köterip kime libige kelip*
- 10) *zencīrni kördilerkim, ādem boyidin ħaili bülend turadur,*
- 11) *közlerini yumup, yā-pīrim dep qol uzatıp*
- 12) *sekrep igiz örlep zencīrni tutup, gözlerini*
- 13) *açtılar, özlerini mīl-i iskenderge kördiler. Hudāvende*

11a

- 1) tutmak için gemi kenarına gelirse denize düşüp helak olur.”
- 2) dedi. Müslümanlar bunu duyunca feryat ve figan
- 3) çıkardılar¹²⁵. Hz. Büzürgvâr gördü ki, gemideki Müslümanların
- 4) ahvali çok kötü olmuş. Büzürgvâr yerinden
- 5) kalkıp dedi ki: “Ey Müslümanlar, canımı sizler için
- 6) feda kılayım. Halkın yararı için zarar görmek caizdir.
- 7) Yüce Allah’ımız belki kurtarır,
- 8) çok kişinin öldüğünden bir kişinin ölmesi
- 9) daha iyidir.” dedi. Du’aya elini kaldırıp gemi kenarına gelip
- 10) zinciri gördü ki, (zincir) adam boyunda uzun duruyor.
- 11) Gözlerini kapatıp: “Ya Allah!” diye el uzatıp
- 12) atlayarak zinciri tutup gözlerini
- 13) açtı, kendini İskender Sedinde gördü. Yüce Allah

¹²⁵ ettiler

11b

- 1) *te'alāğa hemd-u şana eytip iki rek'at namaz-i şükrāne ada*
- 2) *kıldılar. Helāyıklar Hāzret-i pīrni mīl-i iskender üstide*
- 3) *kördiler. Hāzret-i Büzürgvārğa rahmet okup tahsīn-u*
- 4) *āferin kıldılar. Hāzret-i Büzürgvār kollarığa tabl cubini*
- 5) *alıp, Hāzret-i Hoca kā'inatğa durud bi-nihāyet eytip tablni*
- 6) *sokti. Ol vaqt kimedekiler zelzelege keldiler. Hāzret-i*
- 7) *pīr tablni üç tört nevbet sokup idiler gird-ābdaki*
- 8) *neheñler kozğalıp ve oynaşıp çıktılar, ularnıñ*
- 9) *hereketidin kime gird-ābdin çıkıp yürdiler, helāyık ölüm*
- 10) *vehmidin helāş boldılar. Neçe yıl bolğan gird-ābğa*
- 11) *tüşken helāyıklarnıñ ustuhānlari hem kenārge*
- 12) *çıktı. Hāzret-i Büzürgvār mīl-i iskender üstide tenhā*
- 13) *qaldı. Helāyık çūnan hoş-hāl boldılarki, güyā yeñi*

11b

- 1) Teala'ya hamd ü sena edip iki rekat şükür namazı
- 2) kıldı. İnsanlar Hz. Pir'i İskender Seddi üstünde
- 3) gördü. Hz. Büzürgvâr'ı rahmetler okuyup, takdirle
- 4) alkışladılar. Hz. Büzürgvâr eline bir çift davulu
- 5) alıp Allah'a sonsuz dualar okuyup davulu
- 6) vurdu. O vakit gemidekiler sarsıldı. Hz.
- 7) Pir davulu üç dört kez vurunca girdaptaki
- 8) timsahlar kıpırdaşıp ve oynayıp çıktılar. Onların
- 9) hareketinden gemi girdaptan çıkıp yürüdü. İnsanlar ölüm
- 10) korkusundan kurtuldu. Nice¹²⁶ yıllar olmuş girdaba
- 11) düşmüş insanların kemikleri de kenara
- 12) çıktı. Hz. Büzürgvâr İskender Seddi üstünde yalnız
- 13) kaldı. İnsanlar çok sevindiler ki, sanki yeni

¹²⁶ uzun

12a

- 1) ölüp tirilgendek Haḫ Subhāne ve Te'alāğa sükür-ü sanālar
- 2) eytip dedilerkim, şol Büzürgvārniñ mededi birle bizler
- 3) gird-ābdin helāş taptuḫ, özi hem helāş bolḡay irdi
- 4) hemme mal ve cānımızni fedā kılḡay irduk, dep zār zār yığlaşıp,
- 5) Hāzret-i pīrniñ heḡide nezr-u şedāḡat kılıp, du'ā ve ṭaleb
- 6) bile mañıp kettiler. Hoca' Büzürgvār mīl-i iskender üstide üç
- 7) kūn turup ḡaldılar. Her ṭarafge baḡtilar, sudin özge nerse
- 8) körmediler, ḡāṭırlarıḡa ölümdin özge hiç nimerse yetmey nā-ḡār
- 9) ḡazā-i ilāhiḡa ten berip, közlerige yaş alıp, āh derd-u nāk
- 10) çekip, āsmānḡa baḡıp bī-ḡūd bolup yıḡıldılar. Bir sa'ātdin
- 11) keyin özlerige kelip dergāh-i ilāhiḡa ilticā keltürüp
- 12) bu münācātni okudılar.....
- 13) Maḡşūd sensin ey Ḥudā, ma'būd sensin ey Ḥudā

12a

- 1) ölüp dirilmiş gibi Allah'a şükredip
- 2) dediler ki: “Şu Büzürgvâr'ın yardımı ile biz
- 3) girdaptan kurtulduk. Kendisi de kurtulsa idi,
- 4) Bütün mal ve canımızı feda kılsaydık.” diye zar zar¹²⁷ ağlaşıp
- 5) Hz. Pir için adak ve sadaka kılıp dualar
- 6) ile yola çıktılar. Hoca Büzürgvâr İskender Seddi üstünde üç
- 7) gün kaldı. Her tarafa baktı, sudan başka hiçbir şey
- 8) görmedi. Aklına ölümden başka hiçbir şey gelmeden çaresiz
- 9) ilahi hükmü kabul etti. Gözleri yaşarıp, ateş gibi ahlar
- 10) çekip, gökyüzüne bakıp kendinden geçip yıkıldı. Bir saatten
- 11) sonra kendine gelip Allah'a sığınıp
- 12) bu münacaatı okudu:
- 13) “Niyetim sensin ey Allah İbadetim sensin ey Allah

¹²⁷ çok

12b

1) <i>Mehbūd sensin ey Hudā</i>	<i>sensin maña feryād- res</i>
2) <i>Sensin ilāhim ey Hudā</i>	<i>sensin güvāhim ey Hudā</i>
3) <i>Sensin penāhim ey Hudā</i>	<i>sensin maña feryād-res</i>
4) <i>'Āsi kuluñdurmen feķir</i>	<i>cāfi kuluñdurmen haķir</i>
5) <i>Nefes ilkide boldum esir</i>	<i>sensin maña feryād-res</i>
6) <i>Ey rāziķ hay kādīm</i>	<i>'afv eylegeysen ey kerim</i>
7) <i>Hācet ra¹²⁸ ķil ey rahim</i>	<i>sensin maña feryād- res</i>
8) <i>Bī-hadd ķilipdurmen günāh</i>	<i>herdem ķilip feryād-i āh</i>
9) <i>Mahşer kūni nāmim siyāh</i>	<i>sensin maña feryād-res</i>
10) <i>Giryān bolupmen ey Hudā</i>	<i>biryān bolupmen ey Hudā</i>
11) <i>Hayrān bolupmen ey Hudā</i>	<i>sensin maña feryād-res</i>
12) <i>Boyuy tapıp vakt-i sefer</i>	<i>tartsam koyuñda āhlar</i>
13) <i>Yürdüim yoluñda der-beder</i>	<i>sensin maña feryād-res</i>

12b

1) Secdem sensin ey Allah	Sensin benim imdadıma yetişen
2) Sensin ilahım ey Allah	Sensin şahidim ey Allah
3) Sensin sığincım ey Allah	Sensin benim imdadıma yetişen
4) İsyankar kulunum ey Allah	Değersiz cefa eden kulunum
5) Nefes için oldum esir	Sensin benim imdadıma yetişen
6) Ey rızık veren ey kadim	Affet beni ey cömert
7) İhtiyacımı gör ey Allah	Sensin benim imdadıma yetişen
8) Sayısız günah işledim	Her zaman kıldım feryad ve ah
9) Mahşer günü adım siyah	Sensin benim imdadıma yetişen
10) Gözyaşı oldum ey Allah	Kebap oldum ey Allah
11) Şaşırdım ben ey Allah	Sensin benim imdadıma yetişen
12) Seni buldum vakti sefer	Koynunda ahlar çeksem
13) Yürüdüm yolunda serseri	Sensin benim imdadıma yetişen

¹²⁸ hācet-reva

- 1) *Abdāl miskīn bīkarar* *ğem-gin bolup hayrān-u zār*
- 2) *Firāqatde yığlap zār zār* *sensin maña feryād-res.*
- 3) *dep du'āni tamām kılışlar ҳамan arqalaridin at*
- 4) *tavuşı keldi. Hoca Büzürgvār kördilerkim, Hazeret-i Sultān*
- 5) *Satuğ Buğra Hān Ğāzi sunıñ yüzidin gird örletip*
- 6) *keledur. Hazeret-i Sultān eyttiler, Ey Hoca Muhammed Şerif,*
qorqmañ,
- 7) *qolıñizni maña beriñ, köziñizni yumañ, dep Hoca Büzürgvār*
- 8) *-nıñ qollaridin tutup atğa mindürdiler. Yene bir firsatdin*
- 9) *keyin avaz keldikim, közüñni aç, közlerini açtılar, özlerini*
- 10) *deryanıñ ol yanıda kördiler. Hazeret-i Sultān eyttiler, Ey*
- 11) *Muhammed Şerif, harmañ, ne hālñiz bar, bizlerni dep munçe*
mihnet
- 12) *ve meşakkatlar tartıñız, dep qoyunlaridin bir arfa nāni alıp*
- 13) *berdiler ve eydilerkim, Uşbu kārvañ kelgünçe kırk kün*

- 1) Derviş miskin kararsız Gamlı olup hayran ve zar
- 2) Hüzünden ağlayıp zar zar Sensin benim imdadıma yetişen.”
- 3) diye duasını bitirmesinin hemen arkasından at
- 4) sesi geldi. Hz. Büzürgvâr gördü ki, Hz.Sultan Satuk
- 5) Buğra Han su yüzünden gırdap çıkartarak
- 6) geldi. Hz. Sultan dedi:“ Ey Hoca Muhammed Şerif, korkmayın,
- 7) elinizi bana verin, gözünüzü kapatın.” diye Hoca Büzürgvâr’ın
- 8) ellerinden tutup ata bindirdi. Yine bir fırsattan
- 9) sonra ses geldi: “Gözünü aç!” Gözlerini açtı, kendini
- 10) denizin diğer tarafında gördü. Hz. Sultan dedi: “Ey
- 11) Muhammed Şerif, yorulmayın, durumunuz nasıl? Biz için bu kadar mihnet
- 12) ve meşakkatler çektiniz.” diye koynundan bir arpa ekmeği alıp
- 13) verdi ve dedi ki:“Şu kervan gelene kadar kırk gün

13b

- 1) *şubu yerde saklap oturun. Bu tağnî itekide*
- 2) *bir aymak halk bar, şulardin agramçı yigip koyun dep*
- 3) *gayib boldılar. Hâzret-i Büzürgvâr kırk küngiçe her tarafdin*
- 4) *agramçı tilep, deryâ lebide saklap olturdılar. Kırk kün*
- 5) *bolup irdi, deryâdin âvâz keldikim, Hiç bir bende'-i Hudâ barmukim*
- 6) *bizlerni tartip alğay. Hâzret-i Büzürgvâr muni işitip*
- 7) *yügürüp kelip kördikim, kime deryâ kenâresige kelipdur.*
- 8) *Hoca' Büzürgvâr muni körüp, agramçılari ulap saldılar,*
- 9) *kime bile tamâm helâyîkni tartip aldılar. Helâyîklar kördilerkim,*
- 10) *ol küni mîl-i iskenderge çıkıp, şu yerde kalğan büzürg*
- 11) *şudur. Hemme hayrân kalıp Büzürgvârniñ ayağlarığa yikilip*
- 12) *mal cānlarini nişār kıldılar ve eydiler, Ya Büzürgvâr, hememiz*
- 13) *Hâzretlerige bende' fermān-ber-dârdurmiz. Hoca' Büzürgvâr dedilerkim,*

13b

- 1) *şu yerde bekleyip oturun. Bu dağın eteğinde*
- 2) *bir kabile halk var, onlardan halat toplayın!” diye*
- 3) *kayboldu. Hz. Büzürgvâr kırk güne kadar her yandan*
- 4) *halat isteyip, deniz kıyısında bekleyip oturdu. Kırk gün*
- 5) *oldu, denizden ses geldi ki: “Allah’ın kulu olan kimse var mı?*
- 6) *Bizi çekip alsın.” Hz. Büzürgvâr bunu işitip*
- 7) *koşarak gelip gördü ki, gemi deniz kenarına gelmiş.*
- 8) *Hoca Büzürgvâr bunu görüp halatları bir birine bağlayıp ¹²⁹bıraktı.*
- 9) *Gemi ile tüm insanları çekip aldı. İnsanlar gördüler ki,*
- 10) *o gün İskender Seddine çıkıp şu yerde kalan Büzürg*
- 11) *dur. Herkes hayran¹³⁰ kalıp Büzürgvâr’ın ayağına kapanarak*
- 12) *mal ve canlarını hediye etti ve (şöyle) dediler: “Ya Büzürgvâr, hepimiz*
- 13) *siz kuluz ve emrinize uyarız. Hoca Büzürgvâr dedi ki:*

¹²⁹ aşağıya

¹³⁰ şaşkın

14a

- 1) *Ey bende' Hudālar, bir cānīm bar, egerçe miñ cānīm bolsa hem sizler*
- 2) *üçün fedā kılğaymen, ecrimni Hudādin tilegeymen, Elhemdulillāh sizler*
- 3) *bile selāmet körüştuğ, dep bularnıñ hiç nersesini*
- 4) *almay Mekke-i Mukerreme'ge kārīvān boldılarki, yetkünçe andağ şöhet*
- 5) *taptılarki, Tātār-zemīndin bir Büzürgvār kelipdur, gird-ābğa*
- 6) *tüşken kimeni şol Büzürgvār mīl-i iskenderge çıkip, kime*
- 7) *birle neçe miñ yıl qalğan halknıñ ustuhānlarini gird-ābdin*
- 8) *çıkarıpdur, özi mīl-i iskender üstide tenhā qalıp, kime*
- 9) *deryādin çıkar mehelde hemeniñ aldıda kelip kimedeki helāyıkni tartıp*
- 10) *alıpdur, ehli kārīvān hemme mal āhvālını nişār kılıp iken hiç*
- 11) *birini almapdur, dep anlap aldılarığa fevc fevc helāyıklar*
- 12) *kelip istikbal kılıp yanur irdi. Ol küni Şerif-i Mekke Koh-i*
- 13) *'Arafat'da du'ā kıldılar. Hacılar baş yalañ ayağ yalañ*

14a

- 1) “Ey Allah’ın kulları, bir canım var, eğer bin canım olsa da sizin
- 2) için feda ederim, emeğimin karşılığını Allah’tan dilerim. Elhemdulillah siz
- 3) ile sağ salım görüştük.” diye onların hiçbir eşyasını
- 4) almadan Mekke-i mükerreme’ye yola çıktı. Yeteri kadar¹³¹ şöhet
- 5) kazandı. “Tatar diyarından bir Büzürgvār gelmiş. O Büzürgvār girdaba
- 6) düşen gemiyi İskender Seddine çıkıp, gemi
- 7) ile binlerce yıl kalmış (olan) halkın kemiklerini girdaptan
- 8) çıkarmış. Kendisi İskender Seddi üstünde yalnız kalmış. Gemi
- 9) denizden çıkacağı zaman herkesin önünden gelip gemideki insanları çekip
- 10) çıkarmış. Kervan ehli bütün mal ve ahvalını¹³² hediye kılınca hiç
- 11) birini almamış.” diye duyup, önüne sıra sıra insanlar
- 12) gelip istikbal kılıp döner idi. O gün Mekke şerifi
- 13) Arafat’ta dua etti. Hacılar başı ayağı çıplak

¹³¹ çok

¹³² varlıklarını

14b

- 1) *ihram bile Āmin dep turdılar. Şerîf-i Mekke ol miqdâr du'â kıldılarkim,*
- 2) *kün keç boldi, du'â müstecâb bolmadi. Hâtîfidin âvâz keldikim,*
- 3) *Ey Şerîf, bu du'â Hoca Muhammed Şerîf'ge mevķûfdur, ta ol kelip*
- 4) *du'â kılmugunçe müstecâb bolmas.Şerîf-i Mekke tağ başıda turup*
- 5) *neda kıldikim, Eyyühen-nâs, biliñlar ve âgâh boluñlar, bu du'â Hoca Muhammed*
- 6) *Şerîf'ke mevķû iken. Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf'ke eytiñler,*
- 7) *dermehel kelip du'â kılsun, dedi. Keçe ötti, tañlasi huccâc Hoca*
- 8) *Muhammed Şerîf'ni başlarıda köterip Koh-i 'Arafât'ğa alıp çıktılar.*
- 9) *Şerîf-i Mekke tivedin tüşti. Hoca' Büzürgvâr ihram bile tive*
- 10) *üstide yığlap turdılar. Şerîf-i Mekke başlık hemme helâyik*
- 11) *nâle-u zâri kılip, Āmin dep turğanıda, Hoca Büzürgvâr*
- 12) *hem haberdâr bolup turdılar. Şolzamân âvâz keldiki, du'â*
- 13) *müstecâb boldi dep. Hoca Büzürgvâr du'âni tamâm*

14b

- 1) bürgü ile Amin diye durdu. Mekke şerifi o kadar dua çok kıldı ki
- 2) gün geç oldu, dua kabul olmadı. Gayptan ses geldi ki:
- 3) “Ey Şerif, bu dua Hoca Muhammed Şerif’e vakfedilmiştir, ta o gelip
- 4) dua kılmayınca dua kabul olmaz. Mekkeli Şerif dağ başında durup
- 5) seslendi ki: “Ey insanlar, biliniz ve dikkat ediniz. Bu dua Hoca Muhammed
- 6) Şerif’e buyrulmuş. Hz. Muhammed Şerif’e söyleyin,
- 7) hemen gelip dua kılsın.” dedi. Gece geçti, sabah hacılar Hoca
- 8) Muhammed Şerif’i başlarında götürüp Arafat’a alıp çıktılar.
- 9) Mekkeli Şerif deveden indi. Hoca Büzürgvâr bürgü ile deve
- 10) üstünde ağlayıp durdu. Mekke şerifi başında bütün insanlar
- 11) nale ve zar kılıp “Amin!” diye durduğunda Hoca Büzürgvâr
- 12) haberdar olup durdu. O vakit (şöyle) ses geldi ki: “Dua
- 13) kabul oldu.”. Hoca Büzürgvâr duasını bitirip

15a

- 1) *kılıp tüşti. Heme ' hacılar kelip Büzürgvârni mübarek-bâdlık*
- 2) *kıldılar, andin yanıp Mekke 'ni tavâf kıldılar. Hacılar hem herkaysi*
- 3) *öz vağanlarığa yandılar. Bir munçe halk Büzürgvâr bile cenâb-i Hazret-i*
- 4) *Şellallâh 'aleyhi ve sellem 'niñ ravza-i müteberriklerige yürdiler. On künde*
- 5) *Medine-i Munevvere 'ge yettiler. Ziyâret-i kebre ' Şellallâh 'aleyhi ve sellem*
- 6) *Kıldılar. Ân Hazret Hazret-i Hoca Muhammed Şerîf 'ge bişâret berdilerkim,*
- 7) *Ey Hoca Muhammed Şerîf, herneki pîriñiz eytadur şundağ kılğaysız,*
- 8) *bizniñ rızalığımız Hudânıñ rızalığıdur, dep ruşet*
- 9) *berdiler. Hoca Büzürgvâr kafile bile hayr-bâd kılaşıp Bender Şüret*
- 10) *Hindistân 'ga kelip u yerdin Küncüt bile devge çıktılar.*
- 11) *Kördilerkim, bu kentde neçe öylük cemâ 'e bar iken. Kün namâz*
- 12) *pişin bolupdur, tahâret alıp namâz ötediler. Bu kent*
- 13) *halkı Hocani körüp pür-siş kıldılar. Herkaysıları*

15a

- 1) indi. Bütün hacılar gelip Büzürgvâr'ı tebrik
- 2) ettiler. Ondan sonra dönüp Mekkeyi tavaf kıldılar. Hacıların hepsi
- 3) kendi memleketlerine döndü. Birçok halk Büzürgvâr ile Cenab-ı Hz.
- 4) (s.a.v)¹³³ in mübarek cennet bahçesine yürüdüler. On günde
- 5) Medine-i Münevvere'ye geldiler. Hz. (s.a.v) mübarek kabrini
- 6) ziyaret ettiler. O ulu Hazret, Hz. Hoca Muhammed Şerif'e işaret verdi ki:
- 7) “Ey Hoca Muhammed Şerif, üstadınız ne söylerse onu öyle yaparsınız.
- 8) Bizim rızamız Allah'ın rızasıdır.” diye izin
- 9) verdiler. Hoca Büzürgvâr kafile ile hayırlaşıp hemen Hindistan'ın Bender Suret
- 10) denilen yerine gelip o yerden Küncüt ile koşmaya çıktılar.
- 11) Gördü ki, bu mahellede birkaç aile cemaet varmış. Gün öğle namazı
- 12) vakti oldu. Abdest alıp namaz kıldılar. Bu mahalle
- 13) halkı Hoca'yı görünce çok soru sordu. Her biri

¹³³ Hz. Peygamber Sallallahü Aleyhi vesellem Efendimiz

15b

- 1) *beḳadrihāl muhāzir nān ve ḳatīḳ alıp keldiler. Herḳaysini*
- 2) *birer şevgūm ḳilip ḫelāyīḳḳa berdiler. Keçe şunda ḳondi, vakt-i*
- 3) *şehir ervāh-i ṭayyibegē müteveccih boldılar. Rū-be-rūlaridin bir*
'aziz
- 4) *çıkıp kelip, Hoca' Büzürgvārğa selām ḳilip eyttiler, Ey*
- 5) *Muhammed Şerīf, Hüb keldiniz, üç yıl bolupdur, munde yatip*
- 6) *irdim, ḫemme 'ālimğa fetvā berür irdim, ḳazāra bir fetvāni ḡalat*
- 7) *ḳilipdurmen, şunīḡ mükāfatīğa közümnīḡ ḡenaḳidin*
- 8) *bir tüp azḡan ünüpdur, ḫer barki şimāl çıkḡa azḡan*
- 9) *tebrese cānīm āzār tapadur, ne bolḡayḳi şol azḡanni közümdin*
- 10) *yulup alıp meni ḫalāş ḳılsaḡız, dep ḡayib*
- 11) *boldılar. Ertesi Hoca' Büzürgvār kentdin üç tört*
- 12) *ādem bile bel ketmen alıp bu yerni korlaydep turur*
- 13) *irdi, yer igesi mazlūm kelip meniḡ yerimni nime*

15b

- 1) yemek, ekmek ve yoğurt alıp geldi. Her biri
- 2) ayran yapıp ahaliye verdiler. Gece orada kondu¹³⁴. Seher vakti
- 3) güzel ruhlara dua kıldı. Karşısından bir aziz
- 4) çıkıp gelerek Hoca Büzürgvâr'a selam kılıp¹³⁵ (şöyle) dedi: “Ey
- 5) Muhammed Şerif, hoş geldiniz. Üç yıl oldu, burada yatıyor
- 6) idim. Bütün bilginlere fetva verir idim, kazara bir fetvayı yanlış
- 7) vermişim. Onun karşılığında gözümün çanağında
- 8) bir tane diken çıktı. Her sefer rüzgar çıkıp diken
- 9) kıpırdasa canım acır. Ne olur şu dikenı gözümünden
- 10) koparıp¹³⁶ beni kurtarsanız.” diyerek kayb
- 11) oldu. Ertesi gün Hoca Büzürgvâr mahalleden üç dört
- 12) adam ile bir tane kürek alıp “Bu yeri kazalım.” diye
- 13) söyledi. Yer sahibi mazlum gelip: “Benim yerimi ne

¹³⁴ kaldı

¹³⁵ verip

¹³⁶ çıkarıp alarak

16a

- 1) *üçün korlaysizler, dep feryād kıldı, Büzürgvâr eydilerki, Ey*
- 2) *kempîr, yerin bozulsa tâvânini bereli dediler. Ol zamānda 'Abdu*
- 3) *Reşid Hân şikârğa çıkıp irdi, bu mazlûm barıp*
- 4) *dād hevahlık kıldı. 'Abdur-reşid Hân bir yasavulni buyuredi,*
- 5) *ol kelip Hoca' Büzürgvârğa ta'addî kıldı. Büzürgvâr gâzab*
- 6) *bile baktı. Ol vakt yasavulni atalıp örüp qoli*
- 7) *sindi. Yasavul kelip hânğa eytti, hân yene bir yasavulni*
- 8) *buyuredi, ol yasavul yiraqdin atidin tüşüp kelip*
- 9) *ta'zîm ve ikrām bile turup dedikim, 'Abdur-reşid Hân du'ā*
eybardi,
- 10) *barıp sorgıl, qaydın kelipdur, bu mazlûmnîñ yerini*
- 11) *ne üçün korlaydur. Hoca' Büzürgvâr dedikim, Mekke'din keldim,*
- 12) *bu yerde kondum, kādîm zamānda bir 'aziz kelip bu yerde yatıp*
- 13) *iken, ahl-i alimge fetvā berür iken, bi-nāgāh bir fetvāda gālať*

16a

- 1) için kazıyorsunuz?” diye feryat kıldı¹³⁷. Büzürgvâr: “Ey
- 2) adam, yerin bozulursa zararını verelim.” dedi. O zaman Abdür
- 3) reşid Han ava çıkmış idi. Bu mazlum gidip
- 4) şikayet etti. Abdürreşid Han bir çavuşa emretti.
- 5) O gelip Hoca Büzürgvâr’a saldırdı. Büzürgvâr gazab
- 6) ile baktı. O vakit çavuşun attan yıkılıp¹³⁸ kolu
- 7) kırıldı, çavuş gelip Han’a söyledi. Han başka bir çavuşu
- 8) emretti. O çavuş uzaktan atından inip gelip
- 9) saygı ile eğilerek dedi ki: “Abdürreşid Han dua¹³⁹ gönderdi,
- 10) gidip sor, nerden gelmiştir, bu mazlumun yerini
- 11) `ne için kazıyor?” Hoca Büzürgvâr dedi ki: “Mekke’den geldim,
- 12) burada kondum¹⁴⁰. Kadim zamanda bir aziz gelip burada yatar
- 13) ve alem halkına fetva verir imiş. Arada bir fetvada yanılmış.

¹³⁷ etti

¹³⁸ düşüp

¹³⁹ selam

¹⁴⁰ kaldım

16b

- 1) *ketipdur; şunıñ sebebidin unıñ köziniñ çanağıdin*
- 2) *bir azğan ünüpdur; her barki şimāl çıksa azğan*
- 3) *tebrese ol Büzürgvārğa āzār yetedur, u vec-hidin korlaydurmen,*
- 4) *dep turğan hemen lehed yarılıp azğan zāhir boldi.*
- 5) *Hemme helāyık kördiler, Büzürgvār tüşüp azğanni yildizi*
- 6) *birle qomarip aldılar. Bu yasavul kelip vaq'ani Hānga*
- 7) *'erz kıldı. 'Abdur-reşid Hān kelip Büzürgvārğa selām*
- 8) *kıldı ve 'öwr tekeşşür qoydılar. Hoca' Büzürgvār köreşeli*
- 9) *dep qol uzati, 'Abdur-reşid Hān ta'zīm bile uçalarini*
- 10) *tutti, ikevlen bir birleridin pür-siş hal kıldılar. Bir keçe*
- 11) *kündüz hem-şöhbet boldılar. 'Abdur-reşid Hān Büzürgvārın*
- 12) *āhvāllarini bildiler, tamām vüzerā ekābir eşraflari bile*
- 13) *meşlehet kılıp eydiler, Ey begler, uşbu Büzürgvārğa*

16b

- 1) Şu sebepten onun gözünün çanağından
- 2) bir diken çıkmış. Her ne zaman rüzgar çıkıp diken
- 3) kırırdarsa o Büzürgvârın canı yanıyor, o sebepten kazıyorum.”
- 4) diye durduğu an mezar yarılıp diken göründü.
- 5) Herkes gördü, Büzürgvâr inip diken kökünden
- 6) kopartıp aldı. Bu çavuş gelip vakayı Han'a
- 7) söyledi. Abdürreşid Han gelip Büzürgvâr'a selam
- 8) kıldı ve özür diledi. Hoca Büzürgvâr görüşmek¹⁴¹
- 9) için elini uzattı. Abdürreşid Han eğilerek onun üstünü¹⁴²
- 10) tuttu. İki birbirlerinden hal hatır sordular. Bir gece
- 11) gündüz sohbet ettiler. Abdürreşid Han Büzürgvâr'ın
- 12) ahvalini bildi¹⁴³. Tüm vezirler, ileri gelenler ile
- 13) danışıp dedi: “ Ey beyler, şu Büzürgvâr'a

¹⁴¹ tokalaşmak

¹⁴² eteğini

¹⁴³ öğrendi

17a

- 1) *qol berip irādet kılali, dünyāda pādīshāh ve gedāğa pir-i dīn*
- 2) *lāzīm veger ne 'araşāt-i kıyāmetde āhvāl-i düşvār bolğusidur.*
- 3) *Bu qeder Büzürgvār bizge yene bir mevcūd bolmağı meheldur, hememiz*
- 4) *dürüst i 'tikād bile mürīd bolsaq taña kıyāmet küni*
- 5) *Hazret-i Muhammed Muştafa Şellallāh 'aleyhi ve sellām aldılarıda yüzümüz*
- 6) *bülend bolup, 'ālem livā' ü hamdnīn tegide sāyedar bolurmiz,*
- 7) *dep bi-kibār boyunlariğa agramçı salıp tevbe ve istiğfār*
- 8) *kılıp qol berdiler. Hoca' Büzürgvār bir neçe pend naşihatlar*
- 9) *kılıp pīr mürīdnīn arasidaki lāzīm amāde işlerni*
- 10) *te'lim berdiler. Helāyıklar Hoca' Büzürgvār bile şohbet tuttılar.*
- 11) *Bir neçe kündin keyin Büzürgvār hānqāh-i rāst kılmaqçı*
- 12) *boldi, üstādlarni alıp kelip şürü' kıldılar.*
- 13) *Bir neçe kündin keyin hānqāh-i rāst boldılar. Şeyh*

17a

- 1) el verip irade kılalım. Dünyada padişah ve yoksula hem dinin ustadı
- 2) lazım ve ne mahşer ne de kıyamet meydanında zor durumda olur.
- 3) Bu kaderde Büzürgvâr bize bidaha gelmesi zordur. Hepimiz
- 4) samimiyet ile mürit olursak şaşırtıcı kıyamet günü
- 5) Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) nın karşısında yüzümüz
- 6) açık olup Livaü'l Hamd sancağının altında gölgeleniriz.”
- 7) diye boynuna teslim bağı salıp tövbe ve istiğfar¹⁴⁴
- 8) kılıp¹⁴⁵ el verdi. Hoca Büzürgvâr birkaç nasihat
- 9) kılıp üstad ile mürit arasındaki gerekli işler
- 10) hakkında talimat verdi. Halk Hoca Büzürgvâr ile sohbet ettiler.
- 11) Birkaç gün sonra Büzürgvâr saray inşa etmek
- 12) istedi. Ustaları getirip işe başladılar.
- 13) Birkaç gün sonra saray¹⁴⁶ inşa edildi. Şeyh

¹⁴⁴ bağışlama dilekleri

¹⁴⁵ yapıp

¹⁴⁶ tekke, zaviye

17b

- 1) *ve cārūbkeş peri-hānlar ta'yin kılıp beş tağarlık*
- 2) *yer alıp vakıf kıldılar. 'Abdur-reşid Hān Hoca' Büzürgvārni*
- 3) *şehrge teklif kıldılar ve eydilekim, imdi şehrge barsak*
- 4) *şehrānīñ gerd-ü gubārini yusaq. Hoca' Büzürgvār , Hüb*
- 5) *bolğaydep atlanıp Hān bile şehrge kalgünçe Kargelik*
- 6) *mevzi'ge yettiler. Kördilerkim, her kent arasığa bir deşt*
- 7) *tüşüpdur. Hoca Büzürgvār eyttilerkim, 'aceb yer iken, bir*
- 8) *kaşabaçe etsek bolur idi, hayli vaqt tañ bir hānkāh*
- 9) *etkeymen, dep kelip tüştiler. Büzürgvār bile neçend hafız*
- 10) *ve şofılar bar idi, çalma palçık alıp berdiler, tört tam*
- 11) *saldılar. Hān sordikim, her ne bolsa bizge buyursunlar*
- 12) *biz etsek dedi. Büzürgvār dedikim, bir hānkāh saladurmen.*
- 13) *'Abdur-reşid Hān, başlıgın, hemme kette ve kiçik leşker*

17b

- 1) *ve büyücu temizlikçileri tayin kılıp¹⁴⁷*
- 2) *haber verdiler. Abdürreşid Han Hoca Büzürgvâr'ı*
- 3) *şehre davet etti ve dedi ki: “Şimdi şehre gitsek,*
- 4) *kırların toz toprağını yıkasak.” Hoca Büzürgvâr: “Güzel olur.”*
- 5) *diye hazırlanıp Han ile şehre gelene kadar Kargelik'e*
- 6) *kadar geldiler. Gördüler ki, her mahalle arası bir çöl*
- 7) *olmuş. Hoca Büzürgvâr dedi ki: “Garip bir yer imiş. Bir*
- 8) *küçük kasaba yapsak olur idi. Hemen şaşırtıcı bir saray*
- 9) *yapayım.” diye indi. Büzürgvâr ile birkaç hafız*
- 10) *ve sûfiler var idi. Çamur alıp verdiler, dört dam¹⁴⁸*
- 11) *yaptlar. Han sordu ki: “Her ne olursa olsun bize buyursanız,*
- 12) *biz yapsak.” dedi. Büzürgvâr dedi ki: “Bir saray yapacağım.”*
- 13) *Abdürreşid Han başlı bütün büyük küçük askerler*

¹⁴⁷ görevlendirip, ayarlayıp

¹⁴⁸ duvar

18a

- 1) *bir bolup hānķāhni teyyār ķıldılar. Ertesi körse yikiliptur.*
- 2) *Ol küni yene pütkerdiler, 'alā- hāzel-ķiyās beş nevbet*
- 3) *ettiler yikildılar. Beşinci küni Hāzret-i Büzürgvār men bir teveccüh*
- 4) *ķilay, vaķ'a nime ikin, dep keçe teveccüh ķıldılar. Kördilerkim,*
- 5) *bir aķ tive feydā boldi, keyafeti bile tamni öredi. Büzürgvār*
- 6) *derhāl barip tiveniñ aldini tosup, bañ urdılarkim,*
- 7) *Ey tive, ne cānsin, özüñni zāhır ķıl. Ol tive derhāl*
- 8) *eşlige kelip ādem bolup, Hāzret-i Büzürgvārğa selām*
- 9) *ķilip eydilerkim, Ey Hoca Muhammed Şerif, men özüm Şehr-i Hurmuz*
- 10) *'din bolurmen, bu yerde kelip menzil ķilip yatıp irdim,*
- 11) *yanımda bir kāfirni koydılar, boynida bir ādemçe çoyun puti bar,*
- 12) *anıñ üstide bir küf altun bar, şunıñ töfesige*
- 13) *bu tamni saldıñız, ol cehetidin āslā yatalmaydurmen.*

18a

- 1) beraber sarayı hazır kıldılar. Ertesi gün baksalar yıkılmış.
- 2) O gün yine bitirdiler. Yaklaşık beş nöbet¹⁴⁹
- 3) yaptılar, yıkıldı. Beşinci günü Hz. Büzürgvār: “Ben bir teveccüh
- 4) kılalım¹⁵⁰, olay nedir?” diye gece oturdu. Gördü ki,
- 5) bir beyaz deve çıktı, kıyafeti ile damı¹⁵¹ yıktı. Büzürgvār
- 6) gidip devenin önüne varıp güçlü bir şekilde vurdu ki:
- 7) “Ey deve, ne cansın? Kendini göster.” O deve hemen
- 8) aslına¹⁵² gelip adam olup Hz. Büzürgvār’a selam
- 9) kılıp dedi ki: “Ey Hoca Muhammed Şerif, ben Hürmüz
- 10) şehrinden olurum. Bu yere gelip yerleşmiş’idim.
- 11) Yanıma bir kafiri koydular¹⁵³, boynunda bir çelik put var,
- 12) onun üstünde bir kova altın var. Onun üstüne
- 13) siz bu damı yaptınız. O sebepten asla yatamıyorum.

¹⁴⁹ sefer, defa, kez

¹⁵⁰ yakınlık göstereyim

¹⁵¹ duvarı

¹⁵² kendine

¹⁵³ defnettiler

18b

- 1) *Büzürgvâr sordılarkim, Ey 'aziz, atlari nime ikin?*
- 2) *Bu 'aziz, atim Molla Şāh Mahmud Hurmuzi dep gayib*
- 3) *boldılar. Büzürgvâr ertesi tamnîñ tegini korlañlar*
- 4) *dep körsetti. 'Abdur-reşid Hân sordı, Bu tamnîñ*
- 5) *tegin ne üçün korlaydur? Büzürgvâr keçeki vaq'ani*
- 6) *beyân kıldı. Tamni korlap baksalar kâfirniñ ustuhâni*
- 7) *bile bir büt yanıda bir küf altun çıktı. Bozdurup*
- 8) *bir çoñ daş kazan ettürüp hânkâhğa vakıf*
- 9) *kıldılar, şeyh cārübkeş ta'yin kılıp koydılar,*
- 10) *andın 'Abdur-reşid Hân Büzürgvârğa üç kün*
- 11) *meclis berdiler, sohbet-i 'azm boldi. Kalğan şehir*
- 12) *eñli Büzürgvârniñ ta'riflerini anlap nezr-u niyâz alıp*
- 13) *kelip Büzürgvârğa mürîd boldılar. Büzürgvâr 'Abdur-reşid*

18b

- 1) Büzürgvâr sordu ki: “Ey aziz¹⁵⁴, adınız ne?”
- 2) Bu aziz: “Adım Molla Şah Muhammed Hürmüzi.” diye kayb
- 3) oldu. Büzürgvâr ertesi gün damın¹⁵⁵ altını kazın d
- 4) iye gösterdi. Abdürreşid Han sordu: “Bu duvarın
- 5) altını niye kazıyorlar?” Büzürgvâr geceki olayı
- 6) anlattı. Duvarı kazıp baksalar, bir kafirin kemikleri
- 7) ile bir put yanında bir kova altın çıktı. Bozdurup
- 8) büyük bir altın kazan yaptırıp saraya haber
- 9) verdiler. Temizlikçi tayin edildi.
- 10) Ondan sonra Abdürreşid Han Büzürgvâr’a üç gün
- 11) şenlik düzenledi, sohbetler oldu. Kalan şehir
- 12) halkı Büzürgvârın adını duyup adaklar alıp
- 13) gelerek Büzürgvâr’a mürit oldular . Büzürgvâr Abdürreşid

¹⁵⁴ saygıdeğer

¹⁵⁵ duvarın

19a

- 1) *Ḥāndin ruḥşet tilep eydilerkim, barıp pīrimni*
- 2) *ziyāret kīlip keley dep, 'Abdur-reşid Ḥān bile hemme*
- 3) *begler bile çıkıp bir künlük yergeçe uzatıp yandılar.*
- 4) *Büzürgvār ikki konup Meşhed'ke barıp, Ḥazret-i Sultānni*
- 5) *ziyāret ettiler. Ol vaqt Kaşgar'nin ekābir eşrāflari*
- 6) *'Abdur-reşid Ḥānnin mürīd bolğanlarini işitip*
- 7) *uluğ kiçik hemeleri kelip Ḥazret-i Büzürgvārga mürīd*
- 8) *boldılar. Büzürgvār yette yıl pīrlerinin merkadleride*
- 9) *şeyh bolup olturup kelgen niyāz-u nezurātini*
- 10) *ḥānqāhğa şerf kīlip terbiyet meridānğa meşgūl*
- 11) *boldılar ve bir mescid binā kıldılar, yer vakıf kīlip şeyh-i*
- 12) *cārūbkeş ta'yin kīlip, özleri bir tarafta ders*
- 13) *örgettiler. 'Abdur-reşid Ḥān hem yilda ikki üç meretebe*

19a

- 1) Han'dan izin isteyip dedi ki: “Gidip üstadımı
- 2) ziyaret edip gelsem.” Abdürreşid Han ile bütün
- 3) beyler çıkıp bir günlük yere kadar yolcu edip döndüler.
- 4) Büzürgvâr iki gün konaklayıp Meşhed'e varıp Hz. Sultan¹⁵⁶'ı
- 5) ziyaret etti. O vakit Kaşgar'da önde gelenlerden abi kardeş,
- 6) Abdüreşid Han'ın mürit olduğunu duyunca
- 7) büyük küçük hepsi gelip Hz. Büzürgvâr'a mürit
- 8) oldular. Büzürgvâr yedi sene üstadının mezarında
- 9) şeyh olup, gelen adakları
- 10) saraya serfedip insanları terbiye etmekle meşgul
- 11) oldu ve bir cami yaptırdı. Yer ayırıp şeyh
- 12) temizlikçi tayin kılıp, kendisi bir tarafta ders
- 13) öğretti. Abdürreşid Han da yılda üç kez

¹⁵⁶ Hz. Sultan Satuk Buğra Han

19b

- 1) *kelip H  zet-i p  rni ve H  zet-i Sult  nni ziy  ret k  lip*
- 2) *turdılar. Hoca Muhammed   er  f B  z  rgv  rn  n   ker  metleridin*
- 3) *Me  shed'ni   etrafid  n su   ik  p neçende kentler*
- 4) *  b  d boldi. 'Abdur-re  sid H  n bu   b  d bolğan kentlerini hem*
- 5) *H  zet-i Sult  n  a vakıf kıldılar. Ol k  nlerde Kaşgar'da*
- 6) *'Abdur-re  sid H  nn  n oğlu 'Abdul-lat  f H  n t  re irdi.*
- 7) *Ol zam  nda hemme Kırgızlar Karatekin'de irdi.   hrni  *
- 8) *karasini k  rmes irdi. Uluğ asil begler bar irdi,*
- 9) *Kırgız'd  n kaz  l  k k  lip zek  t '    r katarl  k*
- 10) *nerselerini alur idi. Kırgız'n  n k   i yetmes irdi.*
- 11) *Ol k  nlerde 'Abdur-re  sid H  n başlık cemi' beglerinin*
- 12) *niyeti tüzük idi,   slam kuvvetlik idi. Kırgızlar*
- 13) *her ne l  z  ml  klarini ve nezr-u niy  zlerini alıp kelip berür idi.*

19b

- 1) *gelip Hz. Pir'i ve Hz. Sultan'ı ziyaret*
- 2) *etti. Hoca Muhammed   erif B  z  rgv  r'ın kerametlerinden*
- 3) *Me  shed'in çevresinden su çıkıp birçok köyler*
- 4) *mamur oldu. Abd  rre  sid Han mamur olan köyleri de*
- 5) *Hz. Sultan'a haber verdi. O günlerde Kaşgar'da*
- 6) *Abud  rre  sid Han'ın oğlu Abdulatıf Han han idi.*
- 7) *O zamanda bütün Kırgızlar Karatekin'de idi.   hrin*
- 8) *karasını bile göremez idi. Büyük asil beyler var idi.*
- 9) *Kırgızlara kadılık kılıp zekat,     r gibi*
- 10) *  eyleri alır idi. Kırgız'ın g     yetmez idi¹⁵⁷.*
- 11) *O günlerde Abd  rre  sid Han ba  lı bütün beylerin*
- 12) *niyeti dürüst,   slam kuvvetli¹⁵⁸ idi. Kırgızlar*
- 13) *her ne gerekirse ve adaklarını alıp gelip verir idi.*

¹⁵⁷ güçsüz idi

¹⁵⁸ güçlü

20a

- 1) *Her yerde mescid ve medrese bar bolsa ularğa haber berür idi.*
- 2) *Qazara bir yıl haber boldiki, Kırgızlar yılda beredurğan lāzım*
- 3) *-liklarını bermeydur, kelgei hem unumaydur dep. 'Abdu-*
- 4) *-latıf Hān ol künde bir neçe begler bile şikārga çıktı,*
- 5) *şikār kıla kıla Kırgızların cayığa yetti, Kırgızlar kaçtı.*
- 6) *'Abdul-latıf Hān tamām leşker birle kelip Kırgızların bala*
- 7) *-barıklarını esir kılıp aldılar. Her kişi ne miqdār mal*
- 8) *ve ğimet¹⁵⁹ aldılar. 'Abdul-latıf Hān bir uluğ Kırgızın kızını*
- 9) *aldılar. Şol menzilde hemeleri neçende kün 'ayş-u 'işret*
- 10) *kıldılar. Nāgāh Kırgızlar keçe bularni ğāfil tapıp*
- 11) *tola kişini şehīd kıldılar, 'Abdul-latıf Hān hem şehīd*
- 12) *boldılar. Bir munçe kişi kaçıp barıp Kaşgar'ğa keldiler,*
- 13) *andın Yärkend'ke keldiler, 'Abdur-reşid Hānga haber boldi, hān*

¹⁵⁹ ğanîmet

20a

- 1) her yerde mescit¹⁶⁰, medrese var olsa onlara haber verir idi.
- 2) Kazara bir yıl haberi olmadı ki, Kırgızlar yılda verdiği
- 3) vergileri vermiyor, gelmeyi de istemiyorlar. Abdulatıf
- 4) Han o günde birkaç beyler ile ava çıktı.
- 5) Av kıla kıla Kırgızların yerine kadar geldi, Kırgızlar kaçtı.
- 6) Abdulatıf Han tüm askerleri ile gelip Kırgızların çoluk
- 7) çocuklarını esir aldı. Her kişi bir miktar mal
- 8) ve ganimat aldı. Abdulatıf Han bir büyük Kırgızın kızını
- 9) aldı .O yerde hepsi birkaç gün eğlence
- 10) kıldılar. Gece aniden Kırgızlar bunların dikkatsizliğinden
- 11) çok kişiyi şehit etti. Abdulatıf Han da şehit
- 12) oldu. Birkaç kişi kaçıp Kaşgar'a geldi,
- 13) sonra Yärkend'e geldiler. Abdürreşid Han'a haber verdi. Han

¹⁶⁰ cami

20b

- 1) *perîşân-i âhvâl bolup leşker buyurdılar, özleri*
- 2) *Meşhed'ke barıp Hâzret-i Büzürgvârğa 'erz ve takşîr koyup*
- 3) *âhvâllarini beyân kıldılar, meşlehet kıldilarkim, Kırgızğa*
- 4) *tilenurmenmu ya yokmu. Büzürgvâr eydilerkim, bu iş evliyâ'ullâhlar*
- 5) *-nîñ mededi birle bolur, ta ulardin ruşset bolmağunçe men*
- 6) *ruşset berelmeydurmen. Avval ervâh meşâyiğlarğa müteveccih*
- 7) *bolali, ular kaydağki buyrasa şundağ kılali, dediler. 'Âşurâ*
- 8) *ayınıñ onunci keçesi 'Abdur-reşid Hân, Hâzret-i Büzürgvâr*
- 9) *bile Hâzret-i Yūsuf Qadir hân Ğâzi mezârlarığa kirdiler.*
- 10) *Kördilerkim, Hâzret-i Hızır 'Aleyhis-selâm ve Hâzret-i Bilâl ve Hâzret-i*
- 11) *Veys-i Karani ve Hâzret-i Şeyh Hasan-i Basri ve Hâzret-i Sulţân*
- 12) *Satuk Buğra Hân Ğâzi ve Hâzret-i Seid Arslan Hân*
- 13) *ve Hâzret-i Cüneid-i Bağdâdi ve Hâzret-i Şeyh Necmeddin Kübri*

20b

- 1) hali perişan olup asker gönderdi. Kendisi
- 2) Meşhed'e varıp Hz. Büzürgvâr'a şikayet edip
- 3) durumu beyan kıldı. Konuştular ki, Kırgızlara
- 4) dilenir miyim ya yokmu¹⁶¹? Büzürgvâr dedi ki: "Bu iş azizlerin
- 5) yardımı ile olur. Ta onlardan izin olmayınca ben
- 6) izin veremem. Evvel ruhlara dua
- 7) edelim. Onlar nasıl buyrursa öyle yapalım." dediler. Aşure
- 8) ayının onuncu gecesi Abbürreşid Han Hz. Büzürgvâr
- 9) ile Hz. Yusuf Kadir Han Gazi'nin mezarına girdiler.
- 10) Gördüler ki: Hz. Hızır (a.v)¹⁶² ve Hz. Bilal ve Hz.
- 11) Veysi Karani ve Hz. Şeyh Hasan-i Behri ve Hz. Sultan
- 12) Satuk Buğra Han Gazi ve Hz. Seid Arslan Han
- 13) ve Hz. Cüneid-i Bağdadi ve Hz. Şeyh Necmeddin Kübri

¹⁶¹ dilenmez miyim

¹⁶² Hz. Hızır aleyhisselam

21a

- 1) *ve H  ret-i Emir Kebir Mir-seid 'Ali H  md  ni ve H  ret-i Ő  yh 'Ul  m-i*
- 2) *Best  mi, K  ddusa-ll  h te'al   esr  r hem bu veliler z  hir boldılar,*
- 3) *ve hemeleri 'Abdur-reŐ id H  nga ru  Ő at berdiler, ve H  ret-i*
- 4) *Hızır 'Aleyhis-sel  m eyttilerki, Men bille baray. H  ret-i Sul  n*
- 5) *Satuk Buğra H  n G  zi eyttiler, Bizni   aramızda Y  s  f*
- 6) *K  dir  n G  zi yardur ve yine hemmeleri barmak  i boldılar*
- 7) *ve yine itt  f  k bile H  ret-i Ő  yh 'Ul  m-i Best  mi'ni eybarmak  i*
- 8) *boldılar. And  n   ik  p cemi' erv  h meŐ  y  hlar H  ret-i*
- 9) *Sul  n Arslan H  n p  diŐ ahimni   mez  ri  a*
- 10) *bardılar. Ular hem özlerini z  hir k  lip, bir k  li   'Abdur-reŐ id*
- 11) *H  nga berdiler ve yine u  alarini     meretebe sil  p*
- 12) *  oydılar, barıp K  rg  zlarn  n baŐ  ni kesip yer*
- 13) *bile yeks  n k  lg  l, dep f  tiha berdiler. 'Abdur-reŐ id*

21a

- 1) ve Hz. Emir-i Kebir Mirseyid Ali Hemedan   ve   limler Ő  yhi Hazret-i (Beyazid-i)
- 2) Bestam  , Allah'ın sevgili velileri z  hir oldular¹⁶³
- 3) ve hepsi Abd  rreŐ id Han'a izin verdi ve Hz.
- 4) Hızır (a.v) dedi ki: "Ben beraber geleyim." Hz. Sultan
- 5) Satuk Buğra Han Gazi dedi ki: "Bizim aramızda Yusuf
- 6) Kadir Han Gazi en uygundur." ve yine de hepsi varmak istediler.
- 7) Yine itt  f  k¹⁶⁴ ile Hz. Ő  yh Ulum Bestami'nin gitmesini
- 8) makul gördüler. Sonra tüm güzel ruhlar   k  p Hz.
- 9) Sultan Arslan Han padiŐ ahının mezarına
- 10) vardılar. O da kendini gösterip, Abd  rreŐ id
- 11) Han'a bir k  li   verdi ve üstünü başını     sefer sıvazladı.
- 12) "Varıp Kırgızların kafasını kesip yer
- 13) ile bir et." diye Fatih   okudular. Abd  rreŐ id

¹⁶³ ortaya   ktılar

¹⁶⁴ anlaŐ ma

21b

- 1) *Hān tamām leşkerleri bile aţlanıp yürdiler. Kırgızlarnı*
- 2) *Ísıǵ Kölde taptılar. Yigirme kün ceñ boldi, Hāzret-i*
- 3) *Büzürgvār yigirme küñgiçe ervāh meşāyiĥlarga müteveccih boldilar.*
- 4) *Āhirul emir bu pīran meşāyiĥlarnıñ mededi birle Kırgızlarnı ketli*
- 5) *- 'ām kıldılar. Yigirme kişini tirik tutup aldılar, ellik kişi*
- 6) *kaçıpdur. 'Abdur-reşid Hān feth-i nuşret tapıp, şehрге*
- 7) *yanıp keldiler. Esir alǵanlardın on Kırgızni çahārsuǵa*
- 8) *astılar. 'Abdur-reşid Hān Yârkend'ke yanmaççı boldi, Hāzret-i*
- 9) *Büzürgvār qaşlarıǵa kirip eydiler, Ya Büzürgvār, imdi*
- 10) *bile yansak, qalǵan 'ömürümüzni Hāzretlerinin hizmetleride*
- 11) *ötkersek, Yârkend helkiǵe hem fāyiż yetkürseler, dep Büzürgvârni*
- 12) *Yârkend'ke alıp keldiler. 'Abdur-reşid Hān ordaǵa tüşti,*
- 13) *Büzürgvār Mişar yaqasıdaki menzilleriǵe tüşti. 'Abdur-reşid*

21b

- 1) Han tüm askerleri ile ata binip yola çıktılar. Kırgızları
- 2) Isıǵ gölde buldular. Yirmi gün cenk oldu. Hz.
- 3) Büzürgvâr yirmi güne kadar güzel ruhlara dua etti.
- 4) Sonunda bu şeyhlerin yardımı ile Kırgızları
- 5) yendiler. Yirmi kişiyi diri esir aldılar, elli kişi
- 6) kaçtı. Abdürreşid Han savaşı kazandıktan sonra şehre
- 7) geri döndü. Esir alınanlardan on Kırgızı çarşıya
- 8) astılar. Abdürreşid Han Yârkend'e dönmek istedi. Hz.
- 9) Büzürgvâr'ın yanına girip dediler ki: “Ya Büzürgvâr, şimdi
- 10) birlikte dönsek. Kalan ömrümüzü sizin hizmetinizde
- 11) geçirek. Yârkend halkına hem yarar gösterseniz.” diye Büzürgvâr'ı
- 12) Yârkend'e alıp geldi. Abdürreşid Han saraya geldi,
- 13) Büzürgvâr Misar yakınındaki konağına geldi. Abdürreşid

22a

- 1) *Hān her kün beş vaqt namāzni Büzürgvār bile adā kıldılar.*
- 2) *Hazret-i Büzürgvār gāhī şehri gāhī şehri seyr kılip*
- 3) *her yerde garib bolğan Büzürgvār bolsa ve 'azirleridin*
- 4) *bolsa tapıp, müteveccih bolup tuğ 'alem bağlap*
- 5) *mezārātılar kılip, şeyh cārübkeş koyup öter irdiler.*
- 6) *'Alā- hāzel-kıyās seyr kıla kıla dāverge keldiler. Mezārğa*
- 7) *fātiha okudılar, etrafni tamām kördilerki, 'aceb hoş*
- 8) *hava yer iken, Büzürgvār eydilerki, Şu yerde bir kaşabaçe etsek.*
- 9) *Kent helki, bizlerniñ bala barqamız kumār-baz bolup buzulup*
- 10) *kitedur, dep unumadi. Büzürgvār eydilerki, tilegeniñni*
- 11) *tapqaysen, dep atlanıp hānqāhğa kelip kördikim*
- 12) *neçende öylük helk kelip oturupdur. Nezir-u niyāz alıp*
- 13) *kelip Büzürgvārğa körünüş kıldılar, Hazret-i Büzürgvār*

22a

- 1) Han her gün beş vakit namazını Büzürgvâr ile eda kıldı¹⁶⁵.
- 2) Hz.Büzürgvâr bazen şehri, bazen kırları gezip,
- 3) her yerden gurbette olan ulular
- 4) olursa bulup, dua okuyup, tuğ bağlayıp
- 5) ziyaret edip, temizlikçi tayin edip geçer idi.
- 6) Geze geze Sultan'a¹⁶⁶ geldi. Mezara
- 7) Fatiha okudu. Etrafa bakınca çok hoş
- 8) havalı yer imiş. Büzürgvâr dedi ki: "Şu yerde küçük bir kasaba yapsak."
- 9) Köy halkı: "Bizim çocuklarımız kumarbaz olup bozulur."
- 10) diye istemediler. Büzürgvâr dediler ki: "İstediginizi
- 11) bulursunuz." diye yola çıkıp saray¹⁶⁷a gelip gördü ki,
- 12) birkaç aile halkı gelip oturuyor. Adakların getirip
- 13) Büzürgvâr'a verdiler. Hz. Büzürgvâr

¹⁶⁵ etti

¹⁶⁶ Sultan Satuk Buğra Han

¹⁶⁷ tekke, zaviye

22b

- 1) *eyttilerkim, Ey müslümānlar, şu yerde bir kaçabaçe etedurmen, ne dersizler.*
- 2) *Helāyik eyttiler, Bizler hem minnet-dār tururmiz, becān-i dil hizmet*
- 3) *kılurmiz, emma suyi yok turur. Büzürgvār dedilerkim, 'Ināyet*
- 4) *ilāhi bolsa su hem kelur, dep yerni ihāta kılıp*
- 5) *körsetti. Kent helki mölçer alıp kettiler. Ertesige sefilge*
- 6) *mukayyed boldılar. Büzürgvār aţlanıp su başıġa bardılar,*
- 7) *du 'ā ve tekbir kılıp 'asālari bile yerni çizip keldiler,*
- 8) *'asānıñ çiziki birle bir kirlık su yetip keldi, bāzār*
- 9) *-nıñ içi bile ötkezip koydi. Bu sudin ne mıkđār*
- 10) *kentler ābād boldi. Üç yilda sefil teyyar boldi. Her taraıdın*
- 11) *kāsibler ve deġkānlar kelip olturdılar. Duşenbe küni*
- 12) *bāzār kıldılar. Haızret-i Büzürgvār neçende belüri kıl alıp*
- 13) *herkaysini bir hünerge şāgird berdiler, hüner örgetip āzād*

22b

- 1) dedi ki: “Ey Müslümanlar, şu yerde bir küçük kasaba yapacağım, ne dersiniz?”
- 2) Halk dedi ki: “Bizler hem minnettar oluruz, canımız ve kalbimiz ile hizmet
- 3) kılınız¹⁶⁸, ama suyu yok.” Büzürgvār dedi ki: “Allah inayet
- 4) ederse su da gelir.” diye yeri kuşatıp
- 5) gösterdi. Köy halkı tahminini alıp gittiler. Ertesi gün sedde
- 6) mukayyet oldular. Büzürgvār hazırlanıp su başına vardı.
- 7) Dua ve tekbir kılıp asası ile yeri çizip geldi.
- 8) Asanın çiziciği ile bir arık su geldi. Pazarın
- 9) içinden (su) geçirdi. Bu sudan çok
- 10) köyler mamur oldu. Üç senede sed hazır oldu. Her taraftan
- 11) meslek sahipleri ve çiftçiler gelip yerleştiler. Pazartesi gününü
- 12) pazar kıldılar. Hz. Büzürgvār birkaç iyi kul alıp
- 13) her birini bir ustaya çırak olarak verdi. Hüner öğrendikten sonra özgür

¹⁶⁸ ederiz

23a

- 1) *kılıp, hānķāh cārūbkeş kıldılar. 'Abdur-reşid Hān*
- 2) *Büzürgvārniñ bu kılğan kār barlarini añlap nihāyeti*
- 3) *hoş-hāl boldılar. Büzürgvār her vaqtıki nezr-u niyāz kelse*
- 4) *fākır fuķrā, ṯālibul 'ilm müstehāklarni yigıp öleştürüp*
- 5) *berür irdiler. Hānķāhdin hiç vaqt āb āş kem*
- 6) *bolmas irdi. Hāzret-i Büzürgvār uşbu ṯerike birle 'ömürlerini*
- 7) *Yārkend'de ötkezip toķsan beş yaşķa yettiler.*
- 8) *Bir keçe tün yarmi bar irdi, Büzürgvār kur'an okup*
- 9) *oltur irdi. Eşnā-i kīrā'etde şubu āyet keldi. Kullu*
- 10) *nefsin zāiķetulmevt. Okuşlari hāman ğayıbdin āvāz*
- 11) *keldikim, Ey Molla Muhammed Şerif, her zī-cānī ki bu dünyāģa*
kelipdur,
- 12) *ölüm şerbetini tatımay ķalmas, 'āķil oldurkim,*
- 13) *özini pāk kılıp ölüm yaraģını kılıp turģay*

23a

- 1) kılıp saray¹⁶⁹ hizmetçisi kıldı. Abdürreşid Han
- 2) Büzürgvār'ın bu faydalı işlerini duyunca çok
- 3) sevindi. Büzürgvār ne zaman adak gelirse
- 4) fakir fukara, ilme istekli olup hak edenleri toplayıp, paylaştıırıp
- 5) verir idi. Saraydan hiçbir zaman yemek eksik
- 6) olmaz idi. Hz. Büzürgvār bu yol ile ömrünü
- 7) Yârkend'de geçirip doksan beş yaşına geldi.
- 8) Bir gece, gece yarısı olmuş idi. Büzürgvār Kur'an okuyup
- 9) oturuyor idi, kıraat vaktinde şu bu ayet geldi: "Kullu
- 10) nefsin zâ'ķetulmevt¹⁷⁰." Okumasıyla aynı anda gizli yerden bir ses
- 11) geldi ki: "Ey Molla Muhammed Şerif, her can bu dünyaya gelir,
- 12) ölüm şerbetini tadar. Akıllı kişı,
- 13) kendini temiz tutup ölüm hazırlıģını kılıp yapmalı."

¹⁶⁹ tekke, zaviye, pir makamı

¹⁷⁰ "Her can ölümü tadacaktır." Ankebût suresi, 29/57

<http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/ankebut-suresi-29/ayet-53/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim tarihi, 15.12.2016)

23b

- 1) *Hazret-i Büzürgvâr bu müjde'del sözni işitip âh-i serd*
- 2) *ezdil-i pür-derd tarttılar, anğışe vaqt-i namâz boldi, tahâret*
- 3) *kılıp hânkâhğa çıktılar. Cemâ'et tola kelipdur. Namâz*
- 4) *ötep fâriğ bolup, tilâvet-i kûr'ân kıldılar. Büzürgvâr*
- 5) *eydilerkim, Ey yârânlar, bilinler ve âgâh bolunlar, bizniñ*
- 6) *nevbet seferimiz yakın bolupdur, dep keñrû âb*
- 7) *âş kılıp berdiler. Bu haberni cemi' helâyik işitip*
- 8) *zâr zâr yığlaştılar. 'Abdur-reşid Hân hem tabi'leri birle âb*
- 9) *âş berip bolğandin keyin, Büzürgvâr naşihatke til*
- 10) *açıp eydilerkim, Zinhâr şeri'atdin kaytmañlar, emr-i ma'rûfğa*
- 11) *könül koyunlar ve nehy münkerdin yanınlar, bir biriñlarga*
- 12) *rahim şefkat kılınlar, hemme işda râstlikni pîşe*
- 13) *kılınlar, şalavât-i hamsede sehvelet kılmañlar, hattâki*

23b

- 1) Hz. Büzürgvâr bu müjdeli sözü işitip güçlü ve etkiliyici bir ah
- 2) çekti. O zamana kadar namaz vakti oldu. Abdest
- 3) alıp saray¹⁷¹a çıktı. Cemaat doldular. Namazı
- 4) bitirdikten sonra Kur'an tilavet kıldı. Büzürgvâr
- 5) dedi ki: "Ey yaranlar, biliniz ve dikkat ediniz. Bizim
- 6) sefer nöbetimiz yakın gelmiş." diye uzun dua
- 7) okudu. Bu haberi insanlar duyunca
- 8) zar zar¹⁷² ağladılar. Abdürreşid Han da boynunu eğip dua
- 9) kıldıktan sonra Büzürgvâr öğüte başlayıp
- 10) dedi ki: "Sakın Allah'ın yolundan dönmeyin. Halkın işlerine
- 11) gönüllü olun ve yasaklanan işlerden dönün. Birbirinize
- 12) şefkat gösterin. Tüm işlerde adaleti yar
- 13) kılın¹⁷³. Beş namazda hata yapmayın, hatta

¹⁷¹ tekke, zaviye

¹⁷² çok

¹⁷³ davranın

24a

- 1) *bu işler sebeb-i necât-i ahîrüy bolğusudur. Hudây-i te'alâ hem*
- 2) *râzi bolğay, canâb-i Hazret-i Şellallâh 'aleyhi's selâm*
- 3) *hoşnûd bolğay, men hem râzi bolğaymen, dep*
- 4) *tamâm-i şehrá ve şehir helkiğe pend naşihat kılıp be-hill*
- 5) *-lik kıldılar. Helâyıklar nâle-i feryâdlarini felekke yetkürdiler;*
- 6) *güyâki kıyâmet keyum boldi. Helâyik özlerini kebüter*
- 7) *meşellik Büzürgvârniñ ayağalarığa atıp tevbe ve tekeşşür*
- 8) *kılıp istiğfâr eyttiler. Büzürgvâr hemeleriniñ tevfiķ*
- 9) *ve hidâyetlerige du'â kıldılar. 'Abdur-reşid Hân ornidin*
- 10) *qopup du'â ve ta'zîmlar kılıp sordılarkim, Ya Büzürgvâr, özleri*
- 11) *-din keyin seccâdeleride kim oturur ve kimdin istiğfâr alurmız?*
- 12) *Hazret-i Büzürgvâr buyrudılarkim, Mendin keyin ornumda seccâdede*
- 13) *Muhammed Veli Sûfî oltursun, tevbe ve istiğfâr ve özge müşkül*

24a

- 1) bu işler ahiretten geçmeniz için kurtuluş olur. Allah Teala
- 2) razı olsun. Cenab-i Hz. (s.a.v)
- 3) sevinsin, ben de razı olayım.” diye
- 4) tüm köy ve şehir halkına nasihat kılıp helallik
- 5) dileştiler. Halk feryatve figanlarını göğe yükselttiler.
- 6) Sanki kıyamet koptu. İnsanlar kendilerini güvercin
- 7) gibi Büzürgvâr'ın ayaklarına atıp Allah'ın günahlarını bağışlaması için tövbe ve
- 8) istiğfar ettiler. Büzürgvâr hepsinin iyilik
- 9) ve doğru yolda yürümesi için dua kıldı¹⁷⁴. Abdürreşid Han yerinden
- 10) kalkıp saygılarıyla dua kılıp sordu ki: “Ya Büzürgvâr, sizden
- 11) sonra seccadenizde kim oturur ve kimden istiğfar¹⁷⁵ alırlar?”
- 12) Hz. Büzürgvâr buyurdu ki: “Benden sonra yerimde seccadede
- 13) Muhammed Veli Sûfî otursun. Tövbe etmeniz ve istiğfar ve başka müşkül-

¹⁷⁴ etti

¹⁷⁵ doğru yolu göstermesi için bilgiler

24b

- 1) *-lerinler bolsa şundin sorgaysızler ve ol du 'ā kılsun,*
- 2) *men hem du 'ā kılay, dep ahiret cāmelerini rāst*
- 3) *kıldılar. Ehl -ü 'ayāllari ve mürīd muhlışleri ve tamām hādimleri*
- 4) *bile be-hillik kılaşıp, kopup hücreğe kirip buryā saldılar;*
- 5) *ve aldılarıda muşhafni koyup tilāvetke meşğul boldılar.*
- 6) *Bu āyet-i kerime keldikim 'Qālū innā lillāh ve innā ileyhi rāci 'ūn'*
- 7) *dep merg cānlari lā-mekānga pervāz kildi. Cisim-i pāklari*
- 8) *buryāda, yüzleri Qur 'ān koyğan rahilde tüşüp*
- 9) *qaldılar. Hazret-i Muhammed Sūfī birle 'Abdur-reşid Hān*
- 10) *kirip keldiler. Hoca Büzürgvārni bu āhvālda körüp*
- 11) *helāyıklarğa a'lām berdiler. Uluğ kiçik hemeleri 'azā*
- 12) *ve mātem tutup, garibānelerini çāk çāk etip çūnan*
- 13) *yıgladılarkim. Bularniñ nālesige āsmān zemīn lerzege*

24b

- 1) *leriniz olursa ondan sorun ve o sizin için dua kılsın.*
- 2) *Ben de dua kılayım.” diye son konuşmasını*
- 3) *bitirdi. Kadınları, yanındakiler ve tüm halis müritleri ve hizmetçileri*
- 4) *ile helallik dileyip, kalkıp odasına varıp, eski hasırını açtı*
- 5) *ve önüne Kur'anı koyup tilavete meşgul oldu.*
- 6) *Bu: “Qālu innā lillāhi ve innā ileyhi rāci 'ūn¹⁷⁶.”*
- 7) *diye ayet geldi ki, ruhu mekansız yere uçup gitti. Pak ve temiz vücudu*
- 8) *hasırda, yüzü Kur'an koyduğu rahleye düşüp*
- 9) *kaldı. Hz. Muhammed Veli Sūfī ile Abdürreşid Han*
- 10) *girdiler. Hoca Büzürgvār'ı bu halde görüp*
- 11) *başkalarına haber verdiler. Büyük küçük hepsi yas*
- 12) *tutup yüzlerine vurup çok a*
- 13) *ğlaştılar. Bunların nalesine¹⁷⁷ gök ve yer titredi.*

¹⁷⁶ “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz” derler. Bakara suresi, 2/156
<http://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/bakara-suresi-2/ayet-154/diyanet-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim tarihi, 15.12.2016)

¹⁷⁷ feryadına

25a

- 1) *keldi. Helāyıklar hemme bī-huş boldılar. Matemdin fariğ bolup*
- 2) *Büzürgvārniñ cesedlerini yup¹⁷⁸, cāme'-i ahiretke yörgep*
- 3) *namāzlarini ötep, Mişar yeķasıdaki menzilleride*
- 4) *defn kıldılar. Üçünci küni āb āşlarini berip, Muhammed*
- 5) *Veli Sūfi 'ğa itā'at kıldılar. Ol yıl tarihķa bir miñ*
- 6) *bir yüz yetmiş irdi¹⁷⁹. 'Abdur-reşid Hān mādāmike hayāt*
- 7) *irdi. Her küni kelip Büzürgvārniñ merķadleriğe du'ā*
- 8) *tekbir kılıp, mürīdlik şerṭini kemā hāķ¹⁸⁰ ada kıldı. Her*
- 9) *çahārşenbe keçesi kelip konup, tilāvet-i kūr 'ān*
- 10) *kılıp yanur irdi. Ol cehetidin qarīb vālāyet taşıp*
- 11) *evliyālik defterige alındılar. İlāhi tevḫik-i refik 'atā*
- 12) *kılıp pīr-i kāmīl naşip ravzi kılğaysen, Āmin.*
- 13) *temet tamām.*

¹⁷⁸ yuyup

¹⁷⁹ Tarih bilgileri hakkında yanlışlık olabilir.

¹⁸⁰ kemāl-i hāķ

25a

- 1) halkın hepsi kendinden geçtiler. Yastan sonra
- 2) Büzürgvâr'ın cesedini yıkayıp ahiret elbisesini giydirip
- 3) namazını kıldılar. Misar yakınındaki yerde
- 4) defnettiler. Üçüncü günü yemek verildikten sonra Muhammet
- 5) Veli Sûfiye itaat ettiler. O yıl tariha bir bin
- 6) yüz yetmiş (1070) idi. Abdürreşid Han hayatta
- 7) idi. Her gün gelip Büzürgvâr'ın mezarında dua
- 8) ve tekbir kılıp mürit olma şartını tamamıyla eda kıldı. Her
- 9) Çarşabma gecesı gelip konaklayıp, Kur'an tilavet
- 10) kılıp döner idi. O yüzden Allah'ın hizmetinde aziz bulunup
- 11) veliler defterine alındı. Ey Allah'ım, iyi yol arkadaşı
- 12) ver, eksiksiz olmayı nasip et. Amin.
- 13) Demet tamam (bitti).

25b

- 1) *Tarihka, miladiye 1915, tarihka hicriye şemsiye 1293,*
- 2) *tarihka hicriye kameriye 1333, mäh-i cemaziye'l-evvelniñ 24*
- 3) *yigirme törti, hemelniñ 18- on sekizi, penceşenbe küni*
- 4) *Tezkire' Büzürgvârni, Molla 'Abdulqādir Yârkendi pütüp*
- 5) *tamâm kılğan.*

25b

- 1) Tarihe, milâdi 1915, tarihe Hicriye güneş takvimi 1293,
- 2) tarihe Hicriye ay takvimi 1333, Cemaziye'l-evvel'in 24
- 3) (yırmı dördü), Hemel'in 18 (on sekizi), Perşembe günü
- 4) Tezkire-i Büzürgvâr'ı Molla Abdülkadir Yârkendi yazıp
- 5) bitirdi¹⁸¹.

¹⁸¹ çoğalttı

BÖLÜM IV: DİZİN

3.1 Şahıs Adları

1. **Hazret-i Hoca Molla Muhammed Şerîf**

Muhammed Şerîf Sayram'da doğmuş, Semerkand'da eğitim görmüş, Ahmed Yesevî ve Satuk Buğrâ Hân'ın rûhâniyetinden feyz almış, hacdan sonra Doğu Türkistan'ın Kâşgar ve Yârkend gibi şehirlerinde halkı irşâd ile meşgul olmuş bir sufidir. 1543'te Yârkend'e geldiği söylenir. Dönemin idarecisi Abdürreşîd Han [H.939-967/1533-1560] da kendisine mürîd olmuştur. Muhammed Şerîf H. 963'te [1556] veya H. 973'te [1566] vefat etmiş olup kabri Yârkend'dedir.

2. **Hazret-i Sulţân Satuk Buğra Hân Ğazi**

Karahanlılar'ın ilk müslüman hakanı (942-955).

İA, yıl: 2009, cilt: 36, sayfa: 181-182 (Ömer Soner Hunkan)

Hicrî 309 (Milâdi 922) yılında doğmuştur. Satuk altı yaşına gelince, babası, Tengri Kadir Buğra Han Buhara'ya karşı yaptığı bir seferde vefat eder¹⁸². Dul kalan annesi, Satuk ile birlikte amcası ve babasının yerine ardıl olan Harun Buğra Han'ın himayesine girerler. Karahanlıların 920-958 yılları arasındaki hükümdarı, 932 yılında İslam'ı kabul ederek, tarihteki ilk Müslüman Türk Hakanı olmuş, Türk topluluğunun toplu halde İslam'a geçmesine yol açmıştır.

3. **Sulţan 'Abdur-reşid Hân (1508-1560)**

Yârkend Hanlığı'nı 1533'den 1544'e kadar yöneten bir handır. Said Han'ın yerine geçen oğlu Reşidi Han babasının bu parlak önemini devam ettirememiştir. Bu devrin en büyük rahatsızlığı ülkenin Uyguristan olarak bilinen doğu şehirleri ile Altışehir olarak bilinen Hotan, Yarkent, Yengihisar, Kaşgar, Aksu, ve Uçturfan gibi batı şehirleri arasındaki arasında sürdürülen üstün olma mücadelenin büyüyerek düşmanlığa dönüşmesidir.

¹⁸² <http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/VIII-1-B-17/V-1/images/PDF/0187.pdf> (Erişim tarihi) 03.04.2016

Bu durumdan istifade eden ve Moğolistan'da egemenliği ellerine geçirerek hem Çin istikametinde hem de Doğu Türkistan yönünde ilerlemek isteyen Kalmuklar (Jungarlar) sık sık Doğu Türkistan'ın doğu şehirlerine akınlar yapmaya başlamışlardır.

4. **Sulţan 'Abdul-latîf Hân**

Sultan Abdürreşid Hân'ın oğlu

5. **Hâzret-i Yûsûf Kadir Hân Ğâzi**

İslam'ı benimseyen ilk Türk hükümdarı olan Satuk Buğra Han'ın çocuğudur. 1026'da Karahanlı Devleti'nin tahtına oturan Karahanlı hükümdar Yusuf Kadir Han, İslam'ı benimseyen ilk Türk hükümdarı olan Saltuk Buğra Han'ın çocuğu olarak Karahanlı Devleti'nde kut sahibi oldu. Yönetim erkine sahip olduğu ilk prenslik yıllarında, Doğu Türkistan bölgelerini İslamlaştırmak için uğraştı. Hoten'e akınlar düzenleyen Yusuf Kadir Han, Hicri 404'te (Milâdi 1013-1014) burada İslami bir yönetim kurdu. Tam olarak ne zaman doğduğu bilinmemekle birlikte, 1032'de Kaşgar'da ölmüştür.

6. **Hâzret-i Hızır 'Aleyhis selâm**

Türk ve Ortadoğu mitolojisinde saygı gören kişi olarak kabul edilir. İsmi Tevrat, Zebur ve İncil'de farklı isimlerle anılır. Bu yüzden kutsal kitabı olan bütün dinlerde bir nebi yahut mumin olduğu düşünülür. Çeşitli versiyonlarda o, İbrahim, İranlı mitolojik kral Feridun, Makedonyalı Büyük İskender veya Türk mitolojisinde olduğu gibi (hıdrellez) İlyas ile birlikte anılır. Ortak noktaları; ölmüş balığın dirilmesi, iki deniz veya nehrin birleştiği yer, gizli bilgiler (hikmet), ölümsüzlük sırrına ulaşmış karakterlerden oluşur.

Hızır ismi Arapça kökenli olup “yeşil (adam)” anlamına gelir. Kendisine Hızır denilmesinin sebebi, bir hadis rivayetinde, onun kuru bir yere oturması ve

onun ardından o yerin hemen yeşillenivermesi olarak anlatılır. Hikâyelerin¹⁸³ değişik kültürlerde az fark ile tekrarlanmasından da görülebileceği gibi Hızır, tıpkı Lokman gibi, onunla ilgisi olan birçok özellik atfedilmiş bir karakterdir.

7. **Hazret-i Bilal- Bilâl-i Habeşî**

Ebû Abdillâh (Ebû Abdilkerim veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh

Hz. Peygamber'in ilk müezzini olan sahâbî¹⁸⁴.

8. **Hazret-i Veys-i Karani:**

Ebû Amr Üveys b. Âmir b. Cez' b. Mâlik el-Karanî (Üveys-i Karnî) (d. 594?, Karen, Yemen - ö. 657), Yemenli bir Müslüman ve mistik. Muhammed peygamber döneminde yaşamasına rağmen onu hiç görmemiştir. İbn Battuta Veysel Karani'nin Sıffin Savaşı'nda Ali'nin safında savaşırken öldürüldüğünü söyler. Veysel'in kabri Suriye'nin Rakka ilindedir¹⁸⁵.

23 Haziran 2014 tarihinde türbesi IŞİD tarafından bombalanarak yıkılmıştır. Adına bir diğer türbe ise Siirt'in Baykan ilçesinde inşa edilmiştir.

9. **Hazret-i Şeyh Hasan-i Başri (642–728)**

Fars anne ve babadan doğan, meşhur olmuş Sünnî Müslüman vaiz, ilahiyatçı ve İslâm âlimi. Ümmü Seleme'nin evinde yetiştirilen Hasan-ı Basri, Bedir Savaşı'nda muharebe eden yetmiş Sahabi dahil, Peygamber Muhammed'in birçok Sahabesi ile tanışmıştır.

10. **Hazret-i Ahmed Yesevi**

(1093, Sayram - 1166, Türkistan)

Türk mutasavvıf ve şair¹⁸⁶. Orta Asya Türkleri'nin dinî-tasavvufî hayatında

¹⁸³ İmam Muhammed bin Muhammed bin Süleyman er-Rudani, Büyük Hadis Külliyyatı, Cem'ul-fevaid min Cami'il-usul ve Mecma'iz-zevaid, c.5., s.18

¹⁸⁴ İA, yıl: 1992, cilt: 6, s.152-153

¹⁸⁵ İA, yıl: 2013, cilt: 43, s. 74-75

¹⁸⁶ Islam in the Soviet Union: From the Second World War to Perestroika s.368-374

geniş tesirler icra eden ve “pîr-i Türkistan” diye anılan mutasavvıf-şair, Yeseviyye tarikatının kurucusu. Tarihte bilinen ilk büyük Türk mutasavvıfı ünvanını taşır. Tam adı: Ahmed bin İbrâhim bin İlyâs Yesevî idi. Yesevîlik adı verilen tasavvufî akımının mimârı olan "Hazret-i Türkistan" nâmıyla da meşhur "Hâce Ahmed Yesevî" mürşîdi Hoca Yûsuf el-Hemedânî gibi Hanefî¹⁸⁷ bir âlimdir. Ortaya koyduğu öğretî yöntemleriyle Sünnî-Nakşibendî ile Alevî-Bektâşî Tarikâtı'nı da bir hayli derinden etkilemiş olan bir şahsiyettir¹⁸⁸.

11. **Hazret-i Seid Arslan Hân**

Yârkend Hanlığı'nı Eylül 1514'den Temmuz 1533'e kadar yöneten bir handır. Said 1490 yılı içinde doğmuş ve ilk Moghul Hanı Toğluk Timur'un torunu ve Ahmet Alca Han'ın oğludur. Moğullar İslam dinini benimsemiş ve Türkleştirilmiş olan Moğollara verilen isimdir. Said Han devletini güçlendirmek amacıyla birtakım düzeltme girişimlerinde bulunur. Tanrı Dağları'nın güneyinde Kaşgar'dan Kumul'a kadar bölgede ve Aksu gibi verimli topraklara köken ve dilleri aynı olan Türk boyları göç girişiminde bulunur. Hazineden halka mülk dağıtır. En önemlisi halkın iktisadi durumunu düzeltmek için on yıl kadar süre bir zaman içinde, halk vergiden özgür tutulur. Aksu'nun kuzey doğusu ile Bay'ın batısındaki Arbat (Aravan) denilen yerde, 1516 yılında Said Han abisi Mansur Han ile görüşür ve aralarında Altı Şehir¹⁹⁰'deki bu hanlığı beraber yönetmek için bir antlaşma yapılır, bu görüşmede tarihçi Mirza Muhammet Haydar Duğlat'da bulunur. Sultan Said Han, Büyük Tibet (Ursang)'e Budistlerine karşı İslam dini uğruna savaş yolculuğuna çıktığı zaman, astım hastalığından, Tibetin Lhasa şehrinde 2 Temmuz 1533 günü 48 yaşında ölür. Sultan Said Han'ın (Sáid Alí Arslán Khán) türbesi Kaşgar şehrinde bulunur.

¹⁸⁷ TDV, İslâm Ansiklopedisi, Cilt 3, sahife 161, İstanbul, 1989.

¹⁸⁸ İA, yıl: 1989, cilt: 2, s. 159-161

¹⁹⁰ Altishahr; güney Sincan'da Hotan, Yarkent, Yengihisar, Kaşgar, Aksu, ve Uçturfan'dan oluşan altı şehirler.

12. H  ret-i Sey   Cüneyd-i Bağdadi

Eb  'l-Kasım Cüneyd b. Muhammed el-Hazz  z el-Kav  riri

İlk devir s  fili  inin en güçlü temsilcilerinden olan meşhur s  fi¹⁹¹.

13. H  ret-i Sey   Necmed  n K  br-i

Eb  'l-Cenn  b Necm  dd  n-i K  br   Ahmed b. Ömer el-H  vek   el-H  rizm  

Kübreviyye tarikatının kurucusu¹⁹².

14. **H  ret-i 'Emir Kebir Mir-seid 'Ali Hamadani-** (1314–1384)   nemli bir İranlı Fars   air, sof   ve   afi   Müslüman bilgin. Hamadani H.714.yılı Recep ayının 12si (Miladi1314), Pazartesi günü doğmuş ve 786 H. / 1384 yılında öldü ve Khatlan'a defnedildi. Onun Keşmir'de İslam'ın yayılmasında   ok etkisi oldu ve Keşmir va   airdisinin kültürü üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. O "    h Hamadh  n" ve Amir-i Kabir olarak biliniyor. O maneviyat ve Sufizm   zerine birkaç eser yazmı  tır¹⁹³.

3.2. Yer Adları

1. Semerk  nd

Özbekistan'da tarih   bir   ehir¹⁹⁴.

2. Ka   ar

Doğu Türkistan'da tarih   bir   ehir.

Tarım havzasının en önemli şehri olan K    ar (Çince Ka  i; İsl  m kaynaklarında K    ar, K  c  ar, K    ar),

3. **Sayram** 1) Divan   L  gati't Türk'te yer adı olarak geçmektedir. 'Sayram:

¹⁹¹ İA, yıl: 1993, cilt: 8, s.119-121

¹⁹² İA, yıl: 2006, cilt: 32, s. 498-500

¹⁹³ https://en.wikipedia.org/wiki/Mir_Sayyid_Ali_Hamadani (Erişim tarihi) 27.05.2016

¹⁹⁴ İA, yıl: 2009, cilt: 36, s. 481-484

İsbicab denen ‘beyza’ şehrinin adı. Bu şehre Sayram dahi denir¹⁹⁵. 2) Ahmet Yesevi’nin de memleketi olan Sayram, pek eski bir Türk şehridir. Şu anda Şımkent eyaletinin merkezi olan Şımkent şehri sınırları içinde kalan Siri Derya (Seyhun) havzasında Kazakistan’nın güney doğusunda Sayram Su nehri kıyısında ve aynı isimdeki Sayram Su dağlarının yamacında yerleşik olan ülkenin en eski bir tarihi şehridir. Kazakistan’da ilk Cami burada yapılmıştır.

4. **Ƙargelik-** Ƙagelik Nahiyisi, Çin Halk Cumhuriyeti’nde Sincan Uygur Özerk Bölgesi’nin batısında, Kaşgarda bir ilçedir.

5. **Şehri Hurmuz-** Hürmüz

Basra körfezinin girişinde yer alan ve Hürmüz Boğazı’na adını veren İran’a ait ada. Uman denizini Basra körfezine bağlayan Hürmüz Boğazı’nın kuzeyinde, İran kıyılarının 6 km. açığında ve liman şehri Benderabbas’ın 16 km. güneydoğusunda bulunan 37 km² yüzölçümüne sahip küçük ve kayalık bir adadır.

XIV. yüzyılın başlarına kadar kaynaklarda adı geçen Hürmüz burası değil, Hürmüz Boğazı’nın doğu sahillerinde Minâb nehrinin denize döküldüğü yerdeki koyun ağzında bulunan Hürmüz Limanı’dır¹⁹⁶.

6. **Mehşed** (1) Doğu Türkistan’da tarihî bir yerdir, Kaşgar şehrine çok yakın olan Altın Artuş’un önemli bir yeridir.

Sultan Satuk Buğra Han 955 (H.344) senesinde Kaşgar civarındaki Altın Artuş’ta vefat edip Meşhed diyen yere defnedildi¹⁹⁷.

Mehşed (2)¹⁹⁸

İran’da Horasan eyaletinin merkezi olan şehir.

¹⁹⁵ ATALAY, 2006, s.176

¹⁹⁶ İA, yıl: 1998, cilt: 18, s. 497-498 (Mustafa L. Bilge)

¹⁹⁷ BERBERCAN, s.258- 438.

¹⁹⁸ İA, yıl: 2004, cilt: 29, s. 363-365 (Mustafa Öz)

Keşefrûd (Âbimeşhed) vadisinde deniz seviyesinden 970 m. yükseklikte kurulmuştur. İslâm öncesine ait 25 km. uzaklıktaki eski Tûs'un yerini almış ve kaynaklarda onunla karıştırılmıştır. Aslında Tûs aynı ismi taşıyan şehrin de içinde yer aldığı bölgenin adıdır. Bu durum, sonraki İslâm coğrafyacıları arasında Tûs bölgesinde Tâberân ve Nûkân adlı iki şehrin bulunduğu düşüncesinin yerleşmesine yol açmıştır. Komşu olduğu düşünülen bu yerler daha sonra Tûs'un iki mahallesi olarak değerlendirilmiş (Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvînî, s. 275), aynı telakki Avrupalı müelliflerin eserlerinde de tekrarlanmıştır. Tâberân ve Nûkân'ı iki ayrı şehir gibi gösteren eski Arap coğrafyacılarına göre Tâberân Tûs'un yerinde bulunduğu şehirdir. Kendi içindeki Senâbâz (Senâbâd) köyü ile karıştırılan Nûkân ise Hârûnürreşîd ve İmâmiyye'nin sekizinci imamı Ali er-Rızâ'nın türbelerinden yaklaşık 1,5-2 km. mesafede ve bugünkü Meşhed'in kuzeydoğusunda yer almaktaydı.

7. **Yârkend:** Doğu Türkistan'nın Kaşgar'dan sonra ikinci büyük şehridir. Yarkent, birbirine çok uzak mahallelerden kurulmuş bir vaha şehridir. Taklamakan Çölü'nün batı ucundadır. Tarım Nehri'nin bir kolu olan Yarkent Nehri şehirden geçer. 2000 yıldan fazla bir tarihi geçmişi olan Yarkent, eski çağlarda Yarkent, Qusha ve Yerqiang gibi krallıklara ev sahipliği yapmıştır. 502 - 550 yılları arasında Hunlar, 552 - 648 yılları arasında Göktürkler, 648 - 649 yılları arasında Tang Hanedanı zamanında Çinliler, tekrar 659 yılından itibaren 744 yılına kadar Göktürkler, 790 ve 791 - tahminen 842 yılları arasında Tibetler ve 1006 yılından itibaren Karahanlılar 1032 - 1210 yılları arasında Doğu Karahanlılar, Doğu Karahanlıları Karahitaylar yıktıktan sonra Karahitaylar, daha sonra; önce 1227 - 1370 yılları arasında Çağatay Hanlığı daha sonra 1370 - 1514 yılları arasında Doğu Çağatay Hanlığı bu bölgede egemenlik sürmüştür.

8. **Yârkend Hanlığı:** (mamlakati Saidiya veya Seidiye Hanlığı) de denilen

Doğu Türkistan'da 1514 ile 1680 yılları arasında Altışehir (Altışahr) olarak bilinen Hotan, Yarkent, Yengihisar, Kaşgar, Aksu, ve Uçturfan gibi şehirleri içine alan bölgede egemenlik sürmüş bir hanlıktır.

9. **Mişār-** Doğu Türkistan'daki bir yer adı.

10. **Ķaratekin-** Doğu Türkistan'daki bir yer adı.

11. **İsiĝ K l-** Issık Göl veya Isık G l, Kırgızistan'ın kuzey doğusunda, Kazakistan sınırına yakın bir bölgede, kuzeyinde K ng y Ala daĝları ve güneyinde Teskey Ala daĝları arasındaki tektonik çukurda yerleşmiş, ortalama deniz seviyesinden 1606 m. yükseklikte konumlanır.

12. **Hindist n**

Güney Asya'da  lke¹⁹⁹.

Farsça “Hint  lkesi” anlamına gelen Hindistan (Hind sitt n) ismi, Eski aĝ'da Kuzey Hindistan'da oturan  r ler'in yerleştiĝi alanı ifade eder. Eski Farsça'da Hind  kelimesi,  r ler'in kenarında oturduĝu büyük nehrin Sanskritçe'deki “nehir, ırmak” anlamını taşıyan adı Sindh 'dan (Gr. Indos > Lat. Indus) gelmektedir. Grekçe ve Latince ile çeşitli Batı dillerinde görülen sindon (sık dokunmuş ince pamuklu kumaş, muslin) kelimesi de “Hint kumaşı, Doĝu menşeli kumaş” anlamındadır (Piggot, s. 155). Pers İmparatorluĝu'nun İndus nehrine kıyısı olan en doğudaki topraklarına da Hinduş Satraplıĝı deniliyordu. İlk Arap coĝrafyacıları, muhtemelen Persler'e uyarak Hindistan'ı Hind ve Sind adlarıyla ikiye ayırmışlardı. Bugün Hindistan'a bu ülkenin dillerinde eskiden Sanskritçe'de de olduĝu gibi Bh rat Varşa denilmektedir.

¹⁹⁹ İA, yıl: 1998, cilt: 18, s. 73-75

13. Mekke-i Mukerreme

Kâbe'nin bulunduğu ve hac ile umre ibadetinin ifa edildiği kutsal şehir²⁰⁰.

Arap yarımadasının kuzeyinde Batnımekke (Bekke) adı verilen bir vadi üzerinde kurulmuştur. Merkezinde Kâbe'nin yer aldığı bu vadinin ortasındaki çukur alana “Bathâü Mekke” (sel yatağındaki kumluk) denir. Bu alanın doğusunda eteğinde Safâ ile bunun hizasında Merve tepelerinin bulunduğu Ebûkubey's, batısında Kuaykiân, güneybatısında Sevr, kuzeydoğusunda Nur (Hira) ve Sebîr dağları yer alır. Hac ibadetinin yerine getirildiği mekânlardan Arafat, Müzdelife ve Mina Mekke'nin doğusundadır. Şehrin Kızıldeniz ile bağlantısı Câhiliye döneminde Şuaybe Limanı, İslâm'dan sonra Cidde Limanı vasıtasıyla sağlanmıştır. Kur'an'da “ekin bitmeyen bir vadi” olarak nitelenen (İbrâhîm 14/37) Mekke çevresi, çöl karakterli bir araziye ve bunun üzerinde görülen, dikenli bodur ağaç ve çalılklardan meydana gelen cılız ve seyrek doğal bitki örtüsüne sahiptir.

14. Kohi 'Arafat

Mekke'nin doğusunda, haccın en önemli rüknü olan vakfenin yapıldığı yer²⁰¹.

Arafat Mekke'nin 21 km. doğusunda, Tâif dağ yolu üzerinde ova görünüşünde düz bir alandır. Doğu, kuzey ve güneyindeki dağlar bu ovayı bir yay gibi kuşatmış, bunlardan Arafat'a bitişik olanlar Arafat'tan sayılmıştır. En uç noktaları arasında doğudan batıya 6.5 km., kuzeyden güneye de 11-12 km. uzunlukta olan bu sahanın tamamı 13.68 km²'dir ve kuzey kesiminde halk arasında Arafat dağı olarak bilinen ve eskiden İlâl veya Elâl diye adlandırılan granit taşlarından oluşmuş Cebel-i Rahme bulunmaktadır. Aslında Arafat dağı bu değil, Arafat sahasını kuşatan dağdır (İbrâhîm Rifat Paşa, I, 335).

²⁰⁰ İA, yıl: 2003, cilt: 28, s. 555-563 (Nebi Bozkurt - Mustafa Sabri Küçükbaşcı)

²⁰¹ İA, yıl: 1991, cilt: 3, s. 261-263 (Abdullah Boks)

15. **Bender Sūret** - Hindistan'ın ortabatı kesimindeki Gucerat eyaletinin güneydoğusunda kent. Kambay Körfezi'nin ve Tapti ırmağının ağzının yakınlarında yer alır.

3.3 Genel Dizin

(Eserde geçen kelimelerler, geçen yer ve geçme sayısı verilmiştir.)

-a-, -ā-, -ʿa-

[=1]

a

āgāh

a.+ḡa 2b/2

a. 14b/5, 23b/5

a.+nīḡ 18a/12, 1b/10

[=2]

[=3]

āh

āb

a. 10a/10, 10a/11, 10a/8, 12a/9,

a. 23a/5, 23b/6, 23b/8, 25a/4, 2b/9

12b/8

a.+i 7a/4

a.+i 23b/1

[=6]

a.+lar 12b/12

ābād

[=7]

a. 19b/4, 19b/4, 22b/10

āḡir

[=3]

a. 10a/3

āç

[=1]

a.+u 2a/3, 2a/5

āḡir

[=2]

a.+ul 21b/4

ādem

[=1]

a. 11a/10, 15b/12, 18a/8

āḡun

a.+çe 18a/11

a.+din 4b/1

[=4]

[=1]

āferin

āḡund

a. 11b/4

a. 4a/3

[=1]

āḥeste

a. 8b/4, 8b/4

[=2]

āhvāl

a. 1b/7, 20b/1, 2a/3

a.+da 24b/10

a.+i 17a/2, 11a/4

a.+ījiz 3b/11

a.+imni 8a/7

a.+ini 14a/10

a.+larini 16b/12, 20b/3, 4a/7, 5a/8

[=13]

ākīl

a.+lari 2a/1

[=1]

āllāh

a. 21a/2

a.+din 9b/8

[=2]

āmin

a. 14b/1, 14b/11, 25a/12

[=3]

ān

a. 15a/6

[=1]

āṣ

a. 23a/5, 23b/7, 23b/9, 2b/9, 6b/8

a.+larini 25a/4

[=6]

āṣinā

a.+lari 3a/3

[=1]

āslā

a. 18a/13

[=1]

āsmān

a. 24b/13

a.+ga 12a/10

[=2]

āvāz

a. 13b/5, 14b/12, 14b/2, 23a/10,

5b/1

[=5]

āverd

a. 10a/11, 10a/11

[=2]

āyet

a. 23a/9

a.+i 24b/6

[=2]

āzād

a. 22b/13

[=1]

āzār

a. 15b/9, 16b/3

[=2]

abdāl

a. 13a/1

[=1]	aħir
aç	a.+uy 24a/1
a. 13a/9, 6b/6	[=1]
a.+kũnçe 6a/4	aħiret
[=3]	a. 24b/2
aç-	[=1]
a.-ğıl 6a/9	aħun
a.-íp 10a/7, 23b/10, 3b/3	a.+ğa 3b/11, 4a/7
a.-mañ 5b/7	[=2]
a.-tılar 11a/13, 13a/9	aħund
[=7]	a. 4a/4, 4a/8
açıl-	a.+ğa 4a/4
a.-di 10a/1	a.+ni 4a/2
[=1]	[=4]
açlık	ahiret
a. 4b/9	a.+ke 25a/2
[=1]	[=1]
ada	ahl
a. 11b/1, 22a/1, 25a/8	a.+i 2b/11, 16a/13
[=3]	[=2]
ağa	ahmed
a.+çemniñ 5a/4	a. 5b/12
a.+çesi 5a/8	[=1]
a.+çesiğe 5a/8	aķ
[=3]	a. 18a/5
ağramçi	[=1]
a. 13b/2, 13b/4, 17a/7	al-
a.+lari 13b/8	a.-dılar 13b/9, 16b/6, 20a/7, 20a/8,
[=4]	20a/9, 21b/5, 7a/6

a.-ğanlardin 21b/7	alı-
a.-ğay 13b/6	a.-p 17a/12
a.-ğıl 3a/11, 3a/3	[=1]
a.-ındılar 25a/11	altun
a.-íp 11b/5, 12a/9, 13a/12, 14b/8, 15a/12, 15b/1, 15b/10, 15b/12, 16a/6, 17b/10, 17b/2, 18b/12, 19b/13, 21b/12, 22a/12, 22b/12, 22b/5, 5b/6, 6a/11, 6b/13, 6b/8, 9a/1, 9b/11	a. 18a/12, 18b/7 [=2]
a.-ípdur 14a/10	al'emin
a.-mapdur 14a/11	a. 1b/3 [=1]
a.-may 14a/4	am
a.-sunlar 7b/2	a.+da 17a/9 [=1]
a.-ur 19b/10, 4b/1	an
a.-urmız 24a/11 [=42]	a.+da 2a/8, 3b/12, 4a/1 a.+dağ 14a/4, 1b/5, 1b/7 a.+dağki 1b/10, 4b/10 a.+din 15a/2, 18b/10, 20a/13, 21a/8 [=13]
ala	añ
a. 1b/4 [=1]	a.+ğice 23b/2 [=1]
ald	añla-
a.+ıda 14a/9, 9b/13	a.-p 11a/2, 14a/11, 18b/12, 23a/2 [=4]
a.+ığa 4b/9, 5a/1	ana
a.+ılarıda 17a/5, 24b/5, 6b/9	a. 11b/1
a.+ılarığa 14a/11, 7a/10	a.+lar 12a/1
a.+ini 18a/6 [=10]	a.+lari 1b/11, 1b/9, 2a/1 a.+larınıñ 2b/8
āleyhi	
a. 15a/4 [=1]	

a.+mdín 3b/7

[=7]

ançe

a. 9b/6

[=1]

ara

a.+mízda 21a/5, 8b/9

a.+sída 2a/4

a.+sídaki 17a/9

a.+síğa 17b/6

a.+siçe 8b/10

[=6]

arfa

a. 13a/12

[=1]

argumak

a. 5b/3

a.+ka 5b/4

[=2]

arğa

a.+larída 8b/6

a.+laríğa 6a/3

a.+laridin 13a/3, 8b/4

a.+síğa 9a/2

[=5]

arslan

a. 20b/12, 21a/9

[=2]

aş

a. 4b/13

[=1]

aşfez

a.+lik 4b/9

[=1]

aşlā

a. 4b/12

[=1]

as-

a.-tılar 21b/8

[=1]

asil

a. 19b/8

[=1]

at

a.+im 18b/2

a.+lari 18b/1

[=2]

aţ

a. 13a/3, 16a/6, 5a/11, 5a/13

a.+ğa 13a/8, 5b/3

a.+idin 16a/8

a.+líķ 9b/2

[=8]

aţlan-

a.-íp 17b/5, 22a/11, 22b/6, 4a/3,

21b/1

[=5]

at-

a.-íp 24a/7	a.+larığa 10a/4, 13b/11, 9a/7,24a/7
a.-künçe 3b/1	[=5]
[=2]	aylan-
ata	a.-íp 7b/8
a. 10b/8, 2b/8, 3b/7	[=1]
a.+ları 1b/8, 2b/1	aymaq
a.+larıńıń 2a/12	a. 13b/2
[=6]	[=1]
atkünçe	azad
a. 8a/13	a.+lık 1b/12
[=1]	[=1]
avaz	azğan
a. 13a/9	a. 15b/8, 15b/8, 16b/2, 16b/2, 16b/4
[=1]	a.+ni 15b/9, 16b/5
avval	[=7]
a. 20b/6, 7b/5	‘āqıl
a.+kı 4b/2	a. 23a/12
[=3]	[=1]
a‘lem	‘ālem
a. 24b/11	a. 17a/6, 8b/12
[=1]	a.+ge 16a/13
a‘rifin	[=3]
a. 1b/5	‘ālim
[=1]	a. 7a/12, 8a/6
ay	a.+ğa 15b/6
a.+ınıń 20b/8	[=3]
[=1]	‘ām
ayağ	a.+niń 11a/6
a. 14a/13	[=1]

‘āmel	a. 12b/6
a. 2b/2	[=1]
[=1]	‘alā ḥāzel kıyās
‘āşurā	a. 18a/2, 22a/6
a. 20b/7	[=2]
[=1]	‘alem
‘āsi	a. 22a/4
a. 12b/4	[=1]
[=1]	‘aleyhi
‘abdullatīf	a. 15a/5, 20b/10, 21a/4, 17a/5, 24a/2
l. 19b/6, 1b/6, 20a/11, 20a/4, 20a/6,	[=5]
20a/8	‘ali
[=6]	a. 21a/1
‘abdurreşid	[=1]
r. 16a/3, 16a/4, 16a/9, 16b/11,	‘arafāt
16b/7, 16b/9, 17b/13, 17b/2, 18b/10,	a.+ğa 14b/8
18b/13, 18b/4, 19a/13, 19a/2, 19a/6,	a.+da 14a/13
19b/11, 19b/4, 19b/6, 20a/13, 20b/8,	[=2]
21a/10, 21a/13, 21a/3, 21b/12, 21b/13,	‘araşāt
21b/6, 21b/8, 23a/1, 23b/8, 24a/9, 24b/9,	a. 17a/2, 10b/2
25a/6	[=2]
[=31]	‘asā
‘abdul kâdir	a.+nıñ 22b/8
a. 25b/4	a.+lari 22b/7
[=1]	[=2]
‘aceb	‘ases
a. 11a/7, 17b/7, 22a/7, 9b/5	a.+ler 3a/1
[=4]	[=1]
‘afv	‘aţār

a.+lık 8a/12, 7a/6	[=1]
[=2]	bāhi
‘atā	b. 7a/10
a. 25a/11	[=1]
[=1]	bālīn
‘ayāl	b.+i 10a/9
a.+lari 24b/3	[=1]
[=1]	bāzār
‘ayşu	b. 22b/12
a. 20a/9	b.+lar 2b/12
[=1]	b.+nıñ 22b/8
‘azm	[=3]
a. 18b/11	baba
[=1]	b.+mdın 10b/8
‘azā	[=1]
a. 24b/11	bağla-
[=1]	b.-p 22a/4
‘aziz	[=1]
a. 18b/1, 18b/2, 15b/3, 16a/12	bağ-
a.+leridin 22a/3	b.-ıp 12a/10, 2b/13
[=5]	b.-salar 18b/6, 9a/2
-b-	b.-ti 16a/6
bād	b.-tılar 12a/7
b. 7b/3	[=6]
b.+lık 15a/1	bala
[=2]	b. 20a/6, 22a/9
bāgdādi	[=2]
B. 20b/13	balık
	b.+lar 10b/11

[=1]	b.-sam 2b/13, 7b/5
baŋ	b.-ur 8b/3
b. 18a/6	b.-urlar 7a/12
[=1]	[=36]
bar	barğa
b. 10b/13, 10b/5, 13a/11, 13b/2, 14a/1, 15a/11, 17b/10, 18a/11, 18a/12, 19b/8, 1b/9, 20a/1, 23a/8, 2a/11, 2b/8, 4b/13, 6a/5, 7b/7	b.+larini 20a/7
b.+ki 15b/8, 16b/2	b.+míz 22a/9
b.+larini 23a/2	[=2]
b.+mukim 13b/5	baş
[=22]	b. 14a/13
bar-	b.+ída 10b/13, 14b/4
b.-adur 10a/2	b.+íğa 22b/6
b.-ay 21a/4	b.+ini 21a/12
b.-di 8b/5	b.+larda 14b/8
b.-dılar 21a/10, 22b/6, 3a/5, 7b/12	b.+larığa 4a/13
b.-ğil 2a/7	b.+larini 10a/6, 10b/3, 5a/12
b.-ğunçe 2b/4	b.+lígın 17b/13
b.-íp 10a/12, 16a/10, 16a/3, 18a/6, 19a/1, 19a/4, 20a/12, 20b/2, 21a/12, 2a/12, 3a/5, 3b/11, 4a/1, 4a/4, 4b/10, 5a/7, 8b/10	b.+líķ 14b/10, 19b/11
b.-iŋ 6a/12, 6a/13	[=13]
b.-maķçi 21a/6	ba'd
b.-maķķa 9a/9	b. 1b/4
b.-sa 11a/1	[=1]
b.-saķ 17b/3	bay
	b. 7b/13, 8b/2, 8b/5, 9a/11, 9a/2, 9a/4
	b.+din 7b/13
	b.+ni 9a/10
	b.+nínkide 7b/12, 8b/2, 9a/10
	[=11]

bayābān	b. 22b/12
b. 6a/6	[=1]
[=1]	bende
be	b.+i 1b/6
b. 10a/10, 10a/10, 10a/11, 10a/8,	[=1]
10a/8, 10a/9, 7b/8	bender
[=7]	b. 15a/9, 9b/1
becāndil	[=2]
b. 22b/2	bende'
[=1]	b. 13b/13, 14a/1
beg	b.+i 13b/5
b.+ler 16b/13, 19a/3, 19b/8, 20a/4	[=3]
b.+lerniñ 19b/11	ber
b.+niñ 3b/10	b. 10a/9, 2a/1
[=6]	[=2]
behil	ber-
b.+lik 10a/3, 24a/4, 24b/4	b.-di 4a/9, 5a/5, 7b/11
[=3]	b.-diler 13a/13, 15a/9, 15b/2,
behri	17a/10, 17a/8, 17b/10, 18b/11, 1b/12,
b. 20b/11	21a/11, 21a/13, 21a/3, 22b/13, 23b/7,
[=1]	24b/11, 3a/12, 5a/7, 7a/11, 7a/8
beḡadrihal	b.-dilerkim 15a/6
b. 15b/1	b.-edurġan 20a/2
[=1]	b.-eli 16a/2
belā	b.-elmeydurmen 20b/6
B.+din 10b/7	b.-iñ 13a/7
b.+yi 2b/2	b.-ip 12a/9, 17a/1, 1b/12, 23b/9,
[=2]	25a/4, 2b/1, 2b/9, 3a/11, 4a/5, 4b/7,
belüri	6a/11, 8a/6

b.-ipdur 5a/4	beştāmi
b.-meydur 20a/3	b. 21a/2
b.-se 11a/7	b. +ni 21a/7
b.-ür 16a/13, 19b/13, 20a/1, 23a/5, 3b/12, 9b/9, 15b/6	[=2]
[=48]	beyān
berdār	b. 18b/6, 20b/3, 3b/11, 5a/8, 1b/7
b.+durimiz 13b/13	[=5]
[=1]	beyt
berdem	b.+ini 3a/9
b. 1b/10	[=1]
[=1]	bī
berdil	b.+dār 2b/7
b.+i 10a/11	b.+haber 8b/7, 9a/5
[=1]	b.+hadd 12b/8
bereket	b.+hod 12a/10
b.+idin 10a/5	b.+huş 10b/1, 25a/1
[=1]	b.+karar 13a/1
berheḳ	b.+nāgāh 16a/13
b.+dur 11a/9	b.+nihāyet 11b/5
[=1]	[=9]
berlehiz	bībī
b. 1b/10	b. 6b/10, 6b/11, 6b/12
[=1]	[=3]
beş	bīrūne
b. 17b/1, 18a/2, 22a/1, 23a/7, 5a/9, 6b/8, 9b/2	b.+m 10a/11
b.+inci 18a/3	[=1]
[=8]	[=1]
	bigbār
	b. 17a/7

[=1]	10b/6, 10b/7, 10b/9, 11a/8, 12a/10,
bil-	13a/12, 13a/8, 13b/2, 13b/5, 14a/1,
b. 15b/12	14a/5, 15a/3, 15b/3, 15b/6, 15b/8,
b.-diler 16b/12, 7a/9	16a/12, 16a/13, 16a/4, 16a/7, 16b/10,
b.-iñlar 14b/5	16b/10, 16b/2, 17a/11, 17a/13, 17a/3,
b.-iñler 23b/5	17a/8, 17b/12, 17b/6, 17b/7, 17b/8,
b.-mepdurmen 9a/6	18a/1, 18a/11, 18a/11, 18a/12, 18a/3,
b.-mes 3a/4	18a/5, 18b/7, 18b/7, 18b/8, 19a/11,
b.-mesmen 3b/8	19a/12, 19a/3, 19a/5, 20a/12, 20a/2,
b.-meydurmen 3a/9	20a/4, 20a/8, 21a/10, 22a/8, 22b/1,
[=9]	22b/13, 22b/8, 23a/8, 23b/11, 25a/5,
bilāl	25a/6, 2a/4, 2a/5, 3a/4, 3a/5, 3b/12, 3b/4,
b. 20b/10	4a/11, 4a/12, 4a/12, 4a/7, 4a/7, 4a/8,
[=1]	4b/12, 4b/12, 4b/13, 4b/13, 4b/13, 5a/10,
bile	5b/1, 6a/10, 6a/10, 6a/7, 6b/4, 6b/7,
b. 12a/6, 13b/9, 14a/3, 14b/1, 14b/9,	6b/8, 7a/6, 7b/12, 7b/13, 7b/4, 7b/9,
15a/10, 15a/3, 15a/9, 15b/12, 16a/6,	9a/1, 9b/10, 9b/8, 9b/9
16a/9, 16b/12, 16b/9, 17a/10, 17a/4,	b.+er 15b/2
17b/5, 17b/9, 18a/5, 18b/7, 19a/2, 19a/3,	b.+ige 7a/11, 9b/10
20a/4, 20b/9, 21a/13, 21a/7, 21b/1,	b.+iñlargā 23b/11
21b/10, 22a/1, 22b/7, 22b/9, 24b/4,	b.+ini 14a/11
5a/13, 5a/6, 7a/1, 8b/1, 8b/8, 9a/1, 9b/4,	b.+leri 5b/11, 5b/3, 5b/4
9b/7, 9b/8, 21a/4	b.+leridin 10a/3, 16b/10
[=40]	[=104]
binā	birle
b. 19a/11	b. 12a/2, 14a/7, 16b/6, 20a/6, 20b/5,
[=1]	21b/4, 22b/8, 23a/6, 23b/8, 24b/9, 2a/7
bir	[=11]
b. 10a/3, 10a/5, 10b/13, 10b/5,	biryān

b. 12b/10	17a/12, 18a/5, 18b/11, 19b/4, 1b/10,
[=1]	20a/13, 21b/2, 21b/8, 22b/10, 22b/10,
bişāret	23b/2, 24a/6, 2a/1, 2a/3, 2a/9, 2b/6, 3a/8,
b. 15a/6, 2b/1, 5a/4, 8a/6	3b/9, 6a/13, 7b/9, 8a/11, 9a/9, 9b/1
[=4]	b.-dılar 10b/1, 10b/4, 10b/7, 11b/10,
bisāt	13b/3, 15b/11, 15b/3, 16b/11, 17a/13,
b.+i 3a/6	18b/13, 18b/3, 19a/11, 19a/8, 20a/12,
[=1]	21a/2, 21a/6, 21a/8, 21b/3, 22b/6, 23a/3,
bismillāh	24b/5, 25a/1, 2b/11, 6a/4, 7b/4, 7b/8
b. 1b/2	b.-dılarkı 11b/13, 14a/4
[=1]	b.-diki 20a/2
biz	b.-dum 12b/5
b. 17b/12, 2a/9, 2b/5	b.-ğanda 7a/12
b.+ge 17a/3, 17b/11	b.-ğandin 23b/9, 2b/10, 7a/5
b.+ler 12a/2, 22b/2	b.-ğanlarını 19a/6
b.+lerni 13a/11, 13b/6	b.-ğay 10a/6, 12a/3, 17b/5, 24a/2,
b.+lerniñ 22a/9	24a/3
b.+niñ 15a/8, 21a/5, 23b/5, 3b/13,	b.-ğayki 15b/9, 5a/13
8a/11, 8a/9, 8b/9	b.-ğaymen 24a/3
[=17]	b.-ğaymız 2b/6
bölek	b.-ğıl 2a/7
b. 10b/12	b.-ğusidur 17a/2, 24a/1
[=1]	b.-madi 10a/1, 14b/2
boqça	b.-mağıl 2a/6
b. 6b/8	b.-mağunçe 20b/5
[=1]	b.-maķı 17a/3
bol-	b.-mas 14b/4, 23a/6, 8b/11, 9a/13
b.-ali 20b/7	b.-masa 10b/12
b.-di 10b/3, 14b/13, 14b/2, 16b/4,	b.-sa 14a/1, 17b/11, 20a/1, 22a/3,

22a/4, 22b/4, 24b/1, 4a/13, 8a/12, 8b/3, 9b/7, 9b/7	b.+idin 11a/10
b.-sağ 17a/4	b.+uñ 12b/12
b.-sağ 3a/10, 3a/2	[=2]
b.-sunlar 7b/1	boyn
b.-uñlar 14b/5, 23b/5	b.+ida 18a/11
b.-up 10b/3, 12a/10, 13a/1, 13b/5, 14b/12, 17a/6, 18a/1, 18a/8, 19a/9, 1b/8, 20b/1, 22a/4, 22a/9, 23b/4, 25a/1, 2a/2, 2b/11, 2b/7, 2b/8, 3a/1, 4a/2, 6b/6, 8a/1, 8a/3, 8b/8, 9a/3, 9a/5, 9b/3	[=1]
b.-updur 11a/4, 15a/12, 15b/5, 23b/6	boyun
b.-upmen 12b/10, 12b/10, 12b/11	b.+larığa 17a/7
b.-ur 11a/1, 17b/8, 20b/5, 3a/1, 7b/5	[=1]
b.-urlar 2b/5, 5b/10, 6b/10	boz-
b.-urmen 18a/10, 3b/6, 5a/3, 5b/12, 6b/12	b.-durup 18b/7
b.-urmiz 17a/6, 2a/9	b.-ulsa 16a/2
b.-ursiz 3b/5, 4a/6	[=2]
[=155]	bu
bolğan	b. 10a/13, 10a/6, 10a/7, 10b/7, 12a/12, 13b/1, 14b/3, 14b/5, 15a/11, 15a/12, 15b/12, 16a/10, 16a/12, 16a/12, 16a/3, 16b/6, 17a/3, 18a/10, 18a/13, 18b/2, 18b/4, 19b/4, 1b/1, 20b/4, 21a/2, 21b/4, 22b/9, 23a/11, 23a/2, 23b/1, 23b/7, 24a/1, 24b/10, 24b/6, 2a/10, 2a/7, 2b/7, 3a/3, 3b/7, 3b/9, 5a/12, 5a/5, 5b/11, 5b/12, 6a/12, 6b/13, 8b/11, 8b/2, 9a/12, 9a/4, 9a/8
b. 11b/10, 19b/4, 22a/3	b.+lar 5b/6, 6a/8, 9b/4
[=3]	b.+larni 20a/10
borān	b.+larnıñ 14a/3, 24b/13
b. 9b/11	b.+yan 5b/1
b.+i 9b/10	[=58]
[=2]	
boy	

būy	24a/10, 24a/12, 24a/8, 2a/10, 2b/6,
b. 4b/10	3a/11, 3a/13, 3a/7, 4a/1, 4a/11, 4a/3,
[=1]	4a/7, 4a/9, 5a/1, 5a/10, 5a/12, 5a/6, 5b/2,
bük-	5b/3, 5b/5, 5b/8, 6b/1, 6b/12, 6b/13,
b.-üp 9a/2	6b/9, 7a/10, 7a/12, 7a/3, 7a/5, 7b/11,
[=1]	7b/2, 8a/1, 8a/3, 8a/4, 8a/6, 8b/11, 9a/1,
bülend	9a/3, 9a/6, 9a/8, 9b/12, 9b/3, 9b/6
b. 11a/10, 17a/6	b.+ğa 11b/3, 15b/4, 16a/5, 16b/13,
[=2]	16b/3, 16b/7, 18a/8, 18b/10, 18b/13,
büt	19a/7, 20b/2, 22a/13, 4a/8, 9b/9
b. 18b/7	b.+larım 5b/9
[=1]	b.+ni 15a/1, 17b/2, 21b/11, 24b/10,
büzürg	25b/4, 3b/4, 4a/5, 7b/5, 9a/7, 9b/5
b. 13b/10	b.+nıñ 10a/4, 12a/2, 13a/7, 13b/11,
[=1]	16b/11, 18b/12, 19b/2, 1b/7, 23a/2,
büzürgvār	24a/7, 25a/2, 25a/7, 2a/2, 3a/3, 5a/1,
b. 10a/4, 10b/3, 11a/3, 11a/4,	5a/7, 6b/5, 7a/8, 5b/11
11b/12, 11b/4, 12a/6, 13a/4, 13b/12,	[=152]
13b/13, 13b/3, 13b/6, 13b/8, 14a/5,	buğra
14a/6, 14b/11, 14b/13, 14b/9, 15a/3,	b. 13a/5, 20b/12, 21a/5, 5b/12,
15a/9, 15b/11, 16a/1, 16a/11, 16a/5,	5b/13, 6a/10, 7b/10, 8a/2, 8a/4, 8a/9,
16b/5, 16b/8, 17a/10, 17a/11, 17a/3,	8b/8
17a/8, 17b/12, 17b/4, 17b/7, 17b/9,	[=11]
18a/3, 18a/5, 18b/1, 18b/13, 18b/3,	bul-
18b/5, 19a/4, 19a/8, 1b/1, 1b/9, 20b/4,	b.-ursen 5a/2
20b/8, 21b/13, 21b/3, 21b/9, 21b/9,	[=1]
22a/1, 22a/10, 22a/13, 22a/2, 22a/3,	burader
22a/8, 22b/12, 22b/3, 22b/6, 23a/3,	b. 3a/5, 3a/7
23a/6, 23a/8, 23b/1, 23b/4, 23b/9,	[=2]

buryā

b. 24b/4, 4a/11

b.+da 24b/8

[=3]

buyr-

b.-asa 20b/7

b.-udılarkim 24a/12

[=2]

buyur-

b.-dılar 20b/1

b.-edi 16a/4, 16a/8

b.-sunlar 17b/11

[=4]

buzul-

b.-up 22a/9

[=1]

-c-

cāfī

c. 12b/4

[=1]

cāme

c.+lerini 24b/2

[=1]

cāme'

c.+i 25a/2

[=1]

cān

c. 9b/11

c.+ım 14a/1, 14a/1, 15b/9

c.+ımızı 12a/4

c.+ımni 11a/5

c.+ini 10b/10

c.+lari 24b/7

c.+larini 13b/12

c.+sin 18a/7

[=10]

cārübkeş

c. 17b/1, 18b/9, 19a/12, 22a/5,
23a/1

c.+likke 9a/11

[=6]

cāyız

c.+dur 11a/6

[=1]

cabduğ

c.+i 6b/6

[=1]

cabduğ

c.+ini 7a/7

[=1]

cay

c.+ğa 7b/4

c.+ığa 20a/5

[=2]

cehet

c.+idin 18a/13, 25a/10

[=2]

cemāl	c.+i 24b/7
c.+i 8a/8	[=1]
[=1]	cū
cemā'e	c. 4b/6
c. 15a/11, 3b/3	[=1]
[=2]	cüneid-i
cemā'et	c. 20b/13
c. 23b/3	[=1]
[=1]	cub
cemāzīyelevvel	c.+ini 11b/4
c.+nīṭ 25b/2	[=1]
[=1]	-ç-
cemi'	çāh
c. 19b/11, 21a/8, 23b/7	ç. 10a/9
[=3]	[=1]
ceṇ	çāk
c. 21b/2	ç. 24b/12, 24b/12
[=1]	[=2]
cenāb	çahārşenbe
c.+i 15a/3, 24a/2	ç. 25a/9
[=2]	[=1]
cesed	çāhārsu
c.+lerini 25a/2	ç.+ğa 21b/7
[=1]	[=1]
cevāb	çalma
c. 7a/11	ç. 17b/10
c.+i 4a/5	[=1]
[=2]	çanak
cisim	

ç.+ídin 16b/1, 15b/7	[=1]
[=2]	çoŋ
çarh	ç. 10b/11, 18b/8
ç. 1b/12	[=2]
[=1]	çoyun
çek-	ç. 18a/11
ç.-ip 12a/10	[=1]
ç.-tiki 9b/7	çū
[=2]	ç. 10a/9
çík-	[=1]
ç.-ar 10b/12, 14a/9	çūnan
ç.-ardılar 10a/3	ç. 11b/13, 24b/12
ç.-arípdur 14a/8	[=2]
ç.-ip 10b/10, 11b/9, 13b/10,	
14a/6,15b/4, 16a/3, 19a/3, 19b/3, 21a/8,	-d-
2a/1, 3b/7, 4b/1, 5b/2, 8b/3	dād
ç.-ín 5b/1	d. 16a/4
ç.-қан 10a/1	[=1]
ç.-қанда 6b/3	dārān
ç.-sa 15b/8, 16b/2	d. 10a/8
ç.-ti 11b/12, 9b/10, 9b/10, 18b/7,	[=1]
20a/4	dāver
ç.-tılar 11b/8, 14b/8, 23b/3,15a/10	d.+ġe 22a/6
[=32]	[=1]
çiz-	daġi
ç.-ip 22b/7	d. 2a/3
[=1]	[=1]
çizik	damag
ç.-i 22b/8	d.+laríġa 4b/10

[=1]	d.+ige 25a/11
daş	[=1]
d. 18b/8	deḥkân
[=1]	d.+lar 22b/11
de-	[=1]
d.-di 11a/2, 14b/7, 17b/12, 3a/11,	delil
3a/6, 4a/7, 5a/6, 6b/11, 6b/12	d. 7a/11
d.-dikim 10b/5, 16a/11, 16a/9,	[=1]
17b/12, 9a/6	der
d.-diler 10b/8, 16a/2, 20b/7, 3b/9,	d. 10a/9
9a/4	d.+beder 12b/13
d.-dilerkim 12a/2, 13b/13, 22b/3	d.+u 12a/9
d.-gen 6a/5	[=3]
d.-rsizler 22b/1	dereht
d.-p 10a/12, 11a/11, 11a/9, 12a/4,	d. 6a/7
13a/12, 13a/3, 13a/7, 13b/2, 14a/11,	[=1]
14a/3, 14b/1, 14b/11, 14b/13, 15a/8,	dergâzab
15b/10, 16a/1, 16b/4, 16b/9, 17a/7,	d. 9a/3
17b/5, 17b/9, 18a/4, 18b/2, 18b/4, 19a/2,	[=1]
20a/3, 21a/13, 21b/11, 22a/10, 22a/11,	dergâh
22b/4, 23b/6, 24a/3, 24b/2, 24b/7, 2a/11,	d.+i 12a/11
2a/9, 2b/2, 2b/6, 3a/1, 3b/13, 5a/13,	[=1]
6a/13, 6a/3, 7a/1, 7b/3, 7b/6, 8a/11,	derhâl
8b/13, 8b/4, 9a/10, 9a/13, 9a/7, 13a/11	d. 18a/6, 18a/7
[=78]	[=2]
defn	dermehel
d. 25a/4	d. 14b/7
[=1]	[=1]
defter	ders

d. 19a/12, 4a/2, 4b/1, 7b/1

[=1]

[=4]

dukān

deryā

d.+larini 2b/12

d. 13b/4, 13b/7

[=1]

d.+din 13b/5, 14a/9

dunyā

d.+ğa 11a/1

d.+da 17a/1

d.+nín 13a/10

d.+ğa 23a/11

[=6]

[=2]

deşt

durud

d. 17b/6

d. 11b/5

d.+i 6a/6

[=1]

[=2]

duşenbe

dev

d. 22b/11

d.+ge 15a/10

[=1]

[=1]

duvaz

dīde

d. 3a/7

d.+i 10a/10

[=1]

[=1]

du'ā

didār

d. 10a/5, 12a/5, 14a/13, 14b/1,

d.+i 8b/10

14b/12, 14b/2, 14b/3, 14b/4, 14b/5,

[=1]

14b/7, 16a/9, 22b/7, 24a/10, 24a/9,

diyar

24b/1, 24b/2, 25a/7, 2b/10

d.+ğa 3b/7

d. +ğa 11a/9

[=1]

d.+larini 10a/5

dürüst

d.+ni 13a/3, 14b/13, 10a/12

d. 17a/4

d.+yu 5a/7

[=1]

[=24]

düşvār

d. 17a/2

-e-‘e-

ecmai'ne	e.+niṅ 17a/6
e. 1b/4	[=1]
[=1]	elhemdulillāh
ecr	e. 14a/2
e.+imni 14a/2	e.+i 1b/3
[=1]	[=1]
eger	ellik
e. 14a/1	e. 21b/5
[=1]	[=1]
ehl	em
e.+i 18b/12, 9b/8	e.+ni 23b/10
[=2]	[=1]
ehl	emir
e. 24b/3	e. 21a/1, 21b/4
e.+i 14a/10	[=2]
[=1]	emma
eka	e. 10b/13, 22b/3, 4a/10, 4a/9, 9b/13
e. 19a/5	[=5]
[=1]	enā
ekābir	e.+i 23a/9
e. 16b/12	[=1]
[=1]	endişe
ekel-	e. 2a/12, 7b/4
e.-ip 5a/1, 9b/12	[=2]
[=2]	erte
eleyhi	e.+si 15b/11, 18a/1, 18b/3, 7b/12,
e. 24b/6	7b/9, 8b/2
[=1]	e.+sige 22b/5
elhemdu	[=7]

ertegen

e.+de 3a/11

[=1]

ervāh

e. 20b/6, 21a/8, 21b/3, 2a/11, 2b/5

e.+i 15b/3

[=6]

eşrāf

e.+lari 19a/5, 16b/12

[=2]

eşteha

e.+lari 4b/5

[=1]

eşli

e.+ge 18a/8

[=1]

esbāb

e.+i 4a/10

[=1]

esir

e. 12b/5, 20a/7, 21b/7

e. +ān 10a/9

[=4]

esrār

e. 21a/2

e.+din 9a/4

[=2]

eṭraf

e.+idin 19b/3

e.+ni 22a/7

[=2]

et-

e.-edurmen 22b/1

e.-ip 24b/12, 3a/13, 2b/12

e.-keymen 17b/9

e.-sek 17b/12, 17b/8, 22a/8

e.-tiler 18a/3, 19a/5

e.-türüp 18b/8

[=11]

evliyā

e.+lîk 25a/11

[=1]

evliyā'ullah

e.+larnîḡ 20b/4

[=1]

evsāf

e.+larini 1b/7

[=1]

ey

e. 10a/8, 11a/5, 12a/13, 12a/13,

12b/1, 12b/10, 12b/10, 12b/11, 12b/2,

12b/2, 12b/3, 12b/6, 12b/6, 12b/7,

13a/10, 13a/6, 14a/1, 14b/3, 15a/7,

15b/4, 16a/1, 16b/13, 18a/7, 18a/9,

18b/1, 22b/1, 23a/11, 23b/5, 2a/6, 2b/1,

3a/5, 3a/7, 3b/10, 3b/5, 4a/6, 5b/1, 5b/7,

5b/9, 6a/1, 6a/11, 6a/8, 6b/10, 7a/12,

8a/10, 8a/5, 8a/6, 8a/9, 8b/12, 8b/13,

8b/9, 9a/11, 9a/3, 9a/6

[=53]

eybar-

e.-di 16a/9

e.-makçi 21a/7

e.-ur 5a/10

[=3]

eyd-

e.-i 6a/8, 6b/10, 6b/11

e.-ikim 3b/10

e.-iler 13b/12, 16b/13, 21b/9, 2a/6

e.-ilerki 16a/1, 22a/10, 22a/8

e.-ilerkim 11a/5, 13a/13, 18a/9,
19a/1, 20b/4, 23b/10, 23b/5, 6a/11,

8b/12, 9a/8, 17b/3

[=22]

eyle-

e.-geysen 12b/6

e.-p 4b/8

[=2]

eyt-

e.-adur 15a/7

e.-iñler 14b/6

e.-ip 11b/5, 12a/2, 4b/7, 11b/1

e.-mağka 7b/1

e.-ti 5a/2, 16a/7, 3a/10

e.-tikim 2b/1, 10b/8, 8b/2, 8a/9

e.-tiler 13a/10, 13a/6, 15b/4, 22b/2,
24a/8, 3a/7, 7a/11, 21a/5

e.-tilerki 5b/9, 6a/1, 7b/2, 21a/4,

9a/11

e.-tilerkim 17b/7, 22b/1, 5b/11,

8a/6, 8b/13, 8b/9, 9a/3

[=34]

eyyühennās

e. 14b/5

[=1]

ezān

e. 3b/3

[=1]

ezbera

e.+i 3b/7

[=1]

ezdil

e.+i 23b/2

[=1]

ezīn

e. 10a/11

[=1]

‘ela

e. 1b/4

[=1]

‘erz

e. 20b/2, 16b/7

[=2]

‘ezim

e. 9b/10

[=1]

-f-

fāķir

f. 23a/4, 12b/4, 5b/9, 9a/9

[=4]

fāriġ

f. 23b/4, 25a/1

[=2]

fāṣ

f. 9a/9

[=1]

fātiha

f. 21a/13, 22a/7, 6b/13, 6b/9

[=4]

fāyiz

f. 21b/11

[=1]

fayda

f.+si 9a/8

[=1]

fedā

f. 11a/6, 12a/4, 14a/2

[=3]

felek

f.+ke 10a/3, 24a/5

[=2]

fermān

f. 13b/13

[=1]

feryād

f. 12b/1, 12b/7, 16a/1, 3a/2

f.+i 12b/8

f.+larini 24a/5

f.+res 12b/11, 12b/13, 12b/3, 12b/5,

12b/9, 13a/2

f.+u 10a/2, 11a/2

[=14]

ferzend

f. 2a/6, 2b/1, 4a/6

[=3]

feth

f.+i 21b/6

[=1]

fetvā

f. 15b/6, 16a/13

f.+da 16a/13

f.+ni 15b/6

[=4]

fevc

f. 14a/11, 14a/11

[=2]

feydā

f. 18a/5, 8b/8

[=2]

fiġān

f.+ini 10a/2

f.+lar 11a/2

[=2]

fıkr

f. 2a/12, 7b/4

[=2]

fırākat

f.+de 13a/2

[=1]

fırşat

f.+din 13a/8

[=1]

fişmān

f. 9a/5

[=1]

fuçuk

f. 4a/12, 4a/12

[=2]

fukrā

f. 23a/4

[=1]

ful

f. 6b/8

[=1]

-ğ-

ğāfil

ğ. 20a/10

[=1]

ğālip

ğ. 4b/6, 4b/9

[=2]

ğalat

ğ. 15b/6

[=1]

ğalaṭ

ğ. 16a/13

[=1]

ğam

ğ.+ga 9a/9

[=1]

ğammaz

ğ.+ni 9a/1

[=1]

ğarib

ğ. 22a/3, 2b/9

ğ. +bān 10a/9

[=3]

ğark

ğ. 9b/10

[=1]

ğayib

ğ. 13b/3, 15b/10, 18b/2, 2a/9, 2b/6,

6a/13, 8a/11

ğ.+din 23a/10, 2a/10

[=9]

ğazāb

ğ. 16a/5, 8b/8

[=2]

ğāzi

ğ. 13a/5, 20b/12, 20b/9, 21a/5,

21a/6, 5b/12, 5b/13, 6a/10, 8a/3, 8a/4,

8a/9, 8b/8

ğ.+niñ 7b/10

[=13]

ğem

ğ. 10a/11, 2a/7

ğ. + gin 13a/1

[=3]

ğimet

ğ. 20a/8

[=1]

ğubār

ğ.+ini 17b/4

[=1]

ğureba

ğ. 2b/9

[=1]

-g-

gāhī

g. 22a/2, 22a/2, 3b/12

[=3]

garibāne

g.+lerini 24b/12

[=1]

gedā

g.+ğa 17a/1

[=1]

gerd

g.+ü 17b/4

[=1]

gird-āb

g.+daki 10b/11, 11b/7

g.+din 10b/12, 11b/9, 12a/3, 14a/7

g.+ğa 10a/12, 10b/9, 11b/10, 14a/5

g.+i 10a/11

[=11]

girdāverle

g. 13a/5

[=1]

giryān

g. 12b/10

[=1]

gūşmāl

g. 4b/6

[=1]

günāh

g. 12b/8

g.+ta 9a/12

[=2]

güvāh

g.+im 12b/2

[=1]

gūyā

g. 10a/1, 10b/2, 11b/13

g.+ki 24a/6

[=4]

-h -

hādim

h.+i 5a/2, 5a/3

h.+leri 24b/3

[=3]

hān

h. 13a/5, 16a/3, 16a/4, 16a/7, 16a/9,
16b/11, 16b/7, 16b/9, 17b/11, 17b/13,
17b/2, 17b/5, 18b/10, 18b/4, 19a/13,
19a/2, 19b/11, 19b/4, 19b/6, 20a/11,
20a/13, 20a/4, 20a/6, 20a/8, 20b/12,
20b/12, 20b/8, 20b/9, 21a/5, 21a/9,
21b/1, 21b/12, 21b/6, 21b/8, 22a/1,
23a/1, 23b/8, 24a/9, 24b/9, 25a/6, 5b/12,
5b/13, 6a/10, 7b/10, 8a/2, 8a/4, 8a/9,
8b/8

h.+din 19a/1

h.+ğa 16a/7, 16b/6, 20a/13, 21a/11,
21a/3

h.+nín 19a/6, 19b/6

[=55]

hānkāh

h. 17b/12, 17b/8, 23a/1

h.+din 23a/5

h.+ğa 18b/8, 19a/10, 22a/11, 23b/3

h.+i 17a/11, 17a/13

h.+ni 18a/1

[=11]

hās

h. 11a/6

[=1]

hātír

h.+larığa 12a/8

[=1]

haber

h. 20a/1, 20a/13, 20a/2

h. +dār 14b/12

h.+ni 23b/7

[=5]

hahla-

h.-salar 7a/13

[=1]

hayli

h. 11a/10

[=1]

halās

h. 10a/6, 15b/10, 10b/8, 12a/3,
12a/3

h.+lîk 11a/7

[=6]

hāli

h. 9b/8

[=1]

halk

h. 13b/2, 15a/3, 22a/12, 7a/8

h.+i 15a/13, 22a/9, 22b/5

h.+nín 14a/7

h.+iğe 21b/11, 24a/4

[=10]	[=1]
hāmse	heyrela
h.+de 23b/13	h. 1b/2
[=1]	[=1]
haṭā	hízir
h. 9a/7	h. 20b/10, 21a/4
[=1]	[=2]
hatun	hízmet
h.+i 6b/11, 6b/7	h.+idin 1b/11
[=2]	[=1]
hayr	hicalet
h. 7b/3	h.+din 9a/5
h.+bād 15a/9	[=1]
[=2]	hişit
helāyík	h. 4a/12
h. 10b/6, 11b/13, 11b/9, 14b/10,	[=1]
16b/5, 22b/2, 23b/7, 24a/6	hizmet
h.+ka 15b/2	h. 22b/2, 9a/12
h.+lar 11b/2, 13b/9, 14a/11, 17a/10,	h.+ide 1b/10
24a/5, 25a/1	h.+leride 21b/10
h.+larga 24b/11	[=4]
h.+larnıñ 11b/11	hoca
h.+ni 13b/9, 14a/9	h. 10b/3, 11b/5, 13a/4, 13a/6, 13a/7,
[=19]	14b/11, 14b/13, 14b/3, 14b/5, 14b/6,
heṭā	14b/7, 15a/6, 15a/7, 15a/9, 17b/7, 18a/9,
h.+lık 8b/12	19b/2, 1b/1, 1b/6, 1b/9, 24b/10, 3a/7,
[=1]	5a/2, 5b/12, 5b/5, 5b/8, 6a/8, 6b/1,
hevaḥ	6b/11, 8b/11, 9a/1, 9a/7, 9b/3
h.+lık 16a/4	h.+m 5a/3

h.+ni 15a/13	h. 11a/13, 11a/7
[=35]	[=2]
ḥocaʿ	ḥudāy
h. 12a/6, 13b/13, 13b/8, 14b/9, 15b/11, 15b/4, 16a/11, 16a/5, 16b/8, 17a/10, 17a/8, 17b/2, 17b/4, 2a/10	h. 4b/7, 24a/1
[=14]	[=2]
ḥoş	ḥurūş
h. 11b/13, 22a/7	h. 10b/1, 8b/11
h.+hāl 23a/3, 2b/7, 10b/7	[=2]
h.+nūd 24a/3	
[=6]	-ḥ-h-
ḥūb	ḥātif
h. 15b/5, 17b/4, 2a/1, 8a/10	h.+idin 14b/2
[=4]	[=1]
ḥūne	ḥaci
h.+m 10a/11	h.+lar 14a/13, 15a/1, 15a/2
[=1]	[=3]
ḥudā	ḥaman
h. 12a/13, 12a/13, 12b/1, 12b/10, 12b/10, 12b/11, 12b/2, 12b/2, 12b/3, 13b/5, 2a/7	h. 10a/12, 13a/3, 23a/10, 16b/4
h.+din 14a/2	[=4]
h.+ğa 6a/2	ḥar-
h.+i 3b/1	h.-maṇ 13a/11
h.+lar 14a/1	[=1]
h.+nín 15a/8, 3a/9	ḥavā
[=17]	h. 10a/1, 22a/8
ḥudāvende	[=2]
	ḥelāk
	h. 11a/1
	[=1]
	ḥelāket

h.+din 10a/6	22a/1, 22b/10, 23a/11, 23a/3, 25a/7,
[=1]	25a/8, 9b/12
hem	h.+neki 15a/7
h. 10b/3, 11b/11, 12a/3, 14a/1,	[=17]
14b/12, 15a/2, 19a/13, 19b/4, 20a/11,	herdem
20a/3, 21a/2, 21b/11, 22b/4, 23b/8,	h. 12b/8
24b/2, 9a/4, 9a/4	[=1]
h.+şöhhbet 16b/11	herkaysi
[=18]	h. 15a/2
hemdāni	h.+ni 15b/1, 22b/13
h. 21a/1	h.+lari 15a/13
[=1]	[=4]
hemme	herkim
h. 10a/2, 10b/6, 12a/4, 13b/11,	h. 10b/13
14a/10, 14b/10, 15b/6, 23b/12, 25a/1,	[=1]
17b/13, 19a/2, h. 16b/5, 19b/7, 3a/12,	hiç
7a/4, 7a/8	h. 12a/8, 13b/5, 14a/10, 14a/3,
h.+leri 10a/4, 19a/7, 20a/9, 21a/3,	23a/5, 9a/8, 9b/13
21a/6, 24b/11	[=7]
h.+leriniñ 24a/8	hüner
h.+miz 13b/12, 17a/3	h.+ge 22b/13
h.+niñ 14a/9	[=1]
[=26]	hācet
hemme'	h. 12b/7
h. 15a/1	[=1]
[=1]	hāk
her	h. 25a/8
h. 12a/7, 13b/3, 15b/8, 16b/2,	[=1]
17b/11, 17b/6, 19b/13, 20a/1, 20a/7,	hāl

h. 11b/13	h. 6a/7
h.+îñíz 13a/11	[=1]
h.+ni 10a/13	hay
[=3]	h. 5a/9
hāva	[=1]
h.+i 7b/2	hayāt
[=1]	h. 25a/6
hafız	[=1]
h. 17b/9	hayli
[=1]	h. 17b/8
haķīr	[=1]
h. 12b/4	hayrān
[=1]	h. 12b/11, 13b/11, 2b/13, 6b/1, 6b/6
hal	h.+u 13a/1
h. 16b/10	[=6]
[=1]	Ḥazret
hamail	h. 15a/6
h. 6a/10	h.+i 10a/6, 11a/3, 11b/12, 11b/2,
[=1]	11b/3, 11b/4, 11b/5, 11b/6, 12a/5,
har-	13a/10, 13a/4, 13a/6, 13b/3, 13b/6,
h.-mañ 5b/7	14b/6, 15a/3, 17a/5, 18a/3, 18a/8, 19a/4,
[=1]	19a/7, 19b/1, 19b/1, 19b/5, 1b/1, 1b/6,
hasan	1b/9, 20b/10, 20b/10, 20b/10, 20b/11,
h.+i 20b/11	20b/11, 20b/12, 20b/13, 20b/13, 20b/2,
[=1]	20b/8, 20b/9, 21a/1, 21a/1, 21a/3, 21a/4,
hatta	21a/7, 21a/8, 21b/2, 21b/8, 22a/13,
h.+ki 23b/13	22a/2, 22b/12, 23a/6, 23b/1, 24a/12,
[=1]	24b/9, 2a/2, 2b/13, 3a/11, 3a/13, 3a/3,
havlu	3a/6, 3b/4, 3b/6, 4a/1, 4a/11, 4a/3, 4a/4,

4a/7, 4a/8, 4a/9, 5a/12, 5b/13, 5b/2,	[=1]
6a/13, 6a/9, 7a/3, 7b/13, 8a/11, 8a/13,	her
8a/4, 8a/5, 8a/8, 8b/1, 8b/13, 8b/4, 8b/5,	h. 22a/3, 2b/2, 4b/1, 6a/13, 7a/10,
8b/6, 8b/6, 8b/7, 9a/10, 9a/12, 9a/3,	7a/11, 7a/9
9b/12, 9b/5, 9b/6, 9b/9, 2b/6, 15a/6,	[=7]
24a/2, 2a/10	hereket
h.+leri 8a/6	h.+idin 10b/12, 11b/9
h.+lerige 13b/13	[=2]
h.+lerinin 21b/10	heşşe
[=102]	h. 4b/2
heķ	h.+de 4b/2, 4b/3, 4b/4
h. 12a/1	[=4]
h.+ide 12a/5, 2b/8	hey
[=3]	h. 12b/6
helāş	[=1]
h. 11b/10	heybet
[=1]	h. 9b/5
heli	[=1]
h. 3a/8	hiç
[=1]	h. 2b/12, 3a/3, 3a/4, 3a/9, 3b/8,
hem	3b/8, 4a/9, 4b/5, 4b/6, 5b/9, 6a/7
h. 21a/10, 22b/2, 24a/1, 24a/3, 2a/3,	[=11]
2a/9, 2b/5, 5a/6, 8a/10, 8b/5, 9b/8	hicriye
[=11]	h. 25b/1, 25b/2
hemd	[=2]
h.+u 11b/1	hidāyet
[=1]	h.+lerige 24a/9
hemel	[=1]
h.+niņ 25b/3	hindistān

h.+ğa 15a/10

[=1]

hindustān

h. 9a/13

[=1]

hücre

h. 3b/12, 4a/10, 4a/8

h.+din 6b/3

h.+ğe 24b/4, 4a/13, 6b/3

h.+leri 7a/2

h.+lerige 4b/11

h.+ni 4a/9, 5a/5

[=11]

hüner

h. 22b/13

[=1]

huccāc

h. 14b/7

[=1]

hurmuz

h.+din 18a/9

h.+i 18b/2

[=2]

-ī-í-i-‘i-

īmā

i. 1b/4

[=1]

ísíg

i. 21b/2

[=1]

i-²⁰²

i.-di 17b/8, 19b/10, 19b/12, 19b/12,

19b/13, 1b/9, 20a/1, 2a/13, 2b/2, 5b/1,

17b/10, 5a/3

i.-diler 11b/7

i.-mes 3a/7

i.-ken 14a/10, 14b/6, 15a/11,

16a/13, 16a/13, 17b/7, 22a/8, 3a/1, 8a/4,

9b/6, 18a/4, 18b/1, 7b/6, 8b/13, 8b/3

[=28]

ibrik

i. 4a/12

[=1]

iç

i.+i 22b/9

[=1]

iç-

i.-mes 4b/5

[=1]

ige

i.+si 15b/13, 9a/2

[=2]

iger-

i.-up 1b/12

[=1]

igiz

²⁰² ir-

i. 11a/12	imām
[=1]	i. 3b/10, 3b/5
ihāṭa	[=2]
i. 22b/4	imdi
[=1]	i. 17b/3, 21b/9, 9a/8
ihram	[=3]
i. 14b/1, 14b/9	innā
[=2]	n. 24b/6, 24b/6
ikevlen	[=2]
i. 16b/10, 6a/13	ir-
[=2]	i.-di 10b/5, 12a/3, 13b/5, 14a/12,
ikki	15b/13, 16a/3, 19b/10, 19b/6, 19b/7,
i. 19a/13, 19a/4, 5b/2, 11b/1	19b/8, 1b/11, 1b/13, 23a/6, 23a/8, 23a/9,
i.+nci 4b/3	25a/10, 25a/6, 25a/7, 3a/4, 3a/4, 4a/2,
[=6]	4b/13, 5a/10, 5a/11, 6a/5, 6a/6, 6a/7,
ikrām	6a/8, 6b/4, 6b/7, 7a/2, 7b/6, 7b/7, 8a/10,
i. 16a/9	8b/2, 8b/7, 9a/5, 9b/13, 9b/8, 9b/9,
[=1]	19b/8
ilāh	i.-diki 4a/10
i.+i 22b/4, 25a/11, 5b/5	i.-diler 22a/5, 23a/5, 2a/4, 2a/5,
i.+iḡa 12a/11, 12a/9	4b/1, 4b/1, 4b/11, 4b/3, 4b/3, 4b/4, 4b/5,
i.+im 12b/2	8b/1
[=6]	i.-dim 15b/6, 15b/6, 18a/10
ilik	i.-dimki 10b/9
i.+ide 12b/5	i.-duk 10a/6, 12a/4
[=1]	i.-mes 11a/8
ilticā	i.-se 8a/11
i. 12a/11, 8b/13, 9b/13	[=62]
[=3]	irādet

i. 17a/1	i.+ning 10b/13
[=1]	[=9]
iş	islām
i. 20b/4, 8b/3	i. 19b/12
i.+da 23b/12	[=1]
i.+iņ 2a/8	iste-
i.+қа 4a/6	i.-p 4a/11, 7b/5, 8a/7
i.+ler 24a/1	i.-señiz 6a/11, 6a/12
i.+lerni 17a/9	[=5]
[=7]	istıǵfār
işaret	i. 17a/7, 24a/11, 24a/13, 24a/8
i. 7a/3	[=4]
[=1]	istıǵbal
işek	i. 14a/12
i. 7a/6	[=1]
[=1]	iṭāʿat
işik	i. 25a/5
i. 5a/11	[=1]
i.+ide 4a/2	itek
i.+ini 3a/13, 3b/3	i.+ide 13b/1
i.+leriniņ 6b/4	[=1]
[=5]	ittifāk
işit-	i. 21a/7
i.-ip 10b/6, 10b/9, 13b/6, 19a/6,	[=1]
23b/1, 23b/7, 8b/11	iʿtikād
[=7]	i. 17a/4
iskender	[=1]
i. 11b/12, 11b/2, 12a/6, 14a/8	ʿibādet
i.+ge 10b/10, 11a/13, 13b/10, 14a/6	i. 4b/3, 3b/2

[=2]	kaç-
‘ilāc	ķ.-íp 20a/12
i. 10b/7	ķ.-ípdur 21b/6
i.+i 10b/12	ķ.-ti 20a/5
[=2]	[=3]
‘ilik	ķadir
i. 5b/6	ķ. 20b/9
[=1]	[=1]
‘ilm	ķadirhān
i. 23a/4, 3b/7, 4b/8	ķ. 21a/6
i.+durmen 3a/8	[=1]
i.+niñ 4b/4	ķafile
i.+u 2b/4	ķ. 15a/9, 9b/11, 9b/4
[=6]	ķ.+din 9b/10
‘imaret	ķ.+ge 9b/4
i. 6a/7	ķ.+niñ 10b/2
[=1]	[=6]
‘işret	ķaķ-
i. 20a/9	ķ.-sa 10b/11
[=1]	[=1]
‘ināyet	ķal-
i. 22b/3	ķ.-di 11b/13, 1b/9
[=1]	ķ.-dílar 12a/7, 24b/9
	ķ.-dím 3b/7
	ķ.-ğan 13b/10, 14a/7, 18b/11,
	21b/10, 7a/7, 7b/3
-ķ-	ķ.-íp 13b/11, 14a/8, 6b/4
ķādīm	ķ.-madi 2b/13, 4b/12
ķ. 12b/6, 16a/12	ķ.-mas 23a/12
[=2]	

[=11]	[=1]
qalğan	qarīb
q. 13b/10, 14a/7, 18b/11, 21b/10, 7a/7, 7b/3	q. 25a/10
[=6]	[=1]
qalu	qaş
q. 24b/6	q.+larıǵa 21b/9
[=1]	[=1]
qameriye	qaşǵar
q. 25b/2	q.+da 19b/5
[=1]	[=1]
qanāʿat	qaşqa
q.+ni 4b/7	q. 5b/3
[=1]	[=1]
qara	qaşaba
q. 5b/3, 5b/4	q.+çe 17b/8, 22a/8, 22b/1
q.+sini 19b/8	[=3]
[=3]	qatar
qarani	q.+lîk 19b/9
q. 20b/11	[=1]
[=1]	qatîq
qaratekin	q. 15b/1
q.+de 19b/7	[=1]
[=1]	qayan
qargelîq	q. 2b/13, 7a/12, 8b/3
q. 17b/5	[=3]
[=1]	qaydaǵ
qari	q.+ki 20b/7
q. 10b/5	[=1]
	qaydın

ķ. 16a/10, 5b/10, 3b/5

[=3]

ķaysí

ķ. 7a/13, 7b/5

ķ.+lari 9b/12

ķ.+larini 5b/9

[=4]

ķayt-

ķ.-mañlar 23b/10

[=1]

ķazā

ķ.+i 12a/9

[=1]

ķazāra

ķ. 15b/6, 20a/2, 2a/1, 5a/10

[=4]

ķazī

ķ.+líķ 19b/9

[=1]

ķazan

ķ. 18b/8

[=1]

ķebre'

ķ. 15a/5

[=1]

ķedem

ķ.+lerini 8a/7

[=1]

ķeder

ķ. 17a/3

[=1]

ķelender

ķ. 9b/6

[=1]

ķetli'am

ķ. 21b/4

[=1]

ķeyum

ķ. 24a/6

[=1]

ķíčķír-

ķ.-dílar 7a/2

[=1]

ķíl-

ķ. 12b/7, 18a/7

ķ.-a 20a/5, 20a/5, 22a/6, 22a/6

ķ.-adur 7b/7

ķ.-ali 17a/1, 20b/7, 7a/1

ķ.-aşıp 15a/9, 24b/4

ķ.-ay 18a/4, 24b/2, 11a/6

ķ.-di 16a/1, 16a/4, 16a/5, 16b/7,

16b/8, 18b/6, 25a/8, 5a/8, 24b/7

ķ.-dílar 13b/12, 15a/13, 15a/2,

15a/6, 16b/10, 17a/12, 17b/2, 17b/3,

18a/1, 18a/4, 18b/9, 19b/5, 20a/10,

20a/11, 20b/3, 21b/5, 22a/1, 22a/13,

22b/12, 23a/1, 23b/4, 24a/5, 24a/9,

24b/3, 25a/4, 25a/5, 4a/8, 4b/9, 7a/3,

7b/5, 8a/12, 9b/4

қ.-дiлarki 9b/5

қ.-дiлarkim 14b/1, 20b/3, 3a/2

қ.-dikim 14b/5

қ.-dilar 11b/2, 11b/4, 14a/13, 15a/2,
19a/11, 5b/6

қ.-diŋ 9a/4, 9a/4

қ.-ġali 6b/6

қ.-ġan 23a/2, 25b/5

қ.-ġandin 5a/7

қ.-ġay 12a/4

қ.-ġaylar 4a/10

қ.-ġaymen 14a/2

қ.-ġaysen 25a/12, 2b/2

қ.-ġaysiz 15a/7

қ.-ġil 21a/13

қ.-iŋ 3b/11

қ.-iŋlar 23b/12, 23b/13

қ.-iŋlar 13a/3

қ.-ip 10b/1, 10b/10, 10b/7, 12a/5,
12b/8, 14a/10, 14a/12, 14b/11, 15a/1,
15b/2, 15b/4, 16b/13, 17a/8, 17a/9,
17b/1, 18a/10, 18a/9, 18b/9, 19a/10,
19a/11, 19a/12, 19a/2, 19b/9, 20a/7,
21a/10, 22a/2, 22a/5, 22b/4, 22b/7,
23a/1, 23a/13, 23a/13, 23b/3, 23b/7,
24a/10, 24a/4, 24a/8, 25a/10, 25a/12,
25a/8, 2a/12, 2a/13, 2a/6, 2b/10, 2b/9,
3b/12, 3b/2, 4a/1, 4a/4, 4a/8, 4b/2, 5a/11,

5a/5, 6b/2, 7a/8, 7b/4, 8a/5, 8b/12, 9a/11,
9b/1, 9b/12, 19b/1

қ.-ipdurmen 12b/8, 15b/7, 9a/7

қ.-iŋlari 10a/12

қ.-maġaysen 2b/4, 9a/9

қ.-maġçi 17a/11

қ.-maŋlar 23b/13

қ.-mas 1b/11

қ.-muġunçe 14b/4, 8b/10, 9a/13

қ.-salar 10a/5

қ.-saŋiz 15b/10

қ.-sun 14b/7, 24b/1

қ.-ur 4b/3, 4b/3, 4b/4, 8b/3, 9b/13

қ.-urlarkim 1b/5

қ.-urmiz 22b/3

[=169]

қiлиç

қ. 21a/10

[=1]

қir

қ.+lîķ 22b/8

[=1]

қirā'et

қ. +de 23a/9

[=1]

қirġiz

қ.+din 19b/9

қ.+ġa 20b/3

қ.+lar 19b/12, 19b/7, 20a/10, 20a/2,

20a/5	qomar-
q.+larni 21b/1, 21b/4	q.-ip 16b/6
q.+larniŋ 20a/5, 20a/6, 21a/12	[=1]
q.+ni 21b/7	qon-
q.+niŋ 19b/10, 20a/8	q.-di 15b/2
[=15]	q.-dilar 3b/1, 7b/12
qırk	q.-dum 16a/12, 3b/9
q. 10b/2, 13a/13, 13b/3, 13b/4	q.-up 19a/4, 25a/9, 2a/13, 7b/9
[=4]	[=9]
qısım	qop-
q. 7a/10	q.-ardi 11a/3
[=1]	q.-uŋ 3a/5
qıyāmet	q.-up 11a/5, 24a/10, 24b/4, 5a/5
q. 10b/3, 17a/4, 24a/6	[=6]
q.+de 17a/2	qorq-
[=4]	q.-maŋ 13a/6
qız	[=1]
q.+ini 20a/8	qorsaq
[=1]	q.+lari 6b/5
qol	[=1]
q. 11a/11, 11a/9, 16b/9, 17a/1,	qoy-
17a/8	q.-di 22b/9, 6b/9
q.+i 16a/6	q.-dilar 16b/8, 18a/11, 18b/9,
q.+iŋizni 13a/7	21a/12, 5a/1
q.+larıǵa 11b/4	q.-ǵan 24b/8
q.+laridin 13a/8	q.-uŋ 13b/2
q.+larini 10a/7	q.-uŋlar 23b/11
q.+uŋni 6a/2	q.-up 20b/2, 22a/5, 24b/5, 9a/6,
[=11]	9b/13

[=15]

ķoyun

ķ.+laridin 13a/12, 6a/10

[=2]

ķozğal-

ķ.-íp 11b/8, 10b/11

[=2]

ķuddus

ķ. 21a/2

[=1]

ķudretül

ķ. 1b/6

[=1]

ķul

ķ. 22b/12

ķ.+uñdurmen 12b/4, 12b/4

[=3]

ķumār

ķ.+baz 22a/9

[=1]

ķur'ān

ķ. 23a/8, 23b/4, 24b/8, 25a/9, 9b/8,

4b/4

[=6]

ķuvvet

ķ. 4b/10

ķ.+lik 19b/12

[=2]

-k-

kāfir

k.+ni 18a/11

k.+niñ 18b/6

[=2]

kāinat

k.+ğa 11b/5

[=1]

kār

k. 23a/2

[=1]

kārvān

k. 13a/13, 14a/10, 14a/4

[=3]

kāsib

k.+ler 22b/11

[=1]

kabuğ

k.+i 6b/4

[=1]

kalān

k. 2a/5

k.+ki 2b/1

[=2]

kaşğar

k. 7b/6, 7b/7

k.+ğa 20a/12, 7b/8

k.+nín 19a/5

[=5]

kaşkar	k.-diler 11b/6, 15b/1, 20a/12,
k.+ğa 6a/12	20a/13, 21b/12, 21b/7, 22a/6, 22b/7,
[=1]	24b/10, 2b/11, 7b/8, 8a/3, 8b/13, 9b/2,
kaşki	9b/3
k. 10b/7	k.-dim 16a/11, 3a/8, 3b/8, 8a/7
[=1]	k.-diñ 9a/1
kebir	k.-diñiz 15b/5, 4a/6, 8a/10
k. 21a/1	k.-edur 13a/6
[=1]	k.-ey 19a/2
kebüter	k.-geli 20a/3
k. 24a/6	k.-gen 19a/9
[=1]	k.-geysiz 3b/13
keç	k.-günçe 13a/13, 17b/5
k. 14b/2, 2b/11, 3a/8, 3b/9, 7b/9	k.-ip 11a/9, 13b/7, 14a/12, 14a/9,
[=5]	14b/3, 14b/7, 15a/1, 15a/10, 15b/13,
keçe	15b/4, 16a/12, 16a/5, 16a/7, 16a/8,
k. 14b/7, 15b/2, 16b/10, 18a/4,	16b/6, 16b/7, 17a/12, 17b/9, 18a/10,
20a/10, 23a/8, 4a/13, 4b/11, 4b/12,	18a/8, 18b/13, 19a/7, 19b/1, 19b/13,
8a/12, 8b/3, 9b/7	20a/6, 22a/11, 22a/12, 22a/13, 22b/11,
k.+ki 18b/5	25a/7, 25a/9, 3a/5, 3b/3, 4b/6, 5a/5,
k.+ni 4b/2	6b/9, 7b/4, 8a/13, 8b/8, 9a/10, 9b/4,
k.+si 20b/8, 25a/9, 8a/2	12a/11, 3b/2, 6b/2
[=17]	k.-ipdur 13b/7, 14a/5, 16a/10,
kel-	23a/11, 23b/3
k.-di 13a/4, 22b/8, 23a/9, 25a/1,	k.-se 23a/3, 4b/10, 4b/6, 4b/9
5a/12	k.-seler 6b/3
k.-diki 14b/12, 5b/1	k.-türüp 12a/11
k.-dikim 13a/9, 13b/5, 14b/2,	k.-üpdurlarkim 1b/8
23a/11, 24b/6	k.-ur 22b/4, 8b/2

k.-urlar 5b/10	kenār
k.-ursiz 3b/6	k.+esige 13b/7
[=102]	k.+ge 11b/11
kem	[=2]
k. 23a/5	kenizek
[=1]	k. 4b/13, 5a/2, 5a/7
kemā	k.+ke 5a/6
k. 25a/8	[=4]
[=1]	kent
kemāl	k. 15a/12, 17b/6, 22a/9, 22b/5
k. 2a/1	k.+de 15a/11
[=1]	k.+din 15b/11
kime	k.+ler 19b/3, 22b/10
k. 10a/1, 10a/12, 10b/12, 10b/9,	k.+lerni 19b/4
11a/1, 11a/9, 11b/9, 13b/7, 13b/9, 14a/6,	[=9]
14a/8, 9b/8	kerāmet
k.+deki 11a/3, 14a/9	k.+leridin 19b/2
k.+dekiler 11b/6	k.+lerini 7a/9
k.+ge 9b/3, 9b/4	[=2]
k.+ler 9b/10	kereg
k.+ni 14a/6, 9b/11	k.+iḡni 3a/10
[=20]	[=1]
kempīr	kerim
k. 16a/2	k. 12b/6
[=1]	k.+e 24b/6
keḡrū-	[=2]
k. 23b/6	kes-
k.-p 7a/4	k.-ip 21a/12
[=2]	[=1]

ket-

k.-edur 8b/3, 22a/10, 3a/6

k.-i 2a/4

k.-ip 10a/2

k.-ipdur 16b/1

k.-ti 3a/13

k.-tiler 12a/6, 22b/5, 4a/1, 8a/7

[=11]

ketmen

k. 15b/12

[=1]

kette

k. 17b/13

[=1]

keyafet

k.+i 18a/5

[=1]

keyin

k. 12a/11, 13a/9, 17a/11, 17a/13,

23b/9, 24a/11, 24a/12, 2b/10, 5a/7, 7a/5

[=10]

kiçik

k. 17b/13, 19a/7, 24b/11, 3b/7

[=4]

kim

k. 24a/11, 5b/10

k.+din 24a/11

k.+niñ 4a/6, 5a/2, 6b/10

[=6]

kir-

k.-diler 20b/9

k.-dim 3a/10

k.-er 4b/11

k.-güdek 9b/3

k.-ip 1b/13, 21b/9, 24b/10, 24b/4,
2a/5, 6b/3

k.-ipdur 5a/13

[=11]

kişi

k. 10b/5, 10b/9, 11a/8, 20a/12,
20a/7, 21b/5, 2b/12, 5a/13, 5b/12, 9b/2

k.+ge 9a/9

k.+ni 20a/11, 21b/5, 3b/8, 6a/12

k.+niñ 11a/8, 9b/13

[=17]

kitāb

k.+i 4b/2, 5a/10

k.+idin 7a/9

[=3]

köhne

k. 4a/11

k.+sal 10b/5

[=2]

köl

k.+de 21b/2

[=1]

köñl

k.+ide 8b/2

[=1]	k.-i 7b/13
köñül	k.-ti 18b/4, 22b/5
k. 23b/11	[=4]
k.+leri 7b/6	körünüş
[=2]	k. 22a/13
köp	[=1]
k. 11a/8	köter-
[=1]	k.-ip 10a/7, 11a/9, 14b/8, 5a/12
kör-	[=4]
k.-dikim 11a/3, 13b/7, 22a/11, 8b/5	köz
k.-diler 11a/13, 11b/3, 13a/10,	k. 6a/4
16b/5	k.+iñizni 13a/7
k.-dilerki 22a/7, 3b/4, 5b/2	k.+iniñ 16b/1
k.-dilerkim 10a/1, 11a/10, 13a/4,	k.+lerige 12a/9
13b/9, 15a/11, 17b/6, 18a/4, 20b/10,	k.+lerini 11a/11, 11a/12, 13a/9
8a/3, 9b/2	k.+ümdin 15b/9
k.-eşeli 16b/8	k.+ümniñ 15b/7
k.-mediler 12a/8	k.+üñni 13a/9, 6a/2, 6a/9
k.-mes 19b/8	[=12]
k.-se 18a/1	kohi
k.-üp 10a/13, 10a/2, 13b/8, 15a/13,	k. 14a/12, 14b/8
24b/10, 2a/10, 4a/5, 9b/5	[=2]
k.-üştuğ 14a/3	korla-
[=34]	k.-ñlar 18b/3
körgeñ	k.-p 18b/6
k. 2b/7, 8a/3	k.-ydep 15b/12
[=2]	k.-ydur 16a/11, 18b/5
körset-	k.-ydurmen 16b/3
k.-ey 10b/6	k.-ysizler 16a/1

[=7]	k.+lük 19a/3, 6a/6, 6a/7
koy	[=46]
k.+uñda 12b/12	küncüt
[=1]	k. 15a/10
kübri	[=1]
k. 20b/13	kündüz
[=1]	k. 16b/11, 4b/12, 9b/7
küç	[=3]
k.+i 19b/10, 6b/10	küşāyiş
[=2]	k. 2a/8
küf	[=1]
k. 18a/12, 18b/7	kuçe
[=2]	k.+de 2b/12
küllü	[=1]
k. 23a/9	
[=1]	
kün	-l-
k. 10b/2, 12a/7, 13a/13, 13b/4,	lā-mekān
14b/2, 15a/11, 18b/10, 20a/9, 21b/2,	l.+ğa 24b/7
22a/1, 2a/4, 2b/11, 3a/8, 3b/9, 5a/10,	[=1]
6b/1, 7b/9, 8a/1, 9b/9	lārahm
k.+de 15a/4, 20a/4, 2b/11, 5a/9,	l. 2b/3
5a/9, 9b/1	[=1]
k.+din 17a/11, 17a/13	lāzīm
k.+ğiçe 13b/3, 21b/3	l. 17a/2, 17a/9
k.+i 12b/9, 13b/10, 14a/12, 17a/4,	l.+lîklarını 19b/13, 20a/2
18a/2, 18a/3, 22b/11, 25a/4, 25a/7,	[=4]
25b/3, 4b/1, 6b/3	leb
k.+lerde 19b/11, 19b/5	l.+ide 13b/4
	l.+ige 11a/1, 11a/9

[=3]	m.+i 25b/2
lehed	[=1]
l. 16b/4	mātem
[=1]	m. 24b/12
lerze	[=1]
l.+ge 24b/13	mahmud
[=1]	m. 18b/2
leşker	[=1]
l. 17b/13, 20a/6, 20b/1	mahşer
l.+leri 21b/1	m. 12b/9
[=4]	[=1]
leziz	mahv
l. 5a/9	m. 9a/13
[=1]	[=1]
lillāh	maḵdūr
l. 24b/6	m.+lari 4b/12
[=1]	[=1]
livāʿ	maḵşūd
l. 17a/6	m. 12a/13
[=1]	[=1]
loḵma	maḵūle
l. 4b/12	m.+ni 8b/11
[=1]	[=1]
-m-	mal
mādāmiki	m. 12a/4, 13b/12, 14a/10, 20a/7
m. 25a/6	[=4]
[=1]	maḵ ²⁰³
māh	m.+a 12b/1, 12b/11, 12b/13, 12b/3,

²⁰³ men

12b/5, 12b/7, 12b/9, 13a/2, 13a/7, 2a/10,
3a/11, 7b/2, 8a/6, 9a/4

[=14]

mañ-

m.-íp 12a/6

[=1]

mara-

m.-p 8b/4, 8b/6

[=2]

matem

m.+din 25a/1

[=1]

ma'būd

m. 12a/13

[=1]

ma'rūf

m.+ga 23b/10

[=1]

ma'şum

m. 10a/10

[=1]

mazlūm

m. 10a/10, 15b/13, 16a/3

m.+nín 16a/10

[=4]

meclis

m. 18b/11

[=1]

meded

m.+i 12a/2, 20b/5, 21b/4

m.+in̄de 2a/9

[=4]

mededkār

m.+ín 2b/5

m.+líki 2a/11

[=2]

medine' munevvere

m.+ge 15a/5

[=1]

medrese

m. 20a/1

m.+de 4b/8

m.+deki 7a/1, 7a/7

m.+ge 4a/3, 5a/13

m.+ni 7a/13

m.+sige 3b/10

[=8]

megrip

m. 8b/9

[=1]

mehbūd

m. 12b/1

[=1]

mehel

m.+de 14a/9

m.+dur 17a/3

[=2]

meḵsed

m.+umni 7b/3	m.+lerige 21b/13
m.+uᅅga 2a/8	m.+u 6b/1
[=2]	[=7]
mekkār	merāhil
m. 9a/3	m.+leri 9b/1
[=1]	m.+lerini 6b/2
mekke	[=2]
m. 14a/12, 14b/1, 14b/10, 14b/4,	merd
14b/9	m. 10b/8, 2a/5, 2b/1
m.+din 16a/11	[=3]
m.+i 14a/4	meretebe
m.+ni 15a/2	m. 19a/13, 21a/11
[=8]	[=2]
mektep	merᅅ
m.+ke 1b/11	m. 24b/7
[=1]	[=1]
men	meridān
m. 10b/5, 10b/8, 18a/3, 18a/9,	m.+ᅅa 19a/10
20b/5, 21a/4, 24a/3, 24b/2, 3a/7, 5a/2,	[=1]
5b/11	merᅅad
m.+din 24a/12, 8b/12	m.+leride 19a/8, 8a/13
m.+i 15b/10, 6a/11	m.+lerige 25a/7, 8b/5
m.+iᅅ 15b/13	m.+lerini 7b/10
[=16]	[=5]
menzil	meᅅāyiᅅ
m. 18a/10, 9b/1	m.+lar 21a/8
m.+de 20a/9	m.+larᅅa 20b/6, 21b/3
m.+imiz 8a/11	m.+larnıᅅ 21b/4, 2a/11
m.+leride 25a/3	[=5]

meşakḳat	[=1]		
m. 2b/3		mes'ele	
m.+lar 13a/12, 5b/8		m. 7a/9	
[=3]		[=1]	
meşgūl		mes'ud	
m. 10b/4, 19a/10, 24b/5, 7b/1		m. 5a/3, 6b/11	
[=4]		[=2]	
meşhed		mevcūd	
m.+ke 19a/4, 20b/2, 7b/12		m. 17a/3	
m.+ni 7b/11		[=1]	
m.+niḡ 19b/3		mevḳūf	
[=5]		m. 14b/6	
meşrīḳ		m.+dur 14b/3	
m. 8b/9		[=2]	
[=1]		mevzi'	
meşlehet		m.+ge 17b/6	
m. 10b/6, 16b/13, 20b/3		[=1]	
[=3]		meylān	
mesākīn		m. 7b/7	
m. 1b/6		[=1]	
[=1]		mezār	
mescid		m.+ğa 22a/6	
m. 19a/11, 20a/1		m.+íğa 21a/9, 2a/12, 9a/11, 9a/12	
m.+de 3a/13, 3b/9		m.+laríğa 20b/9	
m.+ke 3a/4		[=6]	
m.+niḡ 3a/12, 3a/6, 3b/2		mezārāt	
[=8]		m.+lar 22a/5	
meşel		[=1]	
m.+lik 24a/7		mīl	

m.+i 10b/10, 10b/13, 11a/13,	[=1]
11b/12, 11b/2, 12a/6, 13b/10, 14a/6,	mişar
14a/8	m. 21b/13, 25a/3
[=9]	[=2]
mihnet	miskīn
m. 13a/11, 2b/3, 5b/8, 9b/6	m. 13a/1
[=4]	m.+lerge 2b/9
miḳdār	[=2]
m. 14b/1, 20a/7, 22b/9, 5b/8	mölçer
[=4]	m. 22b/5
milādiye	[=1]
m. 25b/1	molla
[=1]	m. 18b/2, 23a/11, 25b/4, 5b/1, 5b/7,
miñ	6a/1, 6a/11, 8a/10, 8a/9
m. 14a/1, 14a/7, 25a/5, 9b/2	[=9]
[=4]	mu ²⁰⁴
min-	m.+ni 10a/2, 10b/6, 11a/2, 13b/6,
m.-dürdiler 13a/8	13b/8
m.-geştürüp 6a/3	m.+nín 2a/4
m.-ipdur 5b/4,5b/4	[=6]
[=4]	mübada
minnet	m. 10b/9
m.+dār 22b/2	[=1]
[=1]	mübarek
mirseid	m. 15a/1, 8a/7
m. 21a/1	[=2]
[=1]	mücāhedeni
mirzā	m. 2b/4
m. 3b/10	

²⁰⁴ bu

[=1]	m.+lerinler 24a/13
mücāvir	[=1]
m. 3a/2	müştaḳ
[=1]	m.+durmen 8a/8
müddet	[=1]
m.+i 10b/1, 4b/8	müsāfir
[=2]	m. 3a/10, 3a/2, 3b/4
müjdeʿdel	m.+durmen 3b/8
m. 23b/1	[=4]
[=1]	müslümān
mükāfat	m.+lar 10a/13, 11a/2, 11a/5, 22b/1
m.+ığa 15b/7	m.+larnıñ 11a/3
[=1]	[=5]
münācāt	müstecāb
m.+ni 10a/7, 12a/12	m. 14b/13, 14b/2, 14b/4, 9b/13
[=2]	[=4]
münāzara	müstehaḳ
m. 7a/10	m.+larni 23a/4
[=1]	[=1]
münker	müteberrik
m.+din 23b/11	m.+lerige 15a/4
[=1]	[=1]
mürīd	mütehayyir
m. 17a/4, 18b/13, 19a/6, 19a/7,	m. 10b/3
24b/3	[=1]
m.+lîḳ 25a/8	müteveccih
m.+niñ 17a/9	m. 15b/3, 20b/6, 21b/3, 22a/4, 8a/1
[=7]	[=5]
müşkül	müʿezin

m. 3a/10, 3a/12, 3a/5, 3b/2

m.+ge 3a/12

[=5]

müyesser

m. 8b/10

[=1]

muḥliş

m.+leri 24b/3

[=1]

muhāzır

m. 15b/1, 5a/9

m.+ni 5a/5, 6b/13

[=4]

muhammed

m. 13a/11, 13a/6, 14b/3, 14b/5,
14b/6, 14b/8, 15a/6, 15a/7, 15b/5, 17a/5,
18a/9, 19b/2, 1b/1, 1b/4, 1b/6, 23a/11,
24a/13, 24b/9, 25a/4, 5b/1, 5b/7, 6a/1,
6a/11, 6a/8, 8a/10, 8a/5, 8a/9, 8b/9, 9a/1

[=29]

mukayyed

m. 22b/6

[=1]

mukerreme

m.+ge 14a/4

[=1]

munçe

m. 13a/11, 15a/3, 20a/12, 7a/12

[=4]

munde

m. 15b/5, 8a/5

[=2]

mundin

m. 8b/7

[=1]

muşhaf

m.+ni 24b/5

[=1]

muştafa

m. 17a/5

[=1]

mutālaʿa

m. 4b/2, 5a/10

[=2]

muttekin

m. 1b/3

[=1]

-n-

nā-çār

n. 12a/8, 3a/4, 3b/9

[=3]

nā-gāh

n. 10a/1, 20a/10, 2a/13, 4b/11, 8b/7,
9b/9

[=6]

nāk

n. 12a/9

[=1]	ne
nāle	n. 13a/11, 15b/9, 16a/11, 17a/2,
n.+i 24a/5, 3b/1	17b/11, 18a/7, 18b/5, 19b/13, 20a/7,
n.+sige 24b/13	22b/1, 22b/9, 3b/6, 4a/6, 5a/13, 5b/8,
n.+u 10a/8, 10b/1, 10b/2, 14b/11,	8b/3
8b/11, 9b/11	[=16]
[=9]	neçe
nām	n. 11b/10, 14a/7, 15a/11, 17a/11,
n.+im 12b/9	17a/13, 17a/8, 20a/4, 2a/4, 6b/1, 7a/11,
[=1]	7a/11, 8a/12
nān	[=12]
n. 15b/1, 5a/1, 6a/10	neçend
n.+i 13a/12	n. 17b/9, 2b/11, 9b/1
[=4]	n.+e 19b/3, 20a/9, 22a/12, 22b/12
namāz	[=7]
n. 15a/11, 15a/12, 23b/2, 23b/3,	necāt
3b/4, 7b/7, 9b/7	n. 24a/1
n. +ğa 10b/4	[=1]
n.+larini 25a/3	necmeddin
n.+ni 22a/1, 11b/1	n. 20b/13
[=11]	[=1]
naşıhat	neda
n. 24a/4	n. 14b/5
n.+ke 23b/9	[=1]
n.+lar 17a/8	nefes
[=3]	n. 12b/5
naşıp	n.+lerige 4b/6
n. 25a/12	n.+ni 9b/8
[=1]	[=3]

nefis	[=7]		
n. 23a/10		nezurāt	
[=1]		n.+ini 19a/9	
nef'i	[=1]		
n. 11a/6, 7b/2		nişār	
[=2]		n. 10b/10, 13b/12, 14a/10	
nehāyti	[=3]		
n. 4b/9		niḥāyeti	
[=1]		n. 23a/2	
neheṭ	[=1]		
n.+ler 11b/8		nime	
[=1]		n. 15b/13, 18a/4, 18b/1, 4b/5, 4b/6,	
nehy		8a/5, 8b/12	
n. 23b/11		[=7]	
[=1]		nimerse	
nerse		n. 12a/8	
n. 12a/7, 2b/2, 3a/10		n.+leri 4a/10	
n.+lerni 19b/10		[=2]	
n.+sini 14a/3, 3a/12		nişān	
[=6]		n. 5a/5, 7b/11	
nevbet	[=2]		
n. 11b/7, 18a/2, 23b/6		niyāz	
[=3]		n. 18b/12, 22a/12, 23a/3, 9b/12	
nev'i		n.+larini 19b/13, 9b/9	
n. 7a/9		n.+u 19a/9	
[=1]		[=7]	
nezr		niyet	
n.+u 12a/5, 18b/12, 19b/13, 22a/12,		n.+i 19b/12	
23a/3, 9b/12, 9b/9		[=1]	

nūr

n.+larığa 8a/8

n.+u 5b/5

[=2]

nüzre

n.+ni 7a/7

[=1]

nuşret

n. 21b/6

[=1]

-o-

obdan

o. 4a/12

[=1]

oçuk

o. 6b/4

[=1]

oğl

o.+i 19b/6

o.+um 6a/1

[=2]

oğşa-

o.-ydur 2a/11

[=1]

oğ

o.+dek 10a/2

[=1]

oğu-

o.-di 3b/3

o.-dılar 12a/12, 22a/7, 6b/12, 10a/7

o.-tur 1b/13

o.-p 11b/3, 23a/8, 2a/3, 6b/9

o.-rsiz 3b/12

o.-şlari 23a/10

[=12]

ol

o. 10a/13, 10b/4, 10b/8, 11b/6,
13a/10, 13b/10, 14a/12, 14b/1, 14b/3,
16a/2, 16a/5, 16a/6, 16a/8, 16b/3,
18a/13, 18a/2, 18a/7, 19a/5, 19b/11,
19b/5, 19b/7, 1b/5, 20a/4, 24b/1, 25a/10,
25a/5, 2b/1, 5a/2, 6a/8, 6b/3, 7a/3, 8a/1,
9a/10

o.-durkim 23a/12

[=34]

oltur-

o. 23a/9

o.-adur 3b/5

o.-asız 8a/5

o.-di 4a/2, 8b/6

o.-dılar 13b/4, 22b/11, 3b/2, 9b/4

o.-uñ 13b/1

o.-up 19a/9, 7a/13, 9a/5

o.-updur 22a/12, 9a/2

o.-ur 24a/11, 2a/5, 5a/11, 8b/1, 8b/7

o.-sun 24a/13

[=21]

on	ö.-geni 11a/8
o. 15a/4, 1b/13, 21b/7, 25b/3, 4b/11	ö.-genidin 11a/8
o.+unci 20b/8	ö.-üp 12a/1
[=6]	[=3]
orda	öleştür-
o.+ğa 21b/12	ö.-üp 23a/4
[=1]	[=1]
orn	öl-
o.+idin 24a/9	ö. -üm 11b/9, 23a/12, 23a/13
o.+umda 24a/12	Ö.-ümdin 12a/8
[=2]	[=4]
orun	ör-
o.+laridin 11a/4	ö.-edi 18a/5
[=1]	ö.-lep 5b/5
otur-	[=2]
o.-dılar 8a/1	örget-
[=1]	ö.-ip 22b/13
otuz	ö.-tiler 19a/13
o. 4b/8	[=2]
[=1]	örle-
oy-	ö.-p 11a/12
o.-up 4a/13	[=1]
[=1]	örü-
oyna-	ö.-p 16a/6
o.-şip 11b/8	[=1]
[=1]	öt-
-ö-‘ö-	ö.-er 22a/5
öl-	ö.-kermes 9b/8
	ö.-kersek 21b/11

ö.-kezip 22b/9, 23a/7	[=26]
ö.-ti 14b/7, 8b/12, 10b/2	‘ömür
ö.-üp 2a/4	ö.+lerini 23a/6
[=9]	ö.+ümüzni 21b/10
öte-	[=2]
ö.-diler 15a/12, 3b/4	‘öşür
ö.-p 25a/3, 23b/4	ö. 19b/9
[=3]	[=1]
öy	‘özü
ö. 7a/4, 9a/2	ö. 16b/8, 9a/5
ö.+ige 6b/13	[=2]
ö.+lük 15a/11, 22a/12	
ö.+ümüzni 3b/13	-p-
ö.+üğdeki 6a/1	pādişāh
[=7]	p. 17a/1
öz	p.+i 8b/12
ö. 15a/3	p.+imni 21a/9
ö.+ge 24a/13, 12a/7, 12a/8	[=3]
ö.+i 12a/3, 14a/8	pāk
ö.+ini 23a/13	p. 23a/13
ö.+leri 19a/12, 20b/1, 5b/10, 6b/10	p.+lari 24b/7
ö.+leridin 24a/10, 7b/1	[=2]
ö.+lerige 12a/11, 4b/7	pākīze
ö.+lerini 11a/13, 13a/9, 21a/10,	p. 4a/9
24a/6	[=1]
ö.+üm 18a/9, 3a/7	pāy
ö.+üğ 9a/1	p. 6b/8
ö.+üğge 2b/3, 9a/4	p.+ini 7a/6
ö.+üğni 18a/7, 3a/2	[=2]

palçık	3b/6, 8a/12, 8a/6, 8b/4, 8b/6
p. 17b/10	p.+an 21b/4
[=1]	p.+im 11a/11
penāh	p.+imni 19a/1
p. 3a/9	p.+kāmīl 25a/12
p.+im 12b/3	p.+leriniñ 19a/8
[=2]	p.+ni 11b/2, 19b/1
penceşenbe	p.+niñ 12a/5, 8b/6
p. 25b/3	p.+iñiz 15a/7
p.+lik 1b/12	[=20]
[=2]	pīrāne
pend	p. 10a/10
p. 17a/8, 24a/4	[=1]
[=2]	pīşe
perīşān	p. 23b/12, 4b/8
p. 2a/3, 2a/6	[=2]
p.+i 20b/1	pişāne
[=3]	p.+leridin 5b/4
periḥān	[=1]
p.+lar 17b/1	pişin
[=1]	p. 15a/12
pervāz	[=1]
p. 24b/7	pūr
[=1]	p. 10a/11, 8a/8, 8b/11, 9b/5
peydā	p.+derd 23b/2
p. 3a/1, 8a/3	p.+dīn 17a/1
[=2]	[=7]
pīr	pürsiş
p. 10a/6, 10b/8, 11b/7, 17a/9, 2b/13,	p. 15a/13, 16b/10

[=2]
 püt-
 p.-üp 25b/4
 p.-kerdiler 18a/2
 [=2]
 put
 p.+i 18a/11
 [=1]

-r-

ra²⁰⁵

r. 12b/7
 [=1]
 rāb
 r. 10a/8, 10a/8
 [=1]

rāh
 r. 10a/9
 [=1]

rāhmet
 r. 5b/7
 [=1]

rāhnümūn
 r. 2b/5
 [=1]

rāsla-
 r.-p 7a/7
 [=1]

rāst
 r. 17a/11, 17a/13, 24b/2
 r.+līḵni 23b/12
 [=4]

rāvī
 r.+lar 1b/5
 [=1]

rāzi
 r. 24a/2, 24a/3
 [=2]

rāziḵ
 r. 12b/6
 [=1]

rabbil
 r. 1b/3
 [=1]

race'ūn
 r. 24b/6
 [=1]

rahīl
 r.+de 24b/8
 [=1]

rahim
 r. 12b/7, 23b/12
 [=2]

rahmet
 r. 11b/3, 6b/12, 8a/9
 [=3]

ravza

²⁰⁵ reva

r.+i 15a/4	[=3]
[=1]	rū-be-rū
ravzi	r.+laridin 15b/3
r. 25a/12	r.+leridin 8a/2
[=1]	[=2]
refiķ	rūze
r. 25a/11	r. 9b/7
[=1]	[=1]
rek'at	ruḥṣet
r. 11b/1	r. 15a/8, 19a/1, 20b/5, 20b/6, 21a/3
[=1]	[=5]
res	ruḥset
r. 12b/1, 12b/7	r. 9a/9
[=2]	[=1]
resule	- ṣ-ś-s-
r. 1b/4	ṣalavāt
[=1]	ṣ.+i 23b/13
revān	[=1]
r. 2b/10, 6a/4, 7b/4, 7b/8	ṣedāķat
r. +e 9a/13	ṣ. 12a/5
[=5]	[=1]
rīzā	ṣeher
r.+līķídur 15a/8	ṣ. 15b/3
r.+līķímíz 15a/8	[=1]
[=2]	ṣehrā
riyāzet	s. 24a/4
r. 1b/5	s.+ni 22a/2
r.+ler 9b/6	s.+nín 17b/4
r.+ni 2b/3	

s.+si 6a/5

[=4]

şellallāh

s. 15a/5, 24a/2, 17a/5

s.-i 15a/4

[=4]

şerf

s. 19a/10

[=1]

şohbet

s. 17a/10

s.+i 18b/11

[=2]

şūret

s. 15a/9

[=1]

sābr

s.+i 4b/7

[=1]

sāye

s.+dar 17a/6

[=1]

saçra-

s.-p 5b/2

[=1]

sahbihi

s. 1b/4

[=1]

sağla-

s.-p 13b/1, 13b/4

[=2]

sal-

s.-adurmen 17b/12

s.-dılar 13b/8, 17b/11, 24b/4

s.-dîñíz 18a/13

s.-íp 10b/4, 17a/7, 4a/13

[=8]

sañ²⁰⁶

s.+a 2b/2, 2b/5

[=2]

sarāy

s.+ban 7b/11

s.+bandin 7b/9

s.+da 7b/9

[=3]

sat-

s.-íp 2b/8, 7a/6

[=2]

satuk

s. 13a/5, 20b/12, 21a/5, 5b/11,

5b/13, 6a/10, 7b/10, 8a/2, 8a/4, 8a/8,

8b/8

[=11]

sa'et

s. 10b/4

s.+din 12a/10

[=2]

²⁰⁶ sen

sayram

s.+din 2a/7

[=1]

sebeb

s.+i 24a/1

s.+idin 16b/1

[=2]

seccāde

s.+de 24a/12

s.+leride 24a/11

[=2]

sefer

s. 12b/12, 6b/6, 7b/2

s.+de 7b/3, 5a/3

s.+imiz 23b/6

[=6]

sefil

s. 22b/10

s.+ge 22b/5

[=2]

seher

s.+de 3b/2

[=1]

sehvelet

s. 23b/13

[=1]

sehven

s. 8b/12

[=1]

seid

s. 20b/12

[=1]

sekkiz

s.+i 25b/3

[=1]

sekre-

s.-p 11a/12

[=1]

selām

s. 15b/4, 16b/7, 17a/5, 18a/8, 24a/2,

2a/5, 4a/4, 4a/5, 9b/4, 5b/6

s.+larığa 5b/6

[=11]

selāmet

s. 14a/3

[=1]

semā

s.-i 1b/2

[=1]

semerķand

s. 4a/1

s.+de 8a/3

s.+dın 6a/5

s.+ge 2a/7, 2b/10, 2b/11, 2b/4, 6b/2

s.+nıñ 6a/4

[=9]

sen

s. 5a/2

s.+din 9a/12	síla-
s.+iñ 2a/9	s.-p 21a/11
s.+sin 12a/13, 12a/13, 12b/1, 12b/1, 12b/13, 12b/2, 12b/2, 12b/3, 12b/3, 12b/5, 12b/7, 12b/9, 13a/2, 12b/11	[=1] sír
[=17]	s.+ni 2a/10, 9a/8
ser	[=2]
s.+i 10a/9	silki
s.+ü 7a/6, 6b/8	s.+ge 1b/7
[=3]	[=1]
serd	sin
s. 23b/1	s.+di 16a/7
[=1]	[=1]
serencām	siyāh
s. 6a/5	s. 12b/9
[=1]	[=1]
sergerdān	siz
s. 6b/1	s.+ge 5b/7, 8a/9
[=1]	s.+ler 11a/5, 14a/2, 14a/1
sevād	s.+lerge 10b/5
s.+lari 1b/13	s.+niñ 8b/9
[=1]	[=7]
seyr	söz
s. 22a/2, 22a/6	s.+ni 23b/1
[=2]	[=1]
síg-	sodāger
s.-dılar 7a/4	s.+çılık 8a/12
s.-madi 7a/2	s.+niñ 5a/3, 6b/7
[=2]	[=3]
	sofi

s. 24a/13, 24b/9	s.+ke 9b/2
s.+ğa 25a/5	[=1]
s.+lar 17b/10	sūz
[=4]	s.+ī 10a/10
soħbet	[=1]
s. 8b/1	sükür
[=1]	s.+ü 12a/1
sok-	[=1]
s.-ti 11b/6	süpür-
s.-up 11b/7	s.-diler 4a/9
[=2]	[=1]
sor-	subhāne
s.-ap 3b/13, 8a/7	s. 12a/1
s.-di 18b/4, 7b/13	[=1]
s.-dīlar 7b/11	sultān
s.-dīlarkim 18b/1, 24a/10, 4a/5,	s. 13a/10, 13a/4, 13a/6, 20b/11,
5b/6	21a/4, 21a/9, 5b/11, 5b/13, 6a/9, 7b/10,
s.-diki 3b/5	8a/2, 8a/4, 8a/8, 8b/1, 8b/13, 8b/7
s.-dikim 17b/11, 5a/1, 8a/5	s.+ğa 19b/5
s.-ğaysızlar 24b/1	s.+ni 19a/4, 19b/1
s.-ğıl 16a/10	s.+nıñ 8a/13, 8b/5, 9a/10
[=15]	s.+niñ 9a/12
su	[=23]
s. 19b/3, 22b/4, 22b/6, 22b/8	sun-
s.+din 12a/7, 22b/9	s.-ğıl 6a/2
s.+nıñ 13a/5	[=1]
s.+yi 22b/3	
[=8]	-ş-
sūret	şāb

ş.+i 10a/8

[=1]

şāgird

ş. 22b/13

[=1]

şāh

ş. 18b/2

[=1]

şāhid

ş.+ki 10a/5

[=1]

şāyed

ş.+ki 11a/7, 3b/11

[=2]

şam

ş. 7b/7

[=1]

şefkat

ş. 23b/12

[=1]

şehīd

ş. 20a/11, 20a/11

[=2]

şehir

ş. 18b/11, 24a/4, 7b/8, 7b/8

ş.+ge 17b/3, 17b/3, 17b/5, 21b/6,
3a/8, 6b/2

ş.+i 18a/9

ş.+ni 22a/2

ş.+niñ 19b/7

[=13]

şemsiye

ş. 25b/1

[=1]

şerbet

ş.+ini 23a/12

[=1]

şerīf

ş. 13a/11, 13a/6, 14a/12, 14b/1,
14b/10, 14b/3, 14b/4, 14b/9, 15a/7,
15b/5, 18a/9, 19b/2, 1b/1, 1b/6, 23a/11,
5b/1, 5b/7, 6a/11, 6a/8, 8a/10, 8a/5, 8a/9,
8b/9, 9a/1

ş.+ge 14b/3, 15a/6

ş.+ke 14b/6, 14b/6

ş.+ni 14b/8

[=29]

şeri'at

ş.+din 23b/10

[=1]

şerť

ş.+ini 25a/8

[=1]

şevgūm

ş. 15b/2

[=1]

şevķ

ş.+ide 4b/5

[=1]	[=11]
şeyh	şükrâne
ş. 17a/13, 18b/9, 19a/9, 20b/11, 20b/13, 21a/1, 21a/7, 22a/5	ş. 11b/1
ş.+i 19a/11	[=1]
[=9]	şükür
şikār	ş. 4b/7
ş. 20a/5	[=1]
ş.+ğa 16a/3, 20a/4	şürü'
[=3]	ş. 17a/12
şikeste	[=1]
ş.+likini 4a/11	şunda
[=1]	ş. 15b/2
şimāl	[=1]
ş. 15b/8, 16b/2	şundağ
[=2]	ş. 15a/7, 20b/7, 6b/5, 8a/10
şöhret	[=4]
ş. 14a/4	şundin
[=1]	ş. 24b/1
şol	[=1]
ş. 12a/2, 14a/6, 15b/9, 20a/9, 6b/7	-t-t-
ş.+zamān 14b/12, 5a/4	tālib
[=7]	t.+i 3a/8
şu	t.+ler 7a/2
ş. 13b/10, 22a/8, 22b/1, 8a/11	t. +ul 23a/4
ş.+bu 13b/1, 23a/9	[=3]
ş.+dur 13b/11	tabağ
ş.+lardin 13b/2	t.+da 4b/13, 6b/7
ş.+nín 15b/7, 16b/1, 18a/12	[=2]

ṭabl

t. 11b/4

t.+ni 10b/10, 11b/5, 11b/7

[=4]

ṭahāret

t. 15a/12

[=1]

ṭaleb

t. 12a/5

[=1]

ṭaraf

t. 15a/2, 8b/10

t.+da 19a/12

t.+din 13b/3, 22b/10

t.+ge 12a/7

t.+ige 7b/6, 7b/7

[=8]

ṭa'ām

t. 4b/10, 4b/12, 7a/4

[=3]

ṭa'at

t. 4b/3

t.+u 3b/1

[=2]

ṭayibe

t.+ge 15b/3

t.+ler 2b/5

[=2]

ṭel

t. 6b/2

[=1]

ṭerike

t. 23a/6

[=1]

ṭiflānū

t.+i 10a/10

[=1]

ta²⁰⁷

t. 14b/3, 20b/5, 2b/4, 8b/10

[=4]

tātār

t. 14a/5

[=1]

tāvān

t.+ini 16a/2

[=1]

tabi'

t.+leri 23b/8

[=1]

taf-

t.-ip 25a/10

t.-ip 4b/11

[=2]

tag

t. 14b/4

t.+nínj 13b/1

[=2]

²⁰⁷ dahi

tağar

t.+lîk 17b/1

[=1]

tahâret

t. 23b/2

[=1]

tahşîl

t.+i 3b/7, 4b/8

[=2]

tahsîn

t.+u 11b/3

[=1]

tağşîr

t. 20b/2

[=1]

taki

t. 2b/5

[=1]

tam

t. 17b/10

t.+ni 18a/13, 18a/5, 18b/6, 7a/3

t.+nî 18b/3, 18b/4

[=7]

tamām

t. 10a/12, 13a/3, 13b/9, 14b/13,
16b/12, 20a/6, 21b/1, 22a/7, 24b/3,
25a/13, 25b/5

t.+i 24a/4, 3b/3, 5a/6

[=14]

tamāşā

t. 9b/5

[=1]

tañ

t. 17b/8, 3b/1, 8a/13

[=3]

taña

t. 17a/4

[=1]

tañla

t.+si 14b/7

[=1]

tanu-

t.-yalmadım 5b/10

[=1]

tap-

t.-adur 15b/9

t.-ali 10b/8

t.-almay 4b/6

t.-ar 2a/8

t.-ğaymen 7b/3

t.-íp 12b/12, 20a/10, 21b/6, 22a/4

t.-kaysen 22a/11

t.-tîlar 21b/2, 4a/12

t.-tîlarki 14a/5

t.-tîm 5a/6

t.-tuğ 12a/3

[=15]

tapşur-

t.-ğıl 6a/2	[=1]		
[=1]		taʼrif	
tarīḥ		t.+lerini 18b/12	
t.+қа 25a/5, 25b/1, 25b/1, 25b/2	[=1]		
[=4]		taʼyin	
tarkā-		t. 17b/1, 18b/9, 19a/12, 3b/12, 4a/8,	
t.-p 4a/1		9a/11	
t.-ştılar 7a/5	[=6]		
[=2]		taʼzīm	
tart-		t. 16a/9, 16b/9	
t.-īñiz 13a/12, 5b/8		t.+lar 24a/10	
t.-ip 13b/6, 13b/9, 14a/9, 3a/9	[=3]		
t.-itlar 23b/2		tayy	
t.-sam 12b/12		t. 9b/1	
[=8]	[=1]		
taş		tebārek	
t.+līķ 6a/6, 7b/13		t. 11a/7	
[=2]	[=1]		
taş		tebre-	
t.+idīn 5a/11		t.-se 15b/9, 16b/3	
[=1]	[=2]		
tat-		teg	
t.-īmay 23a/12		t.+ide 17a/6	
[=1]		t.+ini 18b/3, 18b/5	
tavuş	[=3]		
t.+i 13a/4, 5a/11		teg-	
[=2]		t.-ip 9b/10	
taʼāddī	[=1]		
t. 16a/5		tek	

t.+i 10a/9	[=1]		
[=1]		tenge	
tekeşşür		t. 6b/8	
t. 16b/8, 1b/11, 24a/7, 9a/6	[=1]		
[=4]		tenhā	
tekrir		t. 11b/12, 3a/13, 14a/8	
t. 4a/7	[=3]		
[=1]		terbiyet	
teksim		t. 19a/10	
t. 7a/8	[=1]		
[=1]		terk	
tekbir		t. 2b/4	
t. 22b/7, 25a/8, 2b/10, 5a/7	[=1]		
[=4]		terur-	
teklîf		t.-dîlar 5b/13	
t. 17b/3	[=1]		
t.+i 3b/13		tesbîh	
[=2]		t. 9b/7	
temet	[=1]		
t. 25a/13		teslimi	
[=1]		t. 10a/9	
ten	[=1]		
t. 12a/9		tevaḳḳuf	
[=1]		t. 2b/2	
teṇ	[=1]		
t. 11a/4, 7a/2		tevbe	
[=2]		t. 17a/7, 24a/13, 24a/7	
tenāvül	[=3]		
t. 7a/1		teveccüh	

t. 18a/3, 18a/4, 2a/13	t.+ke 24b/5
t.+de 8b/7	[=5]
[=4]	tile-
tevfiḳ	t.-geniḡni 22a/10
t. 24a/8, 25a/11	t.-geymen 14a/2
[=2]	t.-nurmenmu 20b/4
te'alā	t.-p 13b/4, 19a/1
t. 11a/7, 21a/2, 24a/1	t.-ṣtiler 10a/3
t.+ḡa 11b/1, 12a/1, 3b/1, 4b/7	[=6]
[=7]	tirik
te'elluḳ	t. 21b/5
t.+uḡni 6a/1	[=1]
[=1]	tiril-
te'lim	t.-gendek 12a/1
t. 17a/10	[=1]
[=1]	tive
teyyar	t. 14b/9, 18a/5, 18a/7, 18a/7
t. 18a/1, 22b/10, 5a/5	t.+din 14b/9
t.-lap 5a/9	t.+niḡ 18a/6
[=4]	[=6]
tezkire'	tiz
t. 1b/1, 25b/4	t. 10a/2
[=2]	[=1]
til	töben
t. 23b/9	t. 10b/4
[=1]	[=1]
tilāvet	töfe
t. 4b/4	t.+sige 18a/12
t.+i 23b/4, 25a/9, 9b/7	[=1]

töre

t. 19b/6

[=1]

tört

t. 11b/7, 15b/11, 17b/10, 4b/11,

5a/9

t.+i 25b/3

[=6]

toğkuz

t. 4b/13

[=1]

toğsan

t. 23a/7

[=1]

tola

t. 20a/11, 23b/3, 2b/7

[=3]

tonu-

t.-masmen 3b/8

[=1]

tos-

t.-up 18a/6

[=1]

tün

t. 23a/8, 4b/13

[=2]

tüp

t. 15b/8

[=1]

türkistān

t.+ğa 6a/12

[=1]

tüş

t.+ide 2a/13, 5a/4

t.+lerige 2b/7

[=3]

tüş-

t.-gil 6a/9

t.-ken 11b/11, 14a/6

t.-se 10b/9, 7a/10

t.-ti 10a/13, 14b/9, 15a/1, 21b/12,

21b/13, 8b/10

t.-tiler 17b/9

t.-üp 11a/1, 16a/8, 16b/5, 24b/8

t.-üpdur 17b/7, 7b/2

[=18]

tüzük

t. 19b/12

[=1]

tuğ

t. 22a/4

[=1]

tur-

t. 1b/1

t.-adur 11a/10, 5b/3, 5b/5

t.-dılar 14b/1, 14b/10, 14b/12,

19b/2, 4a/4

t.-ğan 16b/4

t.-ğanıda 14b/11, 3a/1	u.-p 13b/8
t.-ğay 23a/13	[=1]
t.-up 12a/7, 14b/4, 16a/9, 3b/12, 4b/10, 5a/13, 6b/6, 7b/6	uluğ
t.-updur 9b/3	u. 19a/7, 19b/8, 20a/8, 24b/11, 3b/10, 3b/11
t.-ur 15b/12, 22b/3, 6b/5	[=6]
t.+urmiz 22b/2	unu-
[=26]	u.-madi 22a/10
tut-	u.-maydur 20a/3
t.-aydep 11a/1	[=2]
t.-kaysen 2b/3	ur-
t.-ti 16b/10	u.-dılarkim 18a/6
t.-tılar 17a/10	[=1]
t.-up 13a/8, 21b/5, 24b/12, 11a/12	uşbu
[=8]	u. 13a/13, 16b/13, 23a/6
	[=3]
-u-‘u-	ustuḥān
u	u.+i 18b/6
u. 15a/10, 16b/3	u.+lari 11b/11
u.+lar 20b/7, 21a/10	u.+larini 14a/7
u.+lardin 20b/5	[=3]
u.+larğa 20a/1	uyku
u.+larnıñ 10b/11, 11b/8	u.+laridin 2b/6
u.+nıñ 16b/1	[=1]
[=9]	uzat-
uça	u.-i 16b/9
u.+larini 16b/9, 21a/11	u.-íp 11a/11, 19a/3
[=2]	[=3]
ula-	‘ulum

u. 21a/1, 21a/7
[=2]

-ü-

üç

ü. 11b/7, 12a/6, 15b/11, 15b/5,
18b/10, 19a/13, 21a/11, 22b/10, 4b/2,
6a/6, 8a/1

ü.+üncü 25a/4, 4b/4, 8a/2
[=14]

üçün

ü. 11a/5, 11a/6, 14a/2, 16a/1,
16a/11, 18b/5
[=6]

ümīd

ü. 10a/8

ü.+imiz 8a/10
[=2]

ün-

ü.-üpdur 15b/8, 16b/2
[=2]

üst

ü.+ide 11b/12, 11b/2, 12a/6, 14a/8,
18a/12
[=5]

üstād

ü.+larni 17a/12
[=1]

üsti

ü.+de 14b/10
[=1]

üz-

ü.-üp 9b/2
[=1]

-v-

vālāyet

v. 25a/10
[=1]

vālide

v.+leriniñ 1b/10
[=1]

vāran

v. 10a/8
[=1]

vaķıf

v. 17b/2, 18b/8, 19a/11, 19b/5
[=4]

vaķt

v. 11b/6, 16a/6, 17b/8, 19a/5, 22a/1,
23a/5, 7a/3

v.+i 12b/12, 15b/2, 23b/2, 4a/2,
7b/7

v.+ida 5a/12

v.+ki 1b/13, 23a/3

v.+largiçe 8a/12
[=16]

vaķ'a

v. 18a/4	v. 1b/8, 2a/2
v.+ni 16b/6, 18b/5	[=2]
[=3]	veger
vaṭān	v. 17a/2
v.+larīga 15a/3	[=1]
[=1]	vehm
ve	v.+idin 11b/10, 9b/11
v. 10a/3, 11a/7, 11b/8, 12a/1, 12a/4,	[=2]
12a/5, 13a/12, 13a/13, 13b/12, 14b/5,	vela'ḳibetül
15b/1, 16a/9, 16b/8, 17a/1, 17a/7, 17b/1,	v. 1b/3
17b/10, 17b/13, 17b/3, 19a/11, 19b/1,	[=1]
19b/13, 1b/10, 1b/4, 1b/4, 1b/6, 1b/7,	veli
20a/1, 20a/8, 20b/10, 20b/10, 20b/11,	v. 24a/13, 25a/5
20b/11, 20b/12, 20b/13, 20b/13, 20b/2,	v.+ler 21a/2
21a/1, 21a/1, 21a/11, 21a/3, 21a/3,	[=3]
21a/6, 21a/7, 22a/3, 22b/11, 22b/7,	veşşelat
23b/11, 23b/5, 24a/10, 24a/11, 24a/13,	v. 1b/3
24a/13, 24a/4, 24a/7, 24a/9, 24b/1,	[=1]
24b/12, 24b/3, 24b/3, 24b/5, 24b/6,	selām
2a/12, 2a/6, 2b/10, 2b/3, 2b/3, 3a/2,	v. 15a/5, 1b/4, 20b/10, 21a/4
3a/4, 3b/6, 3b/8, 4a/6, 4b/5, 5b/8, 6a/10,	v.+niṅ 15a/4
6a/2, 6a/7, 6a/9, 6b/1, 7a/10, 7a/10, 7a/9,	[=5]
8a/12, 8b/3, 8b/9, 9b/1, 9b/10, 9b/11,	veysi
9b/4, 9b/6, 9b/7, 9b/7	v. 20b/11
[=92]	[=1]
vechi	vüzerā
v.+din 16b/3	v. 16b/12
[=1]	[=1]
vefāt	

-y-	[=2]
ya	yalbar-
y. 10a/4, 13b/12, 20b/4, 21b/9, 24a/10, 11a/11	y.-dílarkim 10a/4
[=6]	[=1]
ya	yan
y.+dín 10a/1	y.+ída 13a/10, 18b/7
[=1]	y.+ímda 18a/11
yārān	[=3]
y.+lar 23b/5, 7a/11, 7a/4, 7a/5, 7b/1	yan-
y.+largā 7a/8	y.-di 6b/13
y.+lari 7a/1	y.-dılar 15a/3, 19a/3, 2b/12
y.+larni 7a/1	y.-ínlar 23b/11
[=8]	y.-íp 15a/2, 21b/7
yārkend	y.-mağçı 21b/8
y. 21b/11	y.-sağ 21b/10
y.+de 23a/7	y.-ur 14a/12, 25a/10
y. +i 25b/4	[=11]
y.+ke 20a/13, 21b/12, 21b/8	yar
[=6]	y.+dur 21a/6
yāğa	[=1]
y.+ğa 3a/3	yarağ
y.+sídaki 21b/13	y.+íni 23a/13
[=2]	[=1]
yāğın	yarıl-
y. 23b/6	y.-íp 16b/4
[=1]	[=1]
yalañ	yarm
y. 14a/13, 14a/13	y.+i 23a/8, 4b/13
	[=2]

yaş	y. 11b/13
y. 12a/9	[=1]
y.+ka 1b/13, 23a/7	yene
y.+larıda 1b/8	y. 13a/8, 16a/7, 17a/3, 18a/2,
[=4]	21a/11, 21a/6, 21a/7, 3a/5, 4b/11, 6b/7
yasāvul	[=10]
y. 16a/7, 16a/8, 16b/6	yer
y.+ni 16a/4, 16a/6y, 16a/7	y. 15b/13, 17b/2, 17b/7, 19a/11,
[=6]	21a/12, 22a/8
yat-	y.+de 13b/1, 13b/10, 16a/12,
y.-almaydurmen 18a/13	16a/12, 18a/10, 20a/1, 22a/3, 22a/8,
y.-ar 4a/13	22b/1, 3a/3, 3b/9, 6a/7, 8a/1, 8a/11
y.-iñ 3a/6	y.+din 15a/10, 3b/6
y.-ip 15b/5, 16a/12, 18a/10, 2a/13	y.+ğice 19a/3
[=7]	y.+ge 3a/5, 6a/8, 6a/9
ye-	y.+imni 15b/13
y.-diler 5a/6	y.+iñ 16a/2
y.-megil 2a/7	y.+ini 16a/10
y.-mes 4b/5	y.+ni 15b/12, 22b/4, 22b/7, 3a/4,
y.-mey 4b/12	3a/9, 3b/8, 7b/13
y.-p 7a/4	[=36]
[=5]	yesevī
yeķa	y. 5b/12
y.+sídaki 25a/3	[=1]
[=1]	yet-
yeksan	y.-edur 16b/3
y. 21a/13	y.-ersin 2a/8
[=1]	y.-ip 13a/5, 22b/8, 6a/8, 9b/3
yeñi	y.-künçe 14a/4

y.-kürseler 21b/11	y.+lık 8b/10
y.-mes 19b/10	[=3]
y.-mey 12a/8	yig-
y.-ti 20a/5	y.-ip 13b/2, 23a/4
y.-tiler 15a/5, 17b/6, 23a/7	[=2]
[=14]	yigirme
yetim	y. 21b/2, 21b/3, 21b/5, 25b/3
y. 1b/9	[=4]
y.+likindin 2a/6	yigit
y.+likleri 2a/2	y. 3b/10, 3b/4, 3b/5, 4a/6, 8b/2
[=3]	[=5]
yetkür-	yikil-
y.-diler 24a/5	y.-dilar 12a/10, 18a/3, 9a/7
[=1]	y.-ip 10a/4, 13b/11
yetmiş	y.-iptur 18a/1
y. 25a/6	[=6]
[=1]	yil
yette	y. 11b/10, 14a/7, 15b/5, 19a/8,
y. 19a/8, 1b/8	20a/2, 25a/5, 4b/8
[=2]	y.+da 19a/13, 20a/2, 22b/10
yigla-	[=10]
y.-dilarkim 24b/13	yildiz
y.-p 2a/5, 14b/10, 13a/2, 9a/6, 10a/7	y.+i 16b/5
y.-şip 12a/4	[=1]
y.-ştılar 23b/8	yit-
[=8]	y.-ip 3a/6
yırak	[=1]
y. 6a/6	yörge-
y.+din 16a/8	y.-p 25a/2

[=1]
yok
y. 10b/13, 22b/3, 3a/4, 4a/10, 6a/7
y.+dur 9a/8
y.+larini 2b/8
y.+mu 20b/4

[=8]
yol
y.+ğa 6a/3, 7b/4
y.+ığa 9a/13
y.+uñda 12b/13
[=4]

yūsūf
y. 20b/9, 21a/5
[=2]

yügür-
y.-üp 13b/7
[=1]
yür-
y.-di 4a/3, 8b/4, 9b/11
y.-diler 11b/9, 15a/4, 21b/1
y.-düm 12b/13
y.-ür 2a/4
[=8]

yüz
y. 25a/6, 6b/8, 9b/2
y.+idin 13a/5
y.+leri 24b/8
y.+ümüz 17a/5

[=6]
yu-
y.-p 25a/2, 4a/12
y.-sağ 17b/4
[=3]

yul-
y.-up 15b/10
[=1]

yum-
y.-ğıl 6a/3
y.-uñ 13a/7
y.-up 11a/11, 6a/4
[=4]

-z-z-
zāhīr
z. 18a/7, 16b/4, 21a/10, 21a/2
[=4]
zarar
z.+i 11a/6
[=1]
zār
z. 12a/4, 12a/4, 13a/1, 13a/2, 13a/2,
23b/8, 23b/8, 2a/3, 2a/5
z.+i 10b/1, 14b/11, 3b/1, 8b/11
z.+lar 9b/11
z.+siğa 10b/2
[=15]
zaiķetulmevt

z. 23a/10	[=2]
[=1]	zinde
zamān	z.+i 10a/8
z. 10a/13, 2a/4	[=1]
z.+da 16a/12, 16a/2, 19b/7	zinhār
[=5]	z. 23b/10, 9a/8
zekāt	[=2]
z. 19b/9	ziyāde
[=1]	z. 2a/3
zelzele	[=1]
z.+ge 11b/6	ziyāret
[=1]	z. 19a/2, 19a/5, 19b/1
zemīn	z.+i 15a/5
z. 24b/13	[=4]
z.+dīn 14a/5	zoğ
[=1]	z. 4b/5
zencīr	z.+lari 5a/6
z. 10b/13	[=2]
z.+ni 11a/10, 11a/12	zübdetül
[=3]	z. 1b/5
zīcānī	[=1]
z. 23a/11	Toplam kelime: 4920
[=1]	Geçerli kelime: 4920
zīkr	Alt madde: 2103
z.+i 9b/7, 9b/8	Madde başlığı: 1281

BÖLÜM V: SÖZLÜK

-A-Ā-

āb (F)	su
āb āş (F+T)	yemek; yiyecek
āb āş ber-	yemek vermek, yemek daratmak
āb-āş kıl-	yemek yapmak
āb ʔaʕam (F+A)	yemek; yiyecek
ābād- (F)	bayındır, mamur.
ābād bol-	bayındırlaşmak, bayındır hale getirmek, ihya etmek
ābād et-	bayındırlaştırmak
ābād kıl-	bayındırlaştırmak
abdāl (A)	derviş, abdal, kalender
ʕaceb (A)	acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey
aç	aç, aç olan kimse
aç-	açmak, aralamak, çözmek
açlık	açlık, aç olma hali
aç-u zār (T+F)	aç ve zar, açlıktan ağlayan, açlıktan inleyen, açlıktan sızlayan
ada	tamam, son, nihayet
ada kıl-	tamam kılmak, yerine getirmek, görevini yapmak
ādem (A)	adam, insan,
ādem boyi (ö)	adam boyu kadar uzunlukta
ādemçe (A+T)	adem kadar, adem gibi
āferin (F)	aferin, alkış
āferin oğu-	beğenmek, takdir etmek
ʕafv (A)	af, bağışlama
ʕafv eyle-	affetmek, bağışlamak,

ağaçe	ağa hatunu, bey karısı
āgāh (F)	haberli, bilgili, dikkatli
āgāh bol-	bilgilenmek, haberdar olmak, dikkatli olmak
ağramçı	ip, urgan, halat (argamçı şeklide vardır)
āh (F)	ah, eyvah, yazık,
āh der-u nāk	büyük ateş gibi ah
āh-i serd	şiddetli ah
āh-u zār-	ahlama ve inleme
āheste (F)	yavaş
ahl (A)	halk
ahl-i bāzār	pazar ehli, halk
ahl-i fenā (A+F)	dervişler, sofiler
ahl-i hüner (A+F)	sanatçı
āhır (A)	son, sonraki
ahiret (A)	öbür dünya, ahiret
ahiret cāme	ahiret elbisesi
āhirül emr (A)	en sonunda, nihayet
aḥund (F)	efendi, hoca, müdderis ve okumuşlara verilen ünvan
aķ	beyaz, ak
‘āķıl (A)	akıl; akıllı, akıllı kimse
‘āķil (A)	her nesnenin eşrefi olgunu
‘āķil bol-	olgunlaşmak
al-	almak, satın almak, fethetmek, istemek, evlenmek
al (1)	kırmızı, koyu pembe renk
āl (1)(A)	aile, soy, sülale, çocuklar
al (2)	ön, başlangıç, karşı, huzur
āl (2) (A)	hile
‘alā- ḥāzel-ķiyās (A)	bu kıyas üzerine, buna kıyasla
aldi	ön, huzur

‘ālem (A)	alem, dünya
‘alem (A)	bayrak, sancak, işaret
ā‘lem (A)	en bilgin, en alim, çok bilen
‘aleyhi’s selām (A)	selam onun üzerinde olsun manasında söylenen saygı sözü
‘ālim (A)	alim, bilgin
‘ālimü’l ğayb-	görüleni görülmeyeni bilen Tanrı
altun	altın
ām (A)	halk, ahali
‘ām (A)	sene, yıl
‘ām(m) (A)	umumi, genel, bütün
‘āmel (A)	iş, amel, fiil
‘āmel kıl-	hareket etmek, davranmak, iş görmek
ana (1)	anne, valide
ana(2)	işte burda anlamında bir kelime
ança	onun gibi, o kadar, o şekilde, öyle
anda	orada, orda
andağ	o şekilde, öyle, oradaki
anîğ	onun
aña	ona
añgıçe	o zamana kadar
añla-	anlamak, idrak etmek, kavramak, hatıra getirmek
ara	ara, arsında, orta
aradet kıl-	dertleşmek
a‘rāf (ö.a)	Cennet ile Cehennem arasında bir yer
‘arafāt(A)(y.a)	hacıların Kurban Bayramı’nın arife günü toplandıkları Mekke’nin doğusundaki tepe
‘arasāt (A)	mahşer günü
‘arsat-i kıyamet	mahşer günü, kıyamet günü
arfa	buğdaygillerden bir bitki, arpa

arfa nan	arpa ekmeği
arğumak	Türkmen cinsi saf kan Arap atı; kuvvetli cins
‘arif (A)	bilgili, bilgi sahibi
arğa (1)	arka, sırt
arka (2)	destek, yardım
arka (3)	soy, nesil
‘asā (A)	asa, sopa, değnek
āsāyiş (F)	rahat, huzur
‘ases (A)	gece bekçisi
‘āsi (A)	asi, isyankar
asil (A)	terbiyeli, sağlam; akşam
aşlā (A)	asla, kesinlikle, hiçbir zaman
āsmān (F)	gökyüzü
aş	aş, yemek, taam, gıda
aşfezlik	aşçı başı
āşinā (F)	bildik, tanıdık
‘āşurā (A)	Muharrem ayının onuncu künü
at (1)	ad, isim,
aṭ(2)	at
at-	atmak, fırlatmak
ata-	adlandırmak, ad vermek, ad koymak
ata	baba, ata, ced, ihtiyar, muhterem
‘aṭā (A)	ihsan, bağış
ata ana	baba anne, anne baba, ata ana
atalari	ecdadı, ced, ata
‘atārlık	güzel koku satıcılığı
aṭla-	ziplayıp geçmek
aṭlan-	yola çıkmak, sefere çıkmak
āvāz (A)	ses, seda

āverd (F)	savaş, harp, muhârebe, cenk
avval (A)	ilk, birinci; ski, ilk, önce, evvel, önceki, evvelki; başlangıç
ayağ	ayak; kadeh
‘ayāl (A)	çoluk çocuk; hanım, eş
āyāt (A+ç)	ayetler
āyet (A)	ayet, işaret, belirti, delil; Kur’an’ın herhangi bir cümlesi
aymak	oymak, kabile
‘ayş (A)	yaşama, yeme, içme
‘ayş-u ‘işret	yiyip içmek, eğlence
‘āyyar (A)	zeki, kurnaz, hilekar, dolandırıcı
‘azā (A)	yas, cenaze töreni, başsağlığı ziyareti
āzād (A)	kurtuluş, hür
āzād kıl-	serbest bırakmak, kurtarmak, hür kılmak
azadlık (F+T)	bağımsızlık, serbestlik, hürlük
āzār (F)	incitme, tekdir
āzār tap-	azarlamak, canı acımak, canı incinmek
azğan	bir tür dikenli bitki
‘aziz (A)	değerli, muterem
‘azm (A)	niyet, kast

-B-

ba’d (A)	sonra
bağla-	bağlamak, tutmak
bāhś (A)	konusulan şey, söz konusu olan şey, konu
bağ-	bakmak, dikkatle bakılmak
bala	yavru, çocuk
bala barqa	çoluk çocuk
balık	balık

bāṇ	ses, seda; çok
bāṇ ur-	sesli vurmak
bar	var, mevcut
bar-	varmak, gitmek; evlenmek, gelin gitmek, birinin hizmetine gitmek
bar yoḳları	var yokları, bütün varlığı, serveti
bārgāh (F)	padişah otağı, izinle gidilen yer
baş (1)	baş, kafa, kelle, tepe
baş (2)	ön, uç, birinci
baş (3)	amir, yönetici, lider
başlık	başta olmak, reis, amir, başlı
bay	zengin, varlıklı
bāzār (F)	pazar, çarşı
becāndil	gönüllü; sebepsiz; tüm gönlü ile
beg	bey, büyük, amir
behr (F)	hisse, pay; kısmet; ümidin
be-hill (F+A)	haklı, meşru
behillik tileş-	bir birinin hakkını dilemek
belā (A)	gam, keder, sıkıntı, bela; sevgili
belā-yi tevaḳḳuf	belada durma, kaderi bekleme
belü (F)	iyi, kıymetli olan
belüri ḳul-	iyi olan kul
bende (F)	kul, köle, esir
ber-	vermek
ber (1)	toprak, kara
ber (2)	göğüs, meyve, yemiş
ber (3)	alan, getiren
ber (4)	üzere, üzerinde
ber-bāt (F)	perişan, harap

ber- seri (F)	sonunda, en sonunda
berāber (F)	birlikte, beraber
berdem	kuvvetli, güçlü
berekāt (A+ç)	bereketler, bolluklar
bereket (A)	bereket
berlehiz (F+A)	son an, son zaman
beş	beş, beş sayısı, 5
beş yüz	beş yüz, 500
beyābān (F)	kır, çöl
beyān (A)	anlatma, açıklama, bildirme
beyān kıl-	anlatmak, açıklamak, bildirmek
beyt (A)	ev, mesken
bi karar (F+A)	kararsız
bībī (F)	Eski Türk devletlerinin bir kısmında yüksek rütbeli kadınların isimlerinin başında unvan olarak kullanılan bir kelime, hala, saygıdeğer kadın
bidār (F)	uyanık, uyumayan, uykusuz
bidār bol-	uyanık olmak, uyumamak
bigbar	büyük, bey
biḥaber (F+A)	habersiz
biḥod (F)	kendinden geçmiş, çılgın, kendinden geçmek
biḥuṣ (F)	şaşkın, sersem, deli, kendinden geçmek
bil-	bilmek, keşfetmek
bil ketmen	tarım aracı
bile	ile, birlikte
binā (A)	bina, yapı
binā kıl-	yapmak, inşa etmek, kurmak
bināgāh	zamansız, aniden
binihāyet (F+A)	sürekli, sonsuz, tükenmez

bir	bir, bir defa
bir-	vermek, iletmek, bildirmek, ulaştırmak, duyurmak; evlendirmek; bırakmak
birle	ile, birlikte
biryān	ateşte kızartma, kebab
biryān kıl-	kızartmak, kebab yapmak
bisāf(A)	santranç tahtası, kilim, yaygı; eşya
bismi'llāh(A)	Allah'ın adıyla
biřāret	belirti, gōstergi
biřāret ber-	belirti vermek, gōstermek
bi-vaķt (F+A)	zamansız, vakitsiz
biz (ç)	biz
bizge	bize
bizni	bizi
bizniņ	bizim
boķça	bohça, büyük sarı; düğün için kurulan çadır, yataklık, yatak örtüsü (<i>boğca, boğcama</i> şekilleri de vardır.)
bol (1)	bereket, çok, kesir, çok bol
bol- (1)	olmak, meydana gelmek
bol (2)	bu, şu, işaret harfi
bol-(2)	bulmak
bol-(3)	bōlmek, paylaştırmak
bolğay	olsun
bolsa	olsa, mümkün olmak
boran	güçlü fırtına, bora
boy (1)	boy
boy (2)	beden, vücut
boy (3)	omak, boy, kabile
boz-	bozmak, yıkmak, tahrip etmek, dağıtmak, feshetmek

böl-	bölmek, parçalamak
bölek	başka; nasip, pay; bölük, bir alay
burader	birader, arkadaş,
buryā (F)	eski hasır
būy (F)	koku, huy, umut
būy-i ʔaʕam-	taam kokusu, yemek kokusu
buyan	bu taraf
buyruk	buyruk, emir
buyur-	buyurmak, emretmek, istemek, sipariş etmek
buyure-	buyurmak, emretmek
büzürg (F)	asil, soylu, büyük
Büzürgvār (F)	büyük, ulu, saygıdeğer
bülend (F)	yüksek, yüce
bük-	bükmek, eğmek
büküp otur-	eğilip oturmak, büküp oturmak
büyük	ulu; kebir, yaşlı; koca, kocaman

-C-

cabduḡ	hazırlık, gerekli eşya
cāfi (A)	cefa eden
cāme (F)	elbise, çamaşır
cāmiʕ (A)	camı
cāmiʕ (A)	toplayan, bir araya getiren
cān (F)	can, ruh, hayat, sevgili
cān bir-	ölmek, vefat etmek
cān fidā	canını veren
cān vehimi	korkmak, canı korku içinde kalmak
cān-i huşhal	canı sevinmek, gönlü hoş olmak

cān-i miskin	zavallı gönül
cānān (F)	sevgili
cārübkeş (F)	temizlikçi, süpüren, süpürge yapan, cami veya mezar hizmetçisi
cāy (F)	yer, mekan
cāyiz (A)	olabilir, olur, uygun, cevaz verilen
cehālet (A)	cahillik, bilmezlik
cehetidin	sebebdan, dolayısıyla
cemā'at (A)	cemaat, topluluk, insan topluluğu
cemāl (A)	yüz güzelliği, yüz
cemāl-i pūr nūr	yüzü güzellikten nur gibi parlayan
cemāziyelevvel (A)	Hicri takviminde Nisan ayı
cemi' (A)	bütün, hep, herkes
ceñ (A)	cenk, savaş, vuruşma
cesed (A)	ölü vücut
cevāb (A)	cevap
cevāp bir-	cevap vermek
cism (A)	beden, cisim, vücut
cism-i pāk	pak ve temiz vücut
cöb (M)	uygun, layık, yerinde
cū' (A)	açlık

-Ç-

çāhārsu (F)	Dükkânların bulunduğu alışveriş yeri (çār + sū:çarşı)
çāk (F)	yarık, yırtık, parça
çāk et-	yarmak, yırtmak, parçalamak
çāk çāk (F)	paramparça
çāk çāk et-	paramparça etmek

çalma	kadeh, kase; çamur
çāhārşenbe	çarşamba (asıl perşembe anlamında, ama kullanımda çarşamba şeklinde kullanmak yaygındır), haftanın dördüncü günü
çanak	çukur kap, çanak
çarh	kadınların iplik eğirdiği bir alet, çıkırık
çık- (1)	çıkmaq, ortaya çıkmak
çık- (2)	sınırı aşmak
çiz-	çizmek, hat çekmek
çoŋ	büyük, kocaman
çoyun	polat, çelik
çūn (F)	gibi, çünkü, nitekim
çūnan	çok

-D-

dād (F)	adalet
dād hevahlıŋ (F+T)	şikayetçilik
dād hevahlıŋ kıl-	adaleti yerine getirmesini talep etmek, adaleti istemek, şikayetçi olmak
dağ (F)	yara, yanık yarası, iç sıkıntısı,
daği (F)	dahi, ve, yine
daği hem	daha da, yine hem
damağ	damak
dārān (ö.a)	Harkil peygambere halkını dine davet etmesi emredilen şehir
dāş (F)	çanak, çömlek ve kireç ocağı
dāş kazan	çanak, çömlek yapılan kazan
daş	taş
da'va (F)	iddia, şikayet

davuş	ses, seda
dāver (F)	adil hükümdar, efendi
der-beder (F)	yaşayışı ve davranışı düzensiz kimse; serseri, kapı kapı dolaşan
defn (A)	gömmek, defnetmek
defn kıl-	gömmek, defnetmek
defter (A)	defter
dehḳān (F)	köy ağası, köy muhtarı; çiftçi
delil (A)	yol gösteren, klavuz, delil, belge
dereht	ağaç
dergāzeb(F+A)	gazaplanmak, çok kızma, öfkelenme
derhāl (F+A)	hemen, derhal
dermehel	zamansız, aniden
ders (A)	ders, talim; öğüt, akıl
ders al-	ders almak, talim almak
deryā (F)	deniz
deryā kenaresi	deniz kıyısı
deşt (F)	çöl, bozkır
deşt-i bayābān	çöl, kır
didār (F)	yüz, çehre, görme, görüşme
didār-i müyesser	görüşmek, görüşmek nasip olmak
dide' (F)	göz
digen	diyen, adında
diyar (A)	diyar, yurt, memleket, vatan
du'ā (A)	dua
du'ā-yi mustecāb	cevap verilen, kabul edilen dua
du'ā-yu tekbir kıl-	dua ve tekbir etmek
dukān (F)	dükkan
dukān et-	dükkan kurmak

dunyā (A)	dünya
duvaz	hırsız
dürüst (F)	dürüst, sağ, salim, doğru
dürüst i'tikād	dürüst inanç, doğru inanç

-E-, -'E-

ecir	emek, zahmet
ehl (A)	sahip, malik, maharetli, usta
ehli 'alem	alemlerin sahibi
ehvāl	ahval, durum
ehvāl-i düşvār (T+F)	zor durum
ekel- (alıp kel-)	getirmek
eksük	eksik
emānet (A)	emanet, güvenilen
emel (A)	ümit, arzu, istek,amaç
emma	ama,fakat,lâkin
emr (A)	emir, buyruk, ferman
endişe (F)	merak, kaygı
endişe kıl-	merak etmek, kaygılanmak
ertegen	sabah, ertesi gün sabah
ervāh (A+ç)	ruhlar, canlar, hayatın cevherleri
ervāh meşāyih	ruhlar, canlar
ervāh t̄ayyibe	güzel ruhlar, hoş canlar
'erz	arz, istek; şikayet
'erz kıl-	arz etmek, istemek; şikayet etmek
esbāb (A+ç)	sebebler, vasıtalalar (tekl:sebeb)
esbāb-i hücre	hücre malzemeleri, oda malzemeleri
esir (A)	esir, tutsak, köle

esir kı́l-	tutsak olarak almak, esir etmek
esirān (ç)	esirler
eśnā (A)	ara, aralık, vakit
eśnā-i kı́rā'et	kıraat vakti
eşrāf (A+ç)	ileri gelenler
esrār (A+ç)	sırlar, aklın ermeyeceği işler
eśrār-i lāmākān	mekansızın, Allah'ın sırları
eşik	eşik, kapı
eşrāf (A+ç)	ileri gelenler,
eşteha	iştihā
eştahaları kel-	iştihası açılmak, acıkmak
et-	etmek, yapmak, eylemek
evliyā (A+ç)	evliya, veliler
evliyā'ullah (A)	ermiş, aziz
evsāf (A+ç)	özellikler, vasıflar
evvel (A)	önce, eski, evvel
evvelķi	önceki
ey	ey, seslenme edatı
eybar- (alıp bar)	alıp varmak, götürmek
eyyühennās	ey insanlar
eyle-	eylemek, yapmak
ezān (A)	ezan
ezān oķu-	ezan okumak
ezber (F)	zihinde tutma, ezber
ezbera-i tahşil-u 'ilm	ilim öğrenmek ve zihinde tutmak
ezdil (F)	dili ezen, etkileyen
ezdil-i pür-derd (F)	dili ezen dertli, çok etkileyici

-F-

fākīr (A)	fakir, yoksulluk, zavallı, biçare ; ben
fākīr fuḳrā	fakir halk, yoksul kişi
fāriḡ (A)	rahat, boş vermiş, vazgeçmiş, çekilmiş; işini bitirmiş
fāriḡ bol-	müsterih olmak
fānī (A)	ölümlü, geçici
fāş (F)	açık açığa, meydana çıkmış, yayılmış, açığa vurma
faş kıl-	açıklamak, ilan etmek
fātiha (A)	Fatiha süresi, Kuran'ı Kerimin birinci süresi
fayda	fayda, iyilik
fāyız (A)	bolluk, çokluk
fāyız yetkür-	bolluk getirmek, faydası dokunmak
fedā (A)	feda etme, adama, gözden çıkarma
fedā kıl-	feda etmek, adamak, gözden çıkarmak
felek (A)	gök, dünya; tarih
ferāset (A)	anlayışlık, çabuk anlama
fermān (F)	ferman, buyruk
fermān-ber-dār (F)	fermana uyan, emre uyan, hüküm altına giren, itaat eden
fermān-rev (F)	buyruğu kabul edilen
feryād (F)	feryad, bağırma
feryād kıl-	bağırma, feryad etmek
feryād-u fiḡān	feryad ve fiğan
feryad-u fiḡān ḳopar-	feryad ve fiğan çıkarmak
feryād-i res	feryad döken, feryad saçan, feryad edenin imdadına yetişen
ferzend (F)	çocuk, oğul
feth (A)	açma, açılma, fetih, zafer
feth-i nuşret	fethetmek, başarı kazanmak

fetvā (A)	fetva, şeri karar
fetvā ber-	fetva vermek
fevc (A)	çokluk
feydā	ortaya çıkmak, dünyaya gelmek
feydā bol-	ortaya çıkmak, dünyaya gelmek
fikir (A)	fikir, düşünme
fikir endişe	endişeli düşünme
firākat (A)	ayrılık, ayrılma; hüzn, kader
fırsat (F)	fırsat, şans
fişmān (F)	pişman, üzölme
fişmān bol-	pişman olmak, üzölme
fuçuk	kırık, kırılmış, kenarları yok
-G-Ğ-	
ğaddār (A)	hain, merhametsiz
ğāfil (A)	gaflette olan, dikkatsiz
ğāfil kıl-	gaflette bulundurmak, gaflette yakalamak
ğāhī (F)	ara sıra, bazen
ğalat (A)	yanlış kelime ve söz; yanlış
ğālib (A)	yenen ,üstün gelen
ğālip kel-	kazanmak
ğam (A)	üzüntü, kader, tasa, kaygı, sıkıntı
ğam-gin	üzüntülü, kaderli, gamlı, tasalı
ğam ye-	üzüntülenmek, endişelenmek, tasalanmak
ğammaz (A)	fitneci, münafık
ğānīmet (A)	kazanç, beklenmeyen kazanç; düşmandan alınan kazanç, ganimet
ğarb (A)	batı, gün batısı

ġarib (A)	garip, gurbette bulunan, şaşılacak
ġaribāne (A+F)	garip gibi
ġarip-ġureba (F)	garipler, yoksullar, zavallılar
ġarķ (A)	batma, boġulma, boġma
ġarķ bol-	batmak, boġulmak
ġayib (A)	kayıp, gizli, belirsiz, görünmeyen
ġayib bol-	kaybolmak, yok olmak
ġazab (A)	dargınlık, kızgınlık
ġazab iyle-	hiddetlenmek, öfkelenmek
gedā (F)	dilenci, yoksul
gedā-yi zaif	zayıf, zavallı, yoksul
gerd (F)	toz, toprak, kader, tasa
gerd-ü ġubār	toz toprak
gird-āb (F)	girdap, anafor, çevrinti
gird-āb-i belā	bela girdabi
giryān (F)	aġlayan, aġlayıcı; gözyaşı
ġuş-mal (F)	kulak bükme, terbiye, nasihat
ġüyā (F)	sanki, ġüya
ġünāh (F)	ġünah
ġüvāh (F)	şahit, tanık, delil

-H-Ĥ-Ĥ-

ħaber (A)	haber
ħaber bir-	haber vermek
ħaber-dār (A+F)	haberli, bilen
hācet (A)	ihtiyaç, gereklilik
hācet-reva (A+F)	ihtiyacı gören, gideren
ħāci (A)	hacı, hacca giden

had(d) (A)	sınır, nihayet; derece; uç; ölçü, derece
ḥādim (A)	hizmet eden, hizmetçi
hafız (A)	hıfzeden, koruyan; saklayan, ezberleyen; hafız
ḥahla-	istemek, beğemek, seçmek, uygun bulmak
ḥaili	bayağı, çok; biraz
hakide	ilgili, alaka
hakir (A)	değersiz, hor gözle bakılan
hāl (A) (1)	çözme, açma
ḥāl (A) (2)	hal, oluş, duruş, durum, vaziyet
ḥalās (A)	kurtuluş, kurtarma, kutlama
ḥalāş bol-	kurtarmak, kurtuluşa ermek
ḥalāşlık (A+T)	kurtuluş, kurtulma
ḥālī (A)	ıssız, تنها, boş
ḥāl-i perīşān	perişan durum
ḥalk (A)	halk, ahali
hamd (A)	teşekkür, şükür, rahmet
hamd-u şana	teşekkür etmek, şükretmek
ḥān (F)	hakan, hükümdar
ḥānḳāh (F)	tekke, saray
ḥānḳāh-i rāst	saray bina etmek, saray inşa etmek
har-	yorulmak, gücü kalmamak, halsız düşmek, hasta olmak
hareket (A)	davranış, iş, tutum
ḥaṭā (A)	hata, kusur, yanlış
ḥatā kıl-	yanlış yapmak, kusur işlemek
ḥātif (A)	göz kamaştıran; sesi işitilen fakat kendisi görülmeyen; gaipten gelen ses; gaipten seslenir gibi haber veren melek
ḥāṭır (A)	zihin, fikir, gönül
ḥatun	kadın, zevce; kıyamet, ahiret kardeşi
havā (A)	hava

havā-i sefer	sefere çıkmak, gezmek, seyahet etmek, yola çıkmak
havlu	avlu, müstakil ev
havlu ‘imaret	bayındır hale getirilen yapı, bina
hay (A)	diri, canlı
hay leziz	tatlı, hoş
hayāt (A)	hayat, canlılık
ḥayrān (A)	şaşmış, şaşa kalmış, esir, müptela
ḥayr-bād (A+F)	hayırlı olsun ; ayrılık, yolculuk
ḥazret (A)	İlâhî veya kevnî herhangi bir hakikat ve bunun âlemdeki tecellileri anlamında bir tasavvuf terimi; saygı için büyüklere verilen ünvan
ḥelāk (A)	mahvolma, harcama, çok yorulma
ḥelāk bol-	mahvolmak, harcanmak
ḥelāket (A)	mahvolma, yok olma
ḥelāyık (A+ç)	mahluklar, yaratıklar, insanlar
heli	hayli, biraz önce
hem (F)	hem, kuvvetlendirme edatı
hemme (F)	hep, cümle
hem-şohbet (F+A)	biriyle konuşan, arkadaş
her (F)	hep, bütün
herdem (F)	her zaman
herkaysi (F)	her kim
heşşe	hisse, pay
heşşe kıl-	hisseye ayırmak, paylaşmak
heybet (A)	korku, ve hürmet hissi uyandıran görünüş, dış görünüşteki azamet
hicalet	utanma, utanç
hicriye (A)	tarih (takvim) başı olarak hicreti alan
hiç (F)	hiç, önemsiz, yok denecek kadar az

hidāyet (A)	doğru yolu gösterme
hişār (A)	hisar, etraflı korunaklı kale
hişşe (A)	pay, hisse, nasip
hişit	tuğla
hızır (ö.a)	Hızır Peygamber
hizmet (F)	hizmet, iş, iş görme, vazife
hoca (ö.a)	özel ad; hoca, efendi sahip; öğretmen
hoş (F)	hoş, güzel, temiz
hoş hava (F)	güzel hava
hoş-hāl (F+A)	mutlu, hali vakti yerinde
hoş-hāl bol-	mutlu olmak, iyi durumda olunmak
hoşnūd (F)	razı memnun, hoşnut
hoşnūd bol-	razı olmak, memnun olmak
hüb (F)	güzel, hoş, iyi
huccāc (A+ç)	hacılar
hudā (F)(ö.a)	Allah
hudāvendi(F) (ö.a)	Tanrı, Allah
hudāy te'alā	yüce tanrı, yüce Allah
hurūş (F)	coşma, çağılı, gürültü, şamata, telaş
hurūş nāle-u zāri	nale ve zar kılmak
humail	muska
hücre (A)	göz, odacık, yatma yeri
hücre-i eyvān	oturma odası
hümay (F)	devlet kuşu, kutluluk
hüner (F)	hüner, marifet
-İ-İ-	
'ibadet (A)	ibadet

‘ibadet kıl-	ibadet etmek
ibrik (A)	ibrik
ige	sahip
igiz	yüksek
ihāṭa (A)	çevirme, kuşتما
ihāṭa kıl-	etrafını sarmak, çevirmek, kuşaltmak
ihram (A)	hacıların örtündükleri dikişsiz bürgü
ikki	iki, iki sayısı 2
ikrām (A)	ağırlama, saygı gösterme
ikevlen	iki kişi, ikisi birlikte
‘ilāc (A)	ilaç, çare
ilāh (A)	Allah, tanrı
ilāhī (A)	Allah’a mensup, ey Allah’ım , bu ne hal
‘ilk	birinci, önceki
‘ilk al-	kabul etmek
‘ilm (A)	ilim, bilgi
ilticā (A)	sığınma, barınma
ilticā kıl-	sığınmak, barınmak
īmā (A)	işaretleme, anlatma, dolaylı anlatım
imām (A)	imam, hoca
‘imāret (A)	bayındırlık, şehir
imdi	şimdi, halen
‘ināyet (A)	iyilik, bağış, yardım
‘ināyet ilāhi	iyilik ilahi, iyilik sahibi
ir- (1)	ermek, imek, olmak
ir (2)	yetişmek, uluşmak, kafi gelmek, vasıl olmak
irādet (A)	irade, dilek, gönül isteği
İsíg Köl (y.a)	Issık Göl veya Isık Göl, Türkistan’da Tanrı dağlarının orta kısmında ve bugünkü Kırgızistan’ın kuzey doğusunda, Kazakistan

sınırına yakın bir bölgede, kuzeyinde Küngöy Ala dağları ve güneyinde Teskey Ala dağları arasındaki tektonik çukurda yerleşmiş, ortalama deniz seviyesinden 1606 m. yükseklikte konumlanır.

İslām (A)	İslam, İslamiyet
iste-	istemek, talep etmek, arzulamak
istîğfār (A)	tövbe etme, Allah'tan günahlarını bağışlamasını dileme
istîkbāl (A)(1)	gelecek, gelecek zaman
istîkbāl (A)(2)	gelen birini karşılama
istîkbāl kıl-	karşılama, karşılamaya çıkmak
istiklāl (A)	tek başına olma, bağımsızlık, hürlük
iş	iş; davranış, hareket, tavır
işāret (A)	bir şeyi gösterme
işāret kıl-	göstermek, belirtmek
işek	eşek
işik	kapı, eşik
işik et-	kapıyı kapatmak
işit-	işitmek, duymak
itā'at (A)	itaat, boyun eğme, söz dinleme
itā'at kıl-	itaat etmek, boyun eğmek, söz dinlemek
ittifāk (A)	birleşme, uyuşma; sözleşme

-K-Ḳ-

kā'inat	dünya, cihan; Allah
kabuk	kabuk
işikniḡ kabuḡu-	kapının kapağı, kapı
kaç-	kaçmak, uzaklaşmak, firar etmek

ḳadīm (A)	eski, çok eski
ḳafile (A)	kafile, birlikte yolculuk eden topluluk
kāfir (A)	küfre giren, Allah'a inanmayan, iyilik bilmeyen; kara
ḳaḳ-	çakmak, vurmak, kakmak
ḳal-	kalmak, durmak, sürmek, yaşamak, var olmak
ḳalğan	kalan
ḳamer (A)	ay
ḳameriye (A)	ay takvimi
ḳanā'at (A)	kısmete razı olma, yetinme, kanaat
kār (F)	fayda, yarar, iş, kazanç
kār bar	faydası olan
ḳara	siyah, kara, esmer
ḳarğeliḳ (y.a)	Doğu Türkistan'da bi yer adı
ḳarīb (A)	yakın, yakın olan; Allah'ın hizmetinde olan
ḳarīb vālāyet taf-	Allah'ın hizmetinde azizlik bulmak
kārvān (A)	kervan
ḳaṣabaçe (A+T)	küçük kasaba
kāsib (A)	kazanan, kazanç sahibi
ḳaṣḡar(y.a)	Doğu Türkistan'da tarihî bir şehir. Tarım havzasının en önemli şehri olan Kâṣḡar (Çince Kaşı; İslâm kaynaklarında Kâṣḡar, Kâcgar, Kâṣhar, Kaṣḡar),
ḳaṣḡa	alnında beyaz nişan olan at
ḳatarlîḳ	gibi, vesaire
ḳatîḳ	katı, sert, acımasız; yoğurt
ḳayan	taraf, yan, nere
ḳaydaḡ	ne cins, ne tarz
ḳaydin	nerden, nereden
ḳaysi	hangi, o ki
ḳayt-	dönmek, dönüp gitmek, çekilmek

ķayta	tekrar, yeniden, yeni baştan
ķazā (A)	olacağı önceden Allah tarafından takdir olunan şeylerin gerçekleşmesi, kaza, hüküm
ķazā-i ilāhi	ilahi hüküm
ķazan	tava
ķazāra	kazara, aniden , ne yazıkki
ķazī (A)	kadı
ķebter (F)	güvercin
ķe	geç
ķe-	geçmek
ķee	gece
ķee kündüz	gece gündüz
ķedem	adım
ķeder (A)	kader
ķedim	önce, kadim
ķedim zaman	zamanlar önce
ķel-	gelmek
ķelender	dilenci; çok gezmiş yaşamış adam
ķelgne	geldikten sonra
ķeltr-	getirmek, getirtmek
ķem (F)	az, eksik; fena, kötü, bozuk
ķemāl (A)	olgunluk, yetkinlik
ķemāl-i hāķ	Allah'ın yetkinliği, mkemmeliği
ķime	gemi
ķempīr (F)	zayıf, yaşlı adam
ķenār (F)	kenar, kıyı, evre
ķenizek (F)	cariye, halayık, köşk cariye, hızmethi
ķent	şehir; mahalle, köy
ķeņr	geniş

kerāmet (A)	kerem, bağış, keramet, velilerin gösterdikleri olağanüstü hal
kerim (A)	çok kerem sahibi, cömert; ulu, büyük
kette	büyük, ulu
keyafet	giyecek, elbise, kıyafet
keyin	sonra, arka, peş
kiçik	küçük, zayıf
kiçik kal-	küçük olmak, zayıf kalmak
kiçkır-	çağırarak, bağırarak, haykırma
kıl-	kılmak, etmek, yapmak
kılıç	kılıç
kir-	girmek; bakmak, dahil olmak, aldırarak, tohum aldırarak
kırğız(ö.a)	Kıpçak taihesinden Türk boyları, Kırgız Türkleri
kırk	kırk, kırk sayısı, 40
kırlık	köşeli
kısım (A)	bölme, dağıtma, nasip
kış	kış mevsimi
kişi-	eğilmek, bükülmek
kişi	kişi, insan
kitāb (A)	kitap, Kur'an
kitāb-i mutāla'a	kitap okuma işi
kitab-i mutāla'a kıl-	kitap okumak
kıyāmet (A)	kıyamet
kıyāmet keyum	kıyamet olmak, her şey bitmek
kız	kız, kız çocuk
kol	kol, el
kol ber-	kol vermek, el vermek
koluni sun-	elini uzatmak
kon-	konmak, konaklamak

kop-	kopmak, ayağa kalkmak
kork-	korkmak
korla-	kazmak, toprağı açmak, oymak
korsak	korsak, karın
koyun	koyun, göğüs, kucak
koşgal-	harekete gelmek, karışmak, coşmak, ayaklanmak
köhne (F)	eski, köhne, eskimiş, zamanı geçmiş
könül	gönül
könül koy-	gücenmek
kör-	görmek
körünüş	görüüşme, mecliş
körünüş kıl-	grüşme yapmak
körüş-	görüüşmek, karşılaşmak, karşılıklı konuşmak
köz	göz, görme organı; nefesli çalgılarda delik
köz yum-	gözünü kapatmak
köz yumup açkunçe	gözü kapatıp açana kadar, çok hızlı
ku	kaza benzer bir kuş
kuçe (F)	cadde, sokak, Pazar, çarşı
kumār (A)	kumar
kumārbāz (A)	kumar oynayan, kumarcı
kuvvet (A)	kuvvet, zor, güç
kuvvet taf-	kuvvetli olmak, kuvvet sahibi olmak
kuvvetlik (A+T)	kuvvetli, güçlü
küç	güç, kuvvet, zor
küçi yet-	gücü yetmek
küf	küp, kova
kün	güneş; gün; gündüz
kün keç bol-	gün geç olmak
küncüt	susam, simsim

künlük	günlük, yiyecek
küşāyiş (F)	Açıklık, ferahlık
küşāyiş tap-	açıklık bulmak, ferah olmak

-L-

lā-mekān (A)	mekansız, Allah
lārahm (A)	korumasız, esirgemesiz, merhamet
lārahm tut-	korumasız tutmak
lāzımlık (A+T)	lazımlı, gerekli şey
leb (F)	dudak; kenar
leheb (A)	alev
lehed	yer, toprak
lerz (F)	titrek, titreyen
lerzege kel-	titremek
leşker (F)	asker, ordu
loğma	lokma

-M-

ma'bud (A)	kendisine ibadet olunan; Allah
mādām	madem; çünkü
māh (F)	ay, ay gibi
mahşer (A)	mahşer, kıyamet yeri
mahv (A)	yok etme
mahv bol-	yok olmak, yok olunmak
maḳdūr(A) (1)	elden gelen, yapabilen
maḳdūr (A) (2)	güç, kuvvet

maḳḁurlari ḳal-	gücü kalmak, kuvveti olmak
maḳṣad (A)	istenen, kast olunan, maksat, amaç
maḳṣaduna yet-	amacına ulaşmak
maḳṣūd (A)	istek, kasıd, hedef, niyet
māl (A)	mal, mülk, varlık, servet
maḡ-	salınarak yürümek, edalı bir şekilde gezmek
mara-	saklandığı yerden gözetlemek, gizli takip etmek
marap oltur-	saklanarak gözetlemek
marap yür-	saklandığı yerden gözetleyip yürümek
ma'rūf (A)	bilinen, belli, meşhur, ünlü
mātem (A)	yas, kader
mātem tut-	yas tutmak
mazlūm (A)	zulüm görmüş, sakın, sessiz
meclis (A)	topluluk, meclis
meclis ber-	meclis vermek, eğlence meclisi düzenlemek
meded (A)	medet, yardım, himmet
medediñde bol-	yardımda olmak, yardımcı olmak
meded-kār (A+F)	yardımcı, yardım edici
meded-kār bol-	yardım etmek, yardımcı olmak
medrese (A)	medrese, dini okul, okul
meḡrip (A)	batı
mehel (A)	vade, belli bir vakit
mekkār (A)	hileci, düzenci, çok hile yapan dolandırıcı, düzenbaz
mekke (ö.a)	Hicaz'da Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğduğu ve Kabe'nin bulunduğu şehir
meḳsed (A)	amaç, maksat, nişan
mekteb (A)	okul, yazı yazılacak yer
men	ben
menzil (A)	menzil, yerleşecek yer, konak yeri,

merāhil (A+ç)	konaklar, menziller
merd (F)	adam, insan, yiğit, mert
merd kelan	mert yiğit
mehbūd (A)	korkudan şaşırılmış
meretebe	nöbet, sefer
merg (F)	ölüm, ölü
merkad (A)	yatacak, uyuyacak yer; mezar, kabir
me'rūf bol-	bilinmek, belli olunmak
mescid (A)	mescit, namaz kılınacak yer, küçük cami
meşel (A)	benzer, eş, örnek, dokunaklı söz, hikaye
meşlehet	danışma, konuşma, yol gösterme
meşlehet kıl-	danışma, konuşma
meşakkat (A)	zahmet, sıkıntı
meşakkat tart-	zahmet çekmek, sıkıntı çekmek
meşāyih (A+ç)	şeyhler
meşgūl (A)	meşgul, bir işle uğraşan, dalgın
meşgūl bol-	meşgul olmak, uğraştırmak
meşhed (y.a)	İran'ın Razavi Horasan Eyaleti'nin yönetim merkezi ve ülkenin ikinci büyük şehridir. Aynı zamanda, eyaletin aynı isimli Meşhed şehristanı'nın yönetim merkezidir.
meşrīk	doğu
mevcūd (A)	var olan, bulunan
mevkūf (A)	vakfedilmiş
mevzi' (A)	bir şey konulacak yer, yer, mahal, kısım
meylān (A)	meyil, eğilme; akma, gönül akışı
meylān kıl-	meyletmek, akmak
mezār (A)	ziyaret yeri, mezar
mezārğa bar-	mezara varmak, mezara gitmek
mezārāt (A+ç)	ziyaretler

mezārāt kıl-	ziyaret kılmak, ziyaret etmek
mihnet (A)	sıkıntı, mihnet
miḳdār (A)	kadar, derece; parça, kısım
mīl (A)	mil, çelik kalem, yollardaki mesafeyi ölçmek için dikilen nişan
mīl-i iskender (ö.a)	İskender seddi
milādiye	miladi
min-	binmek
mingeştür-	bindürmek
minnet (A)	minnet, gönül borcu
minnet-dār (A+F)	minnettar, birinden gördüğü iyiliğe karşı mahcup ve muteşekkir kalan
miñ	bin, bin sayısı 1000
miñ beş yüz	bin beş yüz
mirzā (F)	beyzade, asalet ünvanı
miskīn (A)	miskin, zavallı
mollā (A)	kadı; büyük bilgin, hoca
mölçer (M)	tahmin
muḥāzır (A)	yemek, taam
muḥliş (A)(1)	muhtaç, ihtiyacı olan
muḥliş (A)(2)	saf, katkısız, dostluğu gönülden olan
muḳayyed (A)	bağlı, kayıtlı, bağlanmış
muḳayyed bol-	kaydedilmek, bağlanılmak
munça	bunca
muşhaf (A)	sahife haline getirilmiş şey, kitap, Kur'an
mutāla'a (A)	okumak, tetkik
mübada	mübada, eğer
mübarek (A)	mübarek, hayırlı, uğurlu, kutlu
mübarek-bād	tebrikleme, tebrik etme

mübarek-bādlık kıl-	tebrikleşmek, tebrik etmek
mücāhede (A)	uğraşma, savaşıma; nefsi yenmeye çalışma
mücāvir (A)	komşu, mabet veya tekke yakınlarına çekilip oturan
müddet (A)	zaman, vakit, süre
mü'ezzin (A)	ezan okuyan, müezzin
müjde (F)	müjde
müjde'del söz	müjde gibi söz
mükāfāt (A)	beraberlik, karşılık verme, bir iyiliğe karşı yapılan iyilik
münācāt (A)	Allah'a dua etme, Allah'a dua konulu şiir
münāzara (A)	tartışma, karşılıklı konuşma
münker (A)	reddedilen
mürīd (A)	irade eden, buyuran; bir şeyhe bağlı olan kimse, mürit
müsāfir (A)	misafir, yolcu
müslümān (F)	müslüman
müstecāb (A)	kabul olunmuş (dileği)
müstecāb bol-	kabul olunmak
müstehak (A)	layık olmuş, hak etmiş
müşkil (A)	güç, zor
müştaḳ (A)	özleyen, can atan
mütehayyir (A)	şaşırmış, hayrette kalan, şaşırmış
müteveccih (A)	bir tarafa dönen, bir tarafa yönelen; bir tarafa gitmeye
	kalkan

-N-

nā-ḳār (F)	çaresiz
nā-gāh (F)	ansızın, birdenbire
nāle (F)	inleme, inilti
nāle-i ümīd vāran	umutlu inleyiciler
nāle-i zāri	inleyici feryad

namāz (F)	namaz
namāz öte-	namaz kılmak
namāz pişin	ikinci namazı
namāz şam vaḳti	akşam namazı vakti
nān (F)	ekmek
naşihat (A)	öğüt
necāt (A)	kurtarmak, kurtuluş
neçe	nice, nasıl
neçend	nice
nedā	ses, ahenk, seda
nedā kıl-	seslenmek
nef' (A)	yarar, fayda, kar
nef' al-	yararlanmak, fayda almak, karlanmak
nefes (A)	nefes, soluk; an
neheṭ (F)	timsah
nehy (A)	yasak etme
nerse	nesne, şey
nerse keregi	eşyaları, nerseleri
nev' (A)	çeşitli, tür, cins
nev' mes'ele	çeşitli mesele, türlü sorun
nevbet (A)(1)	nöbet, sıra, defa, kez
nevbet (F)(2)	çalınan resmi bir anlamı olan davul
nezr (A)	adak, adama
nezr-u niyāz	dua ile yapılan adak
nezr-u şedākat kıl-	adak ve sadaka kılmak
niḥāyet (A)	son, son derece
nimerse	nesne, şey, eşya
nişār (A)	saçma, serpmek
nişār kıl-	saçmak, serpmek

nişān (F)	iz, belirti, hedef, ferman, tuğra
nişān ber-	göstermek, işaretlemek
niyāz (F)	dua, yalvarma
niyāz-u nezurāt	adak yaparak dua etmek
niyet (A)	niyet, meram
nūr (A)	nur, parlaklık, ışıık
nūr-u ilāhi	Allah'ın nuru
nüzre	nerse, eşya
nüzür (A+ç)	korkutmalar

-O-

obdan	iyi, iyice
oçuk	açık
oğul	evlat, oğul
oğşa	gibi, benzer
ok	ok
oku-	okumak, kıraat etmek; çağırma, seslenmek,
okut-	okutmak, okuma işini yatırmak
ol-	olmak
ol	o, işaret sıfatı; o, işaret zamiri
ol yan	o yan, o taraf
oltur-	oturmak, bir yere yerleşmek, ikamet etmek
on	on, on sayısı 10
orun	yer, mekan
otuz	otuz sayısı 30
oynaş-	dostluk etmek; oyun oynamak; aşk olmak

-Ö-

öleştür-	paylaştırmak, bölmek
ölüm	ölüm
ölüm vehimi	ölüm korkusu
ölüm yarağı	ölüm hazırlığı
‘ömür (A)	ömür
ör-	örmek, dokumak, örgü örmek
ör-	yükselmek, çıkmak, yukarı çıkmak
örget-	öğretmek, bildirmek, alıştırmak
örle-	yokuşlamak, yokuşa çıkmak
öt-	feragat edip vazgeçmek, geçmek, affetmek, gitmek, tesir etmek, ayrılmak, aşınmak
ötker-	geçirmek
ötüp ket-	geçip gitmek, geçmek, gitmek
öy	ev, bina, yapı
öy igesi	ev sahibi
öylük	evi olan; evli, evlenmiş
öz	kendi, öz
özge	başka, ayrı, diğer, farklı
özü	kendisi, kendisine mahsus, kendisine has
‘özü (A)	özür, kusur, eksiklik
‘özü tekeşşür koy-	kırgınlık için özür dilemek

-P-

pādişāh (F)	padişah
pādişāh-i ‘ālem	alemlerin padişahı

pāk (F)	pak, temiz, saf, halis
pākīze (F)	temiz, lekesiz, halis
pāk-rūh (F+A)	içi temiz, iyi yürekli
pāy (F)	ayak
penāh (F)	sığınma, sığınılacak yer
penāh tart-	sığınmak, sığınmayı talep etmek
pencşenbe	haftanın 5- günü, perşembe (asıl anlamı cuma)
pencşenbelik	perşembelik; haftalık
pend (F)	öğüt, nasihat,
pend naşihat et-	öğüt vermek, nasihat etmek
peri-ḥan (F)	büyücü, perileri davet eden
perīṣān (F)	dağınık, perişan
perīṣān bol-	dağılmak, perişan olmak
perīṣān-i āhvāl	perişan ahval, hali perişan
pervāz (F)	uçma, uçuş
pervāz kıl-	uçmak
peydā (F)	meydanda, ortada
peydā bol-	ortaya çıkmak
peygamber (F)	peygamber, haber getiren
pīr (F)	yaşlı, tarikat kurucusu
pīran-e māẓlum	yaşlı ve aciz kişi, yaşlı adam
pīr kāmīl (F+A)	usta, herşeyi bilen
piṣāne (F)	alın
pīşe (F)	sanat, meslek, iş, huy
pīşe eyle-	bir tarzda davranmak, idare etmek
pīşe kıl-	bir tarzda davranmak, idare etmek
pūr-siṣ (F)	çok soru somak
pūr-suz (F)	çok yanık, fazla yakıcı
pūr-suz hal	çok yanan

pür-suz kıl-	çok yakmak
pür (F)(1)	dolu, sahip, malik
pür (F)(2)	çok, çok fazla
pürhân (F)	delil, kanıt, ispat
pürheybet (F+A)	azamet sahibi, çok heybetli görünen
püt-	bitmek, tüketmek
pütker-	bitirmek, tüketmek

-R-

rab (A)	tanrı, Allah
rahîl (A)	göç eden, gömen; göç, hicret
rahîm (A)	esirgeme, koruma
rahim (A)	mümin kullarını esirgeyen, koruyan allah
rahim şefkat	koruma, şefkat
rahmet (A)	acıma, esirgeme, koruma; yağmur
râh-nümûn (A)	yol gösteren, kılavuz
râh-nümûn bol-	rehberlik yapmak
râsla-	uygunlaştırmak, doğrulamak, hazırlamak
râst (F)	doğru, uygun; Türk müziğinin eski bir makamı
râst bol-	doğru olmak, uygun olmak
râst kıl-	gidermek, yok etmek
râstlık (F+T)	doğruluk, uygunluk
râvh (A)	zenginlik, servet
râvî (A)	rivayet eden, anlatan,
ravza (A)	behçe, çiçek bahçesi, cennet bahçesi
ravza-i müteberrik	cennet bahçesi
râzî (A)	kabul eden, boyun eğen, rıza gösteren
râzi bol-	memnun olmak, kabul etmek

rāzīk (A)	rızık veren
refīk (A)	arkadaş, yol arkadaşı
rek'at (A)	rekat
revān (F)	yürüyen, giden, akan; ruh
revān bol-	yürümek, yola çıkmak, gitmek
revāne (F)	yürüyen, giden
rivāyet (A)	rivayet, anlatılan şey, söylenti
riyāzet (A)	nefsi kırma, dünya nimetlerinden vazgeçme, kanaat etme
riyāzet çek-	müşkülatları başta geçirmek
rīza (A)	razı olma, memnunluk, istek
rīzalīk (A+T)	razı olma, isteme, istek
rū-be-rū (F)	yüz yüze
ruḥṣat (A)	izin, müsaade
ruḥsat bol-	izinli olmak
ruḥsat tile-	izin istemek, müsaade istemek
rūze (F)	oruç
rūze tut-	oruç tutmak
rūzgār (F)	rüzgar, yel

-S-Ş-Ş-

sa'at (A)	saat, vakit, zaman
sabāh (A)	sabah
sābir (A)	sabreden, dayanan, sabırlı
sābr-i ḳanā'at	kısmete sabırla razı okmak, kanaat ve sabır, sabırla yetinmek
saçra-	sıçramak, yerinden kalkmak, fırlamak
sahrā (A)	kır, ova, çöl
saḳla-	korumak, gizlemek; beklemek
sal-	salmak, bırakmak, koḡmak, bina tesis etmek

şalavāt (A+ç)(1)	Hz. Muhammed'e edilen dualar
şalavāt (A+ç)(2)	namazlar
şalavāt-i hamse	beş sefer edile dua; beş namaz
salavāt kıl-	namaz kılmak, dua kılmak
sarāy (F)	saray, büyük konuk
sarāyban	saray sahibi, konuk sahibi
şarf (A)	sarf, harcama
şarf kıl-	vakfetmek, zamanını bir şeye kullanmak, harcamak
sat- (1)	satmak, satılmak
sat- (2)	gösteriş yapmak
şavāb(A)	doğruluk, dürüstlük, doğru, dürüst
sāye (F)	gölge; koruma; yardım
sāyedār	yardım alan, korunan
sāyedar bol-	yardım almak, korunmak
sebeb (A)	sebeb
sebeb-i necāt ahiruy	kurtuluş sebebi
seccāde (A)	seccade
sefer (A)	yolculuk
sefer cabduği	sefer hazırlığı
seher	sabah
sehl (A)	kolay
sehv (A)	yanlış, yanılma
sehven haṭālīk	yanlışlık
sekri-	sıçramak, koşmak, zıplamak
selām (A)	salam verme, merhaba deme
selām kıl-	selam vermek, selamlamak
cevāb-i selām-	selamı cevaplamak,
selāmet (A)	güvenlik, korkudan uzak olma, iyi sonuç
semerḳand (y.a)	Özbekistan'da tarihî bir şehir, Semerkant

sen	2. Tekil şahıs zamiri, sen
ser (A)	baş; öncü, reis, başkan
ser-ü pāy	baş ve ayak, kıyafet
ser-gerdān (F)	şaşkın, perişan, başı dönen, sersem, sergerdan
şevāb (A)	hayır işleme, sevap; hayır
sevād (A)	karalık, siyahlık, şehir çevresindeki karalığı meydana getiren; yazı; bağ ve bağçeler
sevādlari çık-	okuma ve yazmayı öğrenmek
seyr (A)	yürüme, yürüyüş, seyir, bakma, gezme, gezinti
seyr kıl-	bakmak, seyretmek
sicil (A)	defter, sicil, resmi vesikaların kaydedildiği kütükler
sicillik(A+T)	devam etme, sicil devam etme
sığ-	sıgmak, içine almak, kapsamak
sıla-	sıvazlamak, okşamak
silk (A)	zincir, iplik, yol, sıra, dizi
sín-	kırılmak, bozulmak; abdest bozulmak
sína-	sınamak, denemek
sír-	kaymak; sahip olmak, malik olmak
sir-	sıyırmak, kapıp almak
sír (A)	sır, gizli tutulan şey; bilinmeyen yön
siyāh (A)	kara, siyah; kötü
sodager	alım satım işi yapan, ticaretle uğraşan kimse, tüccar
sodagerçilik	ticaret yapmak, alım satım işiyle uğraşmak
şofi (A)	tasavvuf ehli, sofu
sohbet (A)	sohbet, görüşüp konuşma
sohbet-i 'azm	görüşüp konuşmanın niyeti, sohbet sebebi
sok-	sokmak, vurmak, darp etmek; para basmak, ısırmak
sor-	sormak, bilgi almak üzere soru sormak, hal hatır sormak
su	su

sulṭān (A)	sultan, hükümdar, hükümdar ailesinden olan kadın
sun-	sunmak, arz etmek, uzatmak; uzatmak
süpür-	süpürmek
-Ş-	
şāb (A)	genç, delikanlı
şāgird (F)	öğrenci, çırak
şāhid (A)	şahit, tanık; güzel, sevgili
şām (F)	akşam, karanlık
şāyed (F)	eğer, şayet, olabilir
şehīd (A)	şehit
şehīd kıl-	şehit kılmak, şehit etmek
şehir (A)	il, kent, şehir
şehrinin qarasi	kenttin uzaktan gözükmesi
şikeste (F)	kırılmış, kırık; kırılgan, dargın
şikestelik (F+T)	kırılganlık, gücenme, kırılma
şefkat (A)	sevecenlik
şekve (A)	şikayet
şems (A)	güneş
şemsiye (A)	güneş takvimi
şerbet (A)	şerbet
şerh (A)	açma, açıklama
şeri'at (A)	Allah'ın emri olan din kaideleri, doğru yol
Şerīf (A)	kutsal, şerefli; soylu, temiz; Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in soyundan olan kimse
şevk (A)	şiddetli arzu
şevke (A)	şikayet, hoşnutsuzluk
şeyh (A)	şeyh, yaşlı, tekke reisi, tarikat büyüğü

şikār (F)	av, avlama
şikārğa çık-	ava çıkmak, avlamaya çıkmak
şikeste (F)	kırılmış, kırık; kırgın dargın
şimāl (A) (1)	kuzey, sol taraf
şimāl (A)(2)	rüzgar, fırtına
şimāl çık-	rüzgar esmek, fırtına çıkmak
şol	şu, o
şol zaman	şu zaman, o vakit
şöhret (A)	şöhret, ün
şöhret tap-	ün kazanmak, şöhret kazanmak
şubu	şu
şundağ	böyle, söyle
şükür (A)	şükür, minnettarlık
şükür eyt-	şükretmek, minnettar olmak
şürü (A)	başlama
şürü kıl-	başlamak, gelmek

-T-T-

ta'addī (A)	saldırma, zulmet, adaletsizlik
ta'addī kıl-	saldırmak, zulmetmek, adaletsizlik yapmak
ta'ām (A)	yemek
ta'am ye-	yemek yemek
ta'at (A)	Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet
ta'at u 'ibadet	ibadet
tabaḵ (A)	tabak, tabaka
tabi (A)	uyan, boyun eğen
ṭabl (A)	davul
ṭabl cöbi	iki tane davul

ta'et u 'ibadet kıl-	ibadet kılmak
tağ	dağ
tağ iteki	dağ içi
tağar	çanak, kap, tekne, torba, kese
ṭahāret (A)	temizleme, temizlik, büyük abdest
ṭahāret al-	abdest almak, temizlenmek
tahşıl (A)	ele geçirme, edinme, ilim öğrenme
tahşıl-i 'ilm	ilim öğrenme
tahsîn (A)	beğenme, takdir etme
taki	dahi, da, de
taḫsīm	bölme, parçalama
taḫsīm kıl-	bölmek, parçalamak
taḫşîr (A)	bir işi eksik yapma, kusur etme, suç, günah işleme
taḫşîr koy-	eksik yapmak, kusur etmek
ṭālib (A)	isteyen, istekli, öğrenci
ṭālib-i 'ilm	ilime istekli, ilim öğrenmek isteyen
ṭālibul 'ālem	aleme istekli
tam	ev, dam, duvar, çatı
tam sal-	ev yapmak, duvar yapmak
tamām (A)	tamam, tam, eksiksiz, uygun
tamām-i cemā'at	camaatın tamamı, herkes
tamāşā (F)	bakıp seyretme, gezme yürüme
tamāşā kıl-	bakıp seyretmek, gezmek yürümek
taṇ (1)	denk
taṇ (2)	şafak, tan, sabah
taṇ at-	sabah olmak
taṇ (3)	şaşılacak, hayret
taṇa kıyāmet-	şaşılacak kıyamet günü, hayretli kıyamet günü
taṇ (4)	şüphe, inkar

tap-	tapmak, bulmak, kaybolanı bulmak
tapşur- (1)	ulaştırmak, vermek, teslim etmek
tapşur- (2)	güvenmek, teslim etmek, bel bağlamak, bırakmak
ṭaraf (A)	yan, yön, taraf
ta'ríf (A)	bakış, göz ucu
tārīḥ (A)	tarih, geçmiş zaman
ṭarīka (A)	yol; adet, örf, töre
tarḳa- (Mo)	dağılmak, ayrılmak, perişan olmak
tarḳap ket-	dağılmak, ayrılıp gitmek
tarḳaş- (Mo)	ayrılmak, dağılmak, saçılmak
tart-	çekmek, asılmak; can çekişmek; ; ah çekmek, inlemek, darlanmak
tartíp al-	çekmek, çekip almak
taş (1)	dış, uzak
taş (2)	taş
taşlık	taşlı
tātār (ö.a)	Tatar, Tatar millyeti
tātār-zemīn	Tatarların yeri
ṭavāf (A)	tavaf, bir yerin etrafında dolaşma
ṭavāf kıl-	tavaf kılmak, tavaf etmek, etrafında dolaşmak
tāvān (F)	zarar, ziyan, hasar; suç, günah
tāvān kel-	zarara uğramak
ta'yin (A)	belli etme, tayin, atama, görevlendirmek
ta'yin kıl-	tayin etmek, atamak, görevlendirmek
ta'yin kılíp ber-	atamak, görevlendirip vermek
ta'zīm (A)	saygı gösterme, hürmet etme, ululama
tebre-	kımıldamak, sallanmak
teg-	değmek, dokunmak
tegi	-ye kadar, değin

tekbîr (A)	tekbir, yüceltme
tekbîr kıl-	tekbir kılmak
tekeşşür (A)	kırılma, kısılma, kırgınlık
tekeşşür kıl-	kırılmak, şikayet etmek
teklîf (A)	teklif
teklîf-i Semerkand	Semerkant'e teklif etmek
tekrâr (A)	tekrar, yenileme
tekrâr kıl-	tekrar etmek, yenilemek
teksim (A)	paylaştırma, bölme
teksim kıl-	paylaştırmak, bölmek, üleştürmek
tel	tepe, yüksek, bayır; hazır; ada, ufak dağ
tel kıl-	hazır kılmak, hazırlamak
temet	demet
temmet (A)	bitti, tamam oldu
ten (F)	ten, vücut, beden
ten ber-	kabul etmek
tenâvül(A)	paylaşmak, ortak kullanmak
tenge	bir para birimi
tenge ful	para
tenhâ (F)	tenha, boş, tek
teñ (1)	dar
teñ (2)	denk, eşit
teñ bol-	denk olmak, eşitlenmek
terbiyet (A)	terbiye
terbiyet merdân	insanları terbiye etmek
terk (A)	terk, bırakma
terk kıl-	terketmek, bırakmak
tevakûf (A)	durma, beklme; eğlenme
tevbe (A)	tövbe

teveccüh(A)	güler yüz gösterme, sevgi, yönelme, yakınlık gösterme
teveccüh kıl-	güler yüz göstermek, yönelmek, yakınlık göstermek
tevfîk (A)	uyma, yardım, Tanrı yardımı
teyyar	hazır
teyyar kıl-	hazırlamak
tezkire (F)	Divan edebiyatı döneminde kullanılan bir türdür. Edebiyat terimi olarak kullanılır ve edebiyat terimi olarak da belli bir meslekteki kişilerin yaşam öykülerinin toplandığı yapıtı gösterir. Tezkire, “zıkr” kökünden yani “söylemek, hatırlamak” anlamına gelen sözcükten türemiştir. Türemiş olarak anlamı “hatırlamaya vesile olan şey” ‘dir. Çoğulu “Tezâkir”dir. Tezkire için Arap ilmi “tabakât” terimini tercih eder. Fars edebiyatında özellikle şairlik mesleği için yazılan tabakât kitaplarına tezkire denmiştir.
til (1)	dil
til (2)	dil, lisan
til aç-	konusmak, konuyu açmak
tilâvet (A)	Kur’an’ı güzel sesle ve usulüne göre okuma, okunma
tilâvet-i kûr’ân	Kur’an okuma
tile-	dilemek, istemek, arzu etmek, temenni etmek
tilegen	dileyen, isteyen, arzu eden
tiril-	dirilmek, canlanmak; sertleşmek
tive	deve
tiz	diz, ayak üstü
tîz (F)(1)	keskin
tîz (F)(2)	tez, çabuk
toğsan beş	doksan bes 95
toğkuz	dokuz, dokuz sayısı 9
tola (1)	çok, fazla

tola (2)	dolu, doldurulmuş
tonu-	tanımak, bilmek, anlamak, hatırlamak, anlayıp tesdik etmek
töben	aşağı, alt
töpe	tepe, üst, tümsek
töre (1)	kanun, töre, yasa
töre (2)	hanzadelere, beyzadelere mahsus ünvan
tört	dört, dört sayısı 4
tuğ (F)	bayrak, sancak, tuğ
tuğ 'alem	alemin sancağı, alemin tuğu
tur-	durmak, beklemek; kalkmak, dinlendirmek
tusu-	beklemek, sebat etmek, yolunu kesmek, engellemek
tüb (1)	dip, esas, temek
tüb (m) (2)	tane
tün (1)	gece
tün (2)	dün
tün yarmi	gece yarısı
türkistān (ö.a)	Türkistan, Türkistan bölgesi
tüş	düş, rüya
tüş-	düşmek, inmek; kapılmak
tüzük (1)	tertipli, sıralı, düzenli, doğru, iyi
tüzük (2)	tüzük, kanun
-U-	
uç	sırt, arka, büyük, kebir, üst baş
ula-	ulaştırmak, bitıştirmek, uzatmak; ağlamak, yüksek sesle bağırarak, ağlamak
uluğ	ulu, yüce, büyük, değerli, baş, reis

uluğrağ	daha yüce, daha ulu, daha büyük
una-	razı olmak, kabul etmek
ur-	vurmak, çarpmak
ustuhān	kemik
uşbu	işte bu, şubu
uyku	uyku
uzat-	uzatmak; göndermek; yolculamak, uğurlamak

-Ü-

üç	üç, üç sayısı 3
üçün	için
üçünçü	üçüncü
üleştür-	paylaştırmak, taksim etmek, üleştirmek
ümīd (F)	umut
ümīd vāran	umutlular, ümitliler
üm̄met (A)	paygambere bağlı topluluk, cemaat, gurup, topluluk
üstād (F)	usta, sanatkar; öğretmen, hoca
üstād- kerde (F)	ustalaşmış, usta
üz- (1)	yüzmek
üz- (2)	kırmak, koparmak, kesmek, kökünden çıkarmak
üz̄n (A)	dudak, kenar, yan, taraf

-V-

vağ'a (A)	olup geçen olay
vāğīf (A)	bilen, elde eden, haberli olan
vāğīf kıl-	bildirmek, haber vermek

vaķıt (A)	çağ, zaman, vakit
vaķt-i ders	ders zamanı, ders vakti
vaķt-i sefer	sefer zamanı, yolculuk vakti
vālā (F)	yüce, ulu, aziz
vālāyet (ç)	yücelik, ululuk, azizlik
vālide (A)	anne
vaṭan (A)	vatan, yurt
vefāt (A)	insan için ölüm
vefāt bol-	ölmek, vefat etmek
veger (F)	eğer, ister
velāyet (A)	velilik, ermişlik; sözünü geçirmek
veli (A)	veli, sahip, ermiş, eren
vezīr (A)	valilik, velilik gibi yüksek rütbelerde bulunan paşa unvanını taşıyan kimse

-Y-

ya	yay
yaka	yaka, kıyı, taraf
yakağa al-	yakağa almak, kıyıya çekmek
yakın	yakın, uzak olmayan, yaklaşıp, civar; akraba
yalañ	yalın, çıplak, aç
yalbar-	yalvarmak
yan	yan, taraf, yakın, cihet, yön
yan- (1)	yanmak, bişmek
yan- (2)	dönmek, yanmak, yönelmek
yaraķ	silah, hazırlık
yaraķlık	silahlı, hazırlıklı
yārān (F+ç)	dostlar, sevgililer

yarıl-	yarılmak, yarılıp açılmak, parçalanmak
yarkend (y.a)	Doğu Türkistanda bir yer adı
yasavul	yasakçı, yasak memuru, zabıta memuru, çavuş
yaş (1)	yaş, göz yaşı
yaş (2)	yaş, insanın yaşı, ömür
yaş (3)	yaş, genç
yaş (4)	ıslak, nemli, rutubet
yaş al-	ağlamak, gözü yaşarmak
yat-	yatmak, uzanmak; hasta düşmek; meyl etmek
ye-	yemek
yek-sân (F)	bir, eşit, düz
yene	başka
yeñi	yeni, taze
yer	ter, yer yüzü, dünya
yer bile yek-sân kıl-	yer ile bir etmek
yete	yedi, yedi sayısı 7
yetim (A)	yetim, yalnız, babası ölmüş olan
yetimlik (A+T)	yetimlik
yetkünçe	ulaştırana kadar; fazlasıya
yetkür-	ulaştırmak
yette	yedi, yedi sayısı 7
yığ-	yığmak, toplamak, bir araya getirmek
yigirme tört	yirmi dört, yirmi dört sayısı 24
yigit	yiğit, genç, delikanlı
yığla-	ağlamak
yıkıl-	yıkılmak, devrilmek, çökmek
yıl	yıl, sene
yıldız	yıldız
yıraq	uzak, yırak

yit-	yetmek, ulaşmak; yetişmek; kafi gelmek; kaybolmak; yedek at göndermek
yitip kit-	kaybolup gitmek, kaybolmak
yok	yok
yok ir-	yok olmak
yok irse	değilse, öyle değilse
yörge-	sarmak, kaplamak
yu-	yıkamak, temizlemek, gusl etmek
yul- (1)	kurtarmak
yul- (2)	zorla koparmak, yolmak
yulup al-	yolup almak, koparmak
yür-	yürümek, dolaşmak
yürü-	yürümek, gezmek, yayan yürümek

-Z-, -Z-

ẓāhir (A)	görünen, açık, meydanda, dış yüzü
ẓāhir bol-	görünmek, hasıl olmak, ortaya çıkmak
ẓāhir kıl-	göstermek; anlatmak, söylemek
zaḥmet (A)	sıkıntı, eziyet
zakvāt (A)	zekat
zakvāt 'ošūr	öşür zekat
zamān (A)	zaman, vakit
zār (F)	ağlayan, inleyen; dermansız
zār zār yığla-	zar zar ağlamak, feryad etmek
zarar (A)	zarar, ziyan
zarar-i ḥās	zarar, ziyan
zekāt (A)	zekat
zelzele (A)	yer sarsıntısı, deprem

zencîr (F)	zincir
zîkr (A)	anma, adını söyle, zikir
zîkr-ü tesbîh	zikir ve tesbih
zîkr-i Âllâh	Allahın adını söyleme
zinhâr (F)	sakın, asla, katiyen
zinde (F)	zinde, diri, dinç
ziyâde (A)	artma, çoğalma, bol, fazla
ziyâde bol-	artmak, fazlalaşmak
ziyâret (A)	görmeye gitmek, görüşmeye gitme, ziyaret
ziyâret et-	ziyaret etmek, görmek
ziyâret kıl-	görmek, ziyaret etmek
ziyâret-i kebre'	kabre ziyareti
zoğ (A)	zevk
zoğ şevki	şiddetli arzu ve zevk ile
zübde (A)	bir şeyin en seçkin parçası

SONUÇ

Çağatay Türkçesi ile meydana gelen bazı eserler, bilim adamları tarafından çeşitli açılardan incelenmiştir. Bunların içinde tezkireler de önemli çalışma konusu olmaktadır. Çağatay Türkçesi ile yazılmış olan tezkirelerden bazıları tarihte yaşamış ve velî olarak kabul edilmiş bir kısım şahısların gerçeğe oldukça yakın hayat hikâyeleri iken, diğer bazı eserler yazarının hayal gücü ile şekillenip kurgulanmış eserlerdir. Bunlardan gerçek ve gerçeğe yakın tezkireler Orta Asya'nın tarih, kültür ve dînî-tasavvufî hayatı hakkında araştırma yapanlar için oldukça önemli kaynaklardır. Padişahı ve onun faaliyetlerini merkeze alan resmî tarih kitaplarında hiçbir zaman bulunamayacak bazı bilgiler, sarayın değil de halkın gerçek tarihine, köy ve kasabalardaki hayat tarzına, örf ve âdetlere ışık tutacak mühim anekdotlar bu tür tezkirelerde bulunabilmektedir. Öte yandan bu eserlerin dil özellikleri Orta Asya ve Doğu Türkistan'ın geniş bir sahasında konuşulan Türkçe'nin lehçeleri hakkında fikir vereceği için Türk dili üzerine linguistik çalışma yapanlara önemli malzemeler sunmaktadır. Bu eserlerden henüz yayınlanmamış olanların ilmî usullerle neşirlerinin yapılması ve incelenmesi önemli bir ihtiyaçtır.

Bizim çalışma yaptığımız bu tezkire de Doğu Türkistan'da kaleme alınmış, önemli şahısların hayat hikayelerini anlatmaktadır. Aynı zamanda bu eserde, temelinde insan sevgisi ve hoşgörüyü öngören Türk tasavvuf anlayışının Türkistan bölgesindeki yayılışını görmek de mümkündür. Eseri, dil özelliği, transkripsiyon ve çevri, dizin ve sözlük şeklinde inceleme yaptık. Tezkirenin kelime dünyası çoğunlukla Türkçe olmakla birlikte az sayıda olsa Arapça ve Farsça alıntı kelimeler de bulunmaktadır.

Metinde rastladığımız genel özellikleri şu şekilde kısaltabiliriz:

1. Harfler farklı şekilde yazılmıştır: “a/e” veya “ā” (ا , آ) şekillerinde de yazılmıştır.

Örnek: آزادلیق، انا، آچ، اي، ارواح.

Eser çoğaltılmış bir tezkire olduğu için bazı imla yanlışlarını da içermektedir: Ğîmet

حاجت راوا (12b/7)hâcet-reva حاجت را غنیمت (20a/8) ğanîmet غیمت

اھوندغه aħundġa اھونغه (4a/7)

2. Eserde tüm zaman çekimleri kullanılmıştır.

3. Metinde “e” için (ي) harfi de yer almıştır: دېپ (dep) ، كېچە (keçe) ، (beg) بېك
4. Aynı kelime farklı şekilde yazılmıştır: خواجه hoca (12a/6) خواجه hoca (10b/3)
5. Metinde olması gerektiği halde şeddenin koyulmadığı görülmektedir. Bu sebeple aynı okunan kelimeler farklı şekillerde yazılmıştır. Örnek: yette يته (1b/8)/ يته (19a/8), ketti كتي (3a/13)/ كتي (22b/5)
6. Metin sağlam bir cümle yapısına sahiptir.

Metinde yaklaşık 124 tane fiil kullanılmış ve 957 yerde geçmiştir. 1275 tane isim kullanılmış ve 3965 yerde geçmiştir.

Söz Varlığı: İncelemiş olduğumuz bu metnin söz varlığı bakımından Türkçe kökenli kelimeler ağırlıklı olmasına rağmen, Arapça ve Farsça kelimeler de yoğundur. Metinde geçen Türkçe ve yabancı asıllı kelime sayısı 1281’dir. Metindeki toplam kelimelerin aidiyetleri bakımından sayısal dağılımı şöyledir: Türkçe 710, Arapça 376, Farsça 172, Arapça+Farsça 14, Arapça+Türkçe 8, Farsça+Türkçe 5, Moğolca 2. Söz varlığı incelenirken birleşik kelimeler söz varlığının dışında tutulmuştur. Şahıs ve yer adları dizin kısmında sıralanmıştır.

Üzerinde çalıştığımız gibi dünyanın pek çok kütüphanesinde gözden uzakta kalmış pek çok yazma eser bulunmaktadır. Bu eserlerin Türk kültürüne kazandırılması, üzerinde akademik düzeyde çalışılması kültür hazinemizi zenginleştirecektir. Bazen aynı yazma eserin farklı ülkelerin ücra raflarında keşfedilmeyi bekleyen nüshaları ya da istinsah metinleri bulunabilmektedir. Bunların ele alınarak karşılaştırılması, metin çalışmalarıyla ortaya konması sağlam metinlerin ortaya çıkması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu ve buna benzer eserlerin bilimsel metotlarla incelenmesi hem Türk kültür ve medeniyet çevrelerinde üretilen kültürel mirasın keşfi hem de Türk dilinin yaşadığı tarihi süreci görmek ve anlamak bakımından oldukça önemlidir.

Araştırma sonucunda eserin, metin üzerinde yapılan gramatikal ve etimolojik incelemeler vasıtasıyla Türk dili araştırmalarına bir ışık tutarak, kaynaklık edecek tespitlere ulaşılmıştır. Böylelikle, Türkolojinin kaynaklarına bir eser daha kazandırılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKALIN, Şükrü Halûk vd. (2011), **Türkçe Sözlük**, TDK, Ankara

AKSAN, Doğan, 1977, **Her Yönüyle Dil**, TDK, Ankara, s.315

ARGUNŞAH Mustafa, (2012), **Çağatay Türkçesi**, İstanbul Kesit Yayınları

ATALAY, Besim (2006). **Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lugati't-Türk I -IV**, Ankara: TDK.
Ankara

BENZING, Johannes ve Karl Heinrich Menges. **Türk Dillerinin Sınıflandırılması**. Tarihî
Türk Şiveleri / ed. Mehmet Akalın, Ankara, 1979.

BERCİLASUN, Ahmet (2004), **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ
Yayınları

BURAN, Ahmet, (2001), **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Ankara, Akçağ yayını

CAFEROĞLU, Ahmet. (1974). **Türk Dili Tarihi II**, İstanbul: Dil Edebiyat Fakültesi
Yayınları.

ECKMANN, Janos (1988). **Çağatayca El Kitabı**, Çevri: Günay Karaağaç, İstanbul,
Edebiyat Fakültesi Basımevi

ECKMANN, Janos, (1996) , **Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar**,
Yayıma hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih
Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, NO:635

ERASLAN Kemal. (1999). **Mevlâna Sekkâki Divanı**. TDK. Ankara.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (2010), **Başlangıçtan Günümüze Türk Dili Tarihi**, Akçağ
Yayınları, Ankara, s.404

ERDEM, Mehmet Dursun, KARATAŞ, Mustafa, HİRİK, Erkan (2015), **Yeni Türk Dili**,

Maarif Mektepleri, Ankara

ERGİN, Muharrem (2009). **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul: Bayrak Yayınları.

GABAIN, A. Von (2007). **Eski Türkçenin Grameri**, Çev. Mehmet Akalın, Ankara: TDK.

GÜLENSOY, Tuncer (2007), **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü** (I/II), TDK yayınları, Ankara

İSEN Mustafa (Ünite:1), KILIÇ Filiz (Ünite:2-5), Aksoyak İsmail (Ünite: 6,7), (2012) **Eski Türk Edebiyatının Kaynaklarından Şair Tezkireleri**, T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 1. Basım, Eskişehir

İSEN Mustafa (1989), **Divan Edebiyatında Bir Tür: Tezkireler**, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 90, Ankara, s.22-26

KILIÇ, Filiz, **Biyografi Ustasının Kaleminden: Meşâirü's- Şuarâ**, Ayın Dosyası, Dil ve Edebiyat, s.20-28

KILIÇ Filiz (2007), **Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları: Şair Tezkireleri**, Türkiye Araştırmalar› Literatür Dergisi, Cilt 5, Sayı 10, s.543-564

KORKMAZ, Zeynep (1992), **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, **Çağatay Edebiyatı**, İslam Ansiklopedisi, 1945, c. III, s. 270-323.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat (2007). **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖPRÜLÜ, Mehmet F. (2009). **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Akçağ.

NECİB, Emir Necipoviç. **Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Çeviren: İklil Kurban. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları

ORHUN Abliz, SUGAVARA , **XinJiang ve Pergane'den tipilgan mazar höcçetliri2** , TOKYO Yabancı Diller Üniversitesi Asya-Afrika Dil-Medeniyet Araştırma Enstitütü, 2007, s 50

SAMİ, Şemseddin (2007), **Kâmûs-ı Türki**, Çağrı Yayınları, İstanbul

TEKLİMAKANİ, Abdureop Polat, (2004), **Çağatay Uyğurtili Heqqide Mupessel Bayan**,
Beijing Milletler Neşiriyati

TEKLİMAKANİY, Abdureop Polat , (2007), **Çağatay Uyğur Tili Grammatikisi**, Beijing
Milletler Neşiriyati

TOSUN, Necdet, **Çağatayca Yazılmış Menakubnameler**, İslâmî Türk Edebiyatı
Sempozyumu, s.446

TUNA , O.N. 1997, **Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi ve Türk Dilinin Yaşı Meselesi**,
TDK, Ankara, s:49

ÜNLÜ, Suat. (Nisan 2013), **Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Karatay/KONYA , Eğitim Kitabevi
Yayınları

ÜNLÜ, Suat. (2012), **Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü**, Karatay/KONYA , Eğitim
Kitabevi Yayınları

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, **İslâm Ansiklopedisi**, yıl: 1992, 1993, 1998, 2004,
2009, 2014

---- (2011), **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları

---- (2011), **Hazirki Zaman Uyğurtiliniñ İzahlıq Luğiti**, XinJiang Halk Neşiriyati. Ürümçi ,
2-neşiri.

---- (2002), **Türkler**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

Sürelî Yayınlar

BERBERCAN, Mehmet Turgut (2011). **Buğra Tezkiresinde Parçalar**, Turkish Studies, İzmir

CAFEROĞLU, Ahmet. (1948). **Çağatay Türkçesi ve Nevâyî**. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat dergisi. s.141-154

ECKMANN, Janos (1988). **Çağatayca, Tarihi Türk Şiveleri**, Ankara: TKAE, s. 211-245.

EKER, Ümit; ZAL, Ünal (2015), **RİSÂLE-İ EHL-İ DERVİŞ**, Turkish Studies, İzmir

ERASLAN, Kemal, **XV. Yüzyıl Çağatay Edebiyatı: Çağatay Edebi Dilinin ve Edebiyatının Teşekkülü**, Büyük Türk Klasikleri, İstanbul, 1986, c. III, s. 59-62.

TURAN, Osman (1939-1940). **Satuk Buğra Han Menkibesi ve Tarihi**, Ülkü Halkevleri Dergisi, C.XIII., S. 74, Nisan, 1939, s. 145-154 .Devamı; C.XIV, S 79, Eylül, 1939, s. 47-52; C.XIV, S.80, Birinciteşrin, 1939, s.153-169; C.XIV, S.82, Birincikanun 1939, s.343-350; C.XIV, S. 83, İkincikanun, 1940, s. 429-436.

TEKİN, Talat. **Türk Dil ve Dialektlerinin Yeni Bir Tasnifi**. Erdem, 5 (13), Ocak 1989, 141-168.

TURAN, Osman , **Türkler ve İslamiyet** , A.Ü.D.T.C.F. dergisi, C.IV, S.IV, TTK Basımevi, Ankara 1946

ZAL,Ünal, EKER, Ümit (2015) **RİSÂLE-İ EHL-İ DERVİŞ**, Turkish Studies, İzmir, s.289

ZAL,Ünal (2016) **TEZKİRE-İ HAZRET-İ HÂCE MUHAMMED ŞERİF BÜZÜRG-VÂR BU TURUR** , Turkish Studies, İzmir, s.1191

Diğer Yayınlar

BERBERCAN, Mehmet Turgut (2011), **Çağatayca Gülistan Tercümesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi

ERBAY, Fatih. (2003). **Muhammed Bin Ahmedü'z-Zâhid'e Ait Çağatayca Bir Fıkıh Kitabı**. Konya. Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

ERDEM, Üçar (2011), **Çağatay Türkçesinde Isim**, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi

TURGUT, Aynur, (2010), **Çağatay Türkçesinde Fiil**, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi

UZUNTAŞ, Hülya, (2012), **XIV. Yüzyıla Ait Çağatayca Bir Metnin Transkripsiyonu, Çevrisi, Sözlüğü ve Dil Özellikleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

YILMAZ, Safiye (2008), **Çağatayca'nın Türk Dilleri Arasındaki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme**, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

İnternet Kaynaklar ve Erişim Tarihleri

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/> 10.04.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/327.html> 12.04.2016

http://www.i-takvim.com/takvimler/hicri_takvim_cevir.php 20.04.2016

<http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/VIII-1-B-17/V-1/images/PDF/0187.pdf> 03.04.2016

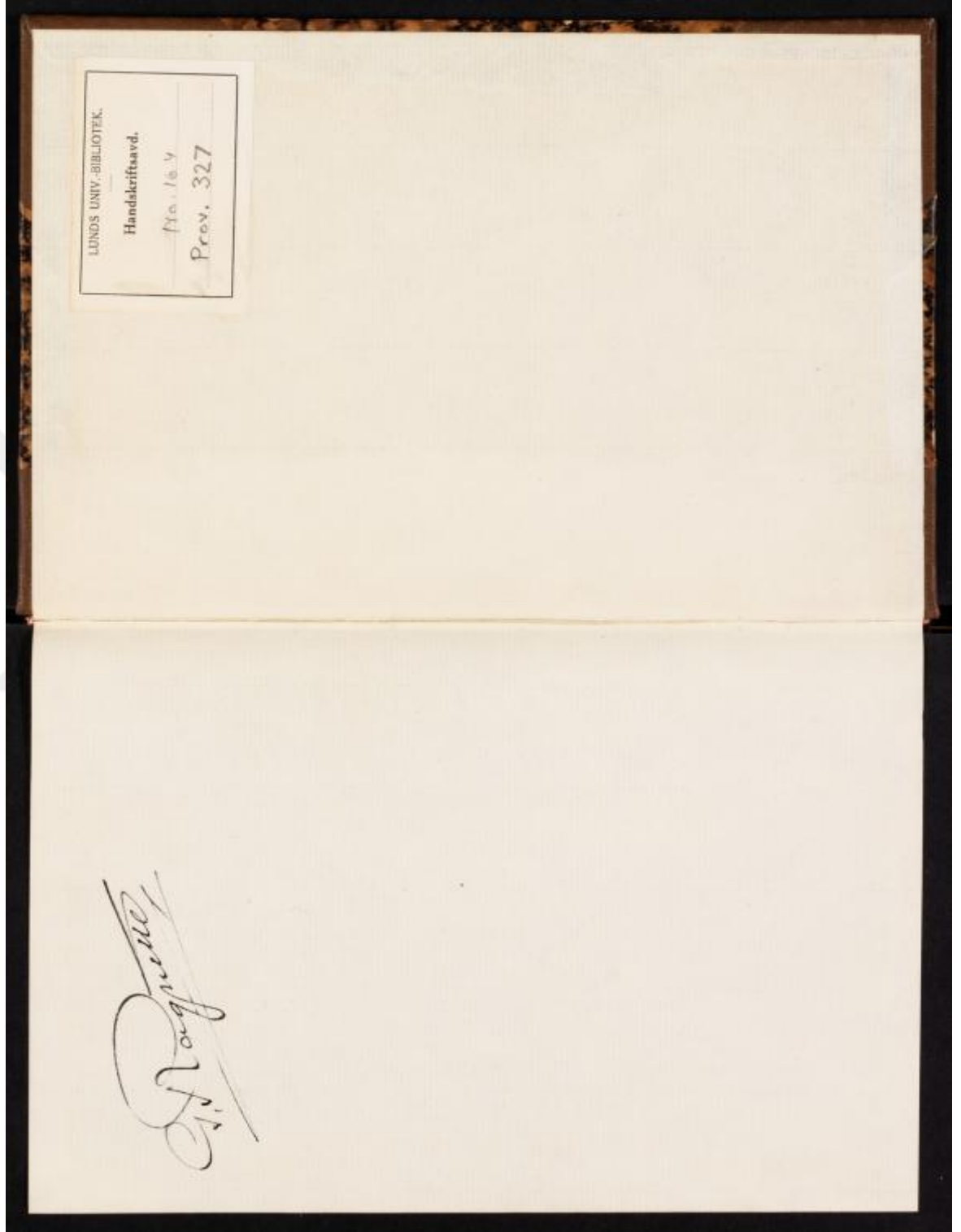
http://laurentius.ub.lu.se/jarring/scanned_images/327_1.html 26.05.2016

https://en.wikipedia.org/wiki/Mir_Sayyid_Ali_Hamadani 27.05.2016

<http://www.niyaziyevakfi.org.tr/dualar.asp#hatim> 10.12.2016

http://laurentius.ub.lu.se/jarring/browse/text_lang/Uighur_11.html 20.04.2016

EKLER²⁰⁸

²⁰⁸ http://laurentius.ub.lu.se/jarring/browse/text_lang/Uighur_11.html (Erişim tarihi) 20.04.2016

تذکره حضرت خواجہ محمد شرف بزرگ بولتور

بسم اللہ خیر الہ اسماء
الحمد للہ رب العالمین والعاقبة للمتین
والسلام علی رسولہم والہ وصحابہ اجمعین
راویلا رانداغ روایت قیلور لار کیم اول زبده العارفین
وقدوة المکین بذہ لطیف حضرت خواجہ محمد شرف
بزرگوار نیک حوال و اوصاف لاری انراغ بیلان سلیمان
کلتور و بولار کیم یتمہ یاشاریدا اتالار وفات بولوب
حضرت خواجہ بزرگوار شریف قالدر اتالاری ماری بولوب
انیک خدمتیده بولدی انراغ کیم و بر خط و الہ لاری
نیک خدمتیدین تقصیر قیلک ایردی اتالار ملکیت کا
بر دیلا ریح ایریب ازا دلیق پنجشیر لیک بر دیب
او قوتور ایردی وقتیکه اون یا نشق کریت سواد لاری
خوب

خوب چقیب عقل لاری بر کمال بولدی قضا ارا نا
لاری وفات بولوب حضرت پیر نیک یتم لیک لاری
دخی ہم زیاده بولدی پیریشان اصول آچ زارا و قوب
یورور ایر دیلا ر مور نیک سید نی زمان او توب کتی برون
آچ زارا رانداغ اولتور و ر ایر دیلا ر بر مرد کلان کریت سلام
قیلیب ایر دیلا رای فرزند پیریشان بوللا غیل یتم لیک لاری
غیم عاکل خا بر بولغیل بوسا ایرام دین سمر قندغ با غیل
ایشنیک انده کنشایش تیار مقصود و نلغیر تیار سن
بیر هم سننیک مددینکده بولور و میر دیب غایب بولدی
حضرت خواجہ بزرگوار بولور کور و بولوب مکنک غایب
ارواح مشائخ لاری نیک مددکار بقی بار او خا نید و رب
فکر و اندیش قلیب اتالاری نیک مزار یغیر بار یب
قنوب توجہ قلیب یا تیب ایردی ناکا تو شید

اتالاری بر شارت بریب ایتیم ای فرزدا اولم دکلاند
 سکنه بر سر دیب ایدی بلا توقف انکا عمل قیلغا سن
 محنت و مشقت و ریاضت ز اوزونکلا لام قوتقا
 سن تاسم قندغه بارغونجه علم و مجاهده ز ترک قیلغا سن
 تا که ارواح طیبیه سکنه رنمون بولور لاری برهم مدد کارینک
 بولغا یزدیب غایب بولدی حضرت بزرگوارا یوقو
 لاری یون بیدار بولوب بولور کان تو شلار نکات لاشمال
 بولوب بار بولارینی ساقیب اتالار رننگ حقیقه
 آب آتش قلیب غریب غریب مکن لاری غریب
 دعا و تکیه قلیب بولغان دین کین سمر قندغر و ان
 بولار نیچونده سمر قندغه کلید لاری کونجه بولوب اهل
 بازار لاری دکلان رینی ایتیب یاندولار کونجه هیچ کیش
 قالمی حضرت پیر حیران با قیب قیان بار سنلار
 بولور

بولور ایلکین دیب تورغاندا عسسی لاری پیدا بولوب
 فریاد قیلد لاری هم سا فر و مجاور بولونک اوزونکنی
 بقا غایب حضرت بزرگوار ننگ بولورده هیچ شلار
 یوق ایدی و هیچ بیرنی بیلما س ایدی ناچار بر سر جی کا
 بار دیلار مؤزین کلکلب ای برادر قیونک شنبه بر سر کابارب
 یا تینک سجد رننگ ساطع یتیب کیتا و دریدار حضرت
 خواجهم بزرگوار ایتیلار ای برادر من دو ذایک اس اوزوم
 طالب علم دور من شه کاحلی کلیم کونجه بولدی
 هیچ بیرنی بیلما دور من خدا ننگ شنبه پناه تار شیب
 کیردیم مؤزین ایتی مسافر بولونک بر سر کیرنکنی
 منکاب بریب ارنکانده الغیل دیدی حضرت بزرگوار
 بهم بر سر سینی مؤزون کار دیلار مؤزون مسج رننگ
 ایشکنک اقیب کتے حضرت بزرگوار تنها مسجده

قونیدلار تانک آنقونچ خدای تعالی نه نال و زاری طاعت
 و عبادت قلیب اولتور دیلار سحرده مؤزن کلیب مسجید
 نیک ایشیکنی جیب ازان او قودی تمام جامد کلیب
 نماز تادیلار حضرت نبر کواری کوردیلار که برسا فزیکت
 اولتورادور امام سوزیدکی ای یکت قایرین بولور سیز
 و نیردین کلونیز حضرت پیر ایشیلار کیم ایرام دین بولور
 اتا نام دین گچیک قالدیم ایز برای تحصیل علم بودیلار حضرت
 کلیم مس فرو و صین پیچ برینه بلالمن و بچکنتی تنقو قاتمن
 بوزده کون کچ بولدی نانا جارسجی ده قوندوم دیدیلار
 امام ایدیکم ای یکت صیرا اولوغ بیک نیک صررست
 باریب اولوغ اخونغا احوال نیکه بیان قیلندک شایید که
 بر حجره تعین قلیب بروراند توروب او قونیز کاهنی
 بیز نیک او یوزیز فی سوراب کلکاییز دیب کلکاییز
 کونقند

سمقند قلیب تارقاب کتیلار حضرت نبر کواری انده باریب
 اخوند نیک ایشیکده اولتوردی وقت درس بولور
 اخوند اطلانیب مدرسه کایوردی حضرت نبر کواری
 باریب اخوند سلام قلیب توردیلار اخوند حضرت
 نبر کواری کوروب جواب سلام بربیب سوردیلار کیم
 ای یکت نرا ایشقم کلدی نیکه و کم نیکه فرزند بولور سیز
 دیدی حضرت نبر کواری احوال لارینی اخونغم بر تقریر
 قیلدیلار اخوند حضرت نبر کواری غبر حجه تعین قلیب
 بردی حضرت نبر کواری حجه فی پاکینه سپوردیلار اما پیچ
 نغزلاری یوق ایردی که اسباب حجه قیلغالار اما
 حضرت نبر کواری شکت لیکن ایستاب بر که نهند بوز
 بر حقوق ایرتی بر فحوق خدشت تایتیلار اودان یوب
 حجه غرسالیب کچ بولسه باشلار فغریوب یتار

نان الکلیب نبر کواری نیک آید قوی دیار نبر کواری دیار
 سن که نیک خدی بولور سن اول کنیزک ایست من خوجه
 مسعود سوداگر نیک خادی بولور من خواج مسعود ایدی
 اغا جام نیک تو شیده بشارت بر رب دور شو لزمان
 قیوب بوجی خرنه تیا قلیب جوج نزنش نبردی کلیب
 تاتیم دیدی بزرگوار تمام زوقلاری بیله دیار کنیزک کایم
 بر دیار و عا و تکم قلیغا نبر کنیزک کنیزک باریب نبر کواری
 نیک احوال لایلی آغا چه بیغ بیان قیلدی آغا چه سی
 تورت کونده بشی کونده می خرنه یای لیز تیار لاس
 ایار و رایی قضا بر کواری نبر کواری کتاب مطالع
 قلیب اولتور و رایی ایشیک تاشیدین آطا و شوی
 کدی حضرت نبر کواری بانش لایلی کو تار باریب بوقتیله
 نیک بولغانیک آطیله مدرسه کاکریب دور دیب تورتور

ایر دیار هر کواری جنتیب اخوندین در رس آلور ایر دیار
 کچه اوچ حصه قلیب اولتی حصه ده کتاب مطالع
 قیلور ایر دیار الکنجی حصه ده طاعت عبادت قیلور ایر دیار
 او جوجی حصه ده قرآن تلاوت قیلور ایر دیار علم نیک
 ذوق شوقیده هیچ نوحیاس او یکجاس ایر دیار اشته لای
 کلیب صوج غا کلبه هیچ نوحیاسی نغ لای نیک کوشمال
 بر رب خدا یقعالی غرضک ایتب صبر و قناعت غا اوزار
 یست ایلاسب مدت او تورتیل مدرسه تحصیل علم
 قیلور ایر اچلیق نهایتی غا کلبه آشفز لیک الدیف
 باریب تورتور بوی طعام دما غا لایر کلبه اندک قوت
 تافیب یسه حجه لایر ایر دیار ناکاه اون تورت کچه
 کوندوز بر لقمه طعام یای اصلا مقدور لاری قالمای کچه
 تون یارمی بار ایدی بر کنیزک بر طبقده آشفز بوقوتور

ایردی بر آواز کلدیکه ای ملا محمد شریف بویان حقیق
حضرت بزرگوار صاحب حقیق کوردیلار ایک
بزرگوار تورا دورا بر لاری قراقاشق ارغوماق اطغ
منیب دور بر لاری قراقاشق منیب دور بر لاری
لارین نور الهی اورلاب تورا دور خواجه بزرگوار
سلام قیلدیلار بولار سلام لاریغ علیک الدین سید لار
ای ملا محمد شریف بارهانک چانک رحمت سیر کا
نه مقدار محنت و مشقت لار تارتیلن خواجه بزرگوار
ایتلار که ای بزرگوار لاریغ قیچ قیچ قیچ قیچ قیچ
تنو مالایم قایلین کیلور لاریغ لاریغ لاریغ لاریغ
بوزر کلارینک بولاری ایتلار که من سلطان ستوق
بغراخان غازی بولور من بولک خواجه احمد سیوی
ترور دیلار حضرت سلطان ستوق بغراخان غازی
ایتلار که

ایتلار که ای او غلام ملا محمد شریف او نو نکلن کی تعلو قونکی
خدا غرتا بشور غنیل قولونکنی سونقیل و کوز و نکلن
یو مغیل دینب اراق لاریغ منکلا شتور و ب یولغ
روان بولدیلار کوز میوب آجقونچ سونقند نکلن
سرخام دیکان صراسی بار ایدی سونقند دین
او چکونلنک بر اراق ایدی دشت بیابان تاشلیق
بر کونلنک بزرگوار درخت و صولی عمارت یوق ایدی
اولی کایتیب ایدی بولار ایدی ای خواجه محمد شریف
کوز و نکلن آجقیل ویر کا قوشکیل حضرت سلطان
ستوق بغراخان غازی قیونلار دین بزرگان و بر خایل
العیب بریب ایدیلار که ای ملا محمد شریف منی ایستاسان
کاشق غبارینک بولک شین ایستاسان نکلن ترک تانغ
بارینک دینب هر کیلورین غایب بولدی حضرت

خواجہ بزرگوار حیران و سرگردان بچہ کو ن منزل
 و مراحل لاری طی قلیب سے قندخ کلب شہر کا
 کرب چہ غمگین لاری او کو فی حیران حقیقا ندا
 ارشد لاری نیک برقیوخی اوجوق قالیب ایدی
 شونداغ توراد و بزرگوار نیک قورس قناری
 آج سفوجا بدوخی قیلغانی حیران بولوب توروب
 ایردی نیز شول سودا کند خاتونی بر طبق ده
 آتش بریو قیسم و پای بشی یوز کند فل الیب
 کلب ال دیلار ندا قویدی بزرگوار فاکا و قوب
 ایدی ای بی او نلاری کم نیک کوی بولور لار
 دیدی بی ایدی خوج مسعود نیک خاتونی
 بولور من دیدی بزرگوار رحمت او قودیلار بی
 فاتح الیب او ییکا یاندی بزرگوار بوجا خرفی
 یارا نلاری

یارا نلاری بیلگن تاول قیلالی دیب مدرسه ده کی یارا نلاری
 قیچو دیلار حجره لاری تنک ایردی طالیلار سفیادی
 اولو قوت حضرت بزرگوار تامغ اشارت قیلدیلار
 اوی نکوب یارا نلار پیسیغیلار اب طعام ییب
 بولغاندین کین یارا نلار تار قاشتیلار بزرگوار
 سر و پای بی مساتیب برایشا کال دیلار عطار بق
 جابدو قینی راسلاب قالیغان ندره فی مدرسه کے
 یارا نلار غنیمت قلیب بر دیلار ہم خلق بزرگوار کند
 کرامات لاری بیلگن دیلار هر کتا بیدن برنوع مسئلہ
 و قیسم بحث و مناظرہ ال دیلار یغ تو شمس زو کولہ
 هر بریکا بچہ جواب شیخ دلیل بر دیلار یارا نلار ایتیلار
 ای بزرگوار قیام بارور لار مو شیخ عالم بولغاندا
 قایسے مدرسه فی خوا نلار لار اولتورور

درس ایستاقه مشغول بولسونلار بارانلار اولار ایدین
 نفع آسونلار بزرگوار ایتیلار کنگلایه سوی سفر تو نشودور
 قالغان مقصود و منی سفرده تا بغا کن دیب خیر باد
 قلیب یولغور وان بولدیلا بر جا بغه کلب نکلر ایش
 قیلدیلا راقول قیس بزرگوار ایستاب بارسام بولور
 ایدین دیب توروب ایردی کونکلاری کاشغرفیک
 میلان قیدلا دور غار شام وقتی بار ایردی کاشغرفیک
 روان بولدیلا شهر بشهر ایلا نیب کاشغور کدیلا
 کون کچ بولدی بر سر ایداقنوب ارتست سراسر اندین
 سلطان ستوق بغراخان غازی نیک مرقدلاریخی
 سوردیلا سرایان مشهد نذر شان بر دی بزرگوار
 مشهد کادار دیلار بر بانی نیک کیده قوندلار ارته سی
 بایرین سوردی بامی بر تار شلیقیرنه کورساتی حضرت
 کهنه بزرگوار

حضرت بزرگوار اوچ کون اولیرده متوجه بولوب اولتور دیلا
 اوچونچی کچی کسی روبرو لایر دین سلطان ستوق بغراخان
 غازی پیدا بولوب کدیلا بزرگوار کور کور کور کور کور
 بزرگوار ایکان حضرت سلطان ستوق بغراخان غازی
 سوردیکم ای محمد شریفی موند نیمه قلیب ولتور ایش حضرت
 پیر ایتیلار کلم ای بزرگوار عالم حضرتلاری مصکارت برب
 احوال یعنی سوراب کتیلار مبارک قدم لایینی ایستاب کلدیم
 جمال پیر نورالایه شتاق دورین حضرت سلطان ستوق
 بغراخان غازی ایتیکم ای ملا محمد شریف رحمت سیر کایز نیک
 امید غیر یم شونداغ ایردی خوب کدیلا کزای ملا محمد شریف
 بیز نیک منونیم شویر ده دیب غایب بولدی ایر حضرت
 پیر نچ وقت لایر چی سودا کرجیلک عطار لبق قیلدیلا کرجی
 کلب حضرت سلطان نیک مرقدلاریده تانک اتقونیم

محمد شریف اوزونک بیله برغانی الیب کلدینک خوجی بزرگوار
 ارقه سیغیر باق لار اوی ایلمی بای بولکوب اولتور بوردور
 حضرت بزرگوار در غضب بولوب ایستلار کیم ای ملکار
 اوزونکاک هم قیلدینک منکاک هم قیلدینک دیدلار بکاسر اردین
 بیخرا اولتور بایردی فشیان بولوب خجالتدین عذر
 تقصیر قیوب یغلاب دیدیکیم ای بزرگوار بیلم ابدور من
 خطا قلیب دور من دیب بزرگوار نه ایاغلا یوغیر قیلدیلار خوجی
 بزرگوار ایستلار کیم ایمدی بیچ فایدا سی یوقدور بوسر نی زنه بار
 کشیک فاش قیلغای سن فقه غمکه بارماق خوصصه یولک
 دیب اول بای نیک کیده کلیب باینی حضرت سلطان
 نیک مزایغی جار بکش لیک کا تعین قیلدیلار کیم بای
 سندن بولکنا تا حضرت سلطان نیک مزایغی خدمت
 قیلغونجه یولماس دیب هندوستان بولغیر روانه

حضرت سلطان بیله صحبت قلیب اولتور و ایردی لار
 ارقه سی بای نیک کیده کیلور ایردی بای کوکلیده ایستلار کیم
 کیچ بول جقیب کیتادور قیان بارور و نه ایش قیلورالیکین
 دیب حضرت پیر آرقه لار دین اهنسته اهنسته ماراب یوزدی
 کور دیکم حضرت سلطان نیک مرقد لار یغباردی بای هم
 حضرت پیر نیک آرقه لار دینه ماراب اولتوردی حضرت پیر
 موزین بخیر توجیه ده اولتور و ایردی ناکام حضرت سلطان
 ستوق بغراخان غازی فید بولکوب کلیب غضب بیله
 ایستلار کیم ای محمد شریف نیک بزرگوار اینر مغرب و شرق
 اراسیجی بر اقلیق توشته تا باریب طواف قیلغونجه دیدلار سر
 بولاس خوجی بزرگوار بولمقولنی ایشیب خروش نال و زاری
 قلیب ایستلار کیم ای پادشاه المندین نهمه و خطا لبق اوقی
 الیکین دیب التجا کلدیلار حضرت سلطان ایستلار کیم ای
 ملکار نون

بولدی تری و مراحل لاری طی قلیب نچند کونده بندر
 صورتکا کلدیلا کوردیلا کیم تنک بش یوز اطلاق کیتک لاری
 کیم کاکو دک بولوب تور و بدو روضو هر بزرگوار قلیب کلدیلا
 قافلا کسلام قیلدیلار بولر بولر کلب کک کلا اولتور دیلار قافلر
 حضرت بزرگوارنی کوروب تماش قیلدیلار کک عجب برکت
 قیلندر انکان حضرت بزرگوار انچه محنت و ریاضت لار
 چکنیک کک بولر نماز و ذکر تبیح بید کوندوز و زو و تلاوت
 قران بیلر بنفسی هم ذکر الله دین خال اولتک مس ایزی کک لاری
 ندر و نیاز لاری حضرت بزرگوار غر و راری نالار کون
 بوران عظیم جیعتی و کیم لاری بزرگوار قافلر دین غر و جیعتی
 و بوران کیم لاری الیب بوردی قافلر جان و سمیدین نالار و لاری
 لاری قلیب بر قلیب لاری ندر و نیاز لاری کلب حضرت بزرگوار
 الدیدا قلیوب التجا قیلور لاری اقاما بچ کیتک نیکسج
 مولادی

بولادی نالار هو آچیلدی کوردیلار کیم کیم کک یار دین چیقان
 اوقد کک تنک کتب بارادور مونی کوروب هم فریاد فغاننی
 فلک کچقار دیلار و بر لاری دین کچیل لیک تیلار شتیلار آخر
 بولاری بزرگوار نیک ایا غلار یغیر یقیلیب یالبار دیلار کیم
 یان بزرگوار بر دعا قیلر لاری شاد کک دعا لاری نیک بر کاتیدین
 بولار کک تین خلاص بولغای ایزد کک حضرت پیر یاش لاری
 آجیب قول لاری کک تاریب یغلاب بولمنا جانا و قویلا
 بیارب یارب انیشنه دانا : بآه نالار امید واران
 بیالین غریبان بر سر راه : جویلی سیران در تکجا
 بآه دیده طفلان معصوم : بسوزی سیند پیر مظلوم
 بآه بادل پر خون آور : ازین کراب غم بر وینم کور
 دیب دعای تمام قلیب لاری همان کیم باریب کرابم
 نوشته اولنومان مسلم نلار بولجا لنی کور و ب

خوش ناله وزاری قلیب بهوش بولار صدت
 قرق کون اوتی قافلننک ناله وزاری سینه کو باشت
 قیامت بولدی خوج بزرگواریم صحر بولوب باشلار
 تو بن سالیب نماز مشغول بولار اولها عدت
 بر قری که نه سال کشت بار ابردی دیدیم من نیر لاکا
 بروصلحت کور استمائی بر خلائیق مونی ارشیت
 خوشحال بولار کارکن بر علاج قلیب بولار دین
 خلاص تابی دیدلار اول پیرم و استیک من اتا بابا دین
 ارشیت ایردیم که صبا داکیم که داغ تو شسته بر کشت
 جانینی نثار قلیب میل اسکندر کا صقید طبل نه
 قاق کر بدلی چونک بلبلتلا قورغا لایب اولار
 نیک حرکتین کیمر دابین جقار بولار بولار علاجی
 یوق اعا میل اسکندر نیک باشیدار بزنجیر بار همکم
 توتالیم

توتالیم کیمر لیکلار بار در دیار غوشوب هلاک بولور
 دیدی مسلمانلار مونی انکلاب فریاد فغانلار
 قویاری حضرت بزرگوار کوردیم کیمر دالکی مسلمانلار
 نیک احوالی تنک بولوبور بزرگوار اورونلار دیرین
 قیوب ایدلار کیمر ای مسلمانلار جانمنی سیرلار اوچون
 فدایا عیام نیک نفعی اوچون ضرر خاص جانیز دور
 شاید که خداوند تبارک و تعالی خلاصلیق بر عجب
 ایرمس کوب کشت نیک او لکلا نیدین بر کشت اولکافی
 هر اقدور دیب دعا غقول کوتاریب کیمر لیکلار
 زنجیر کور دلازم آدم بوسیدین خیل بلند تور دور
 کوزلارینی یگوب یا بیریم دیب قول اورا تیب
 سکریب ایلک اورا لاب زنجیری تنوب کوزلارینی
 آجیتلار اورا زنجیری میل اسکندر کا کوردیلار خداوند

تعالیٰ غم خدا ایتیب ایکی رکعت نماز شکرانه ادا
 قیلیدلار خلافتلار حضرت پیر غمیل اسکندر استیده
 کوردیلار حضرت نزر کو ار غر حجت او قوب تحب من
 وافرین قیلیدلار حضرت نزر کو ار قول لاری غلط صحنی
 الیب حضرت حو ج کانیات غم در و د نه یار ایتیب طلب
 سوغتی اول وقت کیم داکیلار زلزله کا کلطلا حضرت
 پیر طبل نه اوج تورست نوبت سوغقوب ایدیلار کربداری
 نه شک لار قوز غالیب واورینا شیب حقیقتلار اولار
 حرکاتیدین کیم کربدارین چقیب یوردیلار خلافتلار اولار
 ویمیدین خلاص بولدیلار یخ بیل بولغان کربداری غم
 تورشکان خلافتلار نیک اوستخو انلاهی هم کربداری کا
 حقیقت حضرت نزر کو ار میل اسکندر استیده تنها
 قالدی خلافت جنان خوشحال بولدیلار که کوبیا ییگی
 اولور

اولوب تر یلکا ندک حق سبحانو تعالیٰ غم شکر ثلار
 ایتیب دیدیلار که شمول نزر کو ار نیک صد دی برله بیزلار
 کربدارین خلاص تانیوق اوزی هم خلاص بولغانی ایزدی
 هم مال و جان غم نه فدا قیلغانی ایزد و کربداری نزار ز غلاب
 حضرت پیر نیک حقیقه نذر صد قارت قیلیب دعا طلب
 بیله مانکیب کتیلار حو ج نزر کو ار میل اسکندر استیده اوج
 کون توروب قالدیلار هر طرف کا باقتیلار سوزین اوزکا نرس
 کورما دیلار خلافتلار غم اولوم دین اوزکا هیچ غم سر یغما ی ناچار
 قضای الهی غم تن بر سرب کوز لاریکا یا ش الیب آه در زکال
 جکیب اسمانو با قیب یخو دبولوب یقلیدیلار کربداری
 کین اوزلاریکا کلیب در کالهی غم التجا کلتوروب
 بومنا جاست غم او قودیلار
 مقصود سن سن اسی خدا معبود سن سن ای خد

مسجود سن ای خدا ❖ سن سن منکا فریاد رس
 سن سن الهم ای خدا ❖ سن سن کوایم ای خدا
 سن سن بنایم ای خدا ❖ سن سن منکا فریاد رس
 عاصی قلونکد ورسن نقیر ❖ جانی قلونکد ورسن حقیر
 نفس الیکد بولد ورسن ❖ سن سن منکا فریاد رس
 ای زاروق حی قدیم ❖ عفو ایلا کاسن ای کی کریم
 حاجت را قبل ای حیم ❖ سن سن منکا فریاد رس
 یحید قلیب ورسن کناه ❖ هر دم قلیب فریاد آه
 محشر کونی نام سی ❖ سن سن منکا فریاد رس
 کریان بولوعین ای خدا ❖ بریان بولوعین ای خدا
 حیران بولوعین ای خدا ❖ سن سن منکا فریاد رس
 بولونکد تاسیب وقت حجر ❖ تارستام کو بولونکد آه
 یورد ورم بولونکد دریدر ❖ سن سن منکا فریاد رس

ابلا

ابدال مسکن بقرار ❖ غمکین بولوب حیران زار
 فرقتده بغلاب زار زار ❖ سن سن منکا فریاد رس
 دیب دعانی تمام قیلینش لاری ایمان ارقر لاری دین آط
 داوش کلدی خواجهر بر کو ارکو ارکو ارکو ارکو حضرت سلطنت
 ستوق بغراخان غازی سوننیک یوزدین گرد وراتیب
 کیلا دور حضرت سلطان ایتلارای خوجی شریفی قوت قانک
 قولنکد منکا برنیک کوزنکد غیمونکد دیب خوجهر بر کو
 نیک قول لاری دین تنوب اطفه میند وریلا برن بر فرصدتین
 کین اواز کلدیک کوز ونگنی آچ کوز لاری نینی آجتیلار اوز لاری نینی
 دریا نیک اول یالیند کوز وریلا حضرت سلطان ایتلارای
 محمد شریف بارمانک حالینکد بار بر لاری دیب موچ محمدت
 و مشتق تار تاسینکد دیب قیونلار دین بر آفر نانی الیب
 بر دیلا وریلا کرم اوش کوز کوز ووان لکلو خجیه قرق کون

شنبوره ساقلاب اولتوروزنگ بوتاغ ننگ ایتا کسده
 بر ایما خلق بارش لار دین اخرجی بغیب قیونک دیب
 غایب بولدیلار حضرت نبر کو ارقوق نغچه سر طرف دین
 اخرجی تیلاب دریالیده ساقلاب اولتور دیلار قوق کون
 بولوب ایردی دریادین اواز کدیم هیچ برینده خدایار کوم
 نبر لار فی تار تیب الغای حضرت نبر کو ارمونی اشتیب
 یکوروب کلیم کوردیم کیم دریا کناره سکیم کلیم دیر
 خواج نبر کو ارمونی کوروب اخرجی لار فی اولاسیلار
 کیم بیلر تام خلایقی تار تیب الدیلار خدایار کور دیلار کیم
 اولکونی میل اسکندرو کاجیب شنبوره قالدان نبر کیم
 شنبو دور هر حیران قالیب نبر کو انیک ایا غلار یغیر یغیب
 مال جان نری نشانیدیلار وایدیلار یا نبر کو ارمون حیر
 حفرتار کابنده فرمان بردار ورمیر خواجه نبر کو ارمون دیلار کیم
 ای بنده خدایار

ای بنده خدایار بر جانم بار اگر چه منک جانم بولم هریم سیزلار
 اوجون فدایا یغایم اصر عینی خدایین تیلایا کیم الحمد لله سیزلار
 بیلر امت کوروش توتی دیب بولار ننگ هیچ نرسینی
 آلمای مکده کاروان بولدیلار کاتیکو نچ انداغ شهرت
 تاپتیلار که تشارنومین دین بر نبر کو ارمون کلیم کور دیاغ
 توشکان کیم فی شمول نبر کو ارمون اسکندرو کاجیب کیم
 بیلر نچ منک نسل قالدان خلق ننگ اسکندرو ارمونی کور دیاغ
 چیقاریب دور اوزی میل اسکندرو اوستیده تنها قالیب کیم
 دریادین چیقار حله نچ ننگ الدیلار کلیم کور دیاغ خلایقی تار تیب
 الیب دور اهل کاروان بوم حال اموالینی نشان قلیب انکان هیچ
 برینی الما دور دیب انکلاب الدیلار یغیر فوج فوج خلاقی لار
 کلیم استقبال قلیب یا نور ایردی اولکونی شریفی مکده کور
 عرفانده دعا قلدیلار حاجیلار باش یلانک ایاغ یلانک

احرام بیل آمین دیب تور دیلا شریفی مکه اول مقدار دعا قیلد
 کون کچ بولدی دعای حاجت بولادی با تقدیرین اواز کلدیکم
 ای شریفی بود دعا خواجه محمد شریفی موقوفه ورتا اول کلیب
 دعا قیلد فوج حاجت بولاس شریفی مکه تاغ بهشتی توروب
 ندا قیلد علم اهل اناس بیلینکار واکا بولونکار بود دعا خواجه محمد
 شریفی کاهو قوب ایکان حضرت خواجه محمد شریفی نفاک اینکار
 در محل کلیب دعا قیلد ویدی کچی اوتی تا نکلا سی حاجت خواجه
 محمد شریفی باشلا رید کوا رب کوه عرفا تاغ ایب حقیقتا
 شریف مکه تیوه دین توشستی خواجه بزرگوار اصرام بیل تیوه
 اوستیده نغلاب تور دیلا شریفی مکه باشلیق یخ خلاقی
 ناله واری قلیب آمین دیب تور غانید خواجه بزرگوار
 هم خبر دار بولوب تور دیلا رشو نومان آواز کلدیکم دعا
 مستجاب بولدی دیب خواجه بزرگوار دعا قیلد تمام
 قیلد

قلیب توشستی یخ حاجت کلیب بزرگوارن مبارکبا دلیق
 قیلد یلا راندرین یانیب مکه نه طواف قیلد یلا حاجت کلیم بر قیست
 اوز وطنلا یغیر یا ندیلا بر مو یخ خلق بزرگوار بیل جناب حضرت
 صلی الله علیه وسلم نیک روضه متبرکلا یغیر بودیلا اوان کونده
 مدینه منوره کایتیلا زیارت قبر شریفی صلی الله علیه وسلم
 قیلد یلا حضرت خواجه محمد شریفی غارت بزرگوار
 ای خواجه محمد شریفی بزرگوار بزرگوار ایتا دور شوشناغ قیلد
 بزرگوار رضا لایحه خدایک رضا لایقه و در دیب رخصت
 بزرگوار خواجه بزرگوار قافله بیل خیر باد قیلد شیب بند صورت
 بندست انا کلیب اویر دین کزیت بیل داوغ حقیقتا
 کور دیلا کیم بولونده یخ اویلوک جماعه بار ایکان کون نماز
 پشین بولوبد و رطهارت ایب نماز اوتا دیلا ربو کنت
 خلقی خواجه کوروب بر سشتن قیلد یلا بر قیست لای

بقدر حال محاضراتان و قتیق الیب کلدیلار هر قیسینی
 برار شوگوم قلیب خلا بقدر بر دیلار کیشوندن قوندی وقت
 سحرار و اح طیب کا متوجر بولیلار و بر و لاریدن بر غریز
 حقیب کلب خوجر بزرگوار سلام قلیب ایستلاری
 محشر نو خوب کلدیلار اوج بیل بولوبد و رموز و قییب
 ایردی هم محرم غم فتوایر و ایردی هم قضا بر رفقای غلط
 قلیب دیر من شونیک مکافات یغ کوز و نیک جناقیدن
 بر توپ ازغان او نو بد و هر بار که شمال حقیق ازغان
 تبرس جانیم آزار تا یاد و نه بولغا یک شول ازغانی کوز و
 یولوب الیب منی خلاص قلیس انیکلر دیب غایب
 بولیلار ایردی س خوجر بزرگوار کنتین اوج تور
 آدم بیلر بل کتمن الیب کلب بویر نه کور لاریب تور
 ایردی سیرا کاسی مظلوم کلب منیک سیر یکنی نیم
 او چون

او چون کور لاریب فریاد قیلدی بزرگوار ایستلار کلدی
 کیر یرنیک بوز و ل توانینی برالی دیدیلار و از و اندا عبد
 رشید خان شکار غر حقیب ایردی بو مظلوم باریب
 داد خوالیق قیلدی عبد رشید خان بر ساولنی بویردی
 اول کلب خوجر بزرگوار غر تعدی قیلدی بزرگوار غضب
 بیلر با قتی اول وقت یساولنی اطالیب اوروب قولی
 سیدی یساول کلب خان غایتی خان بیز بر ساولنی
 بویردی اول یساول سیرا قدین ایلدین توشوب کلب
 تعظیم واکرام بیلر توروب دیدیم عبد رشید خان دعا ایار
 باریب سور غیل قایدین کلب دور بو مظلوم نیک یکنی
 نه او چون کور لاید و ر خوجر بزرگوار دیدیلار که حکم دین کلدیم
 بویردی قوندوم قدیم زماندا بر غریز کلب بویردی یاتیب
 ایکان اهل عالم کا فتوایر و رایکان بنا کا بر فتوای غلط

کشیب دور نشو نیک بسیدین اونک کوزی نیک چنا قیدین
 بر ازغان اونوب دور هر بار که شمال حقیقه ازغان
 تبرسه اول نیز کو رخ از رستا دورا وجهیدین کور لایه درین
 دیب تورغان بجان کدیر یلیب ازغان ظاہر بولدی
 بهم خلاقی کو رطلار نیز کو ار تو نشوب ازغان نیمی بیلدندی
 برله قو طاریب آلدیلار یوی اول کلکیب واقوعه خانغم
 عرض قیلدی عبد رشید خان کلکیب نیز کو ار غر سلام
 قیلدی وعذر تقصیر قوی دیلار خواجہ نیز کو ار کو ار نشالی
 دیب قول و زاتی عبد رشید خان تعظیم بیلدیلار یی
 توتی ایلکولن بر بر لایه برین بر سر شمس حال قیلدیلار بر کچ
 کوند و نه حصصیت بولدی لایه عبد رشید خان نیز کو ار نیک
 احوال الیمنی بیلدیلار تمام وزرا کا بر شمس افلا ر بیل
 مصلحت قیلیب ایدیلار ای بکلا ر شمسو نیز کو ار غر
 قول

قول بر ییب ارادت قیلالی دنیا دایا د شاه و گد اغیر
 لازم و گرنه عرصات قیامتده احوالی دشوار بولغوسید
 بهو قدر نیز کو ار نیز کاینه بر موجود بولماقی محال دور
 درست اعتقاد بیلیم بر بولماق تا نکا قیامت کونی
 حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم آلدیلار یی روز میر
 بلند بولوب علم لواء الحیدر نیک تکیده مسایه دار بولور
 دیب بیکبار بولونلار یی اغراجی سالیب توبه و استغفار
 قیلیب قول بر دیلار خواجہ نیز کو ار بر نیز بید نصیحت
 قیلیب بر میرید نیک لایه سید الی لازم آمده ایشلار
 تعلیم بر دیلار خلاقی لایه خواجہ نیز کو ار بیلیم صحبت توتیلار
 بر نیز کونین کین نیز کو ار خانقاه راست قیلا قچی
 بولدی اوستا دلار الییب کلکیب شروح قیلدیلار
 بر نیز کونین کین خانقاه راست بولدی لایه شریخ

و جاور بکش و پاره خوانار تعین قلیب بش تغار لیلیق
 یر الیب وقف قیلدیلار عید رشید خان خوان چتر کوکوفانی
 شهور کا تکلیف قیلدیلار و ایدیلار کیم امدی شهر کا بارساق
 صحرائیک گرو عیدلارینی یوساق خوان چتر کوکوفانی
 بولغا یریب اطلالیب خان بیلر شهر کا کلکو چتر غلیق
 موضعی کا یتیلار کو دیلار کیم یر کنت اراسیغ بر داشت
 توشوبدور خواجهر کوکوفانی ایتیلار کیم عجب یر الیکان بر
 قضیچات ال بولور ایدی حلی وقت تنک بر خانقا
 اتکایمن دیب کلیم توشیتیلار بر کوکوفانی بیلر چتر خافظ
 و صوفیلار ایدیلار حلی بالحق الیب بر دیلار تورت نام
 سالدار خان سور دیکم بر بولس بر کا بیور سولار
 برات ال دیدی بر کوکوفانی دیکم بر خانقا سالادور
 عید رشید خان باشلغین بر کنت و کچیک لشکر
 بر بولور

بر بولور خانقا تیار قیلدیلار ایدیلار کیم کور سر قلیب
 اولکونه بر بولور دیلار علی بن الاقیاس ابش نوبت
 ایتیلار قیلدیلار شنجی کوکوفانی حضرت بر کوکوفانی بر بولور
 قیلای واقع نجه الیکم دیب کیم توشیتیلار کوکوفانی دیلار کیم
 بر آق تیوه قیلدیلار کیم بیلر تامنی اورادی بر کوکوفانی
 در حال باریب تیوه نیک الینی توشوب بانک اور دیلار کیم
 ای تیوه نه جان سن اوز و نکلن ظاهری قیل اول تیوه در حال
 اصلیک کا کلیم آدم بولوب حضرت بر کوکوفانی سلام
 قلیب ایدیلار کیم ای خواجهر محمد شریف من اوز و شجره
 دین بولور من بولور ده کلیم منزل قلیب یتیب ایدیم
 یانجه بر کوکوفانی قیلدیلار بولور بیلر ایدیلار بیون بی
 انیک اوستیده بر کوکوفانی آتتون بار شونیک توفه سیک
 بولور منی سالار نکلن اول جهتدین اصلا یتیلار ایدیلار من

بزرگوار سوردیلار کیم ای عزیز اتلاری نهمه ایکین
 بو عزیز اتیم ملا تشاهجه دیور ووزی دیب غالب
 بولدیلار بزرگوار اریرتهست تام نیک تلکینی کور لاکلار
 دیب کورساتی عبد الرشید خان سوردی بوتام نیک
 تلکینی نه او چون کور لایدور بزرگوار کیم کور واقعه فی
 بیان قیلدی تامغنی کور لایب باقر کار کور نیک استخونی
 بیلر برت یا نیدر کورف التون چیققی بوز ووز
 بر چونک داشش قزان اتور ووز خانقا غرق
 قیلدیلار شیخ جار و بکش تعیین قیلدی قوریدیلار
 اندین عبد الرشید خان بزرگوار غار ووز کور
 مجلس بر دیلار صحبت عظیم بولدی قالغاشهر
 ایلی بزرگوار نیک تعریفلارینی آکلاب نذر رضا الیب
 کلیب بزرگوار غرید بولدیلار بزرگوار عبد رشید
 خاندین

خاندین رخصت تیلاب ایدیلار کیم باریب پیر سنی
 زیارت قلیب کلا ایدیب عبد رشید خان بیلر ستم
 بکلار بیلر حقیق بزرگوار کور نیکو غیجه اوزا قیب یانولار
 بزرگوار ایلی قنوب مشهد کاباریب حضرت سلطان
 زیارت اتلار اول وقت کاشق نیک اکابر اشرفلای
 عبد رشید خان نیک مرید بولغانلارینی اشتیب
 اولوغ کچیک هم لاری کلیب حضرت بزرگوار غرید
 بولدیلار بزرگوار یریل بیلر لاری نیک مرقدلار یدر
 شیخ بولوب اولتور ووز کلکان نیاز و نذر اتنی
 خانقا غرید قلیب تربیت مریدان غمشغول
 بولدیلار ووز بر صبحی بنا قیلدیلار یر ووقف قلیب شیخ
 جار و بکش تعیین قلیب اوللاری بر طرفه درس
 اورکا تلار عبد رشید خان یم سیدلایلی اوج مراتبه

کلیب حضرت پیر و حضرت سلطان بنی زیارت قلیب
 تور دلا رخواج و خورشیدی بر کو از نیک که امانت را بدین
 مشهد نیک اطرافیدین سو حقیقیت نچند کنستار
 اباد بود عبد رشید خان بوا بادیولغان کنستار
 حضرت سلطان و قوق قیلد ملارا و لکونلارده کاشقرد
 عبد رشید خان نیک و غلی عبد لطیف خان توره ابدی
 اولونلارده قوغیزلار قراتلین ده ایردی شهر نیک
 قراسینی کور ماس ایردی اولوغ اصل بکلار ایردی
 قوغیز دین قاضیلیق قلیب زکوات عشر قنار لیلی
 نرس لارنی الورا یدی قوغیز نیک کوچی تیجاس
 اولکونلارده عبد رشید خان باشلیق جیج بکلار نیک
 بنی تور وک ابدی اسلام قوتلیک ایدی قوغیزلار
 هر نه لار عیلق لاری و ندر نیک لاری الیب کلیب بروردی
 مایر ده

هر سه مسجد و مدرسه بار بول شولار غنچه خبر بروردی
 قضا بر سر خبر بولدی که قوغیزلار سلطه برادر خان لازیم
 لیتلار بنی بر مایور و کلکالی هم اونا مایور و دیب عبد
 لطیف خان اولکونده برنج بکلار سلا شکار حقیقی
 شکار قیلا قیلا قوغیزلار نیک جایغیمتی قوغیزلار قاجتی
 عبد لطیف خان تمام لشکر بر کلکلیب قوغیزلار نیک ملار
 بار قه لار بنی اسیر قلیب آلدار هر کشته نه مقدار مال
 و غنیمت آلدار عبد لطیف خان بر اولوغ قوغیز نیک قزبنی
 آلدار شولار منزله هم لاری نچند کون عیش عشرت
 قیلد ملار ناکاه قوغیزلار کچه ده بولارنی غافیل تاپیب
 تولاکش شهنشید قیلد ملار عبد لطیف خان هم شهنشید
 بولدار بر مو نچ کشته قاجیب باریب کاشغور کلد ملار
 اندین یار کند کلد ملار عبد رشید خان غنچه خبر بولدی خان

پیرشان احوال بولوب انک پیرور دینار اوزلاری
 مشهد کا باریب حضرت بزرگوار غدر و تقصیر قبول
 احوال الینی بیان قیدار و مصلحت قیدار کریمه غیر غ
 تلانور منمو یا یو قمو بزرگوار ایدار کم بواش اولیاء اللہ لار
 نیک مددی برلر بولور تا اولار دین رخصت بولما غو نچیر من
 رخصت برلر لایر و من اولار روح مشایخار غه متوقه
 بولالی اولار قیدار غه بوسیر اسه شوندا غ قیدالی دیدار لار
 آی نیک اونونچی کیمسی عبد الرشید خان حضرت بزرگوار
 بیل حضرت یوسف قادر خان غازی مزار لار بغیر کردیلار
 کور دینار کم حضرت خضر علیہ السلام حضرت بلال و حضرت
 ویس قرنا و حضرت شیخ حسن بصری و حضرت سلطان
 ستوق بغرا خان غازی و حضرت سید ارسلان خان
 و حضرت شیخ جنید بغدادی و حضرت شیخ نجم الدین کبر
 و لکوز

و حضرت امیر کبیر میر سید علی ہمدانی و حضرت شیخ علوم
 بسطامی قدس اللہ تعالی اسراریم بولیدار ظاہر بولیدار
 و ہمدانی عبد الرشید خان غر رخصت بر دینار و حضرت
 خضر علیہ السلام ایتیلار کمن بیلہ باری حضرت سلطان
 ستوق بغرا خان غازی ایتیلار بر نیک لار مزید یوسف
 قادر خان غازی یار دور و برینہ ہمدانی باری ماچی بولیدار
 و نیزہ اتفاق بیل حضرت شیخ علوم بسطامی ندایار ماچی
 بولیدار اندین جیفیق جمیع ارواح مشایخار حضرت
 سلطان ارسلان خان پادشاہم نیک مزار بغیر
 بار دینار اولار ہم اولارینی ظاہر قلیب بر قلیچ عبد رشید
 خان بغیر دینار و نیزہ اوچالارینی اوچ مرا تہ سیلاب
 قویدار بار باریب قرغیر لار نیک باری شینی کسبیر
 برلر لیکسان قیلغیل دیب فاتحہ بر دینار عبد رشید

خان تمام لشکر لاری بیله اطلانیب یوردیلار قیرغیزلارنی
 اسبیغ کوله تاپتیلار یکرم کون جنگ بولدی حضرت
 بزرگوار یکرم کونوغچ اراج مشایخاغده متوجر بولدیلا
 اخر الامریور ان مشایخانینک مددی برله قیرغیزلارنی قتل
 عام قیلدیلا ریکرم کشتینه تریک توتوب الدیلار الیک کشتی
 قاجیب دور عبد رشید خان فتح نصرت تاپیب شکر کا
 یانیب کلدیلار اسیر الفانلار دین اون قیرغیزنه چهار سوغ
 استیلا عید رشید خان یار کند کا یاغا قچی بولدی حضرت
 بزرگوار قاشلار یوچر کیریب ایدیلار یار بزرگوار اجمدی
 بیله یاناق قالغان عومیزی حضرتلاری نیک خدمتلا یاره
 اونکار ساک یار کند خلقیغیم فیض یلگور دیریب بزرگوار
 یار کند کالیب کلدیلار عبد رشید خان اور داغوشته
 بزرگوار میشا ربقا سید کی منزل لاریغ تو شته عبد رشید
 حال

خان هر کون بش وقت نماز بزرگوار بیله ادا قیلدیلا
 حضرت بزرگوار کای شهنشاهی صحرانی سیر قلیب
 هر سرده غریب بولغان بزرگوار بولسه وعیز لار دین
 بولسه تاپیب متوجر بولوب توغ علم باغلا
 مزاراتلا قلیب شیخ جاربکش قیوب اوتار ایدیلار
 علی هذا القیاس سیر قیلا قیلا داوغر کلدیلار مزار غر
 فاتحه او قودیلار اطرافینی تمام کوردیلار که عجب خوش
 هوایر انکان بزرگوار ایدیلار که تشویر ده بر قصبه ییچر ساک
 کنت خلقی بزرگوار نیک بلا بار قمر قحار یاز بولوب یوز یوز
 کیتاد و دیریب اونا مادی بزرگوار ایدیلار که تیلانکائی
 تاپقای سن دیریب اطلانیب خانقاه غر کلبیب کوردیکیم
 نچند اولولک خلق کلبیب اولتور و بدور ندر نیلار الیب
 کلبیب بزرگوار غر کور و نوش قیلدیلا حضرت بزرگوار

قیلیب خانقاه جاره و بکش قیلدیلار عید ر رشید خان
 نزر کوارینک بو قیلخان کار بارلارینی انکلاب نهایی
 خوشحال بولدیلار نزر کواری هر وقتک نذر نیاز کلسه
 فقیر فخر طالب العلم مستحقلارنی یغیب اولاشتورون
 هرورایر دیلار خانقاه دین هیچ وقت آب آتش کیم
 بولماس ایردی حضرت نزر کواری او شهر طریقه بر لر لاری
 یار کند ده اولتکازیب تو قسان بشن یا شقیریتیلار
 بر کچر تون یاری بارایریدی نزر کواری قرآن او قوب
 اولتور ایردی انشای قراءت و مشیوایت کلدی کل
 نفس زائقة الموت او قوشلاری سحان غیبیدن آواز
 کلدیکیم ای ملا محمد شریفی هر زنجار نیکه بود دنیا غر کلدیب دور
 اولوم شریسته نه تاتیمای قالماس عاقیل اولدور کیم
 اوزینی پاک قیلیب اولوم سیر اغینی قیلیب تور غای

ایتمار کیم ای مسلمانلار شویور ده بر قصبه چیتار دور من نذر نزر
 خلایق ایتمار سیرلار هم مندار ترور و سیر بجان دل خدمت
 قیلور سیر اقا سویی یوق ترور نزر کواری دیر دیلار کیم غنا بیت
 آلهی بول سوهیم کیلور دیرب میر نه احاطه قیلیب
 کور ساقی کنت خلقی موچر الیب کنتلار ایرتیر کسکاسفیل
 مقید بولدیلار نزر کواری اطلالایب سوباشینغی بار دیلار
 دعا و تکبیر قیلیب عصا لاری بیلیر سیر غه جریب کلدیلار
 عصا نیک جمنیق بر لر بر قیر لوق سوبیتب کلدی بازار
 نیک پیچی بر لر اولتکازیب قوییدی بوسودین نذر مقدار
 کنتلار ایا بولدی اوچ بیلده سفیل تیار بولدی هر طرفین
 کاسب لار و دقانلار کلیم اولتور دیلار ووشنیه کونی
 بازار قیلدیلار حضرت نزر کواری نچند بوری قل الیب
 هر قیسمنی بر نذر کاش که در بر دیلار سیر او کاکتیب آزاد
 قیلور

حضرت بزرگوار بومروده و لسوزنی ایشیتیب آه سر د
از دل پر در د تار تسلار انکا غیج و قوت نماز بولدی طرهار
قیلیب خانقاه خرقیقیتلا جمعیت تولا کلید و ر نماز
اوتاب فارخ بولوب تلاوت قران قیلدیلار بزرگوار
ایدیلار کیم یارانلار بیلنگلار و آگاه بولونگلار بزرگوار
نوبت سفیر غریقین بولوب و دریب کنکو و آب
آتش قیلیب بر دیلا روضه جمیع خلاایق لاری ایشیتیب
زارار نیغلاشتیلار عبدالرشید خان بهم تا بعلاری برل آب
آتش بر برب بولغان دین کین بزرگوار نصیحت کاتیل
احیب ایدیلار کیم زندها رشرعیتین قاتیا نگلار و معروفه
کو نکل قبولنگلار و نهی منکر دین یا نینگلار بر بیلنگلار غ
ر صم شفقت قیلنگلار بحم ایشار اسلامیتی بپیش
قیلنگلار صلوات خمس ده سهولت قیلانگلار حتی
بولانگلار

بواشلا سبب نجات اخروی بولغوسید و در خدایتعالی هم
راضی بولغای جناب حضرت صلی الله علیه وسلم
خوشنود بولغای من هم راضی بولغانمین دریب
تمام صحرا و شهر خلیفه پند نصیحت قیلیب بحیل
لیک قیلدیلار ایشا یقار ناله و فریاد لاری فلک کاتیلنگلار
کو یاک قیامت قیوم بولدی خلاایق اوزلارینی کبوتر
مثل لیک بزرگوار ننگ ایاغلار نیغلا تیب توبه و تقصیر
قیلیب استغفار ایشیلار بزرگوار بهم لاری ننگل و فسیق
و بدعت لاری کادعا قیلدیلار عبدالرشید خان اورنیدین
قبوب دعا و تعظیلار قیلیب مسوردیلار کیم بزرگوار اوز
دین کین سجاد لاری کیم اولتور و رو کین استغفار الومیز
حضرت بزرگوار بومرودیلار کیم مندرین کین اورنومده سجاد
محمد ولی صوفی اولتوسون توبه و استغفار و اوز کامشکل

لاریشکار بول شنه یین سورخا یسه لار و اول دغا قیلدسو
 من ایم دعا قیلای دیب آخرت جامه لاری را سست
 قیلد لار ابراهیم لاری و مرد مصله لاری و تمام خامه لاری
 بر بیک لیک قیلا شیب قیوب حیره کر دیب بوریاس لاری
 والد لاری ایدام صحنی قیوب تلاوت کما مشغول بولید لار
 بولیت کریم کلدیکم قالو الله وانا الیه راجعون
 دیب مرغ جان لاری لامکانه یروا قیلدی حب بالکلاری
 بوریان یوز لاری قران قنویغان رحیلدا توشوب
 قالد لار حضرت محمد ولی صوفی بر عبد رشید خان
 کر دیب کلد لار خواهم بزرگوار نه بولدا و الکرور رب
 خلافت لار غلام بزرگوار و لوی کچیک هم لاری عزا
 و ماتم تو توب کر سبان لارینی چاک چاک ایتیب چنان
 یغلا دیلاریم بولار نیک ناله سیکما اسمان زمین لرزوکا
 کلدی

کلدی خلافت لار هم بهوش بولید لار عارتم دین فارغ بولوب
 بزرگوار نیک جسد لارینی یوب جامه آخرت کما یورکاب
 نماز لارینی او تاپ میشا ریتا سید لکی منزل لارییه
 دفن قیلد لار او جو نجی کونی آب اشن لارینی بر رب محمد
 ولی صوفی غلطاعت قیلد لار اول سیل تار یخه برینک
 بزیوز یقیشت ایردی عبد رشید خان مادامیکه حیات
 ایردی هر کونی کلدیب بزرگوار نیک مرقد لاریغ دعا
 تلکیر قیلیب مرید لیق شریطنی کما حق ادا قیلدی ایر
 چهارشنبه کیمسی کلدیب قنوب تلاوت قران
 قیلدی باغور ایردی اول جهت دین قرب ولایت تافیب
 اولیا لیق دفتر کما الیند لار الهی توفیق رفیق عطا
 قیلیب پیر کامل نصیب روزی قیلغا یسن آمین
 تحت تمام

تاریخچه میلادی ۱۹۱۵ تاریخچه هجریه شمسیه ۱۲۹۳
تاریخچه هجریه قمریه ۱۳۳۳ هجریه اولیائیه ۲۴
یکم تقویتی حمل نیک ۱۸ اونس کنی پنجشنبه کونی
تذکره زکوارنی حلا عبه القادر یار کندی پیتیب
تمام قیافان

ÖZGEÇMİŞ

MEIHERIAYI AOSIMAN (Mihray OSMAN), 10 Aralık 1986 târihinde Çin Halk Cumhuriyeti XinJiang (Sincan) Uygur Özerk Bölgesi'nin Bögür ilçesinde doğdu. 1999 yılında “Bögür İlçesi Çidir Kasabası Dosmet İlköğretim Okulu”ndan, 2002 yılında “Bögür İlçesi Çidir Kasabası Orta Okulu”ndan, 2005 yılında “Hoşut İlçesi Lisesi” (Çince Dil Ağırlıklı Lise)nden mezun oldu. 2005 yılında “Pekin Merkezi Milletler Üniversitesi, Azınlık Milletler Fen-Edebiyat Enistitütü, Uygur Dili ve Edebiyatı Bölümü”nü kazandı. 2010 yılında “Muhabbetname ve Mihnetkam Eser İncelemesi” adlı bitirme teziyle bu bölümden mezun oldu. Aradan üç yıl geçtikten sonra 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enistitütü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yüksek lisans programına başladı.